

BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET

Totalkalkylen for jordbruket

Jordbrukets totalregnskap 2011 og 2012
Budsjett 2013

AVGITT
JUNI 2013

Forord

Årets totalkalkyle for jordbruket omfatter beregninger for revidert regnskap 2011, foreløpig regnskap 2012 og budsjett for 2013. I tabellform er det også tatt med resultater for beregningene for enkelte år tilbake til 1959.

Beregningene til utredning nr. 1 til jordbruksforhandlerne danner grunnlaget for totalkylepublikasjonen. Disse ble avsluttet 15. april og bygger på data som var kjent på beregningstidspunktet, men er inkl. resultatene fra jordbruksoppjøret i 2013.

Datamaterialet til jordbrukets totalregnskap og totalbudsjett ligger ajourført på elektronisk form tilbake til 1959. Disse tallseriene er lagt ut på NILF internettsider (<http://www.nilf.no>).

Det presenteres også normaliserte regnskapstall. De normaliserte regnskapstallene er basert på totalkskylens tallserier, men seriene er justert til normalårsnivå for avlinger, priser mv. Normaliserte regnskapstall gir et bedre grunnlag for vurdering av de mer varige endringer i jordbruket. Etter 1993 er de normaliserte regnskaper brukt til å bedømme inntektsutviklingen i jordbrukssektoren i forbindelse med jordbruksforhandlingene.

Knut Børve

Oddmund Hjukse

Innholdsfortegnelse

	Side
FORORD.....	III
INNHOLDSFORTEGNELSE	IV
VEDLEGG.....	VII
SAMMENDRAG	1
1 KORT OM BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET	7
1.1 Mandat og arbeidsområder	7
1.2 Budsjettnemndens sammensetning	8
1.3 Sekretariat.....	8
2 GRUNNLAG FOR TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET	9
2.1 Prinsipper.....	9
2.2 Produksjonsgrunnlaget	10
2.2.1 Arbeidsforbruket i jordbruket.....	10
2.2.3 Husdyrbestanden og ytelsen.....	20
2.3 Jordbruksavtalen – priser	23
2.4 Prisutvikling kostnader.....	23
2.5 Etterspørselen etter matvarer.....	25
2.6 Produktivitet	25
3 INNTEKTER.....	29
3.1 Innledning.....	29
3.2 Planteproduksjon	30
3.2.1 Korn, erter og oljefrø.....	30
3.2.2 Poteter	35
3.2.3 Hagebruksprodukter	37
3.2.4 Andre planteprodukter.....	47
3.3 Husdyrproduksjoner	49
3.3.1 Melk.....	49
3.3.2 Kjøtt.....	56
3.3.3 Egg.....	65
3.3.4 Ull.....	67
3.3.5 Pelsdyr	67
3.3.6 Andre husdyrproduksjoner	68
3.3.7 Kostnader i omsetningsleddene.....	69
3.4 Andre inntekter.....	70
3.4.1 Inntekter fra kjøring med mer	70
3.4.2 Arbeidsinntekter ved investeringer	71
3.5 Endringer i buskap og lager av fôrmidler.....	71
3.5.1 Endringer i buskapsverdien	71
3.5.2 Medlemsbonus.....	72
3.5.3 Fôrregnskapet og lagerendringer av fôrmidler.....	72

4	DIREKTE TILSKUDD	73
4.1	Oppsummering	73
4.2	Generelt	74
4.2.1	Regnskapsårene	75
4.2.2	Budsjettåret	75
4.3	Utbetalinger fra fond	75
4.3.1	Utbetalinger fra Landbrukets utviklingsfond	76
4.3.2	Utbetalinger fra Skadefondet for landbruksproduksjon /Tilskudd til erstatninger m.m.	79
4.4	Direkte tilskudd (underpost)	80
4.5	Utviklingstiltak	82
4.6	Velferdsordninger	83
4.7	Ordninger utenom jordbruksavtalen	84
4.7.1	Erstatninger ved tiltak mot dyre- og plantesykdommer	84
4.7.2	Tilskudd til avløsning ved repetisjons- og heimevernsøvelser	85
4.7.3	Erstatninger for rovviltskader	85
4.7.4	Driftsplanlegging	85
5	KOSTNADER	87
5.1	Innledning	87
5.2	Ikke-varige kostnader	90
5.2.1	Handelsgjødsel og kalk	90
5.2.2	Innkjøpt fôr	94
5.2.3	Såfrø og planter	96
5.2.4	Energi og smøremidler	97
5.2.5	Andre kostnader	97
5.2.6	Vedlikehold	99
5.3	Leasing	100
5.4	Investeringer og kapitalslit	100
5.4.1	Innledning	100
5.4.2	Bruttoinvesteringer	101
5.4.3	Kapitalslit	108
5.4.4	Bokført kapital	109
5.5	Rentekostnader på lånt kapital	110
6	DET ØKONOMISKE RESULTAT	113
6.1	Innledning	113
6.2	Totalkalkylen og skatt	114
6.3	Vederlag til arbeid og kapital	115
6.4	Vederlag til arbeid og egenkapital	117
6.5	Justeringer av tidligere serier	117
7	NORMALISERTE REGNSKAPER	119
7.1	Innledning	119
7.2	Prinsippene for normaliseringen	120
7.2.1	Planteproduksjonspostene	120
7.2.2	Husdyrproduksjonspostene	122
7.2.3	Kostnadspostene	122
7.2.4	Direkte tilskudd	122
7.2.5	Leasing	122
7.2.6	Renter på lånt kapital	123
7.3	Resultater av beregningene	124

8 BUDSJETTOVERFØRINGER TIL JORDBRUKET	131
VEDLEGG.....	137

Vedlegg

Vedlegg I: INNTEKTER

Vedleggstabell	1.1	Korn, erter og oljefrø
- ” -	1.2	Poteter
- ” -	1.3	Hagebruksprodukter
- ” -	1.4	Andre planteprodukter
- ” -	1.5	Melk
- ” -	1.6	Kjøtt
- ” -	1.7	Egg
- ” -	1.8	Ull
- ” -	1.9	Pelsdyr
- ” -	1.10	Andre husdyrproduksjoner
- ” -	1.11	Kjøreinntekter mv.
- ” -	1.12	Arbeidsinntekter ved investeringer
- ” -	1.13	Endringer i buskapsverdien

Vedlegg II DIREKTE TILSKUDD TIL JORDBRUKET

Vedleggstabell	2.1	Direkte tilskudd
----------------	-----	------------------

Vedlegg III: KOSTNADER

Vedleggstabell	3.1	Handelsgjødsel og kalk
- ” -	3.2	Innkjøpt kraftfôr
- ” -	3.3	Annet innkjøpt fôr
- ” -	3.4	Såfrø og planter
- ” -	3.5	Energi og smøremidler
- ” -	3.6	Andre kostnader
- ” -	3.7	Vedlikehold
- ” -	3.8	Leasing av maskiner
- ” -	3.9	Kapitalslit
- ” -	3.10	Realrente. Lånt kapital
- ” -	3.11	Bruttoinvesteringer. Løpende priser
- ” -	3.12	Bruttoinvesteringer. Faste priser
- ” -	3.13.1	Bokført kapital etter historisk kost
- ” -	3.13.2	Bokført kapital etter prisjustert saldo

Vedlegg IV: AREAL, AVLING OG BRUKEN AV AVLINGEN

Vedleggstabell	4.1	Areal, avling og bruken av avlingen
- ” -	4.2	Utvikling i jordbruksareal i drift. Fordeling på de enkelte vekster

Vedlegg V: HUSDYRSTATUS OG HUSDYRPRODUKSJON

Vedleggstabell	5.1	Husdyrstatus
- ” -	5.2	Utviklingen i husdyrproduksjonen til salg og hjemmeforbruk fra 1959

Vedlegg VI: FÔRTILGANG OG FÔRBEHOV

Vedleggstabell	6.1	Fôrtilgang i alt
- ” -	6.2	Fôrtilgang. Kraftfôr
- ” -	6.3	Fôrbehov

Vedlegg VII: PRODUKTIVITET

STANDARD BETEGNELSER SOM ER ANVENDT I TABELLENE:

Tall forekommer ikke	.
Oppgave mangler	..
Null	-
Mindre enn en halv av den brukte enhet	0 eller 0,0
Foreløpige tall	*
Anslag (budsjett)	**

Sammendrag

Tabell 1 viser hovedresultater fra totalkalkylens normaliserte regnskap.

Tabell 1 Resultater etter normalisert regnskap. Mill. kr¹

	2008	2009	2010	2011	2012** ²	2013** ²	
						Før avt.	Etter avt.
Sum produksjonsinntekter	24 345	25 544	26 327	26 696	28 055	28 377	28 920
+ Direkte tilskudd ³	9 007	9 315	9 659	10 018	10 514	10 697	10 662
= Totale inntekter inklusive direkte tilskudd (A)	33 352	34 859	35 986	36 713	38 569	39 074	39 583
Sum ikke-varige produksjonsmidler	15 525	16 407	16 479	16 998	17 779	18 253	18 299
+ Sum kapitalkostnader	6 543	6 659	6 838	7 105	7 266	7 480	7 480
= Sum kostnader eksklusive realrentekostnad (B)	22 068	23 065	23 317	24 103	25 044	25 732	25 778
Vederlag til arbeid og kapital (A-B)	11 283	11 793	12 669	12 610	13 525	13 342	13 804
– Realrente på lånt kapital (C)	1 503	883	520	1 011	1 325	1 493	1 493
Vederlag til arbeid og egenkapital (A-B-C) ³	9 780	10 910	12 149	11 599	12 200	11 849	12 311
Antall årsverk	56 100	53 700	51 400	49 400	47 400	45 500	45 500
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kr	174 300	203 200	236 400	234 800	257 400	260 400	270 600
Endring per årsverk, kr	5 500	28 900	33 200	-1 600	22 600	3 000	13 200
Endring per årsverk, prosent	3,3	16,6	16,3	-0,7	9,6	1,2	5,1
Inntektseffekt per årsverk av jordbruksfradraget, kr ⁴	22 900	23 600	25 700	25 700	34 200	35 000	36 300
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive effekt av jordbruksfradraget, kr ⁴	197 200	226 800	262 100	260 500	291 600	295 400	306 900

* Foreløpig regnskap ** Budsjett

1) De seks nederste linjene er ikke i mill. kroner

2) Resultatet inkluderer omdisponering av tilskudd til medlemsavgift til folketrygden til andre formål, utviding av jordbruksfradraget ved ligningen, mens (økt) trygdeavgift ikke framkommer i Totalkalkylen

3) I 2012 og 2013 inkl. en økning på 2 400 kr omdisponert til kompensasjon for økt trygdeavgift

4) I 2012 og 2013 inkl. en økning på 6 100 kr som kompensasjon for økt trygdeavgift

Generelt

Totalkalkylen for jordbruket, inkludert det normaliserte regnskapet, utarbeides årlig av Budsjettnemnda for jordbruket. Totalkalkylen viser totalverdiene som skapes i norsk jordbruk ved utnyttelse av jordbrukets produksjonsfaktorer. Seriene i Totalkalkylen går tilbake til 1959.

På grunnlag av produksjonsinntekter, kostnader og budsjettoverføringer beregnes ulike resultatmål i jordbruket. Videre tallfestes antall jordbruksbedrifter, arbeidsforbruket, areal og avlinger, husdyrbestander og husdyrytelse.

Fordi beregningene skal vise det økonomiske resultatet for jordbrukssektoren, holdes intern omsetning utenfor. Intern omsetning gjelder for eksempel fôr, dyr og maskintjenester. Leie/bortleie av jord, regnes også som intern omsetning. Bruk av jordbrukets maskiner utenfor jordbruket, inntektsføres som kjøreinntekter. Arbeidsforbruket som registreres i Totalkalkylen er alt arbeid utført i jordbrukssektoren, uavhengig av hvem som utfører arbeidet.

Fra 1993 har totalkalkylens normaliserte regnskap blitt lagt til grunn i jordbruksforhandlingene ved vurdering av inntektsutviklingen. Dessuten danner den grunnlag for beregninger i nasjonalregnskap og nasjonalbudsjett. Også i matvareforbruksberegninger, i statistikk til internasjonale organisasjoner og gjennom forskning og utredninger gjøres det bruk av Totalkalkylen.

Resultater for regnskapsårene og budsjettåret

Det primære resultatmålet som nyttes i Totalkalkylen er «vederlag til arbeid og egenkapital». Resultatmålet uttrykker hva som er igjen til godtgjøring av all arbeidsinnsats, medregnet leid arbeid, og egenkapital innsatt i drifta. Beregningen skjer ved at alle kostnader, inkludert renter på lånt kapital, blir trukket fra produksjonsinntekter og tilskudd.

Totalkalkylen beregnes før skatt. I resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital» er derfor ikke inntektsvirkningen av skattemessig fradrag i positiv næringsinntekt fra jordbruket regnet inn. Dette fradraget ble innført med virkning fra og med inntektsåret 2000. Budsjettnemnda beregner den inntektsmessige virkningen av jordbruksfradraget, som en separat operasjon ved siden av totalkalkylen. Etter at endringene ved jordbruksoppgjøret i 2013 er regnet inn, er verdien av fradraget beregnet til 36 300 kr per årsverk. I jordbruksforhandlingene er det resultatmålet inklusive inntektsverdien av jordbruksfradraget som benyttes.

Økt trygdeavgift i 2012

I 2012 ble trygdeavgiften for næringsinntekt i jord- og skogbruk hevet fra 7,8 prosent (mellomsats) til 11 prosent (ordinær sats). Samtidig ble tilskuddet til medlemsavgift til folketrygden på 130,8 mill. kr fjernet og omdisponert til andre formål. Som kompensasjon for jordbruket for økt trygdeavgift, ble 115,8 mill. kr overført til andre tilskudd i jordbruket. Videre ble noe av kompensasjonen for økt trygdeavgift gitt ved at jordbruksfradraget ble utvidet, tilsvarende en inntektsverdi før skatt på 173 mill. kr i 2012. Samlet gir dette en effekt på «Vederlag til arbeid og egenkapital inkl. effekt av jordbruksfradraget» på 288,8 mill. kr, eller 6 100 kr per årsverk. Fjerningen av trygdeavgiften i 2012 har tilsvarende effekt også for 2013.

Resultater etter normalisert regnskap

Det normaliserte regnskapet skal vise utviklingen i jordbruket ved «normale» forhold og forutsetter blant annet normalårsavlinger i planteproduksjonen. Avlingsvariasjoner som skyldes forskjeller i værforhold fra år til år, kommer til syne i det registrerte regnskapet. I det normaliserte regnskapet jevnes slike variasjoner ut. I tillegg normaliseres prisene i grøntsektoren. Også enkelte kostnader som kan variere sterkt mellom år, er normalisert. Realrentekostnaden er et eksempel.

Fra 2011 til 2012 økte vederlaget til arbeid og egenkapital i det normaliserte regnskapet med 601 mill. kr til 12 200 mill. kr. De totale inntektene økte med 1 856 mill. kr, mens kostnadene, inkludert realrente, økte med 1 255 mill. kr. Realrenten bidro med 314 mill. kr i økte kostnader. Når effekten av jordbruksoppgjøret 2013 er innregnet, er vederlaget til arbeid og egenkapital i budsjettåret 2013 beregnet å øke med 110 mill. kr.

Regnet per årsverk økte vederlaget til arbeid og egenkapital fra 2011 til 2012 ifølge det normaliserte regnskapet med 22 600 kr, fra 234 800 kr til 257 400 kr. For budsjettåret er det regnet med en økning på 13 200 kr til 270 600 kr per årsverk. For 2013 slår jordbruksoppgjøret ut med en økning på totalt 462 mill. kr. Jordbruksoppgjøret 2013 gjelder i hovedsak endringer for kalenderåret 2014, men har også virkning i 2013 på grunn av endringer i målpriser fra 1. juli 2013 og omdisponeringer i budsjettet.

Resultater etter registrert regnskap

Registrert regnskap viser det faktiske regnskapet for jordbruket hvert enkelt år. Resultatene kan svinge betydelig fra år til år. En viktig årsak til svingningene er at værforholdene påvirker mengde og kvalitet på avlingene. Dessuten blir prisene påvirket av markedsforholdene.

Vederlaget til arbeid og egenkapital økte med 686 mill. kr, til 11 580 mill. kr, i 2012. Avviket fra normalisert regnskap skyldes først og fremst høyere realrentekostnader.

I 2013 øker vederlaget til arbeid og egenkapital med 939 mill. kr. Da er endringer i priser og tilskudd fra jordbruksoppgjøret i 2013 innregnet.

Inntekter i normalisert regnskap

Tabell 2 viser et sammendrag av inntektene i totalkalkylens normaliserte regnskap.

Tabell 2 Inntektssammendrag. Normalisert regnskap. Mill. kr¹

	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**	
						Før avt.	Etter avt.
Korn, erter og oljefrø	2 401	2 499	2 433	2 536	2 559	2 550	2 753
+ Poteter	578	609	609	626	637	664	715
+ Hagebruksprodukter	3 536	3 555	3 637	3 635	3 811	3 836	3 886
+ Andre planteprodukter	238	264	289	296	307	312	312
= Sum planteprodukter	6 753	6 926	6 969	7 093	7 314	7 362	7 667
Melk	6 670	7 150	7 514	7 733	8 104	7 999	8 172
+ Kjøtt	9 019	9 214	9 459	9 699	10 139	10 400	10 465
+ Egg	706	805	833	863	981	964	964
+ Ull	132	124	117	118	126	127	127
+ Pelsdyr	272	296	448	282	348	415	415
+ Andre husdyrproduksjoner	94	95	90	73	64	81	81
= Sum husdyrprodukter	16 892	17 685	18 461	18 768	19 763	19 986	20 224
Sum plante- og husdyrprodukter	23 645	24 611	25 430	25 862	27 077	27 348	27 891
Kjøreinntekter mv.	486	500	519	521	519	526	526
+ Arbeidsinntekter ved investeringer	257	269	285	284	269	291	291
= Sum andre inntekter	743	769	804	804	788	816	816
Endringer i buskapsverdien	-48	24	-72	-114	54	64	64
Medlemsbonus	5	140	165	144	136	148	148
Sum produksjonsinntekter	24 345	25 544	26 327	26 696	28 055	28 377	28 920
Direkte tilskudd	9 007	9 315	9 659	10 018	10 514	10 697	10 662
Totale inntekter inkl. direkte tilskudd (A)	33 352	34 859	35 986	36 713	38 569	39 074	39 583

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkningen av jordbruksfradraget ved skatteligningen

Den totale inntekten i jordbruket, det vil si summen av produksjonsinntekter og tilskudd, var ifølge foreløpige tall 38 569 mill. kr i 2012. Etter at endringene ved jordbruksoppgjøret i 2013 er tatt hensyn til, er totalinntekten budsjettert til 39 583 mill. kr i 2013. Av produksjonsinntektene kommer ca. 70 prosent fra husdyrproduksjoner, med kjøtt og melk som de viktigste produktene. Produksjonsinntektene er inkl. pristilskudd som grunntilskudd og distriktstilskudd på kjøtt og melk. Innen planteproduksjonene er verdien av hagebruksprodukter størst. Hagebruksproduktene (grønnsaker, frukt, bær og blomster) står for ca. halvparten av produksjonsinntektene innen planteproduksjonen. De direkte tilskuddene, medregnet produksjonstilskuddene, utgjorde 27 prosent av totalinntekten i jordbruket i 2012.

Kostnader i normalisert regnskap

Tabell 3 viser et sammendrag av kostnadene i totalkalkylens normaliserte regnskap.

Tabell 3 Kostnads- og resultatsammendrag. Normalisert regnskap. Mill. kr¹

	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**	
						Før avt.	Etter avt.
Handelsgjødsel og kalk	1 164	1 669	1 143	1 385	1 559	1 576	1 576
+ Innkjøpt kraftfôr	5 379	5 772	5 889	6 014	6 513	6 839	6 884
+ Annet innkjøpt fôr	293	300	320	384	384	398	398
+ Såfrø og planter	817	807	819	813	815	835	835
+ Energi og smøremidler	2 248	2 094	2 468	2 446	2 301	2 284	2 284
+ Andre kostnader	3 985	4 181	4 150	4 340	4 576	4 663	4 663
+ Vedlikehold	1 640	1 585	1 690	1 616	1 629	1 659	1 659
Sum ikke-varige produksjonsmidler	15 525	16 407	16 479	16 998	17 779	18 253	18 299
Leasing av maskiner	878	926	971	1 101	1 215	1 328	1 328
+ Kapitalslit	5 665	5 732	5 867	6 003	6 051	6 152	6 152
Sum kapitalkostnader	6 543	6 659	6 838	7 105	7 266	7 480	7 480
Sum kostnader ekskl. realrentekost. (B)	22 068	23 065	23 317	24 103	25 044	25 732	25 778
Vederlag til arbeid og kapital (A-B)	11 283	11 793	12 669	12 610	13 525	13 342	13 804
Realrente på lånt kapital (C)	1 503	883	520	1 011	1 325	1 493	1 493
Vederlag til arbeid og egenkap. (A-B-C)	9 780	10 910	12 149	11 599	12 200	11 849	12 311

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkningen av jordbruksfradraget ved skatteligningen

De totale kostnadene, inkludert realrentekostnader, er beregnet til 26 369 mill. kr i 2012 (B + C i tabellen over). Kapitalslit (avskrivninger) og leasing utgjør til sammen 28 prosent av totalkostnaden. Kostnadene til innkjøpt fôr, vesentlig kraftfôr, står for 26 prosent. «Andre kostnader», som er en samlepost for en mengde ulike kostnader, utgjorde 17 prosent i 2012. Resten av totalkostnaden fordeler seg på hovedpostene «handelsgjødsel og kalk», «såfrø og planter», «energi og smøremidler», «vedlikehold», og «realrente på lånt kapital».

Utviklingen i jordbrukets produksjonsfaktorer

Arbeidsforbruk: Arbeidsforbruket for 2013 er budsjettert til 83,9 mill. timeverk, eller 45 500 årsverk à 1 845 timer. For 2011 og 2012 er antall årsverk beregnet til henholdsvis 49 400 og 47 400. Nedgangen i 2013 er budsjettert til 4,0 prosent.

Registrert jordbruksareal: Det totalt registrerte jordbruksarealet nådde et maksimum i 1998. Fra 2005 til 2012 har det registrerte arealet gått ned med 4,2 prosent. Fra 2005 har nytt digitalt kartgrunnlag vært tatt i bruk som kontrollgrunnlag ved søknad om produksjonstillegg. Tall fra SLF viser at arealmålingene fra nytt kartverk i perioden 2005–2012 innebar en engangsreduksjon i arealet på 3,1 prosent i gjennomsnitt i de kommuner i det året kartverket ble tatt i bruk. For øvrige kommuner var nedgangen 0,1 prosent i snitt. Ved søknadsomgangen i 2012 var 93,2 prosent av jordbruksarealet omfattet av det nye kartverket. Effekten av nytt kartverk kan både skyldes mer nøyaktige målinger og at endringer som har skjedd over tid først fanges opp når nytt kartverk tas i bruk.

I det totale jordbruksarealet inngår også overflatedyrket jord og innmarksbeite. Slikt areal utgjør om lag 18 prosent av totalarealet i slutten av perioden, mens andelen var drøyt 10 prosent i 1989.

Investeringer: Fra 2006 har de årlige investeringene i jordbruket medregnet leasing, vært på 8–8,7 mrd. kr regnet i faste priser. 2009 var et unntak med 7,2 mrd. kr. I 2013 er det budsjettert 8,1 mrd. kr. Bygninger står for 55 prosent av totalinvesteringene i 2013. Investeringer og leasing i maskiner og redskaper utgjør 45 prosent i 2013. Resten av investeringene gjelder grøfter, biler og nydyrking.

Produksjon – forbruk – markedssituasjon

Husdyrprodukter: Målt ved meierileveransen har produksjon og forbruk av kumelk over flere år stort sett ligget i overkant av 1 500 mill. liter. I 2012 var leveransen 1 531 mill. liter og er budsjettert til 1 537 mill. liter i 2013.

Produksjonen av kjøtt var i 2012 på 324 mill. kg, som er det høyeste volumet som er registrert i totalkalkylen. For 2013 ventes en produksjon på 334 mill. kg. Det har vært en økende underdekning av norsk storfekjøtt de siste årene, og det kalkuleres med en enda større underdekning i 2013. Fjorfe kjøtt er det kjøttslaget som relativt sett har hatt den sterkeste veksten i produksjon og forbruk gjennom de siste 20 årene. Svinekjøttproduksjonen har også økt vesentlig, men forbruket har stagnert de siste årene.

For egg er det en liten overdekning av norskprodusert vare.

Planteproduksjon: I 2011 og i 2012 lå kornavlingene henholdsvis 13 og 4 prosent under normalårsavlingen. I 2011 ble i tillegg kvaliteten dårlig på grunn av værforholdene, og svært mye av hveten ble avregnet som fôrkorn.

Produksjonen av norske poteter har i mange av de seinere årene ligget noe lavere enn det innenlandske forbruket. Markedsdekningen varierer med avlingene i det enkelte året. Differansen dekkes opp med import. Over tid har forbruket av matpoteter gått ned, men fordi forbruket av bearbeidede produkter har økt en god del, har ikke totalforbruket av poteter endret seg like mye. Forbruket av frukt, bær og grønnsaker har økt gjennom lengre tid, men ser ut til å ha stabilisert seg de siste årene. Størsteparten av fruktforbruket dekkes ved import.

1 Kort om Budsjettnemnda for jordbruket

Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) ble offisielt opprettet ved kongelig resolusjon av 18. juni 1948. BFJ er en fagnemnd som er sammensatt av representanter for partene i jordbruksavtalen. Fem medlemmer representerer staten, fem er fra organisasjonene i jordbruket, og to (heriblant lederen) er nøytrale.

1.1 Mandat og arbeidsområder

BFJ har som hovedoppgave å legge fram materiale som kan danne grunnlag for vurdering av den økonomiske situasjonen i jordbruket. Materialet brukes først og fremst under forhandlingene om jordbruksavtaler.

Hovedavtalen for jordbruket av 17. februar 1992, § 2–6 sier:

«BFJ skal framskaffe og bearbeide grunnlagsmateriale for forhandlinger om jordbruksavtaler, og framlegge resultatene i rapports form.

Partene og organisasjonene hver for seg kan anmode BFJs sekretariat om å framskaffe eller bearbeide grunnlagsmateriale ut over det som er nevnt i første ledd, og om å foreta spesielle beregninger.

Rapporter fra BFJ eller fra dennes sekretariat skal leveres uten omkostninger for den part som har anmodet om rapporten».

I St.meld. nr. 9 (2011–2012) «Landbruks- og matpolitikken» og Innst. 234 S (2011–2012) er det trukket opp retningslinjer for det materialet som BFJ skal utarbeide til jordbruksforhandlingene. Retningslinjene sier at totalregnskapet for jordbruket skal vise inntektsutviklingen i jordbruket over tid, men at vurderingene i forhandlingssammenheng gjøres på basis av avtaleår.

Videre er det angitt at *referansebruk* skal benyttes som grunnlag for å vurdere virkemiddelbruken. Referansebrukene gjør det mulig å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner. Referansebruk er «gjennomsnittsb bruk» innenfor bestemte grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingsmaterialet. Referansebrukssystemet ble lagt om til jordbruksoppgjøret i 2001. Fra da av brukes driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid og kapital.

Materialet som BFJ utarbeider til jordbruksforhandlingene består av:

- Jordbrukets totalregnskap og budsjett. Beregningene viser registrerte og normaliserte tall for inntekter, kostnader, arbeidsforbruk og vederlag til arbeid og egenkapital.
- Referansebruksberegninger for jordbruket. Beregningene er basert på NILFs driftsgranskinger og brukes til å vurdere hvilke utslag et oppgjør får for ulike produksjoner, distrikter og bruksstørrelser.
- Resultatkontroll for gjennomføring av landbrukspolitikken. Resultatkontrollen viser utviklingen innenfor sentrale områder som produksjonsgrunnlag og struktur inkl. areal og arbeidsforbruk, produksjon og forbruk, matvaretrygghet og dyrevelferd og -helse, distriktspolitikk og sysselsetting, miljø- og ressursvern, inntekter og økonomiske forhold, priser, innsatsfaktorer og kostnadsutvikling, likestilling samt internasjonale rammevilkår.

BFJ foretar løpende forbedringer av forhandlingsmaterialet:

- I kapittel 6.5 er det gitt en oversikt over poster hvor tallseriene ved årets beregninger er endret bakover i tid.

BFJs sekretariat har i forbindelse med forhandlingsmaterialet blitt pålagt:

- Diverse beregninger i forbindelse med gjennomføringen av jordbruks-forhandlingene. Effektene av alternative forutsetninger om priser og tiltak er beregnet ved hjelp av referansebruk. Beregningene utføres for både organisasjonene og staten.

1.2 Budsjettnemndas sammensetning

Landbruks- og matdepartementet oppnevner medlemmene etter forslag fra organisasjonene og departementene. I perioden 1.7.2012–30.6.2014 har Budsjettnemnda følgende sammensetning:

Medlemmer

Knut Børve, leder	Ekspedisjonssjef i Kunnskapsdepartementet
Guro Dæhlen	Rådgiver i Landbruks- og matdepartementet (vara)
Olaf Godli	Generalsekretær i Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Steinar Helgen	Spesialrådgiver i Landbruks- og matdepartementet
Anders Huus	Seniorrådgiver i Norges Bondelag
Anders Thomas Knutsen	Rådgiver i Finansdepartementet (vara)
Siril Kvam	Førstekonsulent i Finansdepartementet
Anne Thorine Lundstein	Ass. næringspol. sjef i Norges Bondelag
Eli Moen	Avdelingsdirektør i Miljøverndepartementet (vara)
Siv Mossleth	Selvst. næringsdr. Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Ole Rognstad	Statistikkraadgiver i Statistisk sentralbyrå
Per Arne Skjeflo	Avdelingsdirektør i Finansdepartementet
Viil Søyland	Avdelingsdirektør i Landbruks- og matdepartementet
Lajla Tunaal White	Seniorrådgiver i Miljøverndepartementet
Per Aas	Bonde, fellesrepresentant for Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag

1.3 Sekretariat

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) har ansvaret for å stille nødvendig sekretariatskapasitet til disposisjon for BFJ. Det praktiske arbeidet med sekretariatsfunksjonen i NILF er lagt til Avdeling for statistikk og analyse. Noen av avdelingens medarbeidere har nemndas saker som sitt viktigste arbeidsområde. Andre sakkyndige medarbeidere trekkes inn i sekretariatsarbeidet etter behov.

2 Grunnlag for Totalkalkylen for jordbruket

2.1 Prinsipper

Totalkalkylen viser hvilke verdier som er skapt i hvert kalenderår ved utnyttelse av jordbrukets produksjonsfaktorer.

Inntektene omfatter verdien av jordbruksprodukter til salg og til bruk i produsentens egen husholdning (hjemmeforbruk). Videre inntektsføres endringer i buskapsverdien gjennom året, kjøring med jordbrukets maskiner utenfor jordbruket og verdien av eget arbeid ved investeringer i driftsbygninger, grøfting og nydyrking.

På kostnadssida inngår samlet forbruk av produksjonsmidler og tjenester som er levert fra andre sektorer, samt kapitalslit. Kapitalslit er slitasje på det varige produksjonsutstyret i jordbruket. Maskiner, bygninger og grøfter er eksempler på varig produksjonsutstyr.

Bruk av hjemmeavlet fôr, eget såkorn og egne settepoteter inngår i den interne omsetningen i jordbrukssektoren og blir som hovedregel verken inntekts- eller kostnadsført (nettoprinsipp). Intern omsetning av livdyr, maskiner og redskaper blir heller ikke inntekts- eller kostnadsført. Dette gjelder heller ikke leie/bortleie av jord. I de delene av Totalkalkylen hvor det er hensiktsmessig, og praktisk mulig, framgår likevel totale inntekter og totale kostnader fullt ut (bruttoføring).

Leasingavtaler i jordbruket blir behandlet som finansiell leasing (en finansieringsmåte). Kapitalslitet er beregnet etter saldoprinsippet, med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Realrenten på lånt kapital blir kostnadsført. Realrenten beregnes ved at nominell rente fratrekkes prisstigningen (konsumprisendringen).

Resultatet «vederlag til arbeid og egenkapital» er samlet godtgjørelse for alt arbeid som er utført i jordbruksbedriften og egenkapitalen som brukerfamilien har satt inn i foretaket. Det skilles ikke mellom brukerfamiliens arbeid og leid arbeid. «Vederlag til arbeid og egenkapital» framkommer som differansen mellom sum inntekter (inkludert tilskudd) og sum kostnader (inkludert realrente på lånt kapital).

Beregningene av både inntekter, kostnader og arbeidsforbruk er avgrenset til jordbrukssektoren, som også omfatter hagebruk, gartneri og pelsdyrnæring. Produksjonen i villahager er holdt utenom.

Ved verdiberegningen inntektsføres all produksjon som har skjedd i kalenderåret. Alle produksjonsmidler som er satt inn i produksjonen i det aktuelle året, kostnadsføres. For planteproduktene innebærer denne metoden at hele avlingsårets produksjon blir inntektsført, selv om omsetningen for en del av produksjonen først skjer i det påfølgende kalenderåret. Handelsgjødsel som er solgt i perioden fra 1.7 til 30.6, kostnadsføres på det kalenderåret hvor gjødselen forutsettes brukt, det vil si etter årsskiftet.

Merverdiavgift holdes utenom beregningene.

Hvert år gjøres noen justeringer av tallserier bakover i totalkalkylen. Slike endringer skyldes enten nye vurderinger eller nye og sikrere data. I kapittel 6.5 er tidligere framlagte verdiberegninger korrigert for disse justeringene.

2.2 Produksjonsgrunnlaget

2.2.1 Arbeidsforbruket i jordbruket

Den historiske og budsjetterte utviklingen for arbeidsforbruket er vist i tabell 2.1 og i figur 2.1.

Tabell 2.1 Arbeidsforbruket i jordbruket¹

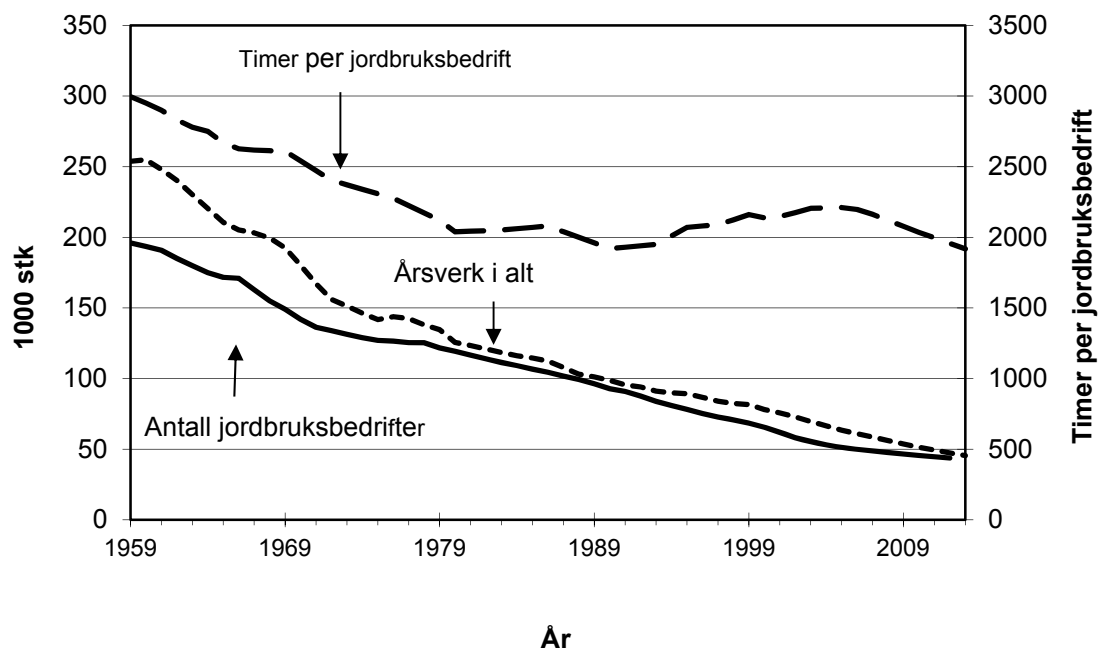
	1959	1969	1979	1989	1999
Mill. timeverk	594,0	404,3	265,8	194,8	152,9
Timeverk per årsverk	2 340	2 100	1 975	1 925	1 875
Årsverk i alt, 1000 stk.	253,8	192,5	134,6	101,2	81,6
Antall jordbruksbedrifter, 1000 stk.	198,3	155,0	125,3	99,4	70,7
Timer per bedrift	2 996	2 609	2 121	1 960	2 161
Årsverk per bedrift	1,28	1,24	1,07	1,02	1,15
Jordbruksareal, 1000 daa	10 107	9 863	9 597	9 942	10 383
Areal per bedrift, daa	51	64	77	100	147
Timer per daa	59	41	28	20	15
Årsverk per 1000 daa	25,1	19,5	14,0	10,2	7,9
		1959-69	1969-79	1979-89	1989-99
Årlig endring i antall årsverk		-6 100	-5 790	-3 340	-1 960
Årlig endring i %		-2,7	-3,5	-2,8	-2,1

1) Gjelder driftsenheter over 5 daa fram til 1999. Fra 0 dekar og over fom. 1999

Tabell 2.1 (forts.) Arbeidsforbruket i jordbruket¹

	2005	2010	2011	2012*	2013**	2014**
Mill. timeverk	117,2	94,8	91,1	87,5	83,9	80,6
Timeverk per årsverk	1 845	1 845	1 845	1 845	1 845	1 845
Årsverk i alt, 1000 stk.	63,5	51,4	49,4	47,4	45,5	43,7
Antall jordbruksbedrifter, 1000 stk.	53,0	46,6	45,6	44,7	43,8	42,9
Timer per bedrift	2 211	2 035	2 000	1 958	1 916	1 879
Årsverk per bedrift	1,20	1,10	1,08	1,06	1,04	1,02
Jordbruksareal, 1000 daa	10 354	10 060	9 989	9 917	9 858	9 833
Areal per bedrift, daa	195	216	219	222	225	229
Timer per daa	11	9	9	9	9	8
Årsverk per 1000 daa	6,1	5,1	4,9	4,8	4,6	4,4
		2005-07	2007-10	1999-10	2010-12	
Årlig endring i antall årsverk		-2 450	-2 400	-2 745	-2 000	
Årlig endring i %		-4,0	-4,3	-4,1	-4,1	

1) Gjelder driftsenheter over 5 daa fram til 1999. Fra 0 dekar og over fom. 1999

Timetallet i et årsverk ble endret fra 1975 til 1875 timer i 1989, til 1860 timer i 2001 og til 1845 timer i 2002

Figur 2.1 Utviklingen i antall jordbruksbedrifter, årsverk i alt og timer per jordbruksbedrift

Totalkalkylens serie for arbeidsforbruket er basert på SSBs arbeidsforbrukstallinger. Årsverksserien er fastsatt med basis i 1975 timer per årsverk fra 1977 og endringene i arbeidstiden i industrien for tidligere år. Dette timetallet ble satt ned til 1 875 timer per årsverk fra 01.07.89, til 1860 timer for 2001 og til 1845 timer fra 2002.

Etter vedtak fra 2004 har det siden 1999 vært regnet med en avgrensning ved beregningen av arbeidsforbruket i jordbruket for bedrifter fra 0 dekar og oppover, mens det fram til 1999 ble regnet med en avgrensning fra 5 dekar og oppover. Bruddet i serien som dette medfører, er det regnet med utgjør ca. 1 100 årsverk høyere arbeidsforbruk for 1999 etter endret beregningsprinsipp.

I Statistisk sentralbyrås arbeidsforbrukstall for 2010 er det inkludert arbeidsforbruk for bedrifter uten areal med minimum 25 bikuber da disse ble tilskuddsberettiget fra 2009. Etter oppgaver fra tellingen er det regnet med et arbeidsforbruk på vel 100 årsverk ved honningproduksjonen for bedriftene uten areal.

Arbeidsforbruket i pelsdyrholdet inngår ikke i SSBs utvalgstillinger for arbeidsforbruket i jordbruket, men ble registrert i jordbruks-/landbrukstallingene i 1999 og 2010. Resultatet for 2010 lå vesentlig lavere enn tellingen fra 1999 og ga en betydelig nedjustering av arbeidsforbruket i pelsdyrholdet.

Arbeidsforbruksregistreringene i SSBs fullstendige tellinger-, som er basert på oppgaver alle bedriftene i jordbruket, danner grunnlaget for arbeidsforbruket i Totalkalkylen. I mellomliggende år beregnes arbeidsforbruket med utgangspunkt i SSBs utvalgstillinger. Arbeidsforbruket i utvalgstillingene vil kunne ha en usikkerhet knyttet til metode for oppblåsing til totalnivå.

SSB gjennomførte fullstendige tellinger av arbeidsforbruket i jordbruket ved jordbruks-/landbrukstallingene for 1999 og 2010 samt ved utvalgstillingene/landbruksundersøkelsene i 2001, 2003, 2005 og 2007.

Justeringer ved årets beregninger

Statistisk sentralbyrå (SSB) har til årets beregninger slutført en evaluering av arbeidsforbruksregistreringene for årene mellom tellingsresultatene i 1999 og 2010.

Det regnes med at den nedadgående utviklingen for arbeidsforbruket fortsetter for budsjettårene til henholdsvis 45 500 årsverk og 43 700 årsverk for 2013 og 2014, tilsv. 4 prosent per år.

Antall jordbruksbedrifter

Antall jordbruksbedrifter har vist en sammenhengende nedgang over en årrekke, men svakere i de senere årene.

For 2012 er det regnet med en nedgang på 2 prosent, etter en nedgang på 2,1 prosent i 2010 og 2011. I perioden 1999–2010 var det en gjennomsnittlig nedgang i antall jordbruksbedrifter på 3,7 prosent per år. For budsjettåret 2013 har BFJ regnet med en utvikling i samsvar med utviklingen for de siste par årene, dvs. en nedgang på 2 prosent.

For arealgruppen under 50 dekar har det vært særlig store endringer. Etter en svært sterk nedgang først på 2000-tallet, stanset nedgangen i 2006 med en svak økning fram til 2009. Det er flere faktorer som kan forklare utviklingen for de minste bedrifter, men endringer i det administrative regelverket betyr særlig mye.

Faktorer som bidrar til å forklare endringene fra 2006 er:

- økt antall samdrifter uten areal
- ordning med kvoteleie fra 2009 (som reduserte antall samdrifter)
- honningprodusenter med minimum 25 kuber og uten areal tilskuddsberettiget fra 2009
- avkorting av produksjonstillegg for brukere over 67 år
- generelt variabel utvikling for de forskjellige grupper av bedrifter under 50 dekar
- bedrifter som faller utenom tilskuddssystemet, har vist en sterk nedgang i de senere årene.

For bedrifter over 50 dekar har det vært en sammenhengende utvikling over en årrekke med nedgang for noen grupper og økning for andre.

For bedriftene i gruppen 50–100 dekar har både den absolutte og relative nedgangen i antall bedrifter avtatt mye i de seneste årene.

Antall bedrifter i gruppen 100–200 dekar har vist en jevn relativ nedgang over en lengre periode, men noe svakere de siste årene.

Antall bedrifter i gruppen 200–500 dekar økte til midten av 2000-tallet, men hadde en økende nedgang deretter. Dette skyldes en klar nedgang for gruppen 200–300 dekar, en forsterket nedgang etter 2007 for gruppen 300–400 dekar og en svakere økning for gruppen 400–500 dekar.

Økningen for antall bedrifter over 500 dekar har avtatt en del i de seneste årene. Dette kan delvis sees på bakgrunn av en svakere nedlegging av mindre bedrifter.

Arbeidsforbruket per jordbruksbedrift

Fra utvalgstillingen i 2005 har arbeidsforbruket per bedrift gått ned fra 2 211 timer til 2 035 timer i ved landbrukstillingen i 2010, dvs. -8,0 prosent. Nedgangen har skjedd til tross for strukturrasjonaliseringen og utviklingen mot en større andel store bedrifter og økt areal per bedrift. Denne utviklingen kan sees på bakgrunn av økte investeringer i arbeidssparende teknisk utstyr og økt teknisk framgang. Dessuten har det i perioden etter 2005 vært en sterk nedgang i andelen av bedrifter med melkeproduksjon, som er den mest arbeidskrevende driftsformen.

BFJ har regnet med en fortsatt nedgang for det gjennomsnittlige arbeidsforbruket per bedrift for budsjettårene.

2.2.2 Areal og avlinger

Totalareal

Tabell 2.2 Arealet fordelt på de enkelte vekster. 1000 dekar

	1959	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Korn og oljevekster	2 182	2 524	3 255	3 530	3 345	3 071	3 040	2 990	2 960
Poteter	553	346	223	193	149	132	129	127	125
Andre grovfôrvekster ¹	266	278	333	408	317	119	102	105	105
Grønnsaker ²	54	57	57	53	46	61	62	63	63
Andre vekster på åker og i hage	329	384	173	133	118	153	144	145	145
Brakk ³	95	77	106	90	20				
Sum åker/hage	3 479	3 667	4 147	4 401	3 995	3 536	3 476	3 429	3 398
Sum eng og beite på fulldyrket jord	4 864	4 602	4 211	4 445	4 876	4 766	4 748	4 727	4 700
Sum fulldyrket jord i drift	8 343	8 269	8 358	8 846	8 871	8 302	8 224	8 156	8 098
Endring fra året før	1	-72	292	185	-184	-93	-78	-68	-58
Tillatt omdisponert dyrka jord ⁴	..	17	8	11	15	..	..	..	..
Sum overflatedyrket jord, innmarksbeite	1 764	1 594	1 239	1 096	1 511	1 758	1 766	1 761	1 760
Jordbruksareal i drift i alt	10 107	9 863	9 597	9 942	10 382	10 060	9 989	9 917	9 858

1) Rotvekster og grønnfôrvekster fram til 2001. Inkl. korn til crossing fra 2002

2) Inkl. rotvekster til mat fra 2002

3) Brakkareal er for senere år ført sammen med andre vekster på åker og i hage

4) LMD-tall. Fom. 2005 SSB/Kostr

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Arealoppgavene bygger på produksjonstilskuddsstatistikken, med et beregnet tillegg for bedrifter som ikke søker om produksjonstilskudd.

For 2011 er det regnet med en nedgang på 68 000 dekar for fulldyrket areal og en nedgang på 5 000 dekar for ikke-fulldyrket jordbruksareal, slik at det totale jordbruksarealet får en nedgang på 72 000 dekar.

Omdisponering av dyrket jord

Landbruks- og matdepartementets rapporteringsrutiner for registrert omdisponering av dyrket jord ble lagt om fra 2005. Omleggingen har medført en nedgang i det arealet som registreres som omdisponert. Nedgangen regnes ikke for å være reell. Før omleggingen utgjorde den registrerte omdisponeringen av dyrket jord mellom 10 000 og 15 000 dekar per år, men er nå på 7 000–10 000 dekar per år.

Nydyrking

Nydyrkingen har tatt seg noe opp og er satt til 21 000 dekar i 2011 og 2012. Samme anslag er benyttet for budsjettåret.

Tidligere dyrket jord

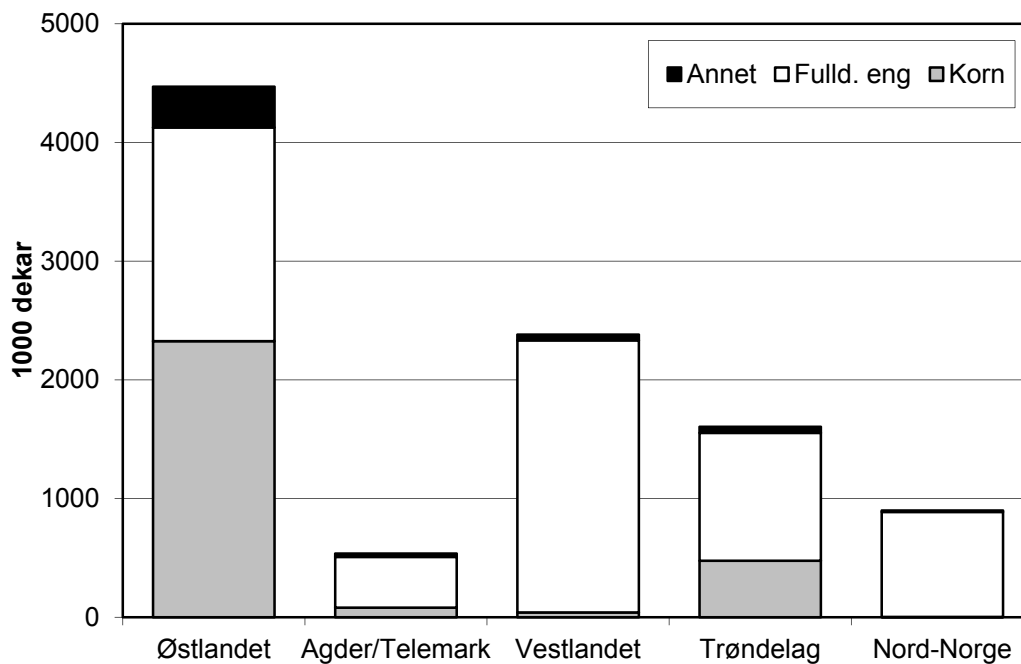
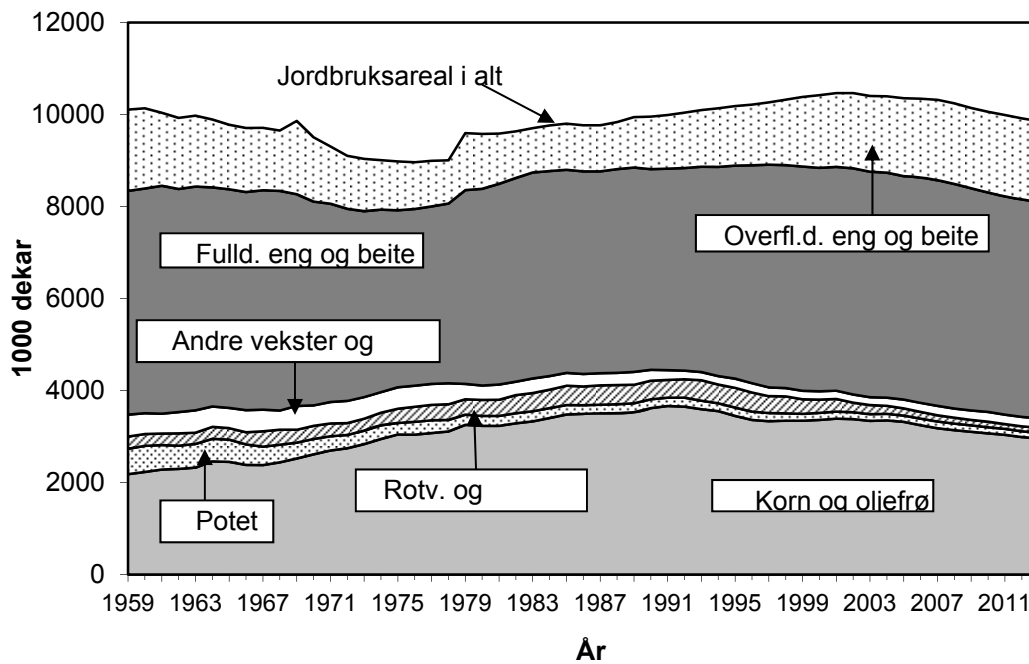
BFJ regner med at 41 000 dekar dyrket jord har gått ut av bruk hvert år i perioden 1999–2010, i tillegg til det dyrkede arealet som er registrert omdisponert. I tiåret før foregikk opparbeiding av tidligere dyrket jord i såpass stor utstrekning at det var en brutto *tilgang* på 4000 dekar per år utenom ordinær nydyrking.

Årsaker til arealnedgang

- Fra 2005 har nytt digitalt kartgrunnlag vært tatt i bruk som kontrollgrunnlag ved søknad om produksjonstillegg. Tall fra SLF viser at arealmålingene fra nytt kartverk i perioden 2005–2012 innebar en engangsreduksjon i arealet på 3,1 prosent i gjennomsnitt i de kommuner i det året kartverket ble tatt i bruk. For øvrige kommuner inkl. kommuner som hadde tatt i bruk kartverket, var nedgangen 0,1 prosent. Ved søknadsomgangen i 2012 var 93,2 prosent av jordbruksarealet omfattet av det nye kartverket. En kan ikke si hvorvidt nedgangen i kommuner som har tatt i bruk nytt kartverk skyldes mer nøyaktige målinger enn tidligere eller om det er en nedgang som har funnet sted over år og som ikke ble fanget opp av eksisterende kart før nytt kartverk ble tatt i bruk.
- Bedre inntektsmuligheter utenfor jordbruket gjør at jordbruksdrift velges bort.
- I distrikter med fraflytting vil generasjonsskifte i mange tilfeller føre til nedleggelse av jordbruksbedriften.
- Strukturrasjonalisering, bruk av større maskiner og entreprenørvirksomhet fører til at marginale arealer i større grad blir liggende unyttet.

Areal fordelt på vekster

Areal fordelt på vekster er vist i tabell 2.2 og i figur 2.2.

Figur 2.2 Utvikling i jordbruksarealet (øverst), fordelt på regioner i 2012 (nederst)

Det totale jordbruksarealet økte så å si hvert år i perioden 1986–2001, men har deretter gått ned og er i følge statistikken 5,3 prosent lavere enn i 2001. Fra 2005 er mye av nedgangen knyttet til nye arealmålinger etter at nytt digitalt kartverk er tatt i bruk. En kan imidlertid ikke si om dette skyldes bedre målemetoder eller andre forhold. Det har vært en nedgangstrend for åkervekstene siden 1990, og den trenden ser ut til å fortsette mens engarealet i større grad har holdt seg oppe.

For budsjettåret forventer BFJ fortsatt nedgang i arealet av fulldyrket jord og også for ikke-fulldyrket jord. Dermed er det regnet med fortsatt reduksjon i det totale jordbruksarealet.

Kornareal

Arealet av korn og oljefrø er synkende, og var 15 prosent mindre i 2012 enn i 1989. Det regnes med at den fallende tendensen vil fortsette i budsjettåret.

I de seinere årene har en sett markerte endringer i arealfordelingen mellom de forskjellige kornslagene. Fram til 2008 økte arealet av hvete på bekostning av havre og bygg mens det med unntak av 2011 har vært en reduksjon deretter. Samtidig har arealet av bygg økt mens arealet av havre har variert mer, men med nedgang i sum. Endringene har sammenheng med forskjeller i lønnsomhet kornslagene imellom samt de klimatiske forholdene for såing høst og vår samt overvintring, spesielt for hvete. Videre har problemer med sopp,- mykotoksiner, medført ønske om redusert havredyrking. Såkorntilgang spiller også inn.

Arealet av oljevekster ligger rundt 50–60 000 dekar de siste årene.

Potetareal

Økende spesialisering i potetproduksjonen medfører at potetprodusenter med mer enn 100 dekar nå har over 90 prosent av potetarealet. Det totale potetarealet var 126 600 dekar i 2012, en nedgang fra årene før. I budsjettåret er det regnet med 125 000 dekar. Til tross for underdekning av norske poteter i markedet, gode avlinger, økte målpriser ved de siste jordbruksoppkjørene og noteringspriser opp mot øvre prisgrense, har det flere år vært behov for import.

Andre grovfôrvekster

Siden 1999 er arealet av andre grovfôrvekster, det vil si grønnfôr og rotvekster til fôr, redusert med nærmere 70 prosent. Årsaken er økonomiske forhold ved dyrking av slike fôrvekster i forhold til dyrking av andre vekster, eks. gras, og innkjøpt kraftfôr.

Annet areal

Arealet av andre vekster på åker og i hage er en samlepost for en rekke forskjellige vekster, hvor også brakkareal inngår. Arealet forventes å endre seg lite i budsjettåret.

Fulldyrka eng og beite

Dette er areal hvor det dyrkes flerårige grovfôrvekster som kan fornyes ved pløying. Engarealet på fulldyrket jord økte i 1990-årene, som følge av forskyvning fra åker til eng. Etter 1999 var det fulldyrkede engarealet tilnærmet uendret, men har gått noe ned de seinere årene.

Overflatedyrket jord og innmarksbeite

Arealet av ikke-fulldyrket jord økte sammenhengende økning fram til 2011, men gikk ned i 2012. Arealtilskudd og ekstensivering av drifta innen grovfôrbaserte husdyrproduksjoner med øket spesialisert kjøttproduksjon, er sannsynlige årsaker til den langsiktige økningen.

Avlinger

Avlingsnivå og avlingsutvikling er vist i tabell 2.3 og i figur 2.3. For budsjettårene forutsettes det normalårsavlinger, beregnet som en trend basert på 12 tre års glidende gjennomsnitt.

Tabell 2.3 Avlinger av forskjellige jordbruksvekster. Kg per dekar. Tallene i parentes angir avlingene i forhold til normalåret som er satt lik 100

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Hvete ¹	290 (98)	394 (100)	374 (86)	445 (98)	460 (104)	385 (88)	375 (89)	413 (100)
Bygg ¹	263 (98)	324 (98)	338 (87)	342 (94)	370 (99)	334 (87)	374 (99)	373 (100)
Havre ¹	258 (97)	379 (110)	311 (87)	389 (104)	393 (107)	323 (87)	345 (96)	356 (100)
Poteter	2 037 (99)	2 028 (91)	2 424 (101)	2 561 (104)	2 517 (100)	2 291 (90)	2 356 (94)	2 474 (100)
Eng til slått på dyrket jord	582 (93)	664 (98)	665 (93)	555 (104)	558 (90)	587 (100)	611 (105)	581 (100)
Jordbruks- produkter i alt ²	(97)	(96)	(95)	(101)	(94)	(95)	(101)	(100)
Vinterkål ³	3 518 (95)	2 909 (83)	4 419 (115)	4 688 (99)	4 394 (92)	4 349 (94)	- (-)	- (-)
Gulrot ³	3 096 (101)	2 981 (85)	3 819 (109)	3 877 (103)	3 309 (101)	2 902 (92)	- (-)	- (-)
Grønnsaker i alt ³	(99)	(89)	(107)	(97)	(102)	(-)	(-)	
Epler i alt ^{3,4,5}	24,8	18,3	22,6	522	804	608	-	
Pærer ^{3,4}	33,0	15,5	11,7	432	547	351	-	
Jordbær ³	692	907	788	587	623	527	-	
Solbær ^{3,6}	3,1	3,7	3,0	363	188	252	-	

1) Avling med 15 % vann fra og med 1989

2) På mengdebasis fra og med 1993 mot tidligere på førehetsbasis

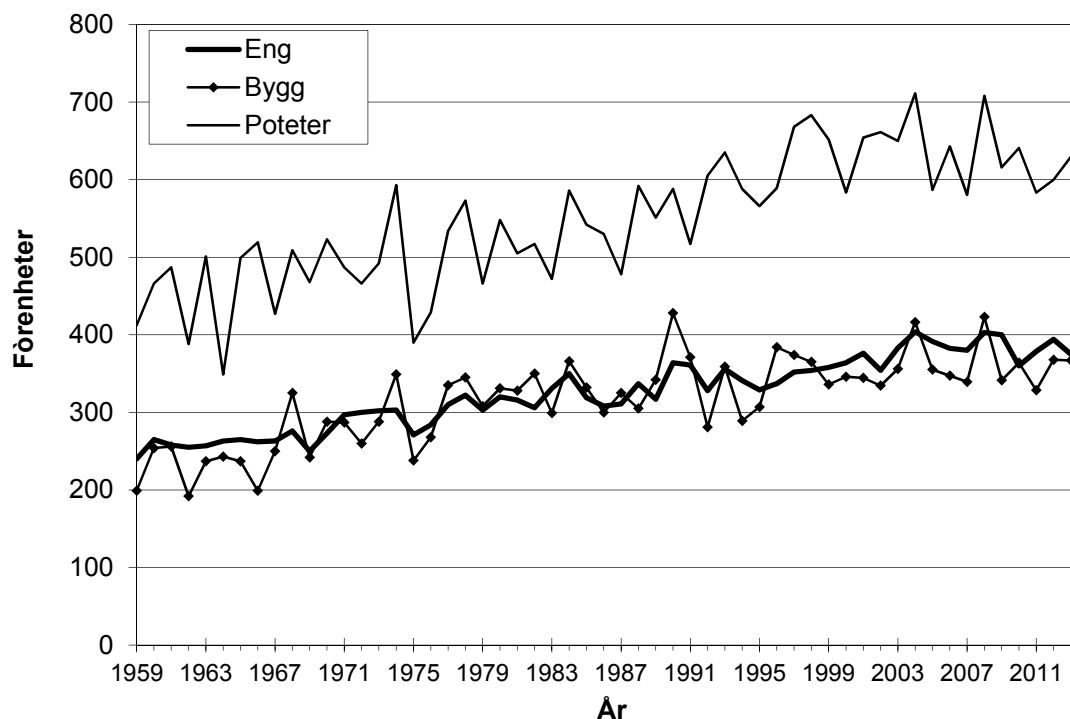
3) Ikke avl.reg. 2012 på beregningstidspunktet.

4) Per dekar fra og med 1990, tidligere per tre

5) Justert avlingsserie fra og med 1988

6) Per dekar fra og med 1990, tidligere per busk

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.3 Utviklingen i avlingene for noen vekster, FEm per daa

Etter en lang periode hvor normalårsavlingene har vist en økende trend både for korn og poteter, har det vært nedgang eller utflating i de senere årene.

Beregningsprinsippene for engavlinger har blitt endret flere ganger, sist med virkning fra 2000. Normalårsavlingene for eng kan dermed ikke beregnes etter tradisjonell metode. Siden 2000 viser gjennomsnittsavlingen en nedadgående utvikling. Dette kan ha sammenheng med ekstensivering av driften, og med reglene for produksjonstilskudd. Engarealet er holdt oppe selv om grovfôrbasert husdyrproduksjon har gått ned og andelen kraftfôr har økt.

Avlinger for 2011

2011 ble samlet sett et svakt avlingsår pga. værforholdene. Dette gjaldt spesielt Sør-Norge hvor langvarig og kraftig nedbør medførte at avlingene noen steder ble stående uhøstet. Forholdene medførte nedsatt kvalitet, kun 14 prosent av hveten ble avregnet som matkorn. For jordbruksvekstene samlet er det regnet med en avling på 5 prosent under normalårsnivå. Korn lå i gjennomsnitt 13 prosent under normalårsnivå mens poteter lå 10 prosent under. Av grovfôrvekstene klarte gras seg bra og lå på normalårsnivå mens andre grovfôrvekster hadde et meget svakt avlingsår og lå 19 prosent under normalårsnivå. Gjennomsnittstallene skjuler til dels betydelige variasjoner mellom landsdelene.

Avlinger for 2012

Også 2012,- likhet med de to foregående årene, var preget av vanskelige værforhold i store deler av vekstsesongen. 2012 ble likevel mengdemessig et klart bedre avlingsår enn 2011, samlet for jordbruksvekstene lå avlingene på 1 prosent over normalåret. Værforholdene slo dermed mer ut på kvaliteten av avlingene.

For korn lå avlingene i gjennomsnitt 4 prosent under normalårsnivå. Til tross for vanskelige værforhold ble 65 prosent av hveten avregnet som matkorn.

Potetavlingen er beregnet til 6 prosent under normalårsavling. For poteter er det betydelige variasjoner i landet men Rogaland og Nord-Norge peker seg ut med de laveste avlingene.

I gjennomsnitt for landet er engavlingen beregnet til 5 prosent over normalårsavling. Deler av Vestlandet og Trøndelag hadde de beste avlingene mens deler av Østlandet og Nord-Norge lå lavere.

Grønnsaksavlingene ble også preget av vanskelige værforhold, som særlig slo ut på kvaliteten. Frukt og bæravlingene lå også under normalårsnivå men var likevel bedre enn i 2011.

Samlet planteproduksjon

Det er regnet med en økning i den samlede planteproduksjonen på vel 5 prosent fra 2011 til 2012. Avlingsnivået var særlig lavt i 2011.

For 2013 er det regnet med en nedgang i produksjon med 1 prosent under forutsetning av normalårsavlinger. Fortsatt forventet arealnedgang reduserer produksjonen.

Tabell 2.4 Samlet planteproduksjon, mill. FEm og FEm per dekar¹

	1969	1979	1989	1999	2009	2010	2011	2012*	2013**
Mill. FEm									
Korn, oljefrø og erter									
	628	1 351	1 123	1 173	1 029	1 182	1 006	1 056	1 085
Poteter	175	127	106	97	85	85	75	76	79
Grønnsaker o.a. ²	67	42	25	11	7	7	7	7	7
Høy	767	493	358	258	86	94	48	60	57
Silo	363	1 013	1 035	1 465	1 652	1 450	1 580	1 628	1 547
Grønnfôr ³	38	117	115	85	25	23	18	20	19
Halm	118	38	33	24	7	9	8	9	9
Beite ⁴	682	638	586	827	762	792	756	793	793
Total planteprod. mill. FEm ⁴	2 838	3 819	3 381	3 940	3 653	3 642	3 497	3 649	3 595
Fem/daa jordbruksareal	288	398	340	380	360	362	350	368	365

1) FFE = fetningsfôreheter (t.o.m. 1992), FEm = fôreheter melk f.o.m. 1993). Dessuten beregning på mengdebasis fra og med 1993 mot tidligere på kvalitetsbasis

2) Ekskl. rotvekster til fôr fra 2002

3) Inkl. rotvekster til fôr fra 2002

4) Inkludert utmarks- og fjellbeite

2.2.3 Husdyrbestanden og ytelsen

Husdyrbestanden

Tabell 2.5 viser utviklingen i bestanden av de forskjellige dyreslagene. Bestanden er registrert 1. januar hvert år.

Tabell 2.5 Husdyrbestanden per 1. januar, 1000 stk.

	1969	1979	1989	1999	2009	2011	2012*	2013**
Hest i alt	41,9	22,0	17,6	22,7	30,7	31,2	31,6	31,0
Storfe i alt	973	1 008	979	1 046	876	859	851	850
Herav melkekyr ¹	437	392	344	323	249	241	238	237
“ ammekyr	..	2	7	30	58	64	66	65
Sau > 1 år ²	838	968	1 013	1 103	1 029	1 045	1 041	1 036
Geit i alt ³	92	62	66	54	37	35	34	33
Svin i alt ⁴	658	601	593	439	526	550	540	531
Høns > 6 mnd. ⁵	3 836	4 116	3 575	3 140	9 155	9 190	9 207	9 635
Kylling				3 655	9 155	9 190	9 207	9 635
Mink ⁶	792	420	134	70	125	125	135	150
Rev ⁶	40	80	209	105	60	50	50	50

1) Inkludert ammekyr 1959 og 1969

2) Fra 1979: Vinterfødrede sauer

3) Fra 1979: Antall melkegeiter

4) Fra og med 1997 antall avlssvin og slaktesvin per 1. januar

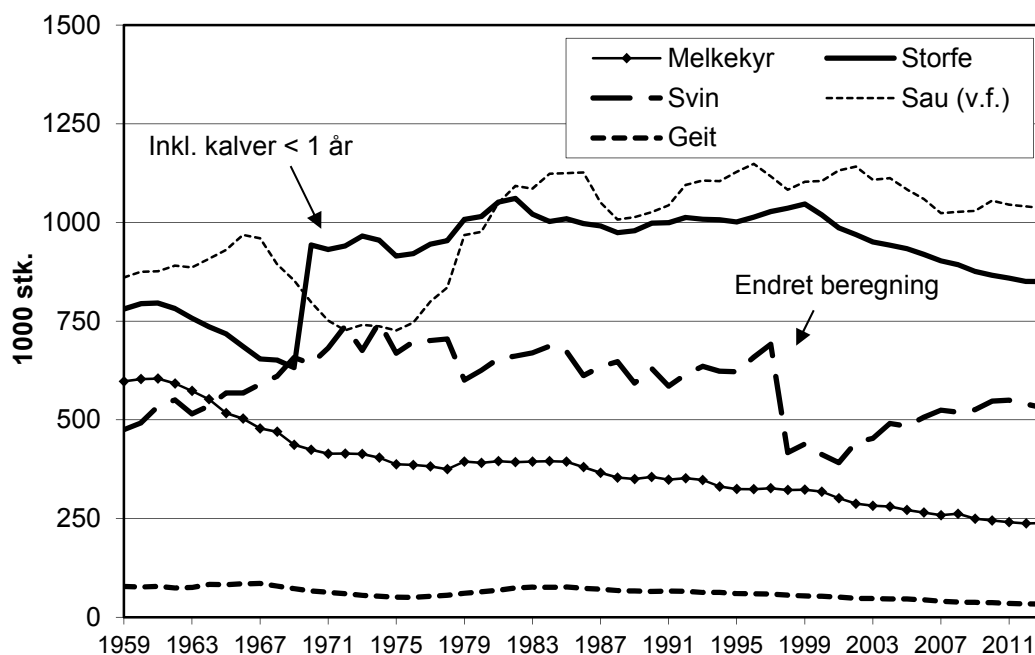
5) Fra 1997 verpehøner over 20 uker. Tatt ut av beregning f.o.m. 2006 på grunn av negativ verdi

6) Avlsdyr per 1. januar ifølge Norges Pelsdyrslag

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Landbruks- og matdepartementet og SLF.

Storfebestanden har gått markert ned etter 1999. Antall ammekyr øker, men ikke tilstrekkelig til å oppveie nedgangen i antall melkekyr. Nedgangen i antall melkekyr har sammenheng med tilpasningen til et lavere melkeforbruk og høyere ytelse.

Bestanden av sau har svinget noe på samme nivå de siste årene mens bestanden av melkegeiter reduseres. For høner i eggproduksjonen,- som har negativ kjøttverdi, beregnes det ikke buskapsverdi. Bestanden av kylling har økt i takt med forbruksøkningen. Hestebestanden i jordbruket har vist økning gjennom de siste årene. Bestanden av mink har svinget på et forholdsvis jevnt nivå, mens bestanden av rev har gått nedover.

Figur 2.4 Utviklingen i husdyrbestanden. Registreringsdato 1. januar

Ytelse

Avdrått per dyr i tabell 2.6 er beregnet på grunnlag av produksjon og dyretall for de forskjellige dyreslagene. For kumelk er det den totale produksjonen, inkludert svinn, som danner grunnlaget. Det samme gjelder for egg, mens beregningen for geit er basert på nettoproduksjonen. Et svinn på 3 prosent er da holdt utenom. For kjøttslagene er beregningen bygd på samlet matproduksjon til salg og hjemmeforbruk. Den delen av kjøttproduksjonen som går til dyrefôr, er altså ikke med i beregningsgrunnlaget.

Til beregningen av melkeytelsen per ku nytter BFJ et antall årskyr som er beregnet av Prognoseutvalget for kjøtt og melk.

Avdrått i storfekjøttproduksjonen, hvor også kalvekjøtt er inkludert, beregnes for kyr i alt inkl. ammekyr pr. august hvert år. For sauekjøtt beregnes avdrått per vinterfôra sau per 1. januar. For svinekjøtt benyttes totalt antall avlsdyr per 1. januar.

Avdråttsnivået for de forskjellige produksjonene har til dels vært lavere enn hva potensialet tilsier. Til dels skyldes dette tiltak for å begrense overproduksjonen av forskjellige husdyrprodukter. Økt produksjonspotensiale på grunn av avlsmessig framgang, bedre føring og bedre stell, er dermed ikke utnyttet. Utformingen av enkelte tilskuddsordninger kan ha bidratt til bedre totaløkonomi ved å holde dyretallet oppe enn å øke ytelsen per dyr.

Tabell 2.6 Produksjon av melk, storfekjøtt, sauekjøtt, svinekjøtt og egg regnet per avlsdyr

År	Melk ¹ per årsku (melkeku) Liter	Melk ² per Melkegeit ⁴ > 1 år Liter	Storfe ³ og kalvekjøtt per årsku ⁵ Kg	Sau/lamme- kjøtt per vinter fôra sau ³ Kg	Svinekjøtt ³ per avlssvin Kg	Egg per høne ⁶ Kg
1959	2 564	283	82	17,3	746	..
1969	4 001	386	134	20,2	805	8,81
1979	4 900	383	177	19,4	725	10,92
1989	5 787	396	216	23,7	852	15,29
1999	5 776	420	273	20,8	1 122	17,46
2005	6 191	495	273	24,1	1 144	17,67
2006	6 258	493	276	23,9	1 147	18,27
2007	6 442	501	270	23,0	1 201	18,35
2008	6 580	532	273	23,6	1 261	14,60
2009	6 655	559	276	23,4	1 235	15,35
2010	6 761	577	271	23,3	1 253	14,80
2011	6 755	584	268	22,5	1 323	14,74
2012*	6 949	590	255	22,0	1 346	15,85
2013**	6 992	594	263	23,2	1 333	15,24

1) Bruttoproduksjon

2) Nettoproduksjon

3) Salg og hjemmeforbruk

4) Uten ammegeiter fra og med 1999

5) Melkekyr og ammekyr

6) Per årshøne tom. 2007, per verpehøne > 20 uker per 1.1 fom. 2008

Avdråtten til melkekyr har i gjennomsnitt økt med 1,7 prosent per år fra 2000 til 2012 mens ytelsen for geitemelk har gått fram med 3,2 prosent per år.

Kjøttproduksjonen per årsku har vært økende fra 2001 til 2009, men har gått litt ned deretter. Dette skyldes at andelen ammekyr er økende og ammekyr har færre kalver enn melkeku. For de seinere årene har det vært underdekning av norskprodusert storfekjøtt med import også utover import med tollettelser.

For sauekjøtt har avdråtten, målt i kg kjøtt per vinterfora sau, holdt seg på omtrent samme nivå de seinere årene. Variasjonene fra år til år har blant annet sammenheng med beiteforholdene.

I perioden 2000–2010 var det en produksjonsøkning per avslgris på 23 prosent mens økningen i perioden 1989–99 var på 31,7 prosent. Økningen i enkelte år kan være påvirket av produksjonsreguleringer ved overproduksjon.

2.3 Jordbruksavtalen – priser

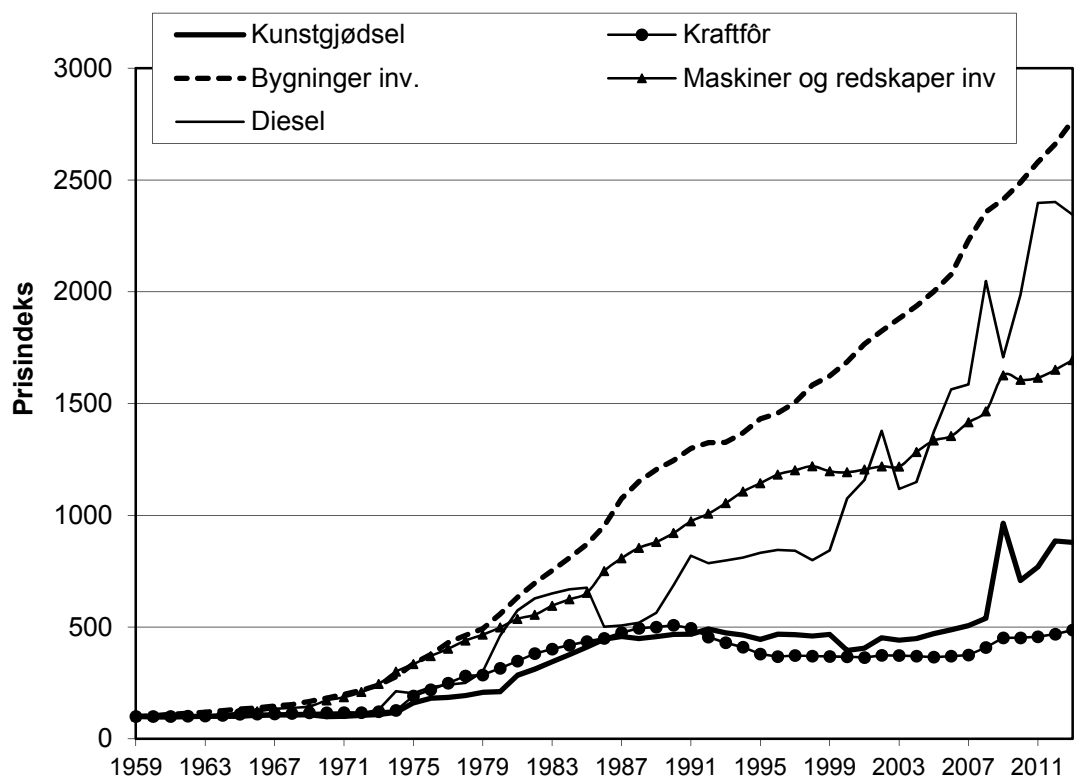
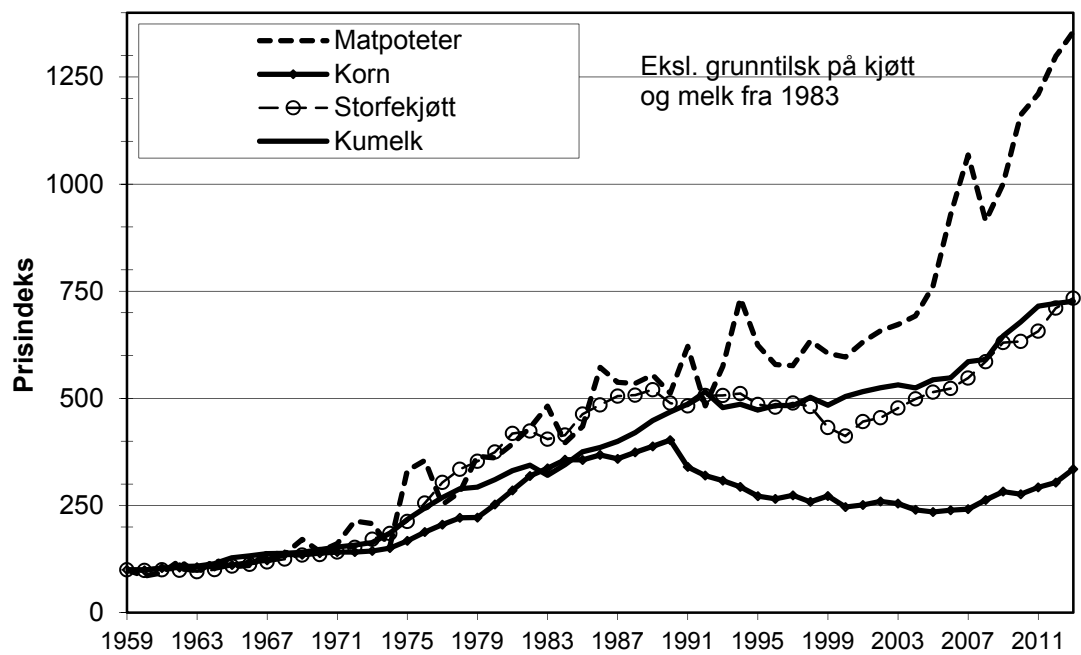
Totalkalkylen skal vise de faktiske utbetalingsprisene til produsent i hvert enkelt år. Disse prisene vil gjenspeile markedsforholdene. Eksempelvis vil overproduksjon gi lavere utbetalingspriser og økt omsetningsavgift.

Priser og tilskudd for budsjettåret 2013 er anslått med utgangspunkt i de forholdene som var kjent i februar/mars 2013. I tillegg er endringene i jordbruksavtalen i 2013, tatt inn i beregningene. Målprisene endres med virkning fra 1. juli.

Under de enkelte postene er det gjort mer detaljert rede for hvilke forutsetninger prisanslagene for hver enkelt vare er basert på.

2.4 Prisutvikling kostnader

For kostnadsposter som er påvirket av den generelle prisutviklingen, har BFJ i sine beregninger for budsjettåret bygd på anslaget for konsumprisindeksen (KPI) fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene. I beregningsutvalgets rapport fra mars 2013 er den generelle prisstigningen fra 2012 til 2013 anslått til 1,5 prosent.

Figur 2.5 Prisutviklingen for noen produkter og produksjonsmidler

2.5 Etterspørselen etter matvarer

Tabellen nedenfor gir oversikt over forbruket av de viktigste jordbruksproduktene. For poteter, grønnsaker, frukt og bær angis forbruket slik at det inkluderer produkter som dyrkes i villahager. En mer utførlig omtale av forbruket er gjengitt under de enkelte postene.

Tabell 2.7 Forbruket av de viktigste jordbruksproduktene på engrosnivå. Kg/innbygger

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2010	2011	2012*
Matkorn, inkl. ris									
(som mel)	81,8	73,6	77,6	79,5	86,3	86,4	86,0	83,5	82,0
Matpoteter ¹	87,6	88,6	74,0	71,2	61,7	52,2	55,9	51,1	51,3
Grønnsaker ²	41,9	39,7	46,4	53,2	61,2	69,3	69,7	71,5	72,3
Frukt og bær ²	63,9	69,2	75,6	77,8	68,7	89,2	87,8	86,7	87,3
Konsummilk i alt ³	187,7	188,9	186,4	174,9	127,2	101,8	99,4	96,7	94,8
Yoghurt					6,7	9,2	9,1	9,2	9,1
Fløte og rømme ⁴	5,0	6,5	6,6	6,9	6,7	6,8	6,9	7,8	7,8
Ost	8,6	8,9	12,0	13,3	14,5	16,8	16,9	17,0	17,5
Smør	3,2	5,5	5,4	3,4	3,3	2,9	3,0	3,3	3,6
Kjøtt fra husdyr ⁵	34,0	39,1	49,3	48,3	57,8	67,3	66,7	68,4	69,1
Egg	8,4	9,9	10,8	11,6	10,3	12,0	11,9	11,9	12,2

1) Inklusive foredlede matpoteter, eksklusive potetmel

2) Inklusive villahager til og med 1999

3) Sum av helmelk, lettmeik og skummet melk. Ekskl. kondensert og tørket melk. Inklusive yoghurt tom. 1998

4) Beregnet som 38 prosent fett. Beregnet som 35 prosent fett tom. 1990

5) Ekskl. grensehandel og biprodukter av kjøtt

2.6 Produktivitet

Utgangspunktet for beregningene av produktivitetsutvikling i Totalkalkylen er normalisert regnskap målt i løpende priser. Direkte tilskudd utover grunntilskudd og distriktstilskudd er holdt utenom i beregningene. Regnskapet i løpende priser er regnet om til et regnskap i faste priser ved hjelp av prisindekser beregnet på grunnlag av normalisert regnskap. Det er benyttet spesielle indekser for hver gruppe av innteks- og kostnadsposter. Også for investeringer og kapitalslit i driftsbygninger og maskiner og redskaper brukes spesielle indekser. For hydrotekniske anlegg, grøfter og biler brukes derimot konsumprisindeksen da en har ansett de spesielle indeksene som for usikre. At en bruker spesielle indekser for bygninger, maskiner og redskaper betyr at det kapitalslitet som benyttes i produktivitetsberegningene, avviker fra det som benyttes ellers i Totalkalkylen. Etter omregning av det normaliserte regnskapet med prisindeksene fås et regnskap i faste priser som brukes for å beregne produktivitetsutvikling.

Det er flere måter å måle produktivitetsutvikling på. Bruttoinntekten sett i forhold til den sammenveide innsatsen for de tre faktorene arbeid, kapital og vareinnsats (multifaktorproduktivitet) anses ifølge OECD som særlig aktuell når en skal beregne produktivitetsutviklingen for en næring. Denne gir en økning på 23 prosent for perioden 2002–2012 eller 2,1 prosent i gjennomsnitt per år (se tabell 2.8).

Andre beregningsmåter er likevel mer vanlig når produktivitetsutvikling omtales. Arbeidsproduktivitet beregnet på grunnlag av bruttoprodukt er ifølge OECD det mest brukte enkeltproduktivitetsmålet. Bruttoproductet er lik bruttoinntekt minus vareinnsats. I Norge er

arbeidsproduktivitet mye brukt. Sammenstillingen i tabell 1.19 viser en økning av bruttoarbeidsproduktivitet på 78 prosent fra 2002 til 2012. Den årlige økningen blir 5,9 prosent. Kapitalproduktivitet er et annet enkeltfaktormål som blir benyttet i noen sammenhenger. Bruttokapitalproduktiviteten økte med 15 prosent for perioden, eller med 1,4 prosent per år.

Sammenveid produktivitet for arbeid og kapital på grunnlag av bruttoprodukt blir i følge OECD også mye brukt. Denne økte med 49 prosent for perioden 2002–2012 eller 4,0 prosent i gjennomsnitt per år.

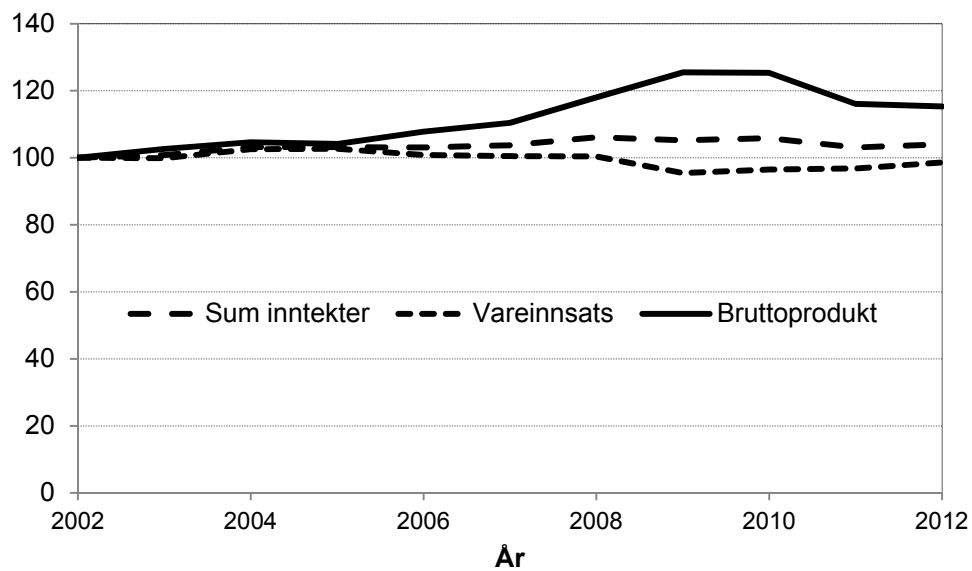
En beregner produksjonsverdi (bruttoinntekt), arbeids-, kapital- og vareinnsats for hvert år i faste priser. Deretter beregnes indekser for utviklingen. Som kapitalinnsats regnes realrente på samlet kapital, kapitalslit og leasing. Realrenten er satt til 2,57 prosent i hele perioden. Denne rentefoten er lik realrenten for årene 2010–2012. For arbeid er det regnet en pris på kr 155 per time i hele perioden. Bruttoinntekt omfatter alle inntekter utenom direkte tilskudd og uten fradrag for kostnader. Bruttoproduct er bruttoinntekt minus vareinnsats.

Tabell 2.8 Produktivitetsutvikling 2002–2012 i jordbruket beregnet på indekser for bruttoinntekter, bruttoprodukt og innsatsfaktorer

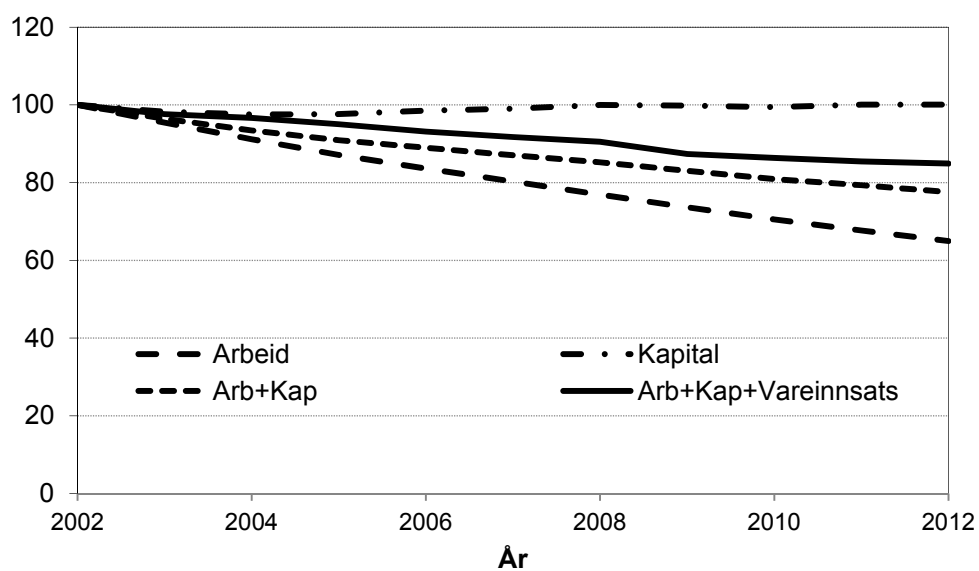
År	Flerfaktorproduktivitet		Enkeltfaktorproduktivitet	
	Bruttoinntekt/ arbeid, kapital og vareinnsats	Bruttoproduct/ arbeid og kapital	Bruttoproduct/ Arbeid	Bruttoproduct/ kapital
2002	100	100	100	100
2012	123	149	178	115
Årlig endring	2,1	4,0	5,9	1,4

At en bruker normalisert regnskap betyr at inntektene for planteprodukter er litt endret i forhold til tidligere år. Sammenlignet med beregninger i 2011 vil resultatene være påvirket av endringer fra foreløpig regnskap til «endelig» regnskap for 2011, og av korrigeringer av tallserier ellers. I årets beregninger gjelder dette først og fremst investeringer (kapitalslit) og arbeidsforbruk, men også noen andre mindre korreksjoner.

Produktivitetsframgangen er først og fremst knyttet til redusert arbeidsforbruk. Dette går fram av figur 1.4–1.6. Både bruttoinntekt (+4 %) og vareinnsats (+1 %) har vært forholdsvis stabile i den aktuelle perioden. Til sammen gir dette en økning i bruttoproduktet på ca. 15 prosent i perioden (figur 2.6). Arbeidsinnsatsen er redusert med omtrent 35 prosent, mens kapitalinnsatsen er så godt som uendret, hele perioden sett under ett (figur 2.7). Arbeids- og kapitalinnsats har totalt minket med 22 prosent. Når en også tar med vareinnsatsen har faktorinnsatsen minket med 15 prosent.

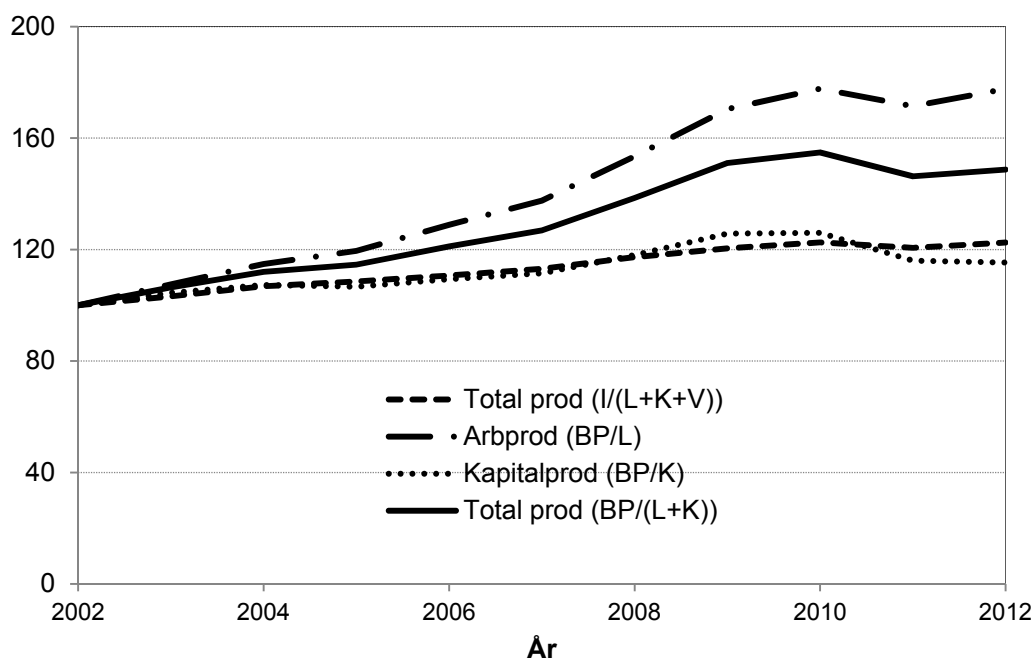

Figur 2.6 Utvikling i bruttoinntekt, vareinnsats og bruttoprodukt 2002–2012, relative tall

Figur 2.7 Utvikling i faktorinnsats, relative tall

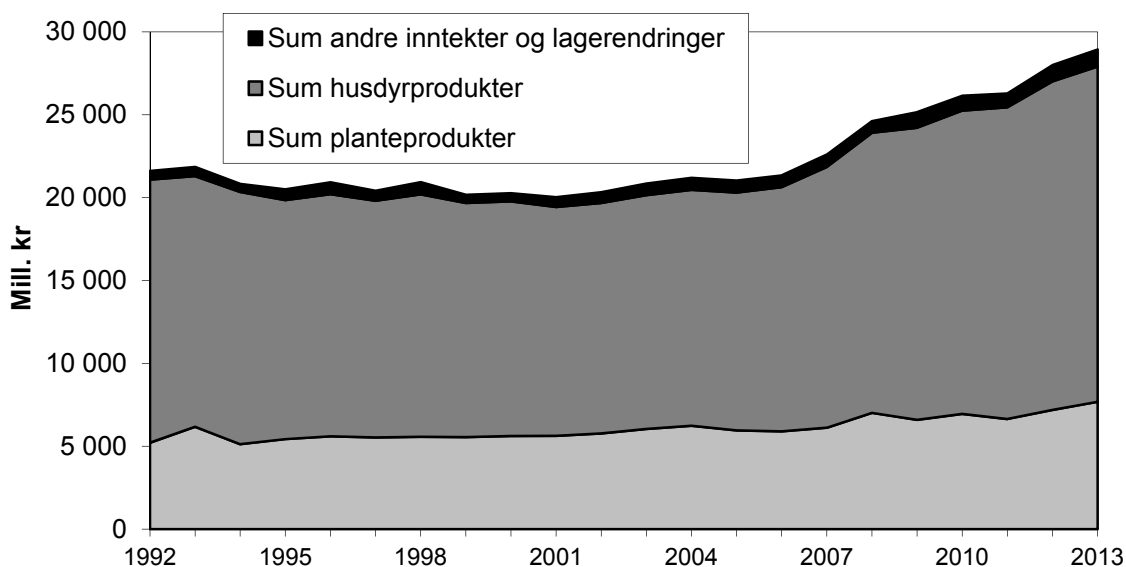
Figur 2.8 viser utviklingen for de fire produktivetsmålene som er med i tabell 2.8. Figuren indikerer at produktivetsveksten har vært noe svakere etter 2009 enn i de foregående årene. Det var nedgang i flere produktivetsmål fra 2010 til 2011. Arbeid utgjør en stadig mindre del av den totale faktorinnsatsen, og det vil bety at reduksjonen i arbeidsforbruk betyr mindre enn tidligere for produktivetsmålene der arbeid er veid sammen med kapital eller både kapital og vareinnsats.

Figur 2.8 Utviklingen i produktivitet, uttrykt ved fire produktivetsmål, tre av disse er basert på bruttoprodukt (BP) og ett på bruttoinntekt (I). L =Arbeid, K= Kapital, V=vareinnsats

3 Inntekter

3.1 Innledning

Figur 3.1 Sum bruttoinntekter ekskl. direkte tilskudd, 1992–2013

Inntektene i jordbruket kommer i grove trekk fra salg av produkter og fra tilskudd. I Totalkalkylen inntektsføres også endringer i buskapsverdi, kjøring med jordbrukets maskiner og arbeid knyttet til investeringer. Jf. kapitlene 3.4.1 og 3.4.2.

I kapittel 3 er det gitt en oversikt over inntektsberegningene for de enkelte produktgruppene, mens kapittel 4 handler om posten «direkte tilskudd».

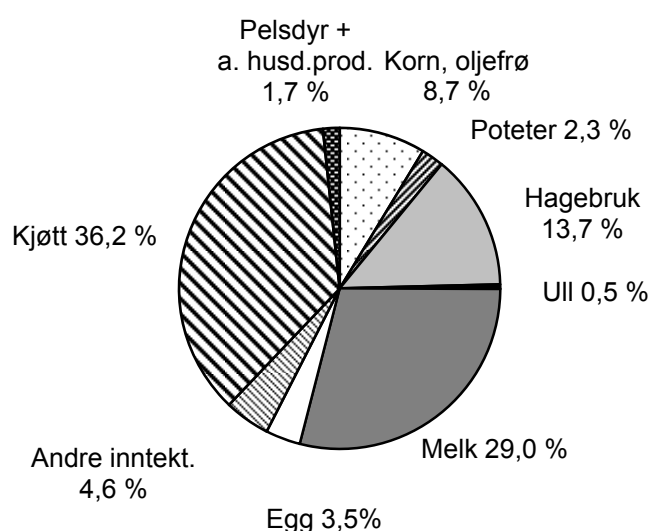
I tabellvedleggene bak i rapporten gis et detaljert bilde av produktmengder, priser og produktverdier. Vedleggene gjelder regnskapsårene 2011 og 2012 og budsjettåret 2013. I budsjettet for 2013 er endringene i priser og tilskudd som følger av jordbruksoppgjøret i 2013, innarbeidet.

En oversikt over inntekter fra de forskjellige planteproduktene er gitt i vedlegg I. Direkte tilskudd presenteres i vedlegg II. Vedlegg IV inneholder oversikt over jordbruksarealet, med fordeling på de enkelte vekstene. Dessuten blir størrelsen på den totale planteproduksjonen, og bruken av planteproduktene, vist der. Husdyrstatus og husdyrproduksjon kartlegges i vedlegg V.

Inntektene i jordbruket, utenom direkte tilskudd, er delt inn i fire hovedgrupper:

1. Inntekter fra planteprodukter
2. Inntekter fra husdyrprodukter
3. Andre inntekter
4. Lagerendringer i buskap

Figur 3.2 viser hvordan produksjonsinntektene i 2012 fordelte seg på ulike produkter. I denne sammenhengen er ikke direkte tilskudd med i produksjonsinntektene. Virkningen av de produksjonsnøytrale tilskuddene, for eksempel arealtilskudd, kommer dermed ikke til uttrykk i figuren.

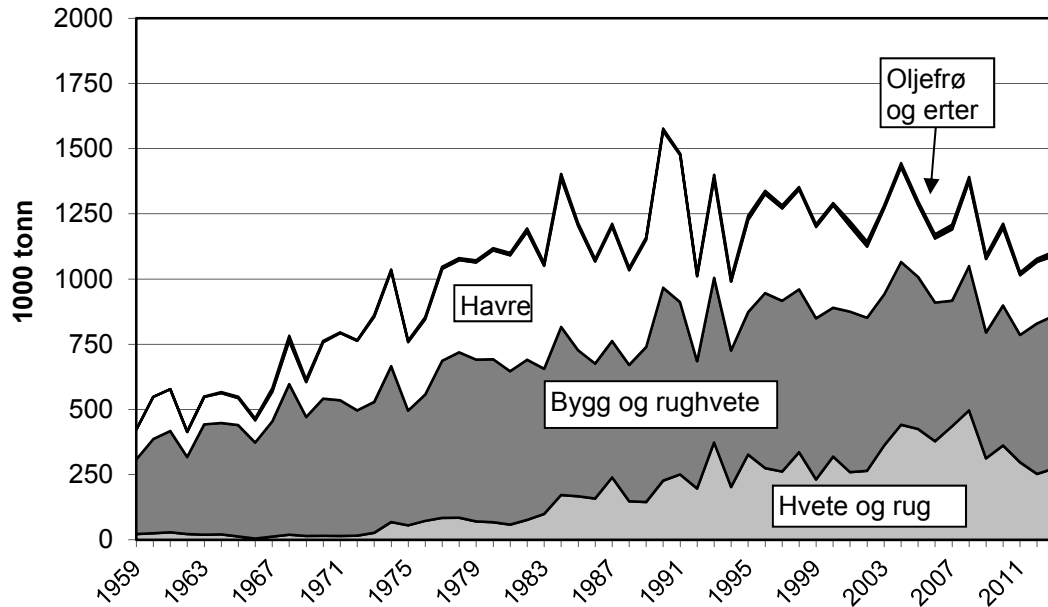
Figur 3.2 Inntektene (ekskl. direkte tilskudd) fordelt på forskjellige produkter. 2012

3.2 Planteproduksjon

3.2.1 Korn, erter og oljefrø

Produksjonsutvikling

I 2012 var kornavlingene, ifølge de foreløpige oppgavene, 4,3 prosent under normalårsnivå. Kornproduksjonen dette året ble på 1 067 600 tonn. Med normalårsavlinger er kornproduksjonen i 2013 beregnet til 1 095 400 tonn.

Figur 3.3 Utviklingen i korn- og oljefrøproduksjonen. 1000 tonn

Produksjonen av korn og oljevekster går også fram av tabell 3.1.

Tabell 3.1 Produksjon av korn og oljevekster, mill. kg 15 prosent vann (8 % for oljefrø)

	Korn	Oljevekster	Erter
1959	422	..	..
1969	605	9,4	..
1979	1 064	8,6	..
1989	1 151	10,4	..
1999	1 219	10,4	..
2005	1 307	10,3	3,7
2006	1 178	9,5	6,2
2007	1 224	9,0	8,9
2008	1 409	9,7	6,7
2009	1 077	6,7	7,0
2010	1 202	10,2	6,5
2011	1 017	8,6	2,3
2012*	1 068	10,5	1,8
2013**	1 095	10,3	7,0

Priser og verditall

Oppgaver fra SLF og Norske Felleskjøp ligger til grunn for verdiberegningen for korn og oljevekster. I tillegg hentes det inn oppgaver fra såvarefirmaer og enkelte andre aktører.

Priser som er fastsatt ved jordbruksoppkjørene, går fram av tabell 3.2.

Ved jordbruksoppkjøret i 2013 ble målprisene fra 1.7.2013 økt med 20 øre per kg for matkorn av hvete og rug, med 18 øre/kg for bygg, havre, fôrhvete og fôrrug og med 25 øre/kg for oljevekster.

Tabell 3.2 Grunn- og målpriser på korn. Øre per kg^{1,2}

	1959	1969	1986	1990	2000	2001 ³	2010	2011	2012	2013
Hvete, matkval. ⁴	90	112	303	321	217	231	248	264 ⁶	273	293
Rug, matkval.	83	105	290	302	201	215	232	247 ⁶	257	277
Fórkorn						185				
Bygg ⁵	70	93	250	277	178	192	214	225	232	250
Havre ⁵	61	86	220	249	159	173	195	203	210	228

1) Målpriser erstattet grunnpriser fra 1.7.2001. Teknisk oppjustering av prisene på 14 øre/kg

2) Gjelder korn med 17 prosent vanninnhold tom. 1988, 15 prosent deretter

3) Noteringsprisene ble nedjustert med 4 øre/kg ved forhandlingsmøte 22. august 2001

4) Proteininnhold i basis kvalitet mathvete ble endret fra 12,5 prosent til 12,0 prosent fra 1. juli 1998

5) Det var målpris på fórkorn fra 2001. Fra 2007 er det målpris på bygg og havre. For bygg og havre er intensjonsprisene oppført for årene 2001-2006

6) Vektet pris for hvete i 2011 ut ifra målpristillegg 1.7.11 og 1.1.12. Målpris fra 1.1.12 for hvete/rug var 265/249 øre/kg

Ved prisberegningen for 2012 er det tatt utgangspunkt i registrerte produsentpriser fra SLF og noteringspriser fra Norske Felleskjøp (markedsregulator). Avregningspris til produsent er fratrukket omsetningsavgift og kostnader til analyse og avregning.

I 2011 var det et trekk for omsetningsavgift på 1,50 øre/kg. I 2012 ble det ikke trukket omsetningsavgift. Det regnes med et trekk på 1,83 øre/kg i 2013, det vil si gjennomsnittet av de siste tre årenes trekk.

Kostnaden til analyse og avregning var 1,73 øre/kg i snitt for 2012. Det regnes med samme trekk i 2013.

Det var et gjennomsnittlig trekk for tørking og kvalitet på 10,50 øre/kg i 2011. For 2012 er det regnet med et trekk på 11,64 øre/kg. For budsjettåret regner BFJ med 4,91 øre/kg i trekk for alt solgt korn. Dette tilsvarer gjennomsnittlig kvalitetskorreksjon i perioden 2002–2011.

Tillegg for økologisk vare, KSL-tillegg og tillegg for leveringsavtaler inngår også i produsentprisene. Tillegg for kontraktproduksjon av mathavre, som ikke inngår i prisene, er tatt inn under posten «lokale tillegg».

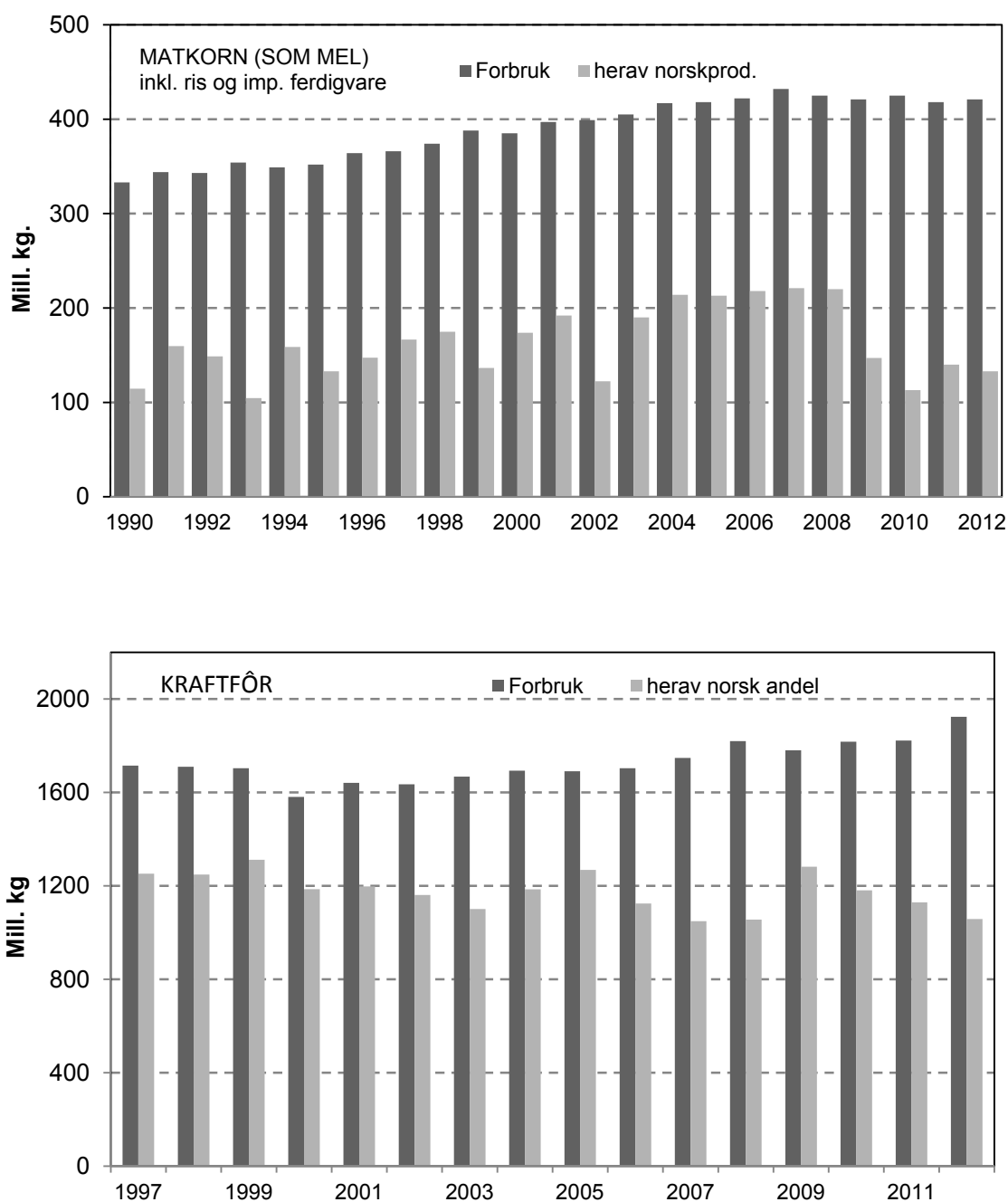
Tabell 3.3 Mengder, priser og verditall for korn, erter og oljevekster

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
<u>Hvete</u>								
Produksjon, mill. kg	11	66	143	230	337	289	256	265
herav salg, mill. kg	9	63	136	226	328	281	247	257
Utb.pris, øre per kg ¹	114	183	330	236	231	239	264	280
Inntekt, mill. kr	10	116	449	532	758	671	652	718
<u>Rug</u>								
Produksjon, mill. kg	4	5	2	6	34	16	5	17
herav salg, mill. kg	2	3	1	6	34	16	5	17
Utb.pris, øre per kg ¹	107	169	295	217	210	217	241	262
Inntekt, mill. kr	3	5	2	12	71	35	13	45
<u>Bygg</u>								
Produksjon, mill. kg	456	620	595	624	550	503	591	600
herav salg, mill. kg	316	468	503	614	536	489	577	586
Utb.pris, øre per kg ¹	97	162	284	196	207	222	231	248
Inntekt, mill. kr	306	757	1 423	1 204	1 108	1 084	1 333	1 451
<u>Havre og bl. korn</u>								
Produksjon, mill. kg	134	373	411	355	304	236	243	236
herav salg, mill. kg	96	314	386	350	297	229	236	229
Utb.pris, øre per kg ¹	88	150	254	178	187	199	209	224
Inntekt, mill. kr	85	470	979	623	554	456	491	514
<u>Rughvete</u>								
Produksjon, mill. kg				3,7	-	-	-	-
herav salg, mill. kg				3,7	0,5	-	-	-
Utb.pris, øre per kg ¹				197	211	-	-	-
Inntekt, mill. kr				7,2	0,97	-	-	-
Erter, mill. kr.					18,1	6,8	5,8	22,8
<u>Korn og erter i alt</u>								
Produksjon, mill. kg	605	1 064	1 151	1 219	1 232	1 046	1 097	1 125
herav salg, mill. kg	424	848	1 026	1 200	1 202	1 017	1 068	1 095
Innt. korn og erter, mill. kr	404	1 348	2 859	2 379	2 511	2 252	2 494	2 750
Korreksjon for tørking og kvalitet, mill. kr	1	-26	-26	-22	-74	-102	-118	-51
Korntrygd mill. kr	55	34	33	-	-	-	-	-
Sært tillegg for bygg, mill. kr	1	2	-	-	-	-	-	-
Geogr.prod.till., mill.kr	-	13	142	-	-	-	-	-
Lokale tillegg, mill.kr	-	-	-	3	1	1	1	1
Oljevekster, mill. kr	11	22	45	46	48	41	52	53
Sum innt. korn, erter og oljev., mill. kr	472	1 393	3 053	2 404	2 485	2 193	2 428	2 753

1) Inkl. termintillegg

Anvendelse av norskprodusert korn

Mesteparten av norskprodusert korn går til kraftfôr i husdyrproduksjonen, men andelen som brukes til mat, har steget gjennom lengre tid pga. økt hvetedyrking. Hvor mye norsk korn som går til kraftfôr, og hvor mye som blir matkorn, vil variere med produksjon og kvalitet fra år til år. Figur 3.4 viser forbruket av matkorn og kraftfôr med norsk andel. Totalforbruket av matkorn inkluderer importerte kornprodukter, som for eksempel ris, kjeks og knekkebrød mens kraftfôret er på råvarebasis, dvs. karbohydrat, protein og fettråvarer. Andelen norsk matkorn har økt over tid, men går ned fra 2009 pga. lav avling og dårlig kvalitet. Dette slår også ut for kraftfôret med synkende norskprodusert andel fra 2009.

Figur 3.4 Forbruk av matkorn og kraftfôr og norskprodusert andel. Mill. kg

3.2.2 Poteter

Produksjonsutvikling

Tabell 3.4 viser omfanget og anvendelsen av den norske potetproduksjonen. Nettoproduksjonen beregnes ved å trekke fra bruttoproduksjonen et anslått svinn på 10 prosent. Poteter til fôr framkommer som en rest når all registrert anvendelse til salg, pluss det beregnede hjemmeforbruket av matpoteter og settepoteter, og det anslåtte svinnet, er trukket fra.

Tabell 3.4 Omfang og anvendelse av norsk potetproduksjon. Mill. kg

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Bruttoproduksjon, mill. kg ¹	705	503	494	386	338	300	303	314
Svinn, mill. kg	70	43	49	39	34	21	30	31
Nettoproduksjon, mill. kg	635	460	445	347	304	279	273	283
Anvendelse, mill. kg;								
Ordinært salg:								
Matpoteter ²	198	163	180	111	75	72	67	69
Eksport	0	-	-	-	-	-	-	-
Statskontr. settepoteter					7	8	8	8
Potetmel og sprit ³	61	65	60	37	46	51	45	43
Potetmos og –flak, pommefrites, chips etc.	20	30	76	104	130	121	123	127
Ordinært salg i alt	279	258	316	252	258	252	243	248
Hjemmeforbruk:								
Matpoteter ¹	95	73	35	4	3	3	3	3
Fôrpoteter	178	70	43	53	18	1	3	8
Settepoteter ⁴	84	60	50	38	26	24	24	24

1) Potetareal i villahager er inkludert

2) Ny beregningsmetode fra 1984

3) Fra 1999: Til sprit regnes bare poteter brukt direkte til sprit, dvs. ikke inkludert reststivelse fra annen industriell foredling

4) Fra 2000: Settepoteter av egen avl

Priser og verditall

Prisene på matpotet i regnskapsårene blir beregnet på grunnlag av ukentlige prisnoteringer som SLF utfører. For industripotet er prisene i regnskapsårene innhentet direkte fra foredlingsbedriftene.

Oppgaver over omsatte kvanta av matpotet i regnskapsårene er innhentet fra SLF. Foredlingsbedriftene oppgir hvor store kvanta potet som har gått til industriformål i regnskapsårene og gir dessuten kvantumsanslag for forbruket av industripotet i budsjettåret.

Totalkalkylen baserer seg på foredlingsbedriftenes oppgaver over forventede priser på industripotet i budsjettåret. Potetprisene og verdien av den yrkesmessige potetproduksjonen er vist i tabell 3.5. Se også vedleggstabell 3.2. De siste årene har potetprisen ligget langt over målprisnivå. En viktig årsak til det er at potetavlingene i Europa generelt har vært små i denne perioden. Prisen i budsjettåret 2013 tar hensyn til målprisøkningen ved jordbruksoppjøret i 2013.

Tabell 3.5 Verdiberegning av produksjonen¹ av poteter til salg og hjemmeforbruk

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
<u>Salg og hjemmeforbruk</u>								
Poteter til mat og industri ² , mill. kg	389	295	341	265	241	244	261	267
<u>Priser ved salg, øre per kg</u>								
Matpoteter	59	125	191	208	399	416	446	466
Poteter til potetmel	30	54	72	79	55	61	62	53
Poteter til sprit	29	54	45	63	12	9	7	7
Poteter til mos/flak chips, pommes frites etc.	31	79	132	148	207	206	223	259
Statskontr. settepoteter					471	490	499	534
<u>Tilskudd</u>								
Potetrygd, mill. kr	6	3	-	-	-	-	-	-
Tilskudd til statskontr. settepoteter, mill. kr	-	3	8	-	-	-	-	-
Distriktstilskudd for Nord-Norge, mill. kr			1,9	1,9	3,1	2,5	2,6	3,0
Sum inntekt, mill. kr	204	310	522	424	624	617	636	715

1) Eksklusive villahager

2) Inkl. statskontrollerte settepoteter f.o.m. 2000

Forbruk av poteter og potetprodukter

Forbruksmønsteret for poteter har endret seg mye over de siste 50 årene. Regulering av matpotetmarkedet ved å la poteter gå til fôr, har fått mindre betydning etter hvert. Matpotetforbruket per person har fram til nylig gått stadig nedover, mens forbruket per person av bearbeidede poteter (pomes frites, mos og chips etc.) har økt. De aller siste årene har imidlertid forbruket av både matpoteter og bearbeidede poteter stabilisert seg noe.

Tabell 3.6 gir en oversikt over forbruksutviklingen for poteter.

Tabell 3.6 Forbruk (engrosnivå) av poteter til mat

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Salg og hjemmeforbruk, norsk matpotet, mill. kg ¹	308	236	215	115	78	75	70	72
Importerte matpoteter, mill. kg	14	19	5	31	43	46	53	52
Forbruk matpoteter, mill. kg	322	255	220	147	120	121	122	124
Forbruk matpoteter, kg/innbygger	84	63	52	33	25	24	24	24
Forbruk av bearbejdede poteter, ^{2,3} kg/innbygger	5,1	12,0	19,9	30,4	31	31	31	31
Forbruk av poteter i alt ^{2,3} kg/innbygger	89	74	71	63	56	55	55	55

Hvert årstall gjelder fra 1. juli angitte år til 30. juni året etter

- 1) Inklusive produksjon fra villahager
- 2) Eksklusive poteter til potetmel og sprit
- 3) Beregnet som friske poteter

3.2.3 Hagebruksprodukter

Tabell 3.7 Verditall for hagebruksproduktene¹

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Grønnsaker i alt inkl. urter, mill. kr ²	171	357	687	959	1 599	1 639	1 761	1 768
<i>Herav i veksthus, mill. kr³</i>	<i>45</i>	<i>111</i>	<i>227</i>	<i>360</i>	<i>678</i>	<i>644</i>	<i>681</i>	<i>703</i>
Frukt i alt, mill. kr	81	46	117	86	151	88	140	142
Bær i alt, mill. kr	87	127	161	173	293	278	294	324
Blomster etc., mill. kr	169	521	1 320	1 336	1 448	1 489	1 574	1 576
Emballasjetilskudd, mill. kr	-	12						
Distrikts- og kvalitets-tilskudd, mill. kr			45	43	60	62	57	76
Sum inntekter hagebruksprodukter, mill. kr	508	1 064	2 330	2 595	3 551	3 556	3 825	3 886

- 1) Ekskl. produksjon i villahager f.o.m. 1979
- 2) Inklusive kjøkkenhager på gårdsbruk og uspesifiserte vekster
- 3) Tomat, agurk, salat og urter i veksthus
- 4) Inkl. snittgrønt i 1979

Hagebruksproduktene omfatter grønnsaker og urter, frukt, hagebær og blomster. I vedleggstabell 1.3 er det gitt en detaljert oversikt over kvanta, priser og produksjonsverdi for de forskjellige hagebruksproduktene. Hjemmeforbruket i jordbruket verdiberegnes på lik linje med salgsproduksjonen.

Produksjonsutvikling

Areal- og avlingsutviklingen for grønnsaker, frukt og bær går fram av kap. 2.2.2, men er også nærmere omtalt nedenfor.

Grønnsaker

Areal: Arealet av grønnsaker til salgsproduksjon på friland har økt over tid.

Tabell 3.8 Grønnsakareal, dekar¹

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Blomkål	5 162	6 059	5 781	5 248	4 195	4 595	4 876	4 876
Hvitkål	13 630	11 934	7 829	5 527	4 036	3 798	4 031	4 031
Gulrot	16 540	11 897	11 678	11 825	13 882	13 390	14 208	14 208
Purre	1 180	1 176	1 454	1 239	1 341	1 191	1 264	1 264
Løk	2 378	3 940	5 322	6 147	6 232	6 924	7 347	7 347
Kålrot til mat	..	..	..	5 354	4 644	4 132	4 385	4 385
Kinakål	..	..	3 771	3 493	1 863	1 604	1 702	1 702
Hageerter ⁴	5 194	6 037	6 748	7 309	..	..	..	..
Broccoli	..	..	..	2 308	4 346	4 464	4 737	4 737
Isbergsalat	..	..	..	2 783	4 507	4 072	4 321	4 321
Tomater (veksthus)	626	508	390	309	340	340	340	340
Agurker (veksthus)	211	249	230	240	225	241	241	241
Andre vekster, friland	1 352	5 874	6 038	11 074	12 681	11 957	12 688	12 688
Sum areal, friland ^{1,2}	46 273	47 674	49 241	59 427	..	..	..	..
Sum fysisk areal ²	..	..	..	58 963	..	..	..	..
Herav kontraktdyrket areal ³	7 392	11 864	12 843	11 250	..	..	..	..

1) Sammenlignbare arealtall fra 1999. Anslag for 2012. 2013 satt lik 2012

2) Flere hold eller flere vekster etter hverandre på samme areal i samme år regnet bare en gang. Tall mangler for de siste årene

3) Ufullstendige oppgaver etter 1993

4) Ikke oppgaver etter 2006

Kilde: SSB (SLF 1996–2004). Inkl. Kontraktdyrkernes landslag for erter og bønner fra 2007

Avlinger: Nedenfor er det gitt en oversikt over avlingene per dekar for de viktigste grønnsakene. For budsjettåret 2013 benyttes normalårsavlinger.

Tabell 3.9 Avlinger i kg per dekar av de viktigste grønnsaker

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012* ²	2013**
Blomkål	1 285	1 297	1 519	1 609	1 862	1 673	1 590	1 637
Høst/vinterhvitkål	3 518	2 909	4 419	4 688	4 395	4 349	4 663	4 604
Gulrot	3 096	2 981	3 819	3 877	3 309	2 902	3 714	3 304
Purre	1 844	2 146	2 562	1 833	1 828	1 927	1 420	1 774
Løk	2 198	2 596	3 971	3 109	2 828	2 593	2 651	2 667
Kålrot til mat	..	..	..	3 299	2 733	2 388	2 876	2 723
Kinakål	..	..	2 697	2 439	2 487	2 617	2 191	2 361
Hageerter ¹	571	525	577	605	..	..		
Broccoli	..	..	..	844	917	875	756	890
Isbergsalat	..	..	..	1 831	1 535	1 739	1 198	1 655
Tomater, veksthus	13 600	16 200	22 300	32 000	38 029	35 100	37 725	37 572
Agurker, "	23 800	31 800	38 700	37 200	64 236	60 095	66 874	60 577

1) Ikke oppgaver etter 2006

2) Anslag, avlingstall for 2012 er ikke klare

Kilde: SSB. LPC 1996–2004

Nettoproduksjonen og verdiberegningen bygger på SLFs data for grossistomsetningen, samt på oppgaver fra Kontraktdyrkernes landslag. Det beregnes et tillegg for uregistrert grossistomsetning, direkte salg og hjemmeforbruk.

Tabell 3.10 viser utviklingen i salgsproduksjonen av de viktigste grønnsakvekstene i de siste årene, med anslag for 2013.

Tabell 3.10 Salgsproduksjon av de viktigste grønnsakene. Tonn

	1969 ¹	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Blomkål	4 975	5 894	8 133	6 151	7 369	7 633	7 941	7 900
Hvitkål (høst/vinterkål)	33 494	27 481	28 185	19 033	17 514	14 751	16 873	16 223
Gulrot	40 966	28 372	35 679	36 048	34 551	32 787	37 000	35 846
Purre	2 056	1 893	3 467	2 504	2 442	2 853	2 510	2 660
Løk	4 181	8 899	19 604	13 262	14 239	14 585	15 819	15 012
Kålrot til mat	..	..	13 141 ²	12 492	12 065	12 527	12 720	14 288
Kinakål			13 195	8 117	3 988	3 875	3 450	3 638
Erter	2 373	2 536	4 090	3 510	3 360	4 638	5 370	5 370
Broccoli	..	..	..	1 145	2 747	2 940	2 665	2 731
Isbergsalat	..	..	..	2 883	7 818	7 861	7 564	7 776
Tomater	7 066	7 623	8 596	9 275	10 948	9 596	10 213	10 287
Agurker ³	5 775	7 850	10 102	13 512	14 595	13 370	15 370	14 496

1) Inkluderer villahageproduksjon

2) Inkluderer neper i 1989

3) Agurk i veksthus og agurk på friland

Kilde: SSB/SLF/Kontraktdyrkernes landslag

Frukt

Omsetningsoppgavene viser at det ble levert 5 881 tonn epler klasse I til konsum i 2012, men ingenting til fabrikk. For pærer 170 tonn klasse I levert til konsum.

Areal: Yrkesproduksjonen er representert ved bedrifter med produksjon på minst ett dekar. Tabell 3.11 viser antall dekar frukt i yrkesproduksjonen. Tendensen har vært en gradvis reduksjon i arealet.

Tabell 3.11 Antall dekar frukt i yrkesproduksjonen

	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Epler	22 577	18 941	14 286	14 014	13 985	13 985
Pærer	4 067	2 152	893	786	732	732
Plommer	3 460	3 108	4 151	4 178	4 170	4 170
Moreller	1 734	2 549	1 952	1 938	1 636	1 636
Kirsebær	830	451	475	270	233	233
Frukt i alt	32 668	27 201	21 757	21 186	20 756	20 756

Kilde: SSB/SLF

Avlinger: Tabell 3.12 viser registrerte avlinger i kg per dekar regnskapsårene. Normalårsavlinger er satt inn for 2013.

Tabell 3.12 Avlinger i kg per dekar

	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Epler	1 311	522	804	608	684	818
Pærer	578	432	547	351	312	533
Plommer	639	277	393	277	246	387
Moreller	433	194	325	259	292	355
Kirsebær	..	590	438	279	315	560

Kilde: SSB. SLF 1996–2004

I tabell 3.13 er beregnet netto fruktproduksjon for salg og hjemmeforbruk sammenholdt med registrert engrossalg av frukt. Hovedforskjellen mellom den beregnede nettoproduksjonen og det registrerte engrossalget er at det sistnevnte omfatter bare frukt kl. I til friskkonsum. Altså er verken frukt til saftpresseri eller hjemmeforbruk av frukt med i engrossalget.

Tabell 3.13 Nettoproduksjon og registrert engrossalg av frukt. Tonn

	1969 ¹	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Sum epler	42 953	12 644	19 134	8 732	9 189	6 868	7 635	8 124
<i>Herav reg. salg²</i>			<i>6 928</i>	<i>6 665</i>	<i>7 028</i>	<i>5 254</i>	<i>5 881</i>	<i>6 254</i>
Pærer	8 154	1 651	912	868	315	305	274	319
<i>Herav reg. salg²</i>			<i>381</i>	<i>647</i>	<i>206</i>	<i>191</i>	<i>170</i>	<i>208</i>
Plommer	10 086	1 638	1 535	554	1 065	952	846	983
<i>Herav reg. salg²</i>			<i>381</i>		<i>1 039</i>	<i>922</i>	<i>28</i>	<i>25</i>
Kirsebær	2 704	527	318	186	172	65	62	114
Moreller ³			346	295	347	379	423	416
Frukt i alt, nettoprod.	63 897	16 460	22 245	10 635	11 088	8 569	9 241	9 954
<i>Herav</i>								
<i>– salgsproduksjon</i>			<i>21 266</i>	<i>9 741</i>	<i>10 691</i>	<i>8 119</i>	<i>8 826</i>	<i>9 582</i>
<i>– registrert salg</i>			<i>7 743</i>	<i>7 312</i>	<i>7 234</i>	<i>5 445</i>	<i>6 051</i>	<i>6 462</i>

1) Inklusive fruktproduksjon i villahager

2) Registrert engrossalg kl. I fra Gartnerhallen og private grossister. Tall fra Fruktlagerinspektøren fra 1998. Frukt til saftpresserier kommer i tillegg

3) Engrossalg er ikke registrert

Hagebær

Posten omfatter solbær, jordbær, bringebær, «andre bær» (rips, stikkelsbær og hageblåbær) samt bær i veksthus.

Areal: Tall fra Landbrukstellingen i 2010 viser at bærarealet i yrkesproduksjonen ligger på 19 793 dekar, noe lavere enn tidligere regnet med.

Tabell 3.14 Areal av bær i yrkesproduksjon, dekar

	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Solbær	2 451	2 737	2 397	2 408	2 417	2 417	2 417
Jordbær	15 172	13 774	16 076	13 367	14 385	15 129	15 129
Bringebær	798	1 924	2 111	2 892	3 008	3 008	3 008
Andre bær				1 126	694	856	856
Sum	18 421	18 435	20 584	19 793	20 504	21 410	21 410

Kilde: SSB. LPC/SLF 1996–2004

Avlinger: Tabell 3.15 viser registrerte avlinger i kg per dekar regnskapsårene. Normalårsavlinger er satt inn for 2013.

Tabell 3.15 Avlinger i kg per dekar

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Solbær		789	659	363	188	252	238	212
Jordbær	692	900	788	587	623	527	554	625
Bringebær	569	632	718	588	741	652	709	773
Andre bær					277	139	194	203

Kilde: SSB. LPC/SLF 1996–2004

Tillegget for hjemmeforbruk av bær er, som for frukt, beregnet med utgangspunkt i forbruk per person.

Tabell 3.16 viser netto bærproduksjon, som omfatter både salgsproduksjon og hjemmeforbruk.

Tabell 3.16 Nettoproduksjon av hagebær. Tonn

	1969 ¹	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Jordbær	8 610	11 033	8 770	7 739	6 695	6 100	6 737	7 596
Bringebær	1 894	439	1 134	1 012	1 726	1 581	1 717	1 871
Solbær	5 169	1 601	1 487	646	365	604	571	512
Andre bær					249	77	132	139
Hagebær i alt	26 011	14 705	12 775	10 008	9 035	8 361	9 157	10 117
<i>Herav salgsprod.</i>	-	14 506	12 617	9 916	8 973	8 298	9 098	10 060

1) Inklusive bærproduksjon i villahager

Blomster

Totalkalkylens mengdetall for blomsterproduksjonen går fram av tabell 3.17.

Tabell 3.17 Produksjon av blomster og andre prydplanter. 1000 stk.

	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Snittblomster	81 214	92 924	114 893	90 363	89 609	83 863	79 334
Blomstrende potteplanter	16 536	30 383	38 176	34 176	33 834	35 575	35 570
Dekorasjonsplanter	3 541	10 084	4 477	3 152	3 410	3 549	3 698
Utplantingsplanter	20 250	28 112	32 369	55 611	52 063	57 269	58 414

Kilde: SSB/ Norsk Gartnerforbund

Priser og verditall for grønnsaker, frukt, bær og blomster

Verdien av grønnsakproduksjonen var 7,4 prosent høyere i 2012 enn i 2011, ifølge beregningene i totalkalkylen. Økningen skyldes volum, en økning på 8,2 prosent. Under forutsetning av normalårsavlinger i 2013 og at prisene utvikler seg i samsvar med målprisene fra jordbruksoppkjøret 2013, er det regnet med at verdien av grønnsakproduksjonen øker med 0,4 prosent i budsjettåret.

SLFs prisregistreringer ligger til grunn for mesteparten av prisberegningen for grønnsaker. For kontrakt dyrkede grønnsaker brukes oppgaver fra Kontrakt dyrkernes landslag.

Priser på epler og pærer til konsum beregnes ved hjelp av oppgaver fra SLF. Priser på pressfrukt er oppgitt av Gartnerhallen. Verdien av fruktproduksjonen viser en oppgang på 59 prosent fra 2011 til 2012. Dette skyldes en oppgang i volumet på omlag 8,6 prosent og høyere priser, epler viser en prisoppgang på hele 70 prosent. Med normalårsavlinger i 2013, og med de målprisene som jordbruksoppkjøret 2013 legger opp til, vil verdien av fruktproduksjonen øke med 1,0 prosent fra 2012 til 2013.

Verdien av bærproduksjonen er beregnet å ha gått opp med nær 5,4 prosent fra 2011 til 2012. Volumet 2012 gikk opp med 9,7 prosent, mens for eksempel prisen på jordbær gikk ned med ca. 6 prosent. For budsjettåret 2013 er verdien beregnet å bli 9 prosent høyere enn i året før.

Priser som gjelder blomstersektoren, innhentes fra utvalgte engrosforhandlere.

Distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær og grønnsaker inntektsføres under hagebruksposten. Beløpene framgår av tabell 3.18.

Tabell 3.18 Mengder, priser og verditall for hagebruksvekstene¹

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Grønnsaker²								
Bruttoprod. inkl. salatvekster mill. kg	167	169	187	175	182	179	168	170
<u>Priser, kr/kg:</u>								
Blomkål	2,35	3,71	4,36	6,68	8,37	9,33	9,66	9,79
Hvitkål	0,77	1,56	1,69	2,22	3,67	4,16	4,07	4,31
Gulrot	0,91	1,59	2,84	3,58	5,23	6,50	6,73	7,07
Tomater	3,90	6,70	9,89	14,65	17,97	19,61	20,56	20,67
<u>Inntekter</u>								
Grønnsaker i alt inkl. urter mill. kr ³	171	357	687	956	1 599	1 639	1 761	1 768
<i>Herav i veksthus, mill. kr</i>	<i>45</i>	<i>111</i>	<i>227</i>	<i>360</i>	<i>675</i>	<i>644</i>	<i>681</i>	<i>703</i>
Frukt								
Bruttoproduksjon, mill. kg ⁵	86,6	30,0	34,5	12,4	14,5	10,5	11,4	14,2
<u>Priser, kr/kg:</u>								
Epler	1,07	2,52	4,38	6,90	9,77	6,56	11,20	10,58
Plommer	1,95	3,23	8,91	16,81	26,17	22,98	29,68	27,47
<u>Inntekter</u>								
Frukt i alt, mill. kr	81	46	117	86	151	88	140	142
Bær								
Bruttoproduksjon, mill. kg ⁵	32,5	25,5	18,0	12,4	11,2	10,3	11,3	12,5
<u>Priser kr/kg:</u>								
Jordbær	4,25	9,01	13,26	17,79	33,47	35,32	33,22	33,07
Solbær	3,43	8,98	11,45	7,02	10,82	8,85	9,13	9,33
<u>Inntekter</u>								
Bær i alt, mill. kr	87	127	161	173	293	278	294	324

1) Ekskl. produksjon i villahager fra og med 1979

2) Bruttoproduksjon er fra og med 1999 regnet som areal ganger avling

3) Inklusive kjøkkenhager på gårdsbruk og uspesifiserte vekster

4) Tomat, agurk, salat og urter i veksthus

5) Gjelder fra og med 1999 bare yrkesproduksjon, ekskl. prod. i kjøkkenhager og villahager

Tabell 3.18 forts. Mengder, priser og verdi for hagebruksvekstene

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Blomster								
<u>Priser, kr/stk:</u>								
Snittblomster ¹	..	2,62	4,64	3,73	3,10	2,97	3,26	3,16
Blomstrende potteplanter		9,75	13,24	11,53	16,52	16,75	16,42	16,65
<u>Inntekter</u>								
Blomster, mill. kr	169	521	1 320	1 307	1 448	1 489	1 574	1 576
Emballasjetilskudd, mill. kr	-	12,4						
Distrikts- og kvalitets- tilskudd, mill. kr fr/bær/gr			45,2	42,7	59,5	62,5	56,9	76,0
Sum inntekter fra hage- bruksprodukter, mill. kr	508	1 064	2 330	2 525	3 551	3 556	3 825	3 886
1) Inkl. snittgrønt i 1979								

Forbruk av grønnsaker, frukt og bær

Grønnsaker

Tabell 3.19 viser, på engrosnivå, det totale norske forbruket av grønnsaker. Summen av norskprodusert og importert mengde er fratrukket det kvantumet som har gått til eksport. «Sum norsk produksjon» i tabellen omfatter bare grønnsaker som er dyrket hagebruksmessig sammenheng. I beregningen av forbruket årene før 1999 er produksjonen i villahager inkludert. Forbruket per person er stigende, men varierer beregningsmessig mellom år, særlig på grunn av variasjoner i norsk produksjon.

Tabell 3.19 Engrosforbruk av grønnsaker. Mill. kg^{1 2}

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Norsk produksjon								
Hovedkulturene ³	97	97	112	97	102	96	106	102
Andre grønnsaker inkl. salatvekster og kålrot	21	34	41	45	46	48	50	49
Kjøkkenhager og uspes. Grønnsakvekster	16	15	16	5	10	9	11	10
Sopp	0	1	1	1	1	1	1	1
Sum norsk produksjon	134	147	170	148	159	154	168	162
Import⁴								
– friske		31	34	67	109	116	122	122
– konserver	19	11	27	48	69	75	73	73
Eksport i alt ⁴	0	0	6	2	0	0	0	0
Forbruk av grønnsaker i alt ⁵	153	189	225	270	341	354	363	357
Forbruk, kg per innbygger ⁵	39,7	46,4	53,2	60,4	69,7	71,5	72,3	70,0

1) Årstallene gjelder fra 1. juli angitte år til 30. juni året etter

2) Serien før og etter 1996 er ikke direkte sammenlignbar pga. ny hagebruksstatistikk

3) Til hovedkulturene hører blomkål, hvitkål, gulrot, purre, løk, salatgurk og tomat

4) Nettoimport fra 2007

5) Ekskl. villahageproduksjon fra og med 1979

Frukt og bær

Det aller meste av norsk forbruk av frukt og bær er basert på import. Siden 1999 har importen utgjort over 90 prosent av det totale forbruket. Tabell 3.20 presenterer engrosforbruket av frukt og bær. For årene etter 1998 er ikke forbruket av frukt og bær fra villahager, og heller ikke forbruket av skogsbær, tatt med.

Tabell 3.20 Engrosforbruk av frukt og bær. Mill. kg^{1,2}

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Norsk produksjon								
Frukt	64	23	29	11	11	9	9	10
<i>Herav registrert salg³</i>	..	..	8	7	9	7	..	..
Hagebær	26	20	17	10	9	8	9	10
Skogsbær ⁴	10	11	11	..	..	..	..	..
Sum norskprodusert frukt og bær	100	54	57	21	20	17	18	20
Import, frisk frukt ⁵	143	182	189	224	307	305	307	308
<i>Herav epler og pærer</i>	<i>27</i>	<i>60</i>	<i>53</i>	<i>62</i>	<i>73</i>	<i>72</i>	<i>70</i>	<i>70</i>
Import av konservert og tørket frukt ⁵	26	34	40	51	76	77	81	82
Import, bær ⁵	0	3	10	14	26	30	34	39
Eksport, frukt og bær ⁵	2	2	3	3				
Forbruk av frukt og bær i alt, mill. kg⁶	267	271	293	307	429	429	440	449
Forbruk, kg per innbygger⁶	69,2	75,6	77,8	68,7	87,8	86,7	87,3	88,2

1) Årstallene gjelder fra 1. juli angitte år til 30. juni året etter

2) Det er brudd i tallseriene i 1996 på grunn av ny hagebruksstatistikk

3) Registrert engrossalg hos Gartnerhallen og andre grossister kl. I, for epler, pærer og plommer

4) Ikke beregnet for årene etter 1998

5) Nettoimport fra 2007

6) Produksjonen i villahager er inkludert for perioden 1979–1998

3.2.4 Andre planteprodukter

Posten omfatter salg av stråfôr og «andre frø til modning». «Andre frø til modning» er norskproduserte frø fra engvekster, rotvekster og grønnsaker. Stråfôr omfatter høy, rundballefôr og halm til sektorer utenom jordbruket, foruten gras til framstilling av grasmel og fôrpellets

Tabell 3.21 Mengder, priser og verditall for andre planteprodukter

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
<u>Innenlandsk salg av</u>								
<u>stråfôr, mill. kg:</u>								
Høy	4,4	11,1	18,1	33,7	65,8	86,3	86,7	87,4
Rundballefôr				10,4	32,9	43,2	43,4	43,7
Gras til grasmel, fôrpellets								
og brikker	9,1	14,2	10,7	1,5				
Halm	6,1	6,0	6,0	2,7	-	-	-	-
Eksport av stråfôr	0,3	-	-	0,0	0,07	0,05	0,09	0,06
<u>Priser, øre/kg</u>								
Høy, innenlandsk salg	40	107	175	200	264	279	287	287
Rundballefôr				39	42	42	42	42
Grasmel og fôrpellets	22	46	66	41				
Halm	16	30	57	51	-	-	-	-
<u>Inntekt fra stråfôr,</u>								
mill. kr	5	20	42	73	187	259	267	269
<u>Andre frø til modning:</u>								
<u>Engfrø</u>								
- tonn			3 094	2 198	2 038	1 015	1 467	2 109
- kr/kg			31,24	21,25	24,77	24,42	26,49	27,97
<u>Rotvekst- og grønnsakfrø</u>								
- tonn			4	1	1	1	1	1
- kr/kg			50	327	456	163	106	191
<u>Inntekt fra «andre frø til modning»,</u>								
mill. kr			97	47	51	25	39	59
Sum andre planteprod., mill. kr	5	20	139	120	238	284	306	328

Innenlandsk salg av høy og rundballefôr (og tidligere også halm til fôr) blir beregnet på grunnlag av antall hester utenom jordbruket. I de siste årene har eksporten av høy og halm vært ubetydelig.

Priser på høy og rundballefôr hentes nå inn fra noen av de største aktørene i markedet på Østlandet. Prisene er omregnet til å gjelde avlingsår.

Salget av høy og rundballefôr øker som følge av en økende hestebestand utenom jordbruket. Salget av grasmel og pellets er satt lik produksjonstallene. Se tabell 3.21 og vedleggstabell 1.3.

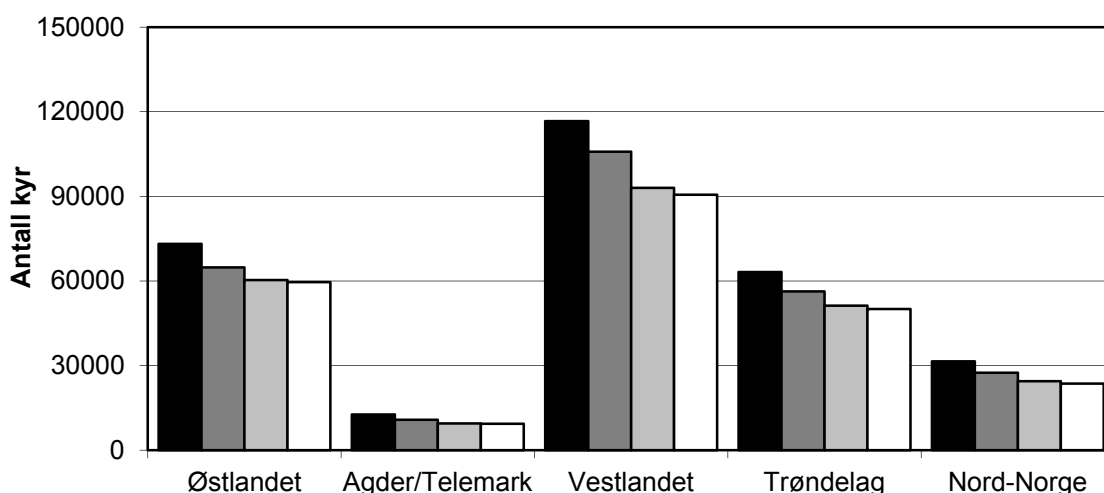
3.3 Husdyrproduksjoner

3.3.1 Melk

Produksjonsgrunnlag for kumelk

Kubestand og besetningsstørrelse: Melkekubestanden per 1. januar 2012 var på 237 565 kyr, ned ca. 3 300 kyr i forhold til 1. januar 2011. Melkekubestanden per 1. januar 2013 var på 238 561 kyr, altså en oppgang på 1 000 kyr. Til inngangen av 2014 er det prognosert en nedgang i melkekubestanden på ca. 2 000 dyr. Tallet på ammekyr økte med ca. 1 300 dyr i 2012 og regnes å øke med 1 700 dyr i 2013. Tom. 2012 har det vært en nedgang i totalt antall kyr over lang tid, men prognosene for 2013 viser økning.

Den regionale fordelingen av kubestanden er vist i figur 3.5.

Figur 3.5 Antallet melkekyr i henholdsvis 2000, 2005, 2010 og 2012 fordelt på regioner

Totalt var det i Norge 9 951 jordbruksbedrifter med melkekyr per 31. juli 2012, en nedgang på 587 bedrifter fra 2011. Den gjennomsnittlige besetningsstørrelsen var på 23,4 kyr i 2012. Året før var den på 22,1 kyr.

Regionvis varierte den gjennomsnittlige besetningsstørrelsen i 2012 fra 19,2 kyr på Vestlandet utenom Rogaland til 28,7 kyr i Rogaland. I figur 3.5 inngår Rogaland i Vestlandet. Rogaland hadde 46,4 prosent av kyrne for hele Vestlandet i 2012. For 2013 er det forventet en gjennomsnittlig besetningsstørrelse per jordbruksbedrift for landet totalt på 24,7 kyr.

Ytelse: Ved beregningen av ytelse per ku benytter BFJ et beregnet gjennomsnittlig kutall for året. Dette gjennomsnittlige kutallet blir beregnet av Prognoseutvalget for melk. Fra 2011 til 2012 gikk ytelsen opp med 193 liter per årsku. Melkeytelsen er anslått å øke med om lag 43 liter per årsku i 2013.

Produksjon og anvendelse av kumelk

I 2002 opphørte den bevisste nedskaleringen av norsk melkeproduksjon. Seinere er melkekvoteene gjort omsettelige, innenfor et regelverk som gradvis er blitt mindre restriktivt. Meierileveransen er etter hvert stabilisert på rundt 1 500 mill. liter. For 2013 er det forventet en meierileveranse på 1 537 mill. liter, en liten oppgang i forhold til årene før.

Tabell 3.22 Produksjon og ytelse, kumelk

	1969 ¹	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Nettoproduksjon, mill. liter	1 679	1 816	1 945	1 790	1 591	1 560	1 605	1 611
Bruttoproduksjon, mill. liter	1 731	1 872	1 980	1 824	1 623	1 591	1 636	1 642
Liter per årsku, (brutto) ¹	4 001	4 900	5 787	5 776	6 761	6 755	6 949	6 992
Endring i ytelse per år, liter ²	144	90	89	-1	106	-6	193	43

1) 1969: Gammel metode for beregning av årskyr

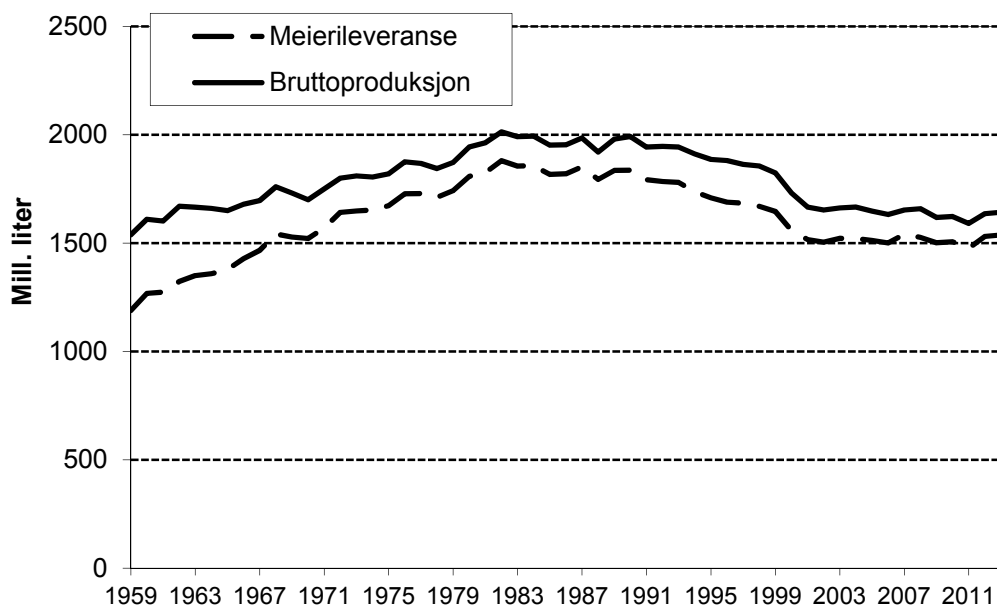
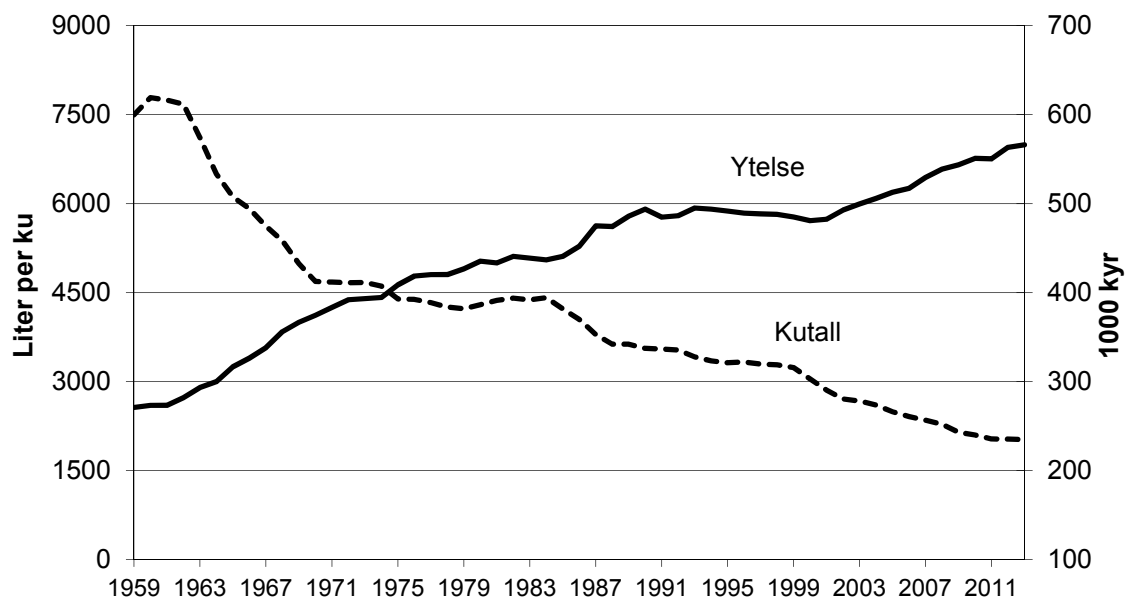
2) Endring i gjennomsnitt per år i perioden fra forrige oppgitte tall

Tabell 3.23 Produksjonen og bruken av melk. Mill. liter

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
<u>Kumelk</u>								
Nettoproduksjon	1 679	1 816	1 945	1 790	1 591	1 560	1 605	1 611
Meierileveranse ¹	1 528	1 742	1 835	1 647	1 506	1 476	1 531	1 537
Direkte salg	32	12	5	-	-	-	-	-
Hjemmeforbruk	74	28	13	7	2,4	2,2	2,0	1,9
Lokal foredling					1,1	1,3	1,3	1,3
Fôr ²	42	29	92 ²	135	82	81	70	70
<u>Geitemelk</u>								
Nettoproduksjon	26,5	23,6	27,0	22,0	21,1	20,7	20,6	20,2
Meierileveranse	25,1	22,2	25,7	21,5	20,0	19,5	19,4	19,0
Annet salg	1,0	1,0	0,9	0,2	0,7	0,8	0,8	0,8
Hjemmeforbruk	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-
Fôr	0,1	0,1	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4

1) Inkl. salg av gårdssmør fra og med 1996

2) Beregningen er, fra og med 1989, endret fra normert behov for kalver til en restmengde: «Ikke levert meieri» og «ikke hjemmeforbruk eller svinn»

Figur 3.6 Kutall og ytelse per ku. Bruttoproduksjon og meierileveranse

Priser og verditall

Verdiberegningene for melk tar utgangspunkt i regnskap fra TINE SA og Q-Meieriene AS.

Verdien av meierienes produsentveiledning inntektsføres under «melk» i total kalkylen, men føres samtidig som en kostnad under «andre kostnader».

Inntektene i meieribruket er avhengige av salgsutviklingen for de ulike melkeproduktene. Dette gjelder først og fremst det innenlandske salget, men også for produktene som eksporteres. Salg av konsummelk, som krever minst behandling på meieriene, gir de høyeste inntektene. Deretter følger ost, og til sist smør og tørrmelk.

Melkeprisene er beregnet uten distriktstilskudd og grunntilskudd. Produsentenes fraktandel er trukket direkte i melkeoppkjøret og kommer ikke til syne på verken inntekts eller kostnadssiden. I verdiberegningen føres distrikts- og grunntilskuddet som egne poster under «melk». Målprisen på ku- og geitmelk ble økt med 23 øre/liter fra 1.7.2013 ved jordbruksoppkjøret 2013. Av tabell 3.24 framgår priser, mengder og de andre variablene som tas hensyn til når verdien av melkeproduksjonen beregnes. Posten for salg av melkekvoter gjelder betaling for kvoter som er solgt, men ikke videresolgt.

Tabell 3.24 Produksjon, priser, tilskudd og verditall i melkeproduksjon

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Kumelk								
Nettoproduksjon, mill. liter	1 679	1 816	1 945	1 790	1 591	1 560	1 605	1 611
<i>Herav salg og hjemme- forbruk, mill. liter</i>	<i>1 634</i>	<i>1 782</i>	<i>1 854</i>	<i>1 654</i>	<i>1 509</i>	<i>1 480</i>	<i>1 535</i>	<i>1 541</i>
Utbetalingspris, øre/liter ¹	92,20	191,87	293,81	317,87	445,27	469,61	473,81	476,89
Inntekt fra kumelk, Ekskl. tilskudd, mill. kr	1 507	3 419	5 446	5 258	6 721	6 948	7 271	7 347
Geitemelk								
Nettoproduksjon, mill. liter	26,5	23,6	27,0	22,0	21,1	20,7	20,6	20,2
<i>Herav salg, mill. liter</i>	<i>26,2</i>	<i>23,3</i>	<i>26,6</i>	<i>21,6</i>	<i>20,7</i>	<i>20,3</i>	<i>20,2</i>	<i>19,8</i>
Utbetalingspris, øre/liter ¹	134,96	310,00	450,80	305,01	443,56	467,62	472,09	473,74
Inntekt geitemelk, ekskl. tilskudd, mill. kr	35	72	120	66	92	95	96	94
Produsenttjenesten, meierifinansiert			153	133	153	154	150	156
Tilskudd, mill. kr								
Distriktstilskudd	66	365	688	447	482	474	491	515
Kvantumsavgrenset tilskudd	-	471	1 829					
Driftstilskudd	-	-	-					
Frakttilskudd	32	95	-					
Distriktsmeieritillegg			110					
Grunntilskudd				123	64	63	63	62
Salg av melkekvoter				189	2	-1	35	-1
Inntekt melk i alt, inkl. tilskudd, mill. kr	1 639	4 321	9 176	6 216	7 514	7 733	8 104	8 172

1) Pris ekskl. grunntilskudd fra og med 1983. Geitemelktillegget er overført fra prisutjevningsordningen til grunntilskuddet fra 1. juli 1998. Ekskl. meierifinansiert produsenttjeneste fra 1999

Forbruk av melk og melkeprodukter

Konsummelk

Tabell 3.25 viser hvordan forbruket av konsummelk har utviklet seg. Forbruket har stort sett gått nedover over lang tid men er litt forskjellig fordelt på typer. Nedgangen har til en viss grad blitt oppveid av en økning i forbruket av konserverte melkeprodukter.

I tallene for helmelk er forbruket av egenprodusert melk i produsentenes husholdninger tatt med (beregnet til 2,0 mill. kg for 2012). Yoghurt er inkludert fram til 1999, men deretter skilt ut.

Fløte og rømme

Forbruket av fløte og rømme har holdt seg stabilt over en lang periode, jf. tabell 3.25.

Tabell 3.25 Forbruk av helmelk, lettmelk, skummet melk og fløte på engrosnivå

	1969	1979	1989	1999	2009	2010	2011	2012*
Helmelk, ¹ mill. kg	674	652	269	145	94	93	92	93
Kg/innb.	175	160	64	32	20	19	19	19
Lettmelk, mill. kg	..	..	335	324	259	254	248	243
Kg/innb.	..	..	79	73	54	52	50	48
Skummet melk ² , mill. kg	54	107	136	99	139	139	139	140
Kg/innb.	14	26	32	22	29	29	28	28
<i>Konsummelk i alt,</i>	<i>726</i>	<i>759</i>	<i>739</i>	<i>568</i>	<i>492</i>	<i>486</i>	<i>479</i>	<i>476</i>
<i>Kg/innb.</i>	<i>189</i>	<i>186</i>	<i>175</i>	<i>127</i>	<i>102</i>	<i>99</i>	<i>97</i>	<i>95</i>
Yoghurt i alt ³ , mill. kg				30,0	44,3	44,7	45,5	45,7
Kg/innb.				6,7	9,2	9,1	9,2	9,1
Fløte og rømme ⁴ , beregnet								
som 35 % fett, mill. kg	25	27	29	30	33	34	39	39
Kg/innb.	6,5	6,6	6,9	6,7	6,8	6,9	7,8	7,8

1) Inkludert youghurt til og med 1998

2) Inkl. ekstra lett melk. Ekskl. skummetmelk til produksjon av smørblandet lettmargin fom. 2. halvår 1998

3) Som melk

4) Som 38 prosent fett fra og med 1991

Konserverte melkeprodukter

Endringer i beregningsmetoder gjør at eldre og nyere tall for forbruket av konserverte melkeprodukter ikke er helt sammenlignbare. Forbruk av slike produkter har likevel økt mye gjennom den perioden som omfattes av tabell 3.26.

Tabell 3.26 Forbruk av konserverte melkeprodukter beregnet som råvare

	1979	1984 ¹	1989	1999 ²	2009	2010	2011	2012*
Helmelk i konserverte produkter, mill. kg ³	21	31	35					
Skummet melk i konserverte produkter, mill. kg ³	38	55	44					
Fløte i konserverte produkter, mill. kg	..	0,9	0,6					
Melkefett (100 %) i konserverte produkter, mill. kg	..	..	0,5					
Annet ²								
Tørket myse til konsum, mill. kg	..	0,6	0,7					
Sum forbruk av konserverte melkeprodukter, mill. kg	59	87	80	93	149	158	153	172
Kg per innbygger	15	21	19	21	31	32	31	34

1) Ny beregningsmetode fom. 1982, brudd i serie

2) Ny beregningsmetode fom. 1999, brudd i serie

3) Kondensert melk, tørket melk. Inkl. melk i andre konserverte produkter (milkshake, puddinger, sauser etc.) fom. 1982, brudd i serie

Smør

Forbruket av smør gikk mye ned i tiårsperioden 1979–1989, men har seinere holdt seg ganske stabilt (jf. tabell 3.27).

Økt forbruk av magre konsummelktyper og lavere smørforbruk, ga fra midten av 1980-tallet et overskudd av fett i melkesektoren. Dette medførte betydelig eksport av smør. Samtidig ble fettinnholdet i returnmelken økt. I løpet av 1990-årene gikk både produksjonen og eksporten av smør ned, parallelt med nedgangen i melkeproduksjonen. Fra 2011 har en sett en økning i smørforbruket, som dels har vært dekket ved import.

Tabell 3.27 Produksjon, eksport, import, lagerendring og forbruk av smør på engrosnivå

	1969	1979	1989	1999	2009	2010	2011	2012*
Smørproduksjon i alt, mill. kg ¹	21,2	20,5	24,2	19,6	17,3	16,8	14,7	16,1
Eksport, mill. kg	1,4	0,4	9,2	5,1	3,5	2,2	0,5	0,0
Import, mill. kg	1,3	1,7	–	0,2	0,4	0,1	2,1	2,1
Lagerendring, mill. kg ²	+0,2	+0,2	-0,7	..	..	..	..	..
Forbruk								
I alt, mill. kg	21,3	22,0	14,3	14,7	14,2	14,7	16,4	18,2
Kg/innb.	5,5	5,4	3,4	3,3	2,9	3,0	3,3	3,6

1) Inkl. smør til margarinproduksjon

2) - betyr lagerøkning og + betyr lagernedgang

Kilde, regnskapsårene: TINE Norske Meierier

Ost

Tabell 3.28 viser at både produksjonen er relativt stabil og at forbruket har en økende tendens.

Tabell 3.28 Produksjon, eksport, import og forbruk av ost på engrosnivå

	1969	1979	1989	1999 ¹	2009	2010	2011	2012*
Produksjon²								
Ost i alt, mill. kg	49,6	67,6	82,9	84,9	85,6	86,5	87,5	89,9
Eksport, mill. kg	16,3	20,8	23,1	23,3	13,4	13,5	14,0	13,3
Import, mill. Kg	0,3	1,4	2,0	3,1	8,7	9,6	10,9	11,4
Lagerendring, mill. kg ³	+0,7	+0,7	-5,6	..	..	..	..	..
Forbruk								
Ost i alt, mill. kg	34,3	48,9	56,2	64,7	80,9	82,6	84,4	88,1
Kg/innb.	9,0	12,0	13,3	14,5	16,8	16,9	17,0	17,5
Herav:								
Hvitost totalt,	21,4	34,6	41,7	48,1	62,6	63,7	64,2	67,0
Kg/innb.	5,6	8,5	9,9	10,8	13,0	13,0	13,0	13,3
Brunost totalt,	12,8	14,3	14,5	10,9	12,5	12,4	12,3	12,5
Kg/innb.	3,3	3,5	3,4	2,5	2,6	2,5	2,5	2,5
Annen ost totalt,				6,3	5,9	6,4	7,9	8,5
Kg/innb.				1,4	1,2	1,3	1,6	1,7

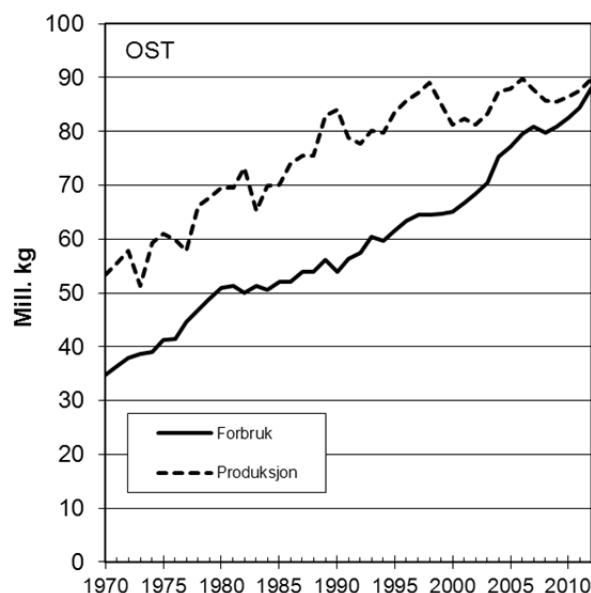
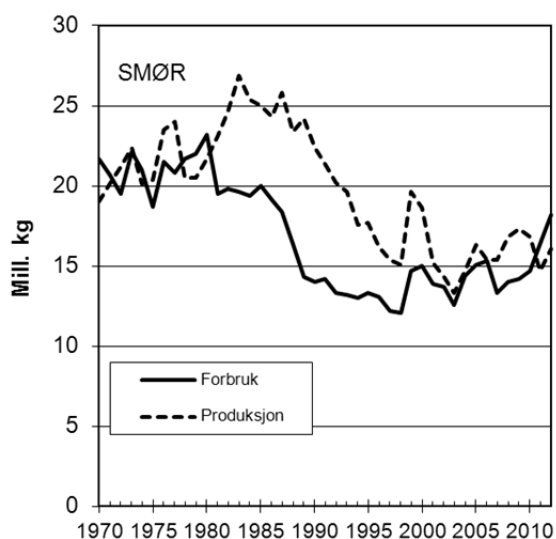
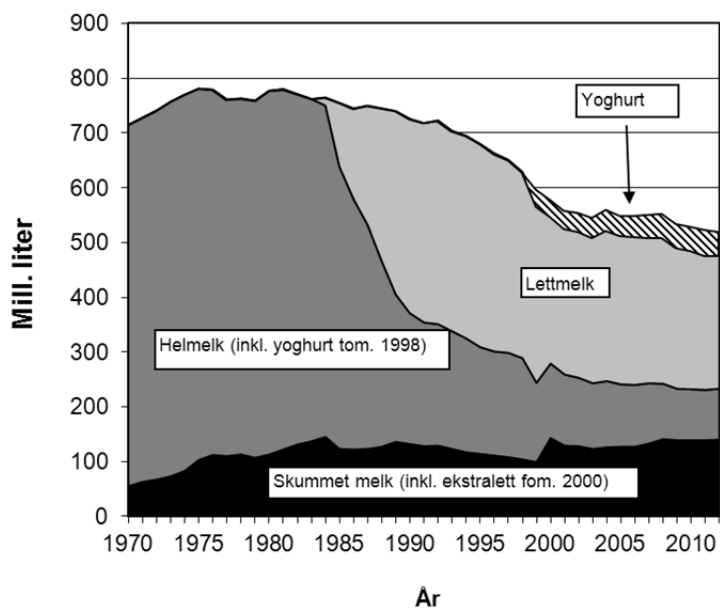
1) Endret beregningsmetode fra og med 1999

2) Inkludert smelteost

3) Minus betyr lagerøkning og pluss betyr lagernedgang

Kilde, regnskapsårene: TINE og Omsetningsrådet

Figur 3.7 gir et bilde av hvordan forbruk og produksjon av konsummelk, ost og smør har utviklet seg siden 1970.

Figur 3.7 Forbruk og produksjon av konsummelk, ost og smør

3.3.2 Kjøtt

Posten omfatter produksjon og forbruk av kjøtt fra følgende husdyr: Storfe, sau, gris, geit, hest og fjørfe. Priser og mengder gir verdien av produksjonen. Kjøttproduksjon på kaniner er behandlet i en egen post i totalkalkylen. Kjøttproduksjon på tamrein, vilt og hval omfattes ikke av totalkalkylen, men er tatt med i tabell 3.30, som viser all norsk produksjon av kjøtt til salg og hjemmeforbruk. I tabell 3.38, som viser forbruk av kjøtt i alt, er også biprodukter fra slakterisektoren og grensehandel tatt hensyn til.

Produksjonsutvikling

Kjøttproduksjonen har økt gjennom flere år og er i 2013 prognosert til å skulle ligge på et rekordhøyt nivå. Totalt sett har det vært en økende underdekning av norskprodusert storfe og overdekning av svinekjøtt de siste årene. Dette gjelder også budsjettåret 2013. Rammen for norsk kjøttproduksjon settes av innenlands forbruk samt importkvoter med tollelettelser/-fritak. Importkvotene gjelder WTO (1995), EU-(2012), SACU-land (1995) og GSP-land (2013).

Tabell 3.29 Produksjon av kjøtt til salg og hjemmeforbruk. Mill. kg

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Storfe	52,1	69,6	74,0	94,1	81,9	79,8	75,9	78,6
Kalv	6,6	1,9	1,4	1,5	1,6	1,9	2,1	2,1
Storfe i alt	58,7	71,5	75,4	95,6	83,5	81,7	78,0	80,7
Sau/lam	17,3	18,8	23,1	22,9	24,6	23,5	22,9	24,0
Geit/kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Hest	1,9	0,8	0,8	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4
Fjørfe	5,2	9,8	20,0	36,5	83,1	84,8	91,2	98,4
Rein	1,4	1,6	2,7	1,6	2,1	1,9	1,7	1,8
Kaniner	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Gris ¹	65,6	78,9	84,1	109,3	128,8	130,8	131,5	130,1
Sum kjøtt ¹	150,6	181,9	206,6	267,0	322,9	323,5	326,2	335,8

1) Ekskl. hode og labb på gris f.o.m. 2002

Storfe

Slaktingen av ku hadde en nedgang på 4 prosent fra 2011 til 2012 regnet i tonn, mens slaktingen av okse gikk ned 4,2 prosent. For kvige var nedgangen på 15 prosent.

I budsjettåret ventes slaktingen av ku, okse og kvige samlet å gå opp med 2,3 prosent.

Slaktingen av kalv økte litt fra 2011 til 2012, men er ventet å gå litt ned i budsjettåret.

Tabell 3.31 viser produksjonen i tonn og antall slakt fra storfesektoren.

Tabell 3.30 Antall slakt og mengde av storfe

	2011		2012*		2013**	
	Antall	Tonn	Antall	Tonn	Antall	Tonn
Okse						
Salgsproduksjon	145 190	43 028	140 529	41 221	139 982	41 737
Hjemmeforbruk	608	123	595	139	569	136
I alt	145 798	43 151	141 124	41 360	140 551	41 873
Kvige						
Salgsproduksjon	24 347	5 139	21 198	4 363	22 342	4 800
Hjemmeforbruk	573	113	782	129	730	125
I alt	24 920	5 252	21 980	4 492	23 072	4 925
Ku						
Salgsproduksjon	118 128	31 339	112 812	30 056	118 681	31 823
Storfe						
Salgsproduksjon	287 665	79 506	274 539	75 640	281 005	78 360
Hjemmeforbruk	1 181	237	1 377	268	1 299	261
I alt	288 846	79 743	275 916	75 908	282 304	78 621
Kalv						
Salgsproduksjon	16 143	1 827	17 408	2 071	17 106	2 011
Hjemmeforbruk	573	56	538	54	524	52
I alt	16 716	1 883	17 946	2 125	17 630	2 063
Storfe og kalv						
Salgsproduksjon	303 808	81 333	291 947	77 711	298 111	80 371
Hjemmeforbruk	1 754	292	1 916	322	1 823	314
I alt	305 562	81 625	293 863	78 033	299 934	80 685

Utviklingen i slaktevektene på storfe går fram av tabell 3.31. For okser og kvige har gjennomsnittlig vekt gått oppover gjennom en årrekke, blant annet på grunn av økte vektgrenser, men for 2011 og 2012 ser vi at slaktevektene har gått noe ned. Slaktevektene for ku økte i årene fram mot 2010, men ligger de siste årene på om lag 265 kg. Økningen for kalv skyldes endringer i slaktevektene for kategorien mellomkalv.

Tabell 3.31 Slaktevekter på storfe. Kg

	1969	1979	1989	1999	2010*	2011	2012*	2013**
Okse	178,8	219,7	255,6	281,3	300,5	295,6	292,6	298,2
Kvige	143,8	173,3	192,2	201,9	221,5	210,3	205,4	214,8
Ku	205,8	229,0	231,5	237,9	266,6	264,6	265,7	268,1
Mellomkalv	67,4	79,5	85,2	97,0	111,9	113,2	115,0	117,6
Spekalv	19,4	21,7	23,4	43,5				

Sau/lam

I 2012 ble det slaktet 22,9 mill. kg, mot 23,5 mill. kg i 2011. For budsjettåret er det regnet med en slaktemengde på 24 mill. kg.

Svin

Slaktemengden av svin økte med 0,7 mill. kg i 2012. Pga. produksjonsbegrensende tiltak ved slaktning av lette griser, er det regnet med en nedgang på 1,4 mill. kg, til 130,1 mill. kg i 2013.

Fjørfe

Fjørfekjøtt omfatter kjøtt fra kylling, høns, kalkuner, gås og and. Struts er med for perioden 1998–2002. Produksjonstall er stilt opp i tabell 3.32.

I 2009 ble produksjonen av fjørfekjøtt redusert, etter overproduksjon av kylling i 2008. Produksjonen økte igjen både i 2011 og 2012 og er regnet å øke med 7,9 prosent i budsjettåret.

Tabell 3.32 Produksjon av fjørfekjøtt. Tonn

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Kylling	2 790	6 568	14 367	29 456	72 674	73 619	79 593	86 793
Høns	1 983	2 437	3 279	2 700	1 507	1 611	1 497	1 497
Kalkun	310	753	2 177	4 254	8 485	9 006	9 851	9 894
Gås	78	39	50	28				
And	15	21	115	50	418	521	249	249
Struts				40				
Sum	5 176	9 818	19 988	36 528	83 084	84 757	91 190	98 433

Priser og verdi

Utbetalingsprisene på kjøtt avhenger av avsetningsforholdene. En norsk produksjon som er lik forbruket fratrukket kvoteimport, skal normalt gi grunnlag for å ta ut jordbruksavtalens målpriser. Fra 2000 satte WTO-avtalen sterkere begrensninger på subsidiert eksport. Dermed ble det også mindre mulighet til å regulere bort kjøtt fra det norske markedet. For storfekjøtt er eksportkvantumet begrenset til 1,6 mill. kg, og for svin er maksimalt kvantum 3,5 mill. kg. Fra 1995 ble det i tillegg, som følge av WTO-avtalen, innført importkvoter med redusert toll. Ut over dette har Norge ensidig gitt importkvoter med redusert toll fra SACU-land.

I 2008–2011 var det en viss overdekning av svinekjøtt, og det er regnet med en større overdekning i 2012 og 2013, etter stagnasjon i forbruksøkningen i det siste. Det har vært en tiltakende underdekning av norskprodusert storfekjøtt over noen år, for en stor del på grunn av redusert melkeproduksjon. Det er økende underdekning også i 2013.

Markedsoverskudd medfører et tap for kjøttprodusentene. For det første gjør overproduksjonen at det ikke blir mulig å ta ut så høye markedspriser som målprisene gir grunnlag for. Dessuten er omsetningsavgiften høyere ved overproduksjon enn ved markedsbalanse. Trekkene i utbetalingspris finansierer markedsreguleringen.

Prisoppgaver fra kjøttssamvirket (Nortura), og fra slakterier utenom samvirket, ligger til grunn for prisberegningene. I prisene til produsent inngår også verdien av biproduktene

(innmat, huder og skinn) og etterbetalinger. Budsjettprisene er korrigert for endringene i årets jordbruksavtale.

Alle utgiftene, utenom produsentenes andel av frakten, er trukket fra. Produsentenes andel av frakten føres som en egen kostnad under posten «andre kostnader».

De beregnede gjennomsnittsprisene er fratrukket omsetningsavgift. Tabell 3.33 viser hvor mye som er trukket i omsetningsavgift, ut over avgift ved markedsbalanse, samt prissvikten på målprisnivå. Ved beregningen av prissvikt på kjøtt benyttes en sats på 85 øre per kg som uttrykk for omsetningsavgift ved markedsbalanse for storfe og svin. For sau/lam er satsen kr 1,00 per kg. I tabellen vises trekkene i produsentpris og omsetningsavgift, slik som de faktisk er lagt inn i produsentoppgjøret. Trekkene kan imidlertid avvike fra de faktiske kostnadene ved markedsreguleringen i det enkelte året. Dersom det ikke er samsvar mellom trukket omsetningsavgift og markedsreguleringskostnadene, bygges fondskapitalen opp eller ned.

Tabell 3.33 Pristap på grunn av markedsoverskudd av kjøtt¹⁾. Kr per kg

2011	Storfe	Kalv	Sau/lam	Gris	Kjøtt i alt
Økt omsetningsavgift	0,00	0,01	0,27	0,29	
Svikt i engrospris	0,00	0,09	-0,06	0,45	
Sum tap	0,00	0,10	0,21	0,74	
Salgsprod., mill. kg	79,5	1,8	22,9	130,5	
Brutto pristap, mill. kr	0,0	0,2	4,8	96,6	101,6

2012	Storfe	Kalv	Sau/lam	Gris	
Økt omsetningsavgift	-0,23	-0,25	-0,08	0,57	
Svikt i engrospris	0,00	0,04	0,06	0,95	
Sum tap	-0,23	-0,21	-0,02	1,52	
Salgsprod., mill. kg	75,6	2,1	22,3	131,2	
Brutto pristap, mill. kr	-17,4	-0,4	-0,4	199,4	181,2

2013	Storfe	Kalv	Sau/lam	Gris	
Økt omsetningsavgift	-0,23	-0,25	-0,13	0,97	
Svikt i engrospris	0,00	0,00	0,00	1,94	
Sum tap	-0,23	-0,25	-0,13	2,91	
Salgsprod., mill. kg	78,4	2,0	23,4	129,8	
Brutto pristap, mill. kr	-18,0	-0,5	-3,0	377,8	356,2

1) Negativt fortegn betyr enten at den oppnådde prisen er høyere enn målprisen, eller at omsetningsavgiften ligger lavere enn den gjør ved markedsbalanse

For svinekjøtt er omsetningsavgiften variabel, med en øvre grense på kr 2,50 per kg. For sau og lam er øvre grense på omsetningsavgiften 1,50 per kg. Satsen kan endres gjennom året, ut fra endringer i tilbud og etterspørsel. Endringer av avgiften innenfor den øvre grensen behandles og fastsettes av Omsetningsrådets arbeidsutvalg.

Grunntilskudd per kg slakt utbetales nå kun for sau, lam og geit. Satsene varierer gjennom året. Jordbruksavtalens gjennomsnittssatser i de siste årene går fram av tabell 3.34.

Tabell 3.34 Jordbruksavtalens gjennomsnittlige satser for grunntilskudd. Kr per kg

	2004–2013
Sau og lam	3,81
Geit	5,15

Prisene til produsent vises i tabell 3.35.

For prisberegningen i budsjettåret er det tatt utgangspunkt Norturas prognoser per februar. Prognosene er deretter korrigert for virkninger av årets jordbruksavtale.

Som følge av en gjennomgang av WTO-avtalens markedsordninger for kjøtt og egg, er storfekjøtt fra og med jordbruksavtalen for 2009 ikke lenger omfattet av målprissystemet. Jordbruksavtalen for 2013 innebærer en målprisøkning fra 1.7.2013 på kr 3,20 per kg for sau/lam. Målprisen er uforandret på svinekjøtt.

Tabell 3.35 Produksjonsvolum, priser og inntekter for kjøtt, inkludert biprodukter

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Storfekjøtt								
Salg og hjemmeforbruk, mill. kg	52,1	69,6	74,0	94,1	81,9	79,8	75,9	78,6
Utbetalt pris, kr/kg ¹	8,47	22,28	32,82	27,26	39,92	41,43	44,82	46,29
Verdi, mill. kr	441	1 551	2 429	2 564	3 268	3 304	3 402	3 639
<i>Herav kjøtt og innmat</i>	<i>426</i>	<i>1 499</i>	<i>2 344</i>	<i>2 467</i>	<i>3 198</i>	<i>3 220</i>	<i>3 344</i>	<i>3 581</i>
<i>Huder</i>	<i>15,7</i>	<i>52,0</i>	<i>85,0</i>	<i>97,1</i>	<i>70,0</i>	<i>84,1</i>	<i>58,4</i>	<i>58,4</i>
Kalvekjøtt								
Salg og hjemmeforbruk, mill. kg	6,6	1,9	1,4	1,5	1,6	1,9	2,1	2,1
Utbetalt pris, kr/kg ¹	9,89	23,35	32,86	23,02	46,01	46,58	50,69	52,16
Verdi, mill. kr	65	44	45	35	75	88	108	108
<i>Herav kjøtt og innmat</i>	<i>61</i>	<i>42</i>	<i>42</i>	<i>33</i>	<i>73</i>	<i>84</i>	<i>105</i>	<i>105</i>
<i>Huder</i>	<i>4,2</i>	<i>2,4</i>	<i>2,7</i>	<i>2,6</i>	<i>2,3</i>	<i>3,6</i>	<i>3,4</i>	<i>3,4</i>
Sau- og lammekjøtt								
Salg og hjemmeforbruk, mill. kg	17,3	19,0	23,9	22,9	24,6	23,5	22,9	24,0
Utbetalt pris, kr/kg ¹	8,81	22,64	27,47	27,91	37,02	38,82	41,85	44,65
Verdi, mill. kr	152	430	634	640	909	912	958	1 071
<i>Herav kjøtt og innmat</i>	<i>147</i>	<i>421</i>	<i>603</i>	<i>638</i>	<i>886</i>	<i>870</i>	<i>945</i>	<i>1 057</i>
<i>Skinn</i>	<i>4,6</i>	<i>9,1</i>	<i>30,5</i>	<i>2,7</i>	<i>22,9</i>	<i>41,7</i>	<i>13,5</i>	<i>13,5</i>
Tilskudd til sau, mill. kr		92,8						
Kvant.avgr. tilsk., mill. kr			174,2					

Tabell 3.35 forts. Produksjonsvolum, priser og inntekter for kjøtt, inkludert biprodukter

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
<u>Geite- og kjejkjøtt</u>								
Salg og hjemmeforbr., mill. kg	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Utbetalt pris kr/kg ¹	5,82	19,83	20,28	6,03	2,05	3,59	2,1	2,1
Verdi, mill. kr	1,8	5,1	6,7	1,6	0,6	0,8	0,6	0,6
<i>Herav kjøtt og innmat</i>	<i>1,6</i>	<i>4,9</i>	<i>6,4</i>	<i>1,6</i>	<i>0,6</i>	<i>0,8</i>	<i>0,6</i>	<i>0,6</i>
<i>Skinn</i>	<i>0,2</i>	<i>0,2</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<u>Hestekjøtt</u>								
Salg og hjemmeforbr., mill. kg	1,9	0,8	0,8	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4
Utbetalt pris kr/kg	5,22	9,19	18,16	14,24	4,87	5,28	5,37	5,37
Verdi, mill. kr	9,9	6,9	14,5	8,6	2,0	2,3	2,0	2,0
<i>Herav kjøtt og innmat</i>	<i>9,7</i>	<i>6,7</i>	<i>14,2</i>	<i>8,5</i>	<i>2,0</i>	<i>2,3</i>	<i>2,0</i>	<i>2,0</i>
<i>Huder</i>	<i>0,2</i>	<i>0,2</i>	<i>0,3</i>	<i>0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<u>Svinekjøtt²</u>								
Salg og hjemmeforbr., mill. kg	65,6	78,9	83,6	109,3	128,8	130,8	131,5	130,1
Utbetalt pris, kr/kg ¹	6,53	15,01	25,56	19,81	23,78	24,52	25,03	23,75
Verdi, mill. kr	428	1 185	2 150	2 164	3 062	3 207	3 291	3 090
<u>Fjørfekjøtt</u>								
Salg og hjemmeforbr., mill. kg	5,2	9,8	20,0	36,5	83,1	84,8	91,2	98,4
Utbetalt pris, kr/kg	6,39	14,29	21,90	15,63	17,41	18,07	19,16	19,19
Verdi, mill. kr	33	140	438	571	1 453	1 531	1 747	1 889
<u>Kjøtt i alt</u>								
Salg og hjemmeforbr., mill. kg	148,9	180,3	203,4	265,2	320,6	321,3	324,2	333,8
Totalverdi, mill. kr	1 131	3 363	5 716	5 985	8 764	9 045	9 509	9 800
<i>Herav kjøtt og innmat</i>	<i>1 107</i>	<i>3 322</i>	<i>5 598</i>	<i>5 882</i>	<i>8 669</i>	<i>8 916</i>	<i>9 434</i>	<i>9 725</i>
<i>Huder og skinn</i>	<i>24,9</i>	<i>40,5</i>	<i>118,8</i>	<i>102,5</i>	<i>95,2</i>	<i>129,4</i>	<i>75,3</i>	<i>75,3</i>
Distriktstilskudd	–	143,0	602,0	540,0	588,5	564,4	542,3	577,4
Ekstra distriktstilsk. N.-Norge		17,5	–	–	–	–	–	–
Grunntilskudd			513,2	376,2	96,8	87,7	86,2	86,0
Friføring av sau			10,5	1,2	2,3	1,7	0,7	1,2
Internoverføring sau (scrapie)				0,3	1,0	0,0 ³	1,3	0,8
Produksjonsregulerende tiltak				61,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Verdi i alt inkl. tilskudd, mill. kr	1 131	3 616	7 016	6 963	9 459	9 699	10 139	10 465

1) Ekskl. grunntilskudd fra og med 1983

2) Regnet uten hode og labber fra og med 2002

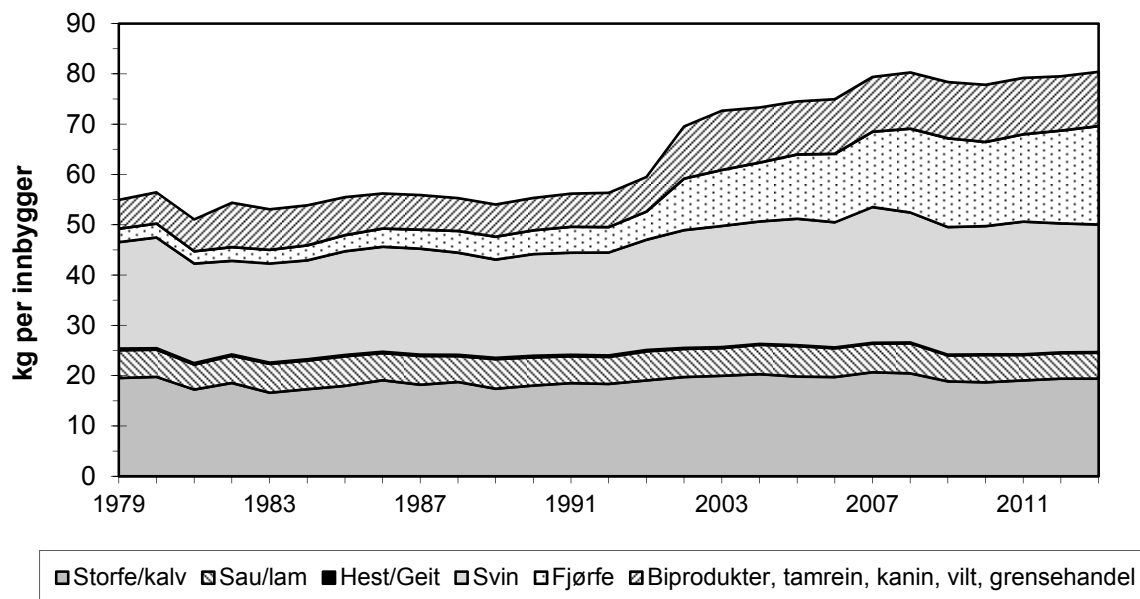
3) Det var ikke utbetalinger til internoverføringer sau 2011

Med hensyn til prisen for fjørfekjøtt vises det til vedleggstabell 1.6.

Forbruk av kjøtt

Forbruket av kjøtt har økt over lengre tid. Forbruket av de ulike kjøttslagene målt på engrosnivå, går fram av figur 3.8.

Avregning av svineskrotter uten hode og labb fra og med 2002, utgjør en mengdemessig reduksjon på 7,0 prosent for svinekjøtt. Endringen i avregningspraksis forklarer den nedgangen som er registrert i produksjon og forbruk av gris fra 2001 til 2002. Dette kvantumet tas inn igjen i det beregnede totalforbruket av kjøtt (se tabell 3.38) ved en tilsvarende økning av mengden av biprodukter.

Figur 3.8 Utviklingen i engrosforbruket av kjøtt. 1979–2013

Tabell 3.36 Produksjon, eksport, import, lagerendring og engrosforbruk av kjøtt i alt, inkl. fjørfe, tamrein og kaniner, ¹ mill. kg

	1969	1979	1989	1999	2009	2010	2011	2012*	2013**
Produksjon til salg og hjemmeforbruk ²	150,6	182,1	206,6	267,1	316,1	322,9	323,5	326,2	335,8
Eksport ³	4,3	0,3	8,2	19,6	1,5	3,1	2,0	2,7	3,0
Import ^{1,3}	4,6	15,9	1,9	5,6	11,2	9,8	15,0	25,3	23,7
<i>Herav spekk</i>		<i>1,5</i>	<i>1,0</i>	<i>0,8</i>	<i>1,3</i>	<i>1,3</i>	<i>0,7</i>	<i>1,2</i>	<i>1,0</i>
Lagerendring ⁴	-0,6	0,9	0,5	4,0	1,4	-1,1	2,3	-2,3	-0,3
Innenlandsk forbruk	150,3	198,6	200,8	257,5	326,7	328,5	338,8	346,5	356,2
Netto transitt-import ⁵	-	4,0	3,5	0,3	0,1	-1,1	0,2	0,4	0,0
Forbruk i alt, kg/innbygger	150,3	202,6	204,3	257,8	325,0	326,2	339,0	346,9	356,2
	39,1	49,3	48,3	57,8	67,3	66,7	68,4	69,1	70,0
Forbruk per dyreslag									
Storfe	49,4	77,3	72,2	88,7	89,5	89,7	92,5	95,3	96,8
Kalv	6,5	2,3	1,4	1,5	1,7	1,6	1,9	2,1	2,1
Sau og lam	18,3	22,6	24,9	23,5	24,8	26,5	25,0	25,6	26,2
Geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Hest	1,9	0,9	0,8	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Svinekjøtt	66,9	86,2	82,1	102,8	122,5	124,7	130,6	128,8	129,1
Fjørfe ⁶	5,5	10,9	19,3	37,5	85,3	81,8	86,2	92,6	99,6
Tamrein og kaniner	1,6	1,8	2,9	2,4	2,2	2,3	2,1	1,9	2,0

1) Eksklusive grensehandel

2) Eksklusive hode og labber for gris fra og med 2002

3) Lisensstatistikken til Landbruks- og matdepartementet, oppgaver fra Nortura

4) Minus betyr økning i lager, og pluss betyr nedgang i lager

5) Nettoforskjell mellom SSB og LDs/Norturas statistikk, dvs. kjøttimport via norske transittlagre til oljeinstallasjoner i Nordsjøen og skip i utenriksfart

6) Nytt veiegrunnlag for kylling: Ikke medregnet vinger og innmat. 1959 og 1969 etter gammelt veiegrunnlag

Tallene i tabell 3.36 omfatter ikke grensehandelen med kjøtt. På grunnlag av årlige undersøkelser som Opplysningskontoret for kjøtt har fått utført blant private husstander, er andelen kjøtt anskaffet i utlandet, sett i forhold til totalt kjøttforbruk i Norge, beregnet. For 2006, 2007 og 2008 viste undersøkelsene andeler på henholdsvis 6,3 prosent, 6,0 prosent og 6,2 prosent. På bakgrunn av disse tallene har BFJ anslått omfanget av grensehandelen med kjøtt i årene deretter. I tabell 3.37 er kjøtt som er omsatt gjennom grensehandel, tatt inn som et tillegg til det øvrige beregnede forbruket av alt kjøtt fra husdyr, vilt og hval. Forbruket av spiselige biprodukter er også tatt hensyn til.

Tabell 3.37 Engrosforbruk av kjøtt fra husdyr, vilt og hval. Medregnet spiselige biprodukter.
Mill. kg

	1969	1979	1989	1999	2009	2010	2011	2012*	2013*
Kjøtt fra husdyr ¹	150,3	202,6	204,3	257,8	325,0	326,2	339,0	346,9	356,2
Kjøtt fra vilt	2,1	4,3	6,1	8,2	7,8	8,2	8,1	7,4	7,5
Hvalkjøtt	2,5	1,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Biprodukter ¹	9,9	13,3	13,1	14,9	24,0	25,0	24,3	23,8	24,4
Sum forbruk av kjøtt og biprodukter	164,8	221,2	223,6	281,0	356,8	359,4	371,4	378,1	388,1
Kg/innbygger	42,8	53,8	52,9	62,9	73,9	73,5	75,0	75,3	76,3
Grensehandel ³	–	3,0	5,0	9,0	20,0	20,0	21,0	21,0	21,0
Sum forbruk inkl. grensehandel	164,8	224,2	228,6	290,0	376,8	379,4	392,4	399,1	409,1
Kg per innbygger	42,8	54,6	54,1	64,9	78,0	77,6	79,2	79,5	80,4

1) Gris er registret uten hode og labber fra og med 2002. Fra samme år er påslaget for biprodukter økt tilsvarende

2) Forbruk 1958

3) Anslag

3.3.3 Egg

Tabell 3.38 gir en oversikt over nettoproduksjonen og engrosforbruket av egg. Priser på egg er vist i tabell 3.39.

Beregningene av eggprisen er basert på oppgaver fra Nortura. Det er ikke gitt målprisøkning i jordbruksoppkjøret i 2013. Det har vært relativt små avvik mellom uttatte priser og målpriser i de siste årene.

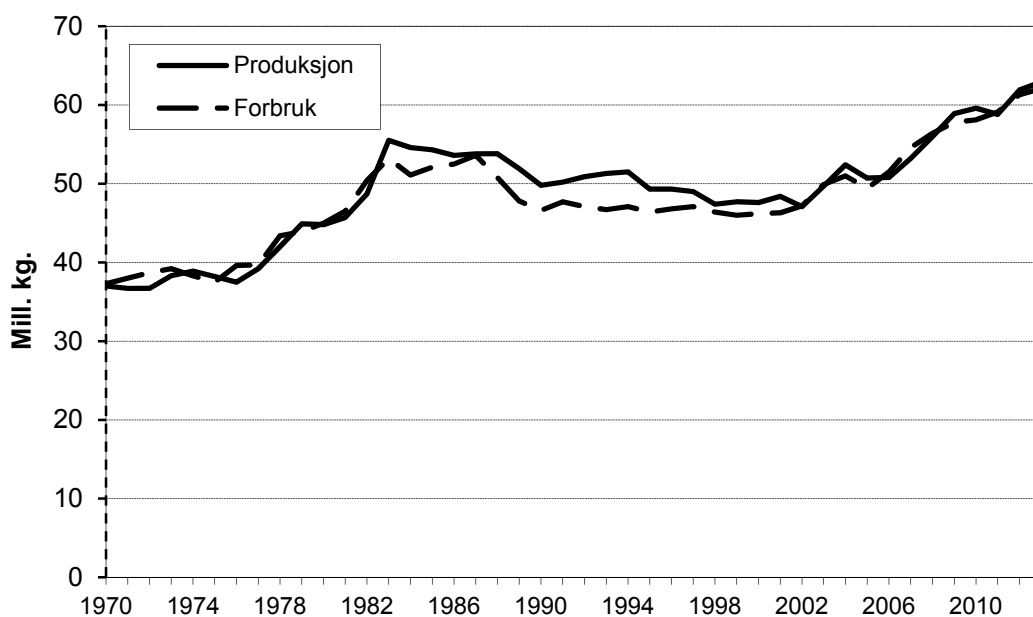
Tabell 3.38 Produksjon og engrosforbruk av egg. Mill. kg

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Nettoproduksjon	38,0	46,2	52,3	47,9	59,9	59,2	62,3	63,3
Herav salg og hj.forbruk	37,3	44,9	51,9	47,6	59,6	58,8	61,9	62,9
Eksport ¹	0,4	1,6	3,7	2,2	1,5	1,1	1,3	1,6
Import	1,4	0,7	0,2	0,4	0,1	1,4	1,2	0
Lagerendring	..	-0,1	+0,4	0,3	0,0	0,0	0,4	0
Forbruk i alt	38,3	43,9	48,8	46,0	58,1	59,1	61,3	62,1
Kg per innbygger	9,9	10,8	11,6	10,9	11,9	11,9	12,2	12,2

1) Består av skallegg, eggprodukter regnet som skallegg og eggehvite

Tabell 3.39 Priser og verdi av eggproduksjonen

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Salg og hj.forbruk, mill. kg	37,3	44,9	51,9	47,6	59,6	58,8	61,9	62,9
Utbetalingspris, kr/kg	5,78	10,53	13,46	11,07	13,84	14,52	15,74	15,09
Verdi, salg og hj.f., mill. kr	215	473	699	528	824	854	973	949
Kontrakttillegg, mill. kr			46,4					
Førtidsslaktning av høner, mill. kr			11,6	2,7	0,0	0,0	0,0	7,8
Distriktstilskudd, mill. kr				2,1	8,7	8,9	7,7	7,2
Sum inntekt, mill. kr	215	476	763	537	833	863	981	964

Figur 3.9 Produksjon og engrosforbruk av egg

3.3.4 Ull

Tabell 3.40 Produserte mengder, priser og inntekter for ull

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Produksjon, tonn	4 830	4 764	4 830	5 105	4 368	4 368	4 351	4 362
Pris, kr/kg	9,15	18,31	46,84	32,83	26,89	27,05	28,99	29,19
Inntekt, mill. kr	44,2	87,2	226,2	167,6	117,5	118,1	126,1	127,3

Tabell 3.40 gir oversikt over utbyttet fra ullproduksjonen. Nortura og ullvarefabrikkene gir oppgaver over hvor mye ull som er tatt imot ved deres anlegg. Leveransen av ull i budsjettåret er beregnet på grunnlag av et anslag for antall vinterfôrede sauer og en stipulert ullmengde per vinterfôret sau. Produksjonen har gått noe ned, men har holdt seg jevn de siste årene. Priser innhentes fra Nortura og Fatland-Gjestal. Prisen til produsent er sammensatt av et tilskudd per kg ull og den prisen som oppnås i markedet.

3.3.5 Pelsdyr

Posten omfatter nå inntekter fra skinnproduksjon på sølvrev, blårev og mink. Etterspørselen etter skinn kan variere mye fra år til år. Dermed kan det oppstå store prissvingninger. BFJ benytter Norges Pelsdyrslag som kilde for oppgaver over mengder og priser for pelsdyrskinn. Det gjelder for både regnskapsårene og budsjettåret. Tabell 3.41 inneholder data fra skinnproduksjonen.

Tabell 3.41 Produksjon, priser og inntekter for pelsdyr

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
<u>Produksjon, 1000 stk.</u>								
Reveskinn	109	282	745	457	215	162	152	152
Minkskinn	1869	1063	531	330	510	471	587	710
<u>Priser, kr per stk.</u>								
Reveskinn	200	614	286	265	586	934	968	897
Minkskinn	98	167	128	166	298	352	439	383
<u>Inntekter, mill. kr</u>								
Reveskinn	22	173	213	121	126	151	147	136
Minkskinn	183	177	68	55	152	166	258	272
Direkte refundert avgift			8	–	–		–	–
Sum	205	350	290	176	278	317	405	408

3.3.6 Andre husdyrproduksjoner

Salg av levende dyr

Posten omfatter inntekter fra salg av levende dyr til sektorer utenfor jordbruket. Dessuten er inntektene fra eksport av livdyr med. Kostnadene til import av livdyr til jordbruket trekkes fra. Import av hester holdes utenom her, siden disse dyrene forutsettes å gå til andre sektorer enn jordbruket.

Innenlandsk salg av hester fra jordbruket til andre sektorer er anslått på grunnlag av registreringer som er utført ved Norsk Hestesenter. Registreringene gjelder antall bedekte hopper.

Eksport- og importtall for regnskapsårene kommer fra SSB. Anslag over eksport og import i budsjettåret er innhentet fra de ulike avlsorganisasjonene. I tabell 3.43 er disse dataene presentert.

Kaninproduksjonen

Det er vanskelig å skaffe en fullstendig oversikt over produksjonen av kaniner, da det omtrent ikke forekommer organisert omsetning av kaninkjøtt. De fleste oppdrettere står selv for både slaktning og omsetning. Norsk Kanin er kilde for de anslagene som BFJ benytter for produserte mengder og priser. Se tabell 3.42

Honningproduksjonen

Honningcentralen gir oppgaver over hvor mye honning som produseres i det enkelte året. Værforholdene har stor betydning for produksjon av honning. I 2011 og 2012 var værforholdene lite gunstige, og det gjenspeiles i mengdetallene i tabell 3.42.

Honningcentralen er også totalkalkylens kilde for alle opplysninger om prisene på honning, se tabell 3.42. Utbetalingsprisen til produsenter som leverer til Honningcentralen, består nå av en grunnpris, et etterbetalingstillegg og en eventuell etterbetalt bonus. Prisene på honning som selges direkte til forbruker, ligger høyere enn ved leveranser til Honningcentralen.

Tabell 3.42 Produksjon, priser og inntekter for andre husdyrproduksjoner

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Salg av levende dyr								
Inntekt, mill. kr	1,3	7,4	10,4	2,2	-1	5,1	-8,1	-3,1
Kaninkjøtt								
Produksjon, tonn	220	168	217	270	240	225	210	210
Pris, kr/kg	6,50	25,00	30,00	33,00	75,00	75,00	75,00	75,00
Inntekt, mill. kr	104	402	605	8,9	18,0	16,9	15,8	15,8
Honning								
Lev. Honn.cent., ton	730	210	1222	628	773	492	498	600
Pris Honningcentr., kr/kg	7,50	20,00	29,45	45,54	34,50	36,48	40,68	41,68
Direktesalg, tonn	270	390	906	372	527	358	352	400
Pris direktesalg, kr/kg	10,50	24,17	43,10	65,00	88,00	92,00	104	109
Inntekt, mill. kr	8,3	13,6	75,0	52,8	73,0	50,9	56,9	68,6

3.3.7 Kostnader i omsetningsleddene

Tabell 3.43 Kostnader¹ i omsetningsleddene for melk, kjøtt og egg

	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2010	2011	2012*
Melk, kr/l ²	0,65	0,86	1,30	2,46	2,71	3,56	7,90	8,46	8,22
– mill. kr	1 100	1 576	2 396	4 584	4 698	5 625	11 505	12 041	12 111
Kjøtt, ekskl. fjørfe: ³									
– Storfe, kr/kg	1,63	1,93	2,91	2,81	3,67	3,69			
– mill. kr	98	129	205	225	304	325			
– Kalv, kr/kg	2,13	2,69	4,97	5,05	5,09	5,62			
– mill. kr	7	5	11	6	6	13			
– Sau/lam, kr/kg	2,65	4,29	4,43	6,17	7,07	7,88	15,56	15,39	15,58
– mill. kr	34	74	102	140	175	182	383	362	372
– Svinekjøtt, kr/kg	0,98	1,52	1,59	2,43	2,69	3,08	3,87	3,54	3,58
– mill. kr	68	124	132	200	256	314	498	463	471
Kjøtt, mill. kr	208	233	450	572	741	835			
Egg og fjørfekjøtt: ³									
– Egg, kr/kg		2,22	2,85	3,32	3,44	2,08	1,07	1,48	1,61
– mill. kr		76	121	143	158	92	59	81,5	93,5
– Fjørfekjøtt, kr/kg		3,13	7,67	10,16	10,10	9,94			
– mill. kr		28	84	150	213	350			
Egg og fjørfe, mill. kr		105	205	294	371	442			

1) Beregnet som differansen mellom engrospris og utbetalingspris. Verdi i mill. kr på grunnlag av meierileveranse/registrert salgsproduksjon.

2) Ku- og geitemelk. Basert på totalregnskap for meierisamvirket tom. 2000. Fra og med 2002 beregnet som totalkostnaden dividert på meierileveransen i TINEs konsernregnskap. Disse tallene er ikke sammenlignbare med tall fra tidligere år.

3) Ikke direkte sammenlignbare tall for alle år på grunn av endret målepunkt for målpris og endring i avregningsgrunnlag. Storfe- og fjørfekjøtt tatt ut av målprissystemet fra henholdsvis 2009 og 2007.

Tabell 3.43 gir et bilde av kostnadene i omsetningsleddene for husdyrprodukter som er omfattet av målpris. Disse kostnadene tar BFJ hensyn til ved prognoseringen av utbetalingspris i budsjettåret. Kostnadene i omsetningsleddene påvirker utbetalingsprisene direkte. Høyere kostnader gir lavere utbetalingspriser, og motsatt.

For kjøtt og egg er omsetningskostnaden per mengdeenhet beregnet som differansen mellom utbetalingspris til produsent og oppnådd engrospris. Totalkostnaden i omsetningsleddene beregnes ved å multiplisere denne differansen med registret salgsmengde.

For melk er beregningen av denne typen kostnad lagt opp på en annen måte. Der tas det utgangspunkt i konsernregnskapet fra TINE, hvor alle kostnader i meierisamvirket inngår. Det gjelder også kostnader som ikke er knyttet til jordbruksavtalens prisnivå for melk. Det er dermed en prinsipiell forskjell mellom kjøtt- og eggsektoren på den ene siden og melkesektoren på den andre siden når det gjelder kostnadstallene som Totalkalkylen presenterer for omsetningsleddene. TINEs konsernregnskap ble lagt om i 2002. Tallene fra årene før 2002 er ikke direkte sammenlignbare med dem som gjelder de etterfølgende årene.

Enhetskostnadene varierer fra år til år. Bytte av representantvarer og endring i målepunkt for målprisen kan gi utslag i engrosprisen, mens dette ikke påvirker utbetalingsprisen. Endringer i lønnsomheten i videreførelsen vil derimot påvirke utbetalingsprisen, men ikke spille noen rolle for engrosprisen.

3.4 Andre inntekter

3.4.1 Inntekter fra kjøring med mer

Tabell 3.44 Kjøreinntekter, mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Kjøreinntekter:								
Skogen	57	74	147	57	28	29	28	28
Bierverv og privat	31	108	160	253	304	304	303	302
Investeringer i jordbruket	21	54	41	32	74	77	76	80
Sum kjøreinntekter	109	236	342	342	406	410	407	410
Hester i pensjon	2	13	36	53	111	112	112	115
Sum kjøreinntekter m. m.	112	249	378	395	517	521	519	526

Posten omfatter først og fremst kjøreinntekter ved bruk av jordbrukets maskiner. Dette gjelder inntektsføring ved bruk av maskiner i skogen, ved investeringsarbeid på driftsbygninger, ved grøfting og nydyrking, i bierverv eller til private formål. Dessuten føres leieinntekter fra hester som er i pensjon på jordbruksbedrifter, sammen med kjøreinntektene. Dette er inntekter som jordbruket har av å holde plass for hester som tilhører folk utenom jordbruksnæringen. Travhester og hester til rekreasjon er eksempler. Inntektene ved salg av stråfôr til slike dyr hører ikke med her, men føres i stedet under «stråfôr» i totalkalkylen.

Verdien av maskinkjøring i forbindelse med investeringer i varige driftsmidler blir beregnet som prosentandel av bruttoinvesteringene i de samme driftsmidlene. Dette skyldes bruttoføring av investeringene, det vil si føring inklusive verdien av egeninnsats. Egeninnsatsen blir på tilsvarende måte kostnadsført under kapitalslit.

På grunn av justering av serien for investeringene i bygninger, er kjøreinntektene ved bygninger justert tilbake til 2005, mens kjøreinntektene ved grøfting, inklusive hydrotekniske anlegg, er justert tilbake til 2002 som følge av justering av serien for investeringene i grøfter. På grunnlag av nye oppgaver fra jordbrukstillingen for 2010 over antall jordbruksbedrifter med kjøring i andre næringer, er serien for kjøring på bierverv justert tilbake til 2004.

Det er bare verdien av egen maskininnsats ved *nyinvesteringer* som inntektsføres. For vedlikehold praktiseres nettoføring, slik at all egeninnsats holdes utenom. En oversikt over de beregnede kjøreinntektene finnes i tabell 3.44.

3.4.2 Arbeidsinntekter ved investeringer

Tabell 3.45 Arbeidsinntekter ved investering i varige driftsmidler. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Driftsbygninger	44	187	249	194	235	241	225	245
Grøfter	17	17	9	15	28	29	30	31
Nydyrking	14	26	8	4	13	13	14	14
Sum arbeidsinntekter ved investeringer	75	229	266	213	276	284	269	291

Under denne inntektsposten føres verdien av eget arbeid i forbindelse med nyinvesteringer i driftsbygninger, grøfting og nydyrking. Inntektsføringen skyldes bruttoføring av investeringene og kapitalslitet, det vil si inklusive verdien av eget arbeid. Arbeidsinntektene fastsettes som bestemte prosentandeler av investeringene. Som følge av de foran nevnte justeringene av seriene for investeringer i bygninger og grøfter, er arbeidsinntektene justert tilsvarende.

3.5 Endringer i buskap og lager av fôrmidler

3.5.1 Endringer i buskapsverdien

Tabell 3.46 Endringer i buskapsverdi. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Hest	-15	-8	5	13	4	4	-6	1
Storfe	-22	15	145	-133	-65	-103	62	34
Sau	-15	6	13	2	-6	-3	-3	5
Geit	-0,6	1,0	-0,5	-0,2	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1
Svin	-5	25	80	-16	-1	-13	-13	7
Fjørfe	0,5	-0,5	1,3	1,8	12	-2	10	14
Pelsdyr	-9	-5	-4	10	-9	3	4	3
Endring i alt	-67	34	238	-127	-65	-114	54	64

Beregningene gjelder endringer i buskapsverdien fra 1. januar til 31. desember. I praksis er det dyretallet per 1. januar i beregningsåret og per 1. januar i det etterfølgende året som inngår i beregningen, sammen med beregningsårets gjennomsnittspriser for de forskjellige typene av slakt. Verdien av dyrebestanden er uttrykt som markedsverdien av slaktet. Mens verdiøkning inntektsføres, blir verdireduksjon ført som fradrag i inntekten. Til en viss grad tas det hensyn til alderssammensetningen i buskapen. Lager av pelsdyrskinn inngår i husdyrverdien for pelsdyr.

Tabell 3.46 viser at buskapsverdien har gått ned i 2010 og 2011, hovedsakelig storfebestanden har bidratt til det. Det var oppgang i buskapsverdiene, unntatt for svin i 2012. I budsjettåret 2013 regnes det med oppgang i buskapsverdiene.

3.5.2 Medlemsbonus

Posten var ny i 2011 og omfatter bonuser og overskudd fra samvirkeorganisasjoner som ikke ellers framkommer som høyere produktpris for melk og kjøtt via etterbetalinger. Budsjettåret er beregnet som gjennomsnittet av de tre foregående årene.

Tabell 3.47 Medlemsbonus. Mill. kr

1995	1999	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**
3,0	10,4	5,1	140,3	165,0	144,0	136,0	148,3

3.5.3 Fôrregnskapet og lagerendringer av fôrmidler

Tabell 3.48 Fôrtilgang, fôrbehov og fôrbalanse. Mill. FEm

	1969	1979 ^{1,2}	1989	1999 ³	2010	2011	2012*	2013**
Fôrtilgang, brutto,	3 254	3 466	3 726	4 312	4 171	4 102	4 300	4 321
- 1 % svinn for kraftfôr	13	15	16	17	18	18	19	19
= Fôrtilgang netto	3 241	3 451	3 710	4 295	4 153	4 084	4 281	4 302
- Fôrbehov	3 186	3 478	3 625	4 249	4 214	4 156	4 185	4 242
= Differanse	55	-27	85	46	-61	-72	96	60

1) Nytt beregningsgrunnlag på noen områder fra og med 1975

2) Ny avlingsstatistikk fra og med 1976

3) Beregningen er utført i melkeføreheter (FEm) fra og med 1993, mot tidligere fetningsføreheter (FFE)

I fôrregnskapet beregnes tilgangen på og behovet for fôr. Balanseberegningen for 2011 viser et beregnet fôrunderskudd på 72 mill. FEm, mens det for 2012 er regnet med et overskudd på 96 mill. FEm. For 2013 gir beregningen et overskudd på 60 mill. FEm.

Underskuddet av fôr som er beregnet for 2010 og 2011, må sees som følge av at begge år var svake avlingsår. Økningen for 2012 og budsjettåret 2013 skyldes bedre avlinger.

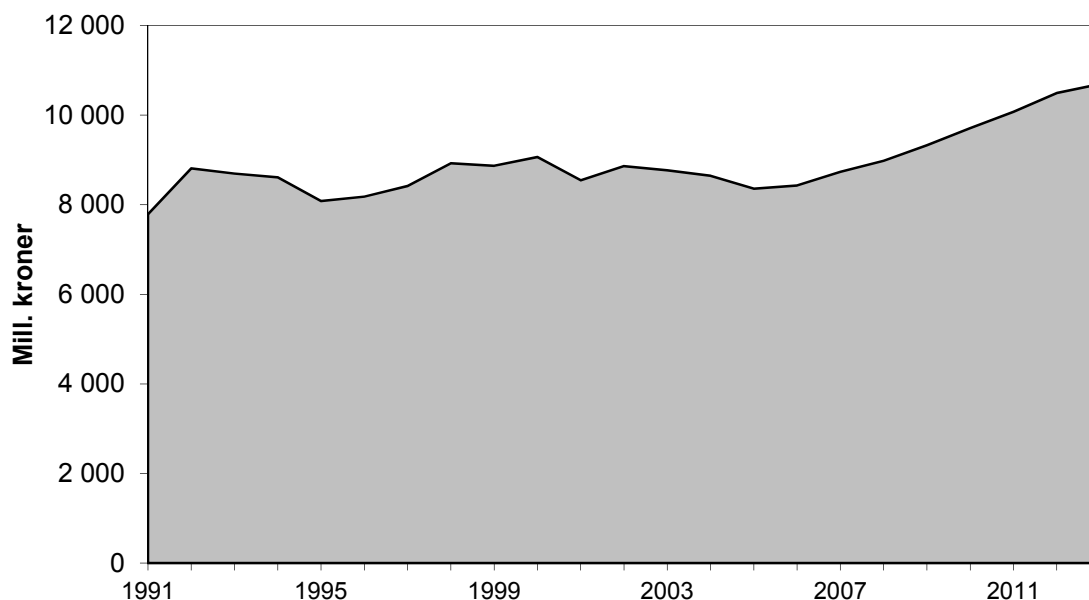
Det er knyttet en god del usikkerhet til beregningsgrunnlaget for fôrregnskapet. Både størrelsen på fôravlingene, omfanget av svinn, næringsverdien i fôret og fôrbehovet til husdyrbestanden er det vanskelig å finne en sikker beregning av.

Lagerendringene for fôrmidler som fôrregnskapet viser, gjelder endringene fra 1. januar til 31. desember i hvert år. På grunn av den nevnte usikkerheten ved datagrunnlaget har BFJ ikke verdiberegnet lagerendringene i Totalkalkylen etter 1999.

4 Direkte tilskudd

4.1 Oppsummering

Figur 4.1 Sum direkte tilskudd. 1990–2013

I tabell 4.1 er det gitt en oversikt over de forskjellige typene av direkte tilskudd som er inntektsført i totalkalkylen.

Tabell 4.1 Oversikt over ulike kategorier av direkte tilskudd til jordbruket. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Utbetalinger fra fond	54	617	234	218	523	458	481	519
Direkte tilskudd (underpost)	135	1 228	3 035	6 880	7 513	7 781	8 257	8 326
Utviklingstiltak	4	94	80	108	77	81	83	83
Velferdsordninger	0,2	602	1 632	1 745	1 513	1 546	1 549	1 575
Sum utbetalt over jord- bruksavtalen (kap.1150)	193	2 541	4 981	8 951	9 626	9 865	10 369	10 504
Tilskudd til investeringer utenom jordbruksavtalen	86	205	61	-	-	-	-	-
Andre ordninger	0,3	3	13	48	84	209	123	155
Sum direkte tilskudd	279	2 749	5 054	9 000	9 710	10 074	10 492	10 659

Tabell 4.2 viser de tilskuddene som er *spesifisert* i totalkalkylen. I tillegg til posten «direkte tilskudd» er alle tilskudd som føres under de enkelte inntektspostene, tatt med.

Tilskudd som framkommer som økte produktpriser, eller i form av reduserte priser på innsatsfaktorer, er imidlertid utelatt. Sum tilskudd som føres spesifisert i totalkalkylen, utgjør nå årlig 11–12 mrd. kr.

I kapitel 8 er det gitt en oversikt over alle tilskudd som har inntektseffekt i totalkalkylen, også tilskudd som ikke framgår av tabell 4.2. Der er tilskuddene gruppert etter statsbudsjettets kapitelsystem.

Tabell 4.2 Oversikt over tilskudd i totalkalkylen. Mill. kr¹

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Tatt med under:								
Planteprod.poster	62	68	230	45	63	65	60	79
Husdyrprod.poster	97	1 084	3 470	1 678	1 245	1 199	1 225	1 247
Kostnadsposter	132	44	-	-	-	-	-	-
Direkte tilskudd	279	2 749	5 054	9 001	9 710	10 074	10 492	10 659
Sum tilskudd	570	3 945	8 754	10 724	11 018	11 338	11 777	11 985

1) Eksklusive tilskudd som inngår i produktprisene, for eksempel tilskudd under markedsordningen for korn/tilskudd til kornfondet. Slike tilskudd er imidlertid med i oversikten over totale inntektsførte tilskudd i tabellene 8.1 og 8.2. Også eksklusive produksjonsregulerende tilskudd som er finansiert av omsetningsavgiftsmidler, eller som er uten offentlig finansiering

Vedleggstabell 2.1 gir en detaljert oversikt over de direkte tilskuddene for årene 2011–2013.

4.2 Generelt

Det går fram ovenfor at tilskudd som gis til jordbruket over Landbruks- og matdepartementets budsjett, kommer til uttrykk i Totalkalkylen på forskjellige måter. Enkelte tilskudd som bevilges over samme budsjett, går til formål utenfor jordbrukssektoren. Dermed faller de også utenfor totalkalkylens dekningsområde. Tilskudd som faller innenfor gruppen landbruksforskning og opplæring, er i sin helhet holdt utenom beregningene. Disse betraktes som offentlig konsum.

Under posten «direkte tilskudd» blir det også ført noen utbetalinger som bevilges over andre deler av statsbudsjettet enn kapittel 1150.

Inndelingen av underpostene under «direkte tilskudd» samsvarer med grupperingen i Prop. 1 S fra Landbruks- og matdepartementet.

4.2.1 Regnskapsårene

Tilskuddsbeløpene for regnskapsåret 2011 er hentet fra statsregnskapet Prop. 1 S Landbruks- og matdepartementet (2011–2012). SLF har gitt oppgaver til det foreløpige regnskapet for 2012. Der hvor utbetalingene bare delvis går til jordbruksnæringen, blir det innhentet spesifiserte oppgaver fra Landbruks- og matdepartementet, SLF og Innovasjon Norge.

For enkelte poster blir det innhentet oppgaver fra Forsvarsdepartementet, Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning og NILF.

Oppgavene over utbetalinger fra Tilskudd til erstatninger for 2012 bygger i betydelig grad på anslag fra SLF. På beregningstidspunktet manglet noen rapporter fra fylkene over avlingskader og svikt i honningproduksjonen.

4.2.2 Budsjettåret

Anslagene for utbetalinger i budsjettåret er i hovedsak basert på oppgaver fra statsbudsjettet og fra proposisjonen om jordbruksoppkjøret. Utbetalinger fra fond er unntatt her.

For postene under Landbrukets utviklingsfond (LUF) blir utbetalingene for budsjettåret anslått ut fra utbetalinger, bevilgningsrammer, overføringer og inndragninger som er registrert for årene før. Budsjettårets post for utbetaling fra Tilskudd til erstatninger blir i hovedsak fastsatt slik at den tilsvarer gjennomsnittet for de 14 foregående årene.

4.3 Utbetalinger fra fond

I Totalkalkylen inntektsføres utbetalinger fra to fond; Landbrukets utviklingsfond, LUF og Landbrukets skadefond (tom. 2010). Landbrukets skadefond er omgjort til en overslagsbevilgning; Tilskudd til erstatninger m.m. og utbetalinger inntektsføres under den nye ordningen fom. 2011. Utbetalinger fra fondene avviker fra hva som bevilges til og hva som innvilges fra fondene det enkelte år. I tillegg er det overføringer og inndragninger fra tidligere år slik at bevilgnings- og innvilgningsrammen vil avvike fra hva som er lagt til grunn i budsjett-proposisjonene. Her omtales kun utbetalinger som inntektsføres i Totalkalkylen.

Tabell 4.3 viser hvordan LUF bidrar til «direkte tilskudd» i Totalkalkylen.

Tabell 4.3 Utbetalinger over «direkte tilskudd» fra fondsavsetninger, 1000 kr

	2011	2012*	2013**
Post 50.11 Landbrukets utviklingsfond (LUF)	458 317	481 075	519 355
Sum post 50	458 317	481 075	519 355

4.3.1 Utbetalinger fra Landbrukets utviklingsfond

I Totalkalkylen inntekstføres utbetalinger fra LUF som anses å ha inntektsvirkning i jordbrukssektoren (som næring). Utbetalinger til eks. skogbruk og bioenergi, forskning og ulike utviklingsprogrammer som gjelder eks. tilleggsnæringer i jordbruket, inntekstføres ikke. Tabell 4.4 gir en presentasjon av de utbetalingene fra LUF som tas med i totalkalkylen. Nedenfor følger en kort oversikt over hvordan disse midlene nå forvaltes.

Miljøvirkemidlene

I de seinere årene har forvaltningen av miljøvirkemidlene vært fordelt på tre forskjellige nivåer.

For det første har en nasjonalt miljøprogram fra 2004, med generelle og landsdekkende ordninger. Areal- og kulturlandskapstilskuddet, tilskudd knyttet til økologisk produksjon, tilskudd til dyr på utmarksbeite og generelt tilskudd til dyr på beite hører til her.

For det andre har en regionalt miljøprogram som forvaltes av fylkene, og som ble innført med virkning fra 2005.

De foran nevnte tilskuddene omfatter ordninger under produksjonstilskuddene som føres under underposten «Direkte tilskudd» i Totalkalkylen.

Fra 2004 forvalter kommunene ordningen «spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap» (SMIL). Dette dreier seg om tiltak for å bevare det biologiske mangfoldet, de landskapsmessige kvalitetene i kulturlandskapet og verneverdige bygninger i landbruket. I tabell 4.4 inngår SMIL-midlene i postene «tekniske miljø-investeringer» og «tilskudd til kulturlandskapstiltak».

Ved jordbruksoppgjøret 2008 ble det innført en ny ordning under miljøvirkemidlene for å ivareta utvalgte områder med stor biologisk og kulturhistorisk verdi. Til den nye ordningen «Utvalgte kulturlandskap» blir det gitt bevilgninger over LUF, og dessuten over Miljøverndepartementet, til langsiktige skjøtselstiltak med inntektsvirkning for jordbruket.

Tabell 4.4 Utbetalinger fra Landbrukets utviklingsfond. 1000 kr¹

	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Eldre ordn., tradisjonelt jordbruk	152 401	3 522	-	-	-	-
BU-midler til tradisjonelt jordbruk	-	89 392	279 388	291 758	304 626	331 655
BU-midler til grøfting	-	9 726	5	-	-	30 000
Rentestøtte, tradisjonelt jordbruk	-	-	58 308	60 327	66 558	42 200
Beredskapslager drivstoff	864	-	-	-	-	-
Tekniske miljøinvesteringer	40 000	30 364	18 531	19 157	25 568	20 000
Tilskudd til energiøk. Tiltak	-	3 922	-	-	-	-
Tilskudd til kulturlandskapstiltak	-	38 300	50 200	50 697	48 345	50 000
Utviklingsprogram for geitehold	-	-	3 749	6 113	8 798	13 000
Beiteskader forårsaket av gås	-	-	2 689	3 559	0	0
Setersatsing	-	-	1 163	1 231	1 114	1 000
Verdensarven	-	-	4 893	5 077	4 986	6 000
Organisert beitebruk	-	-	6 501	10 459	9 236	9 500
Ophørte ordninger	-	200	-	-	-	-
Morsa/Vestre Vansjø	-	-	-	35	0	0
Utvalgte kulturlandskap	-	-	6 638	9 905	11 844	16 000
Sum utbetalinger	193 265	175 426	432 065	458 318	481 075	519 355

1) Poster som inngår i Totalkalkylen

BU-midler til investeringer i tradisjonelt jordbruk

Utbetalingene omfatter midler til bruksutbygging, i hovedsak investeringer til driftsbygninger.

Utbetalingene for 2011 og 2012 var henh. 291,8 og 304,6 mill. kr mens det for 2013 er prognosert en utbetaling på 394,2 mill. kr.

Ved jordbruksoppkjøret 2011 ble maksimalsatsen for investeringsstøtte økt fra 750 000 kr til 900 000 kr.

Rentestøtte

All rentestøtte som bevilges over jordbruksavtalen inntektsføres i Totalkalkylen. Bevilgningsrammen for lån med rentestøtte er uendret og på 1 000 mill. kr i 2013.

BU-midler til grøfting

Ved jordbruksoppkjøret i 2012 ble det innført grøftetilskudd som skal gjelde fra 2013, innvilget beløp var på 100 mill. kroner. Ordningen er plassert under SMIL-ordningen. Grøftetilskuddet skal gjelde areal som tidligere har vært grøftet. Pga. sen implementering av regelverket, er det budsjettert med 30 mill. kroner til denne ordningen i 2013.

Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL)

SMIL omfatter spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap (STILK), miljørettet omlegging i kornområdene (MOMLE) og investeringer i miljøtiltak (IMT). Posten «Organisert beitebruk» har vært underlagt SMIL fra 2005. I Totalkalkylen har den vært ført sammen med investeringer i miljøtiltak. Ved jordbruksavtalen 2009 ble posten overført til en egen ordning som er underlagt Fylkesmannen. SMIL omfatter også «Områdetiltak», men det er ikke regnet med at denne ordningen har inntektsvirkning for jordbruket.

Tabell 4.5 viser hvordan utbetalinger fra SMIL fordeler seg på underpostene.

Tabell 4.5 Utbetalingene av tilskudd over SMIL, mill. kr

	2009	2010	2011	2012*	2013**
Spesielle tilt. i landbr. kult.landsk. (STILK)	94,2	83,7	92,1	86,9	
Investeringer i miljøtiltak (IMT)	21,2	18,5	19,2	25,6	
Organisert beitebruk ¹⁾	6,0	-	-	-	
Miljørettet omlegging i kornområder (MOMLE)	0,4	0,4	0,2	0,1	
Sum	121,8	102,6	111,5	112,6	
Områdetiltak	6,0	4,2	5,0	4,6	
Sum	127,8	106,8	116,5	117,2	220,0
- herav grøfting					100,0
Herav postert i totalkalkylen:					
Tilskudd til tekniske miljøinvesteringer ²⁾	27,2	18,5	19,2	25,6	25,0
Tilskudd til kulturlandskapstiltak ³⁾	56,8	50,2	50,7	48,3	50,0
Tilskudd til grøfting					30,0

1) Se fotnote under tabell 4.5

2) IMT + organisert beitebruk fram til og med 2009

3) STILK (+ fredede og verneverdige bygninger + MOMLE)

Utviklingsprogram for geitehold

Ved jordbruksoppjøret 2004 ble det innført en ordning for utvikling av geiteholdet. Det regnes med at bare deler av denne ordningen har inntektsvirkning i Totalkalkylen.

Siden innføringen er ordningen med utviklingsprogram utvidet til å omfatte nye delordninger med inntektsvirkning i Totalkalkylen mens andre er avvirket. Dette gjelder omstillingspakke med omstillingsbidrag til produsenter som selger melkekvoter.

Ved jordbruksoppjøret 2006 ble ordningen utvidet til å gjelde kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd. Kompensasjon for bortfall av avløsertilskudd ble tatt inn i ordningen ved jordbruksoppjøret 2007.

Beiteskader forårsaket av gås

Ved jordbruksoppjøret 2005 ble det innført en ordning med arealtilskudd til beitearealer hvor trekkende gås forårsaker skader. Ordningen fikk virkning fra 2006, men er overført til Regionalt miljøprogram for 2012.

Setersatsing

Tilskuddet til setersatsing ble innført ved jordbruksoppgjøret 2005. Ordningen er femårig og avgrenset til fylkene Oppland, Hedmark og Møre og Romsdal.

Ordningen med tilskudd til setersatsing er nå avsluttet, men det regnes fortsatt med utbetalinger pga. tidligere innvilgninger.

Organisert beitebruk

Ordningen omfattet i utgangspunktet investeringsstøtte til organisert beitebruk og organisert sauesanking. Tilskuddsordningen for investeringer i organisert beitebruk ble overført til SMIL med virkning fra 2005. Tilskudd til organisert sauesanking ble overført til regionale miljøprogram ett år seinere. Fra 2010 ble investeringsstøtten til organisert beitebruk tatt ut av SMIL og overført til en egen ordning som forvaltes av Fylkesmannen.

Verdensarv

Ved jordbruksoppgjøret 2007 ble det opprettet en ny ordning som gjelder spesielt for verdensarvområdene: Vegaøyene og Geirangerfjorden/Nærøyfjorden.

Ordningen var ment å være 3-årlig, men ble i 2010 videreført i et nytt 5-årig prosjekt etter gjeldende modell.

Morsa/Vestre Vansjø

Ved jordbruksoppgjøret 2008 ble det innført en ny treårig ordning under Morsaprojektet.

Ordningen er nå avsluttet og restbevilgningen av prosjektet forventes tildelt og utbetalt i sin helhet i 2012.

Utvalgte kulturlandskap

Ordningen med tilskudd til utvalgte kulturlandskap ble innført ved jordbruksoppgjøret 2008. Ordningen omfatter skjøtsel og vedlikehold av landskap med stor historisk og biologisk verdi.

Opphørte ordninger

Fra og med 1996 har utbetaling for en rekke av de ordningene som er avviklet, vært oppgitt samlet under posten «Opphørte ordninger». Etter 2008 har Totalkalkylen ikke regnet med gjenstående ansvar eller utbetalinger.

4.3.2 Utbetalinger fra Skadefondet for landbruksproduksjon/Tilskudd til erstatninger m.m.

Tabellen nedenfor viser utbetalingene for de forskjellige ordningene under Landbrukets skadefond/Tilskudd til erstatninger m.m.

Ved jordbruksoppgjøret 2011 ble fondsordningen Skadefondet for landbruksproduksjon gjort om til en overslagsbevilgning; Tilskudd til erstatninger m.m. De erstatningene som lå under Skadefondet ble overført til den nye ordningen.

Tabell 4.6 Utbetalinger fra Landbrukets skadefond/Tilskudd til erstatninger m.m. 1000 kr

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**
Avlingsskade	33 005	84 331	9 148	37 658	75 934	90 215	17 600	38 000
Utbetaling etter Klager								
Tilskudd,	4 921	997	846	542	10228	4 633	630	
Overvintringsskader								
Svikt i honning-Produksjon	5 283	2 665	1 879	4 463	1 465	2 351	770	
Planteskadegjørere								
Tap av sau på beite	1 217	2 071	2 232	2 958	3 480	3 517	1 546	2 400
Tap av bifolk						254		300
Erstatninger ved flytterestriksjoner (Blåtunge)				1 188		-	-	
Sum	44 426	90 064	14 041	46 809	91 107	100 970	20 546	40 700

Utbetalingene omfatter erstatninger for avlingsskade og tilskudd til fornying og reparasjon av overvintringsskader. Dessuten blir det utbetalt erstatninger for svikt i honningproduksjonen. Fra og med 2003 er ordningen for katastrofetap av husdyr lagt inn under fondet. Denne ordningen har siden fått endret benevnelse og omfatter ordningene tap av sau på beite og tap av bifolk.

For 2009 ble det gitt en engangsbevilgning som kompensasjon for ekstra kostnader i melkeproduksjonen som følge av beiterestriksjoner på grunn av sykdommen «Blåtunge».

4.4 Direkte tilskudd (underpost)

De direkte tilskuddene omfatter i hovedsak de tilskuddsordningene som kommer inn under produksjonstilskuddene. Formålet med produksjonstilskudd i jordbruket er å bidra til et aktivt og bærekraftig jordbruk, innenfor de målene som Stortinget har trukket opp. Tabellen nedenfor gir en oversikt over de direkte tilskuddene for årene 2011, 2012 og 2013. Beløpene for 2013 inkluderer omdisponeringer og overføringer som ble foretatt ved jordbruksoppjøret.

Tabell 4.7 Direkte tilskudd (underpost). 1000 kr

	2011	2012*	2013**
74.11 Driftstilskudd	1 182 971	1 344 816	1 361 400
74.14 Tilskudd til husdyr	2 238 802	2 358 603	2 421 300
74.16 Beitetilskudd	695 694	728 225	743 000
74.17 Areal og kulturlandskapstilskudd	3 122 267	3 265 178	3 246 800
74.19 Regionale miljøprogram	405 367	428 896	428 500
74.20 Tilskudd til økologisk landbruk	122 656	119 087	113 000
74.22 Tilsk. miljøv. spredemåter husdyrgjødsel	12 864	11 948	12 500
Sum	7 780 621	8 256 753	8 326 400

Driftstilskudd

Driftstilskuddet for melk ble lagt om til en produksjonsnøytral ordning ved jordbruksoppgjøret 2001. Tilskuddet blir gitt per bedrift.

Ved jordbruksoppgjøret 2001 ble det også innført et særskilt driftstilskudd for melkeproduksjon i samdrifter. En ordning med driftstilskudd til spesialisert kjøttproduksjon ble etablert i 2002. Fem år seinere kom en tilsvarende ordning for ensidig sauehold, men denne ordningen ble overført til «Tilskudd husdyr» fra 2009.

Ved jordbruksoppgjøret 2010 ble satsene for enkeltbedrifter med mjølkeproduksjon økt både for bedrifter med kyr og geiter over hele landet og mest for bedriftene utenom Oslofjord og Jærenområdet. Satsene for tilskudd til spesialisert kjøttproduksjon ble økt. Dessuten ble harmoniseringen av satsene for samdrifter etablert før 1. juli 2004 og enkeltbedrifter sluttført. For budsjettåret 2013 er det tatt hensyn til omdisponeringer ved jordbruksoppgjøret 2013.

Tilskudd til husdyr

Tilskuddet beregnes på grunnlag av dyretall og satser per dyr. Tilskuddet omfatter også tilskudd for verneverdige husdyrraser, og fra 2009 ordningen «driftstilskudd til ensidig sauehold». Dessuten kom bedrifter med bihold og minimum 25 kuber inn i tilskuddssystemet under denne ordningen fra 2009. Ved jordbruksoppgjøret 2012 ble beløpsgrensen for maksimalt tilskudd per bedrift satt opp fra 275 000 kr til 280 000 kr. Tilskuddssatsene ble øket for produksjonene basert på grovfør, men holdt uendret for de kraftforbaserte produksjonene.

Beitetilskudd

Ordningen med beitetilskudd som ble innført fra 2007 er 2-delt og omfatter både tilskudd til beiting i kulturlandskap og i utmark.

Ordningen skal fremme en bedre utnyttelse av utmarka og en bedre pleie av kulturlandskapet. Satsene per dyr ble økt både for utmarksbeite og delvis også for beite i kulturlandskap ved jordbruksoppgjøret 2012.

Areal- og kulturlandskapstilskudd

Areal- og kulturlandskapstilskuddet er den enkelttilskuddsordningen som utgjør det største totalbeløpet. Ordningen er 2-delt og består av en kulturlandskapsdel som blir gitt til alt jordbruksareal etter en felles sats, og dessuten en arealdel som blir gitt til de forskjellige vekstene med spesifisering etter soner og arealstørrelser. Formålet med *kulturlandskapstilskuddet* er å stimulere til skjøtsel, vedlikehold og utvikling av kulturlandskapet, gjennom aktiv drift og beiting på jordbruksarealene.

Arealtilskuddet skal medvirke til et aktivt jordbruk over hele landet. Dessuten skal tilskuddet styrke inntektene og jevne ut inntektsforskjeller mellom ulike produksjoner, bruksstørrelser og distrikter.

Regionale miljøprogram

Formålet med ordningen er å sikre miljøkvaliteter og kulturlandskap, og å hindre erosjon og avrenning av næringsalter til vann. Ordningen har regionale og lokalt tilpassede regelverk for økonomisk støtte.

Tilskudd til økologisk jordbruk

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at mer av jordbruksproduksjonen skjer økologisk.

Posten omfatter ordningene omleggingstilskudd, arealtilskudd ved økologisk drift og husdyrtilskudd ved økologisk drift. Disse tilskuddene gis i tillegg til ordinære husdyr-, areal- og kulturlandskapstilskudd.

Tilskudd til miljøvennlige spredemåter for husdyrgjødsel

Denne ordningen ble innført som et pilotprosjekt for fylkene Hedmark, Buskerud og Rogaland fra 2009 og er siden utvidet til å gjelde deler av Sogn og Fjordane og Nord-Trøndelag. Bevilgningene til ordningen er øket ved de senere jordbruksoppgjørene.

4.5 Utviklingstiltak

Betegnelsen omfatter ordninger som er underposter i kap. 1150 post 77. Tabell 4.8 gjelder de ordningene som er postert under «direkte tilskudd» i Totalkalkylen.

Tabell 4.8 Utviklingstiltak. 1000 kr

	2011	2012*	2013**
77.11 Tilskudd til dyreavl	73 922	74 781	76 470
77.12 Tilskudd til engfrø med mer	6 656	7 956	6 020
Sum	80 578	82 737	82 490

Tilskudd til dyreavl

De deler av ordningen som føres under «direktetilskudd» omfatter tilskudd til dekning av kostnadene ved inseminering og utjevning av reisekostnadene ved veterinærtjenesten. Den omfatter dessuten tilskudd til avlsarbeid innen spesialisert storfekjøttproduksjon.

Tilskudd til engfrø

Tilskuddene under denne ordningen tar sikte på å fremme norsk engfrøavl og omfatter lagringstilskudd, pristilskudd og arealtilskudd og diverse andre tilskudd. Pristilskudd, arealtilskudd og diverse andre tilskudd blir utbetalt til produsentene gjennom såvareforretningene. Lagringstilskuddet går til såvareforretningene og blir ikke tatt med i totalalkylen.

4.6 Velferdsordninger

Tabell 4.9 Velferdsordninger. 1000 kr

Underposter	2011	2012*	2013**
78.11 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid	1 135 628	1 147 316	1 162 000
78.12 Tilskudd til avløsning for sykdom	173 442	164 109	174 000
78.14 Sykepengeordningen i jordbruket	88 000	88 000	88 000
78.15 Andre velferdstiltak	54 203	57 784	59 000
78.16 Tidligpensjonsordning for jordbr.	94 384	91 638	92 200
Sum post 78 Velferdsordninger	1 545 657	1 548 847	1 575 200

Ordningen «Andre velferdstiltak» omfatter nå de to delordningene «tilskudd til landbruksvikar» og «tilskudd til landbrukets HMS-tjeneste». Av disse ordningene er det bare «tilskuddet til landbruksvikar» som føres i Totalalkylen.

Med virkning fra 2008 er det innført en ny ordning med tilskudd til landbruksvikar gjennom avløserlagene, i stedet for den kommunale ordningen som ble avvirket fra 2009.

Tilskuddet til sykepengeordningen og den administrative delen av tilskudd til landbruksvikar blir ført med tilsvarende motposter på kostnadssiden. Dermed blir inntektsvirkningen nøytralisert.

De øvrige tilskuddene føres uten motposter, slik at de gir full inntektsvirkning.

Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Tilskudd til avløsning under ferie og fritid er en refusjonsordning som beregnes etter satser per dyr. Utbetalingen av tilskudd til avløsning skjer etterskuddsvis i juni, på grunnlag av utgifter fra året før.

Tilskudd til avløsning ved sykdom

Tilskuddet til avløsning under sykdom er en refusjonsordning. Tilskuddet blir fastsatt ut fra faktiske utgifter til avløsning, opp til en maksimal dagsats per bruk.

Tilskudd til sykepengeordningen

Tilskudd til sykepengeordningen gjelder refusjon av tilleggspremier til folketrygden. Disse tilleggspremiene kreves innbetalt for at sykepenger skal komme opp i 100 prosent av pensjonsgivende inntekt etter 16 dager. Samlet beløp for denne tilskuddsordningen er beholdt uendret siden 2000.

Andre velferdstiltak

Administrasjonstilskudd til avløserlag består fra og med 2008 av den administrative delen av tilskuddet til landbruksvikar.

Tilskudd til landbruksvikarvirksomhet har til formål å skaffe arbeidshjelp under korttidssykdom for gårdbrukere som ikke kan skaffe arbeidshjelp på annen måte. Ordningen ble overført fra kommunene til avløserlagene i 2008. For dette året gjaldt begge ordningene parallelt, men fra 2009 er den kommunale ordningen avviklet. På grunn av ett års etterslep med utbetalingen av tilskudd over den kommunale ordningen, vil det imidlertid være utbetalinger av tilskudd over begge ordningene for både 2008 og 2009.

En spesifisering av tilskuddene til landbruksvikar for de siste årene finnes i tabell 4.10.

Tabell 4.10 Tilskudd til landbruksvikar. 1000 kr

	2009	2010	2011	2012*	2013**
Samlet beløp	53 726	50 791	54 203	57 784	55 000
Herav tilskudd til landbruksvikar, kommunal ordning	7 994	-	-	-	-
Tilskudd gjennom avløserlag	45 732	50 791	54 203	57 784	55 000
Herav til administrasjon av avløserlagene	9 551	10 325	9 634	9 600	9 600
Herav tilskudd til landbruksvikar	36 181	40 466	44 569	48 184	49 400

Bevilgningen til andre velferdstiltak er satt ned til 69 mill. kr for 2012, men ble økt med 4 mill. kr ved omdisponeringer ved jordbruksoppgjøret i 2013.

Tidligpensjonsordningen

Tidligpensjonsordningen for jordbrukere trådte i kraft fra 1. januar 1999. Bevilgningen for 2012 er på 95,0 mill. kr, den ble satt ned med 7 mill. kr fra 2011.

Bevilgningen for 2013 er satt til 92,2 mill. kr.

4.7 Ordninger utenom jordbruksavtalen

Her føres noen tilskudds- og erstatningsordninger under «direkte tilskudd» som ikke er omfattet av jordbruksavtalen.

4.7.1 Erstatninger ved tiltak mot dyre- og plantesykdommer

Tabell 4.11 viser hvordan erstatningsbeløpene fordeler seg på forskjellige underposter.

Tabell 4.11 Erstatninger ved tiltak mot dyre- og plantesykdommer. 1000 kr

	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**
<u>Erstatninger etter off. pålegg</u>						
Planteskadegjørere	21 796	27 489	6 971	12 159	13 218	
<u>Erstatninger etter off. pålegg, husdyr</u>						
Erstatninger for husdyr	6 040	2 991	1 530	19 715	18 218	
Erstatninger for saneringstiltak	-	-	-	-	-	
Erstatninger for frivillig nedslakting, mædi	-	-	-	-	-	
Erstatninger for frivillig nedslakting, scrapie	-	-	-	-	-	
Erstatninger for tapte produksjonstilskudd	396	55	334	-	-	
Sum	28 232	30 535	8 835	31 874	31 436	40 610

Den samlede bevilgningen over ordningen for 2013 er på 45,6 mill. kr., det samme som for 2012. Dette beløpet inkluderer også ordninger som ikke føres under «direkte tilskudd», for eksempel tilskuddet til tiltak mot radioaktivitet som utgjør 5 mill. kr.

4.7.2 Tilskudd til avløsning ved repetisjons- og heimevernsøvelser

Ifølge Forsvaret finnes ikke oppgaver som viser de samlede faktiske utbetalingene. Det er derfor forutsatt at utbetalingene tilsvarer innvilgningene.

Aktiviteten på området har vært liten i de siste årene. Dermed har utbetalingene vært små. For 2011 er det regnet med en utbetaling på 0,8 mill. kr. Utbetalingen i 2012 var på 1,6 mill. kr. I 2013 regner en med en utbetaling på 1,0 mill. kr.

4.7.3 Erstatninger for rovviltskader

Jordbruket mottar erstatninger fra staten som kompensasjon for skader som husdyrene blir påført av rovdyr. Utbetalt totalbeløp varierer mye fra år til år. Både variasjon i skadeomfang og endringer i kravene til dokumentasjon av skader ligger bak svingningene i årlig utbetaling. Sett over en lengre periode har utbetalingene økt, men de har vært mer stabile de siste årene.

Utbetalingen i 2012 ligger på 69,1 mill. kr, klart under bevilgningen som var på 88,6 mill. kr. Utbetalingen var på 74,6 mill. kr og 73,9 mill. kr for henholdsvis 2011 og 2010. På grunnlag av utviklingen for utbetalingene i tidligere år samt tapsutviklingen i inneværende år, er det nå for 2013 antatt at erstatningsbeløpet for husdyr vil ligge på 72,5 mill. kr.

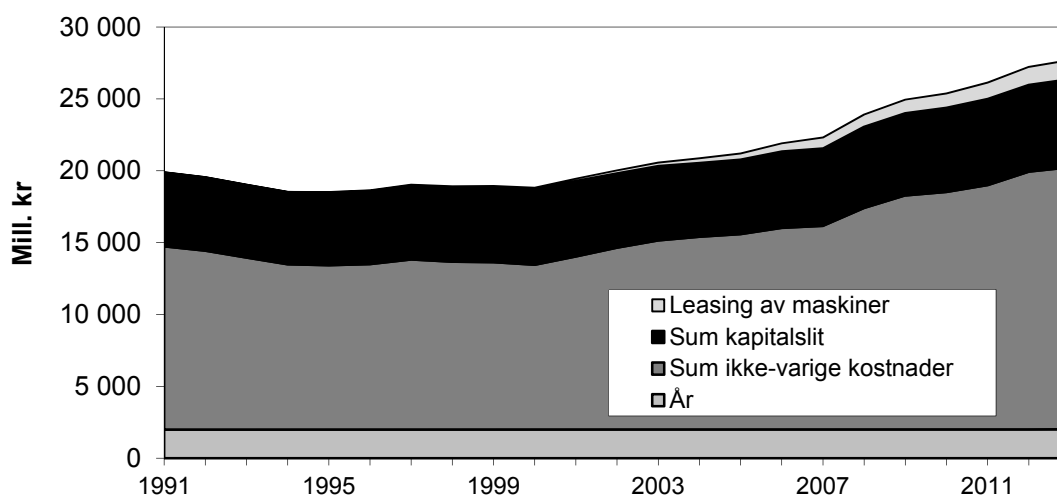
4.7.4 Driftsplanlegging

Denne posten omfatter godtgjørelse til brukere som gir oppgaver til NILFs driftsgranskinger. De siste årene er det regnet med en utbetaling i på 0,6 mill. kr.

5 Kostnader

5.1 Innledning

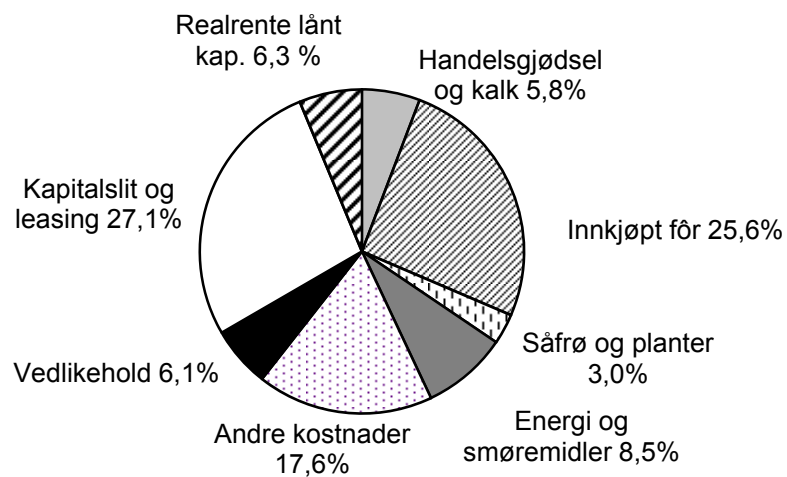

Figur 5.1 Sum kostnader. 1990–2013

I Totalkalkylen er kostnadene gruppert på hovedpostene ikke-varige og varige driftsmidler. Til de ikke-varige driftsmidlene hører handelsgjødsel og kalk, innkjøpt fôr, såfrø og planter, elektrisk kraft, drivstoff og smøremidler. Kostnadene til vedlikehold av varige driftsmidler og posten «andre kostnader» føres også på ikke-varige driftsmidler. «Andre kostnader» er en samlepost for en rekke forskjellige kostnader ved plante- og husdyrproduksjon, for eksempel frakt, emballasje, veterinær og medisiner, forsikring og regnskapsføring.

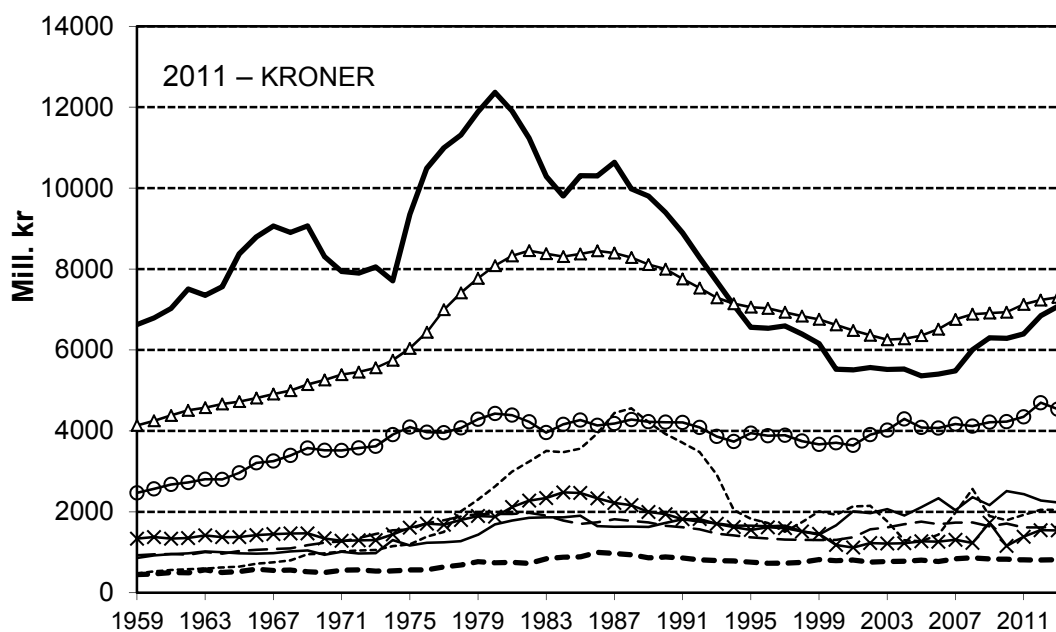
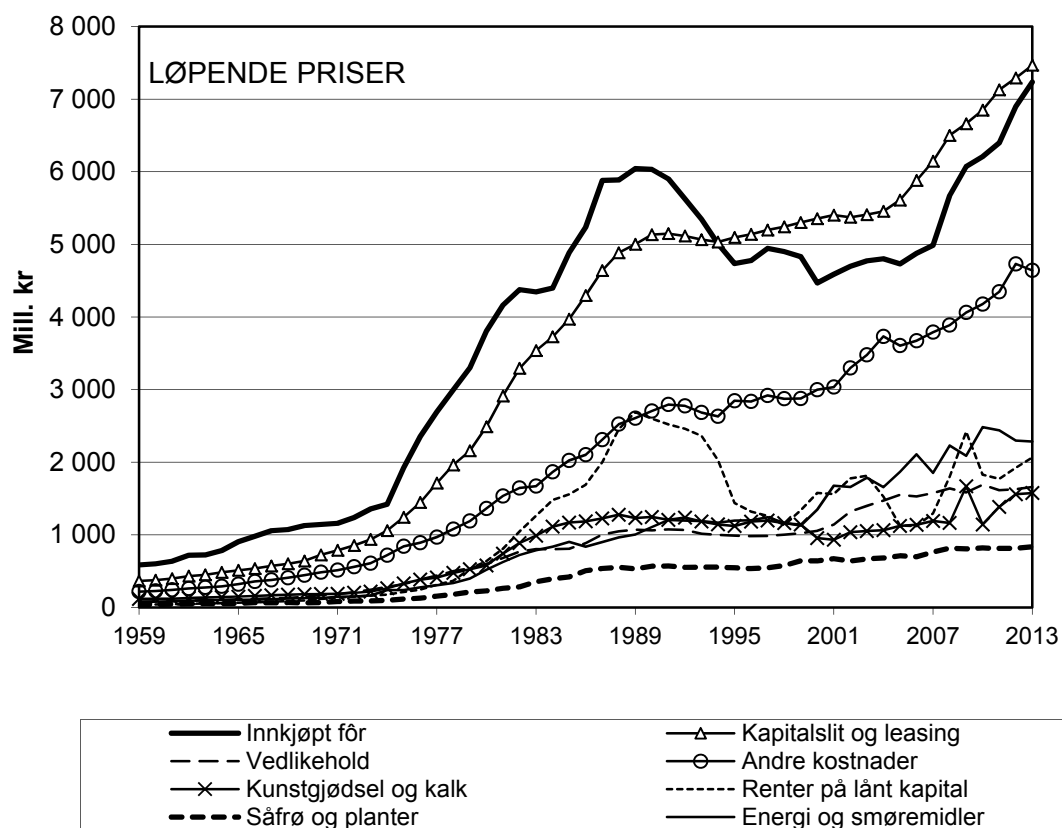
Kostnadene til varige driftsmidler kommer fram gjennom beregningen av det årlige kapitalslitet på bygninger, maskiner og redskaper, biler og grøfter/hydratekniske anlegg. Leasing hører også med her.

Figur 5.2 viser hvor stor andel av totalkostnaden de forskjellige kostnadstypene utgjør. I figur 5.3 framgår kostnadenes størrelser målt i beløp.

Figur 5.2 Kostnadene i jordbruket fordelt på kostnadsposter. 2012

Figur 5.3 Utviklingen i kostnadene i løpende priser og i faste 2011-kr

5.2 Ikke-varige kostnader

5.2.1 Handelsgjødsel og kalk

Tabell 5.1 Handelsgjødsel og kalk. Mengder, priser og kostnader

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Handelsgjødsel i alt, mill. kg	494	588	538	516	384	432	419	430
Pris, kr per 100 kg	39	87	203	204	271	306	354	350
Mill. kr	195	510	1 095	1 054	1 042	1 322	1 484	1 506
Mikronæringsstoffer, mill. kr	0	1	2	6	1	1	1	2
Veksthus, mill. kr	4	7	17	17	21	15	26	26
Kalk, mill. kg, ¹	85	243	448	275	168	156	177	165
Pris, kr per 100 kg	8	21	36	42	65	61	58	59
Kostnad, mill.kr	7	52	162	115	109	95	102	98
Handelsgjødsel og kalk ekskl. tilsk., mill. kr	206	570	1 276	1 192	1 173	1 434	1 613	1 631
Tilskudd til mindre bruk, mill. kr	23	44						
Bulkrabatt, mill. kr			- 3	- 24				
Andre rabatter, mill. kr			- 41	- 26	-30	-48	-54	-55
Sum handelsgjødsel og kalk, mill. kr	183	526	1 232	1 142	1 143	1 385	1 559	1 576

1) Inkl. skjellsand fra og med 1988

Tabell 5.1 presenterer utviklingen i mengder, priser og kostnader for handelsgjødsel og kalk etter 1969.

Forbruket av handelsgjødsel i Totalkalkylen er basert på mineralgjødselstatistikken fra Mattilsynet. Mattilsynets statistikk følger salgsåret, dvs. perioden 1.7–30.6. I Totalkalkylen blir salget av handelsgjødsel kostnadsført på det kalenderåret hvor gjødsla forutsettes brukt. Det vil for eksempel si at forbruket i kalenderåret 2012 er basert på salget i perioden 1.7.2011 til 30.6.2012. Mattilsynet har ikke utarbeidet statistikk over kalkomsetningen i 2012.

Veksthusgjødsel og mikronæringsstoffer inngår ikke i Mattilsynets oppgaver. Forbruket av disse typene beregnes dermed som et tillegg. Kostnadene til veksthusgjødsel har i seinere tid utgjort i overkant av 20 mill. kr per år. 2011 var et unntak da det i følge Yara var en dårlig sesong som gjorde totalmarkedet mindre. Siden 2005 har kostnaden til mikronæringsstoffer sunket til 2 mill. kr i året eller under. Mattilsynets omsetningsstatistikk viser en kraftig nedgang i 2008/09. Dette skyldes hamstring i 2007/08-sesongen på anslagsvis 65 000 tonn pga. forventet sterk prisøkning påfølgende år (2008/09). Hamstringen er forutsatt forbrukt i 2009 (55 000 tonn) og 2010 (10 000 tonn). Forbruket i Totalkalkylen er dermed «jevnet ut» i forhold til salgsstatistikken disse årene. Omsetningsstatistikken viser en nedgang også i 2009/10, men tallene for 2010/11 og budsjettåret 2011/2012 viser en liten økning. Forbruket er likevel nå på et lavere nivå enn tidligere år. Dette skyldes særlig en mer labil prissituasjon på gjødselmarkedet etter 2007/08 samt prisvridninger mellom gjødselslag. Samtidig har det blitt mer fokus på bedre utnyttelse av husdyrgjødsel.

Tabell 5.2 viser forbruket av verdistoffer i handelsgjødsel fra 1969 og fram til 2012, med prognose for 2013.

Tabell 5.2 Innholdet av næringsstoffer i handelsgjødsel. Tonn næringsstoffer totalt. Kg næringsstoffer per dekar jordbruksareal

	Nitrogen		Fosfor		Kalium		Sum
	Tonn	Kg/daa	Tonn	Kg/daa	Tonn	Kg/daa	Tonn
1969	68 430	6,9	23 027	2,3	49 393	5,0	140 850
1979	102 245	10,6	27 233	2,8	67 888	7,1	197 366
1989	110 138	11,1	17 376	1,7	56 353	5,7	183 867
1999	106 017	10,2	13 092	1,3	50 862	4,9	169 971
2005	106 882	10,3	12 660	1,2	45 926	4,4	165 468
2006	104 088	10,1	12 431	1,2	45 359	4,4	161 878
2007	107 588	10,4	12 155	1,2	45 253	4,4	164 996
2008 ¹⁾	103 027	10,1	11 656	1,1	43 810	4,3	158 493
2009 ¹⁾	93 823	9,3	8 561	0,8	33 277	3,3	135 661
2010 ¹⁾	85 131	8,5	7 938	0,8	32 380	3,2	125 449
2011	95 522	9,6	8 779	0,9	34 694	3,5	138 995
2012	94 454	9,5	8 121	0,8	32 792	3,3	135 368
2013	96 860	9,8	8 978	0,9	32 758	3,3	138 623

Kilde: Mattilsynet

1) Korrigert for hamstring i 2007/08

Forbruk av gjødsel i skogbruk, parker, plener, prydhager og villahager inngår i omsetningsstatistikken for handelsgjødsel. Dette trekkes i fra for å komme fram til hva som benyttes i jordbruket. Det var en nedgang i forbruket med 76 504 tonn (15,5 %) fra 2008 til 2009 og en videre nedgang 7,8 prosent til 384 155 tonn i 2010. Da er hamstringen fra 2008 tatt hensyn til. I 2011 var det imidlertid en økning i forbruket til 434 488 tonn, i 2012 en liten nedgang og igjen en venta økning i 2013 til samme nivå som i 2011.

Gjennomsnittlig pris på handelsgjødsel falt med 28,4 prosent fra 2009 til 2010, men økte igjen fra 2010 til 2011 med 12,8 prosent og 16 prosent til 2012. Til 2013 er det venta en liten prisnedgang.

Prisberegningen baseres på omsetningstallene for de forskjellige gjødselslagene for hele sesongen fra 1. juli til 30. juni, etter oppgaver fra Felleskjøpene. Det regnes ut gjennomsnittspriser for de enkelte gjødselslagene. Omfanget av salg i både småsekker, storesekker og bulk tas da hensyn til. For privat importert gjødsel er prisene basert på oppgaver fra de største importørene.

I tabell 5.3 er det gitt en oversikt over gjennomsnittspris per kg næringsstoff for de forskjellige hovedgruppene av handelsgjødsel.

Tabell 5.3 Gjennomsnittspriser per kg næringsstoff, N+P+K, for hovedgruppene av handelsgjødsel

	1969	1979	1988	1999	2010	2011	2012*	2013**
<u>Nitrogengjødsel</u>								
<u>(kalksalpeter 15,5 % N):</u>								
Kr per kg N	1,70	3,40	7,88	7,36	12,03	13,36	16,27	16,68
Relative tall	100	200	473	433	707	786	957	981
<u>Fosforgjødsel</u>								
<u>(Super fosfat P8 %)¹</u>								
Kr per kg P	2,20	6,78	16,72	20,54	39,31	49,76	50,82	54,51
Relative tall	100	308	760	910	1787	2262	2310	2478
<u>Kalium gjødsel (Kaliumklorid 49 %)</u>								
Kr per kg K	0,72	1,42	3,91	4,90	9,09	8,81	9,52	9,44
Relative tall	100	197	543	680	1263	1223	1323	1311
<u>Tosidig gjødsel</u>								
<u>(PK-gjødsel 5-17)²</u>								
Kr per kg verdistoff				10,13	22,68	19,67	30,77	32,84
Relative tall				98	219	190	297	317
<u>Fullgjødsel (NPK 21-4-10/22-3-10)</u>								
Kr per kg verdistoff	1,44	2,78	6,16	5,03	8,92	9,69	10,99	10,67
Relative tall	100	193	428	349	624	673	763	741

1) P8 fra 1996

2) 1998 = 100

Forbruket av kalk og skjellsand har vist en nedadgående utvikling over flere år og viser nå et forbruk på i omkring 17 kg/daa. BFJ regner med en liten økning i budsjettåret.

Flere forhold påvirker omsetningen av jordbrukskalk. Blant disse kan nevnes tidspunktet for høsting, værforholdene høst og vår og økonomien i jordbruket generelt.

I tabell 5.4 er det gitt en oversikt over forbruket av ulike kalkslag.

Tabell 5.4 Forbruket av kalk ifølge Mattilsynet¹. Tonn

	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Mg-holdig kalk:						
Grovdolomitt	60 727	45 534	17 250	18 158	19 870	
Brent dolomitt	15 911	17 808	6 069	4 800	5 253	
Grov kalkdolomitt	8 237	6 168				
Kalkdolomittmel	3 185	2 217				
Dolomittmel	450	182				
Granulert dolomittmel	30 523	8 095				
Ikke Mg-holdig:						
Kalksteinsmel	51 350	54 564	18 333	16 056	17 570	
Grovkalk	88 976	42 666	52 975	53 359	58 389	
Konverteringskalk	49 331	20 169	0	0	0	
Brent kalk	4 826	1 194	6 305	1 957	2 141	
Hydratkalk	2 832	3 988	0	0	0	
Skjellsand	113 183	80 077	21 154	19 596	20 576	
Andre (gj.sn. av alle):						
Kalk i alt	447 753	295 098	169 131	156 673	170 576	
Fratr. hobby/hagekalk	-20 000	-20 000	-846	-783	-853	
Kalk til jordbruket	427 753	275 098	168 286	155 890	169 723	164 633
Kg/daa jordbruksareal	43,0	30,9	16,7	15,6	17,1	17,0

1) Mattilsynet har ikke utarbeidet statistikk for kalkomsetningen for 2012. Det er derfor ikke gjort detaljerte beregninger over kalksetningen for budsjettåret 2013

5.2.2 Innkjøpt fôr

Tabell 5.5 Innkjøpt fôr. Mengder, priser og kostnader

	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
<u>Kraftfôr i blandinger</u>						
Mill. kg	1 619	1 697	1 801	1 819	1 922	1 956
Kr per 100 kg ¹	373	268	329	332	341	354
Mill. kr	6 033	4 545	5 919	6 044	6 544	6 916
<u>Grøpp av salgskorn</u>						
Mill. kg	28	11	3	3	3	3
Kr per 100 kg	323	274	298	302	311	322
Mill. kr	90	30	8	8	10	10
<u>Leiemalt i blandinger</u>						
Mill. kg	-92	-5	0,0	0,0	0,0	0,0
Kr per 100 kg	277	189	-	-	-	-
Mill. kr	-255	-9	0,0	0,0	0,0	0,0
Bulkrabatt, mill. kr	-175					
Andre rabatter, mill. kr	-78	-140	-38	-39	-41	-42
Småsekketill. mill. kr		113				
<u>Innkjøpt kraftfôr i alt</u>						
Mill. kg	1 554	1 704	1 804	1 822	1 925	1 959
Kr per 100 kg	361	266	329	332	341	354
Mill. kr ²	5 614	4 539	5 889	6 014	6 513	6 884
<u>Annet innkjøpt fôr</u>						
Mill. kr	430	293	320	384	384	398
Sum innkjøpt fôr, mill. kr	6 044	4 832	6 209	6 398	6 897	7 282

1) Bulkpris fra og med 1995. Fra og med 2000 benyttes veid snittpris av bulk/sekker

2) Fratrullet rabatter

Tabell 5.5 viser kostnadene til innkjøpt fôr i perioden 1989–2013.

Prisberegningene gjøres på bakgrunn av felleskjøpenes omsetningstall på årsbasis, spesifisert for hvert enkelt kraftfôrprodukt. Mengdetallene hentes fra Statens landbruksforvaltnings (SLF) tall for totalt salg.

Forbruket av innkjøpt kraftfôr har vært økende etter 2000. Forbruket av drøvtyggerfôr har vært relativt stabilt på en del over 900 mill. kg etter 2000, mens forbruket til svin, og spesielt til fjørfe, har økt i den samme perioden.

Det er budsjettet med en liten økning i kraftfôrforbruk i 2013, litt mindre økning enn foregående år.

Tabell 5.6 Samlet kraftfôrforbruk fordelt på blandinger og grøppet vare. Mill. Kg¹

	1989	1999	2005	2010	2011	2012*	2013**
Kraftfôrblandinger							
Drøvtyggere	978	1 005	910	907	913	986	1 000
Svin	398	421	454	487	491	491	485
Fjørfe	224	256	297	385	389	418	443
Andre (hest, kanin, pelsd. mm)	19	15	25	23	28	30	32
Sum kraftfôr i blandinger	1 619	1 697	1 687	1 801	1 819	1 922	1 956
Grøpp av salgskorn	28	11	4	3	3	3	3
Sum kraftfôr i alt	1 646	1 708	1 691	1 804	1 822	1 925	1 959
Leiemalt kraftfôr i blandinger	92	5	0	0	0	0	0
Innkjøpt kraftfôr i alt	1 554	1 703	1 691	1 804	1 822	1 925	1 959

1) Statistikk fra Statens landbruksforvaltning fra 2008 mot tidligere Mattilsynet. Statistikken fra Mattilsynet ble omlagt f.o.m. 2003

Kraftfôrprisene avhenger av flere faktorer. Det gjelder priser på norsk korn, prisnedskrivningstilskuddet på korn til kraftfôr, priser på importerte råvarer, frakttilskudd, kostnadsutviklingen i kraftfôrindustrien og endringer i sammensetningen av kraftfôret.

Prisendringer på korn i jordbruksoppkjørene får en tredjedels effekt samme år. Dette skyldes at norsk korn til kraftfôr normalt ikke blir tatt i bruk før i september måned i produksjonsåret.

Gjennomsnittlig pris per 100 kg, ekskl. småsekktilllegg, rabatter og bonus, for alt innkjøpt kraftfôr steg fra 332 kr i 2011 til 341 kr i 2012 og er beregnet til 354 kr per 100 kr i 2013.

Detaljert oversikt over prisutvikling og kostnadsutvikling for de enkelte innkjøpte fôrslagene for årene 2011, 2012 og 2013 er gitt i vedleggstabellene 3.2 og 3.3.

5.2.3 Såfrø og planter

Tabell 5.7 Kostnader til såfrø og planter

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
<u>Såcorn</u>								
Tonn	26 573	51 024	60 303	59 537	53 654	54 995	54 437	53 576
Mill. kr	38	125	306	246	254	256	266	274
<u>Oljefrø</u>								
Mill. kr	0,4	0,4	1,3	2,0	1,8	1,5	1,7	1,9
<u>Engfrø¹</u>								
Mill. kr	8	26	100	111	112	121	114	115
<u>Rotvekst- og grønnsakfrø¹</u>								
Mill. kr	1,3	5	18	30	58	58	55	56
<u>Statskontrollerte settepoteter², mill. kr</u>					39	41	49	56
<u>Planteskoleart, løk, knoller, annet frø mv.</u>								
Mill. kr	17	57	104	247	354	336	329	332
<u>Sum såfrø og planter, mill. kr</u>	65	214	529	636	819	813	815	835

1) Endret beregningsopplegg fra og med 1983

2) Fra og med 2000

Posten omfatter innkjøpt såcorn og norskprodusert og importert frø av engvekster, rotvekster og grønnsaker. Importerte blomsterløker, knoller og planteskoleartikler som stauder, busker og podekvister hører også med her.

Oppgaver fra Statens landbruksforvaltning viser jordbrukets innkjøp av såcorn gjennom såvarefirmaene. Det er registrert et kvantum på 54,4 mill. kg til bruk i avlingsåret 2012. For 2011 var tilsvarende mengde 55 mill. kg, og budsjettet for 2013 tilsier et forbruk på 53,6 mill. kg.

Sum kostnader for posten «såfrø og planter» er beregnet til 794 mill. kr i 2012 og 813 mill. kr i budsjettåret 2013.

Detaljert oversikt over prisutvikling og kostnadsutvikling for de enkelte såfrø- og planteslag for årene 2010, 2011 og 2012 er gitt i vedleggstabell 3.4.

5.2.4 Energi og smøremidler

Tabell 5.8 Kostnader til energi og smøremidler

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Diesel (brenselolje), mill. liter	71	105	149	113	130	130	129	128
Diesel, pris, kr per liter	0,33	0,97	1,82	2,72	6,39	7,72	7,73	7,55
Diesel, mill. kr	23	102	271	306	830	1 005	995	961
Elektrisk energi, mill. kr	42	127	501	588	1 205	973	842	871
Annet (fyringsolje, gass, bensin, smøremidler mv.), mill. kr	65	170	233	241	449	461	461	453
Sum energi og smøremidler, mill. kr	130	399	1 004	1 136	2 484	2 439	2 298	2 285

Tabell 5.8 viser kostnadene til energi og smøremidler.

Kostnadene til *elektrisk kraft* kan variere mye på grunn av prisendringer. Kostnaden gikk kraftig opp i 2010, men sank noe i både 2011 og 2012 og er antatt å bli 871 mill. kr i 2013.

For *diesel* er forbruket nokså jevnt, prisen gikk opp i 2010 og 2011, men har deretter vært relativt stabil.

Kostnadene til *fyringsolje i veksthus* avhenger sterkt av prisforholdet mellom fyringsolje og elektrisk kraft pga. utslaget på forbruket. For budsjettåret er det regnet med liten endring pga. liten prisendring. Energiformen gass er innarbeidet som en del av fyringskostnadene i veksthus.

5.2.5 Andre kostnader

Tabell 5.9 Andre kostnader. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Planteproduksjon	113	359	821	722	1 071	1 161	1 221	1 191
Husdyrproduksjon	149	394	672	806	1 330	1 359	1 450	1 507
Bygninger, maskiner, teknisk utstyr, administrasjon og kjøp av tjenester mm.	183	625	1 438	1 353	1 657	1 827	2 060	1 943
Sum	445	1 378	2 931	2 881	4 177	4 347	4 731	4 641

«Andre kostnader» omfatter de ikke-varige kostnadene i jordbruket som ikke er tatt med som egne poster andre steder i Totalkalkylen. Noen av de største enkeltpostene er kort omtalt nedenfor. Et mer detaljert bilde av «Andre kostnader» for årene 2011, 2012 og 2013 finnes i vedleggstabell 3.6.

Kostnader ved planteproduksjon

Plastfolie i jordbruk utenom hagebruk benyttes først og fremst til rundballer og til ammoniakkbehandling av halm. Kostnaden til plastfolie i den delen av jordbruket som ikke regnes som hagebruk, er budsjettert til 294 mill. kr i 2013.

Kostnadene til sortering og pakking av frukt er tatt med i kostnadene til *emballasje i hagebruket* fra og med 2001. Dette har motstykke i prisene på inntektssiden. Slike brett utgjør omtrent 10 prosent av emballasjekostnadene i hagebruket.

Beregningen av *plantevernmidler* er basert på salg fra detaljist. Det korrigeres for hamstring dersom resultatene er påvirket av for eksempel avgiftsøkninger. Dette gjaldt ved økningen og omlegginger av miljøavgiftene i 1999, 2000 og 2004. For 2011 og 2012 er kostnaden beregnet til henholdsvis 326 og 325 mill. kr. For budsjettåret er kostnaden beregnet til 300 mill. kr.

Bruk av *ensileringsmidler* innebar en kostnad på 114 mill. kr i 2011. For 2012 er det regnet med 100 mill. kr og 99 mill. kr i budsjettåret. En viss årlig volumnedgang har vært en tendens lenge som virker å ha stoppet opp i 2012.

Kostnader i husdyrholdet

Kostnadene til *veterinær* har økt over tid til tross for nedgang i antall besøk. Dette skyldes prisstigning på veterinærbehandlinger, men også økende besetningsstørrelse. Postens totalbeløp er 387 mill. kr i 2011 og 431 mill. kr i 2012. Budsjettanslaget er på 449 mill. kr.

For *medisin til dyr* er jordbrukets kostnadstall for 2011, 2012 og 2013 på henholdsvis 291 mill. kr, 299 mill. kr og 320 mill. kr.

Til sammen er *inseminering av storfe og gris* bokført med en kostnad på 274 mill. kr i 2011 og 282 mill. kr i 2012. Budsjettårsanslaget lyder på 287 mill. kr. Ca. 80 prosent av kostnadene til inseminering tilhører storfeholdet.

Frakt av kraftfôr er kostnadsberegnet til 379 mill. kr for 2011, 414 mill. kr for 2012 og 428 mill. kr for 2013. Den langsiktige økningen skyldes både mengde og prisøkning.

Forsikring

Beregningene basert på netto forsikringskostnader. *Nettokostnaden ved forsikring av maskiner og annet driftsløsøre* var i 2011 og 2012 på henholdsvis 76 og 104 mill. kr. Det er budsjettetert en nettokostnad på 65 mill. kr for 2013.

Nettokostnaden til husdyrforsikringer i 2013 er budsjettetert til 14,7 mill. kr, mens tilsvarende for driftsbygninger er 121 mill. kr.

Kostnader til administrasjon, kjøp av tjenester med mer

Regnskapsføring kostet jordbruket 533 mill. kr i 2011. Antall regnskap synker jevnt fra år til år, mens prisen per regnskap har hatt en klart økende tendens. Prisøkningen må også sees i sammenheng med økende produksjon på de gjenværende jordbruksbedriftene. For årene 2012 og 2013 er regnskapskostnadene beregnet til henholdsvis 547 mill. kr og 558 mill. kr.

Kostnadene til teletjenester i jordbruket er tallfestet til 117 mill. kr i 2011, 114 mill. kr i 2012 og 112 mill. kr i 2013. Den synkende tendensen de siste årene henger sammen færre bønder og lavere priser på teletjenester, mens økt bruk av teletjenester per jordbruksbedrift trekker noe i motsatt retning.

Under «Andre kostnader» gjøres et *verdipåslag* på 12,8 prosent som skal ta hensyn til andre ikke-spesifiserte poster. Verdipåslaget blir da 516 mill. kr i budsjettåret 2013.

To ulike *velferdsordninger* blir kostnadsført som motposter til statstilskudd. Det gjelder utgifter til sykelønnsordning og administrasjonstilskudd til avløserlag. Summen for disse ordningene var på 97,6 mill. kr i hvert av årene 2011 og 2012 og i budsjettåret 2013.

5.2.6 Vedlikehold

Tabell 5.10 Vedlikehold. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Bygninger	102	326	585	598	1 186	1 096	1 108	1 129
Maskiner og redskaper	19	163	426	367	388	402	416	430
Biler	26	50	59	57	115	117	105	101
Sum vedlikehold	147	539	1 071	1 022	1 690	1 616	1 629	1 659

Beregningen av vedlikeholdet er basert på bl.a. SSBs landbruksundersøkelser, sist i 2012. Undersøkelsene gir «fastpunkter» for den serien som regnes fram. Tabellen over viser utviklingen i vedlikeholdskostnadene fordelt på bygninger, maskiner og redskaper og biler. Bygningsvedlikeholdet utgjør mer enn 2/3 av total vedlikeholdskostnad.

Med resultatene fra SSBs undersøkelser som basis, har vedlikeholdskostnadene for maskiner og redskaper vært framregnet foreløpig på grunnlag av utviklingen for traktorbestanden. Fra og med beregningen til Totalkalkylen for 2009, har prisutviklingen fulgt lønnsutviklingen i industrien.

Med hensyn på kostnadene til vedlikehold på driftsbygninger, benytter nemnda vedlikeholdskostnadene i driftsgranskingene samt antallet bruk i Totalkalkylen som framregningsgrunnlag mellom tellingsårene.

Mellom tellingsårene beregnes vedlikeholdet til 5,5 prosent av bilkapitalen.

5.3 Leasing

Tabell 5.11 Kostnader ved leasing. Mill. kr

	Sum tegnede leiekontrakter	Avskrivning	Renter	Effekt av Finansiering	Sum beregnet leasingskostnad
		A	B	C	D = A + B - C
1990	**	11	4	1	14
1995	185	38	8	3	43
2000	191	88	22	10	100
2005	1 287	381	52	21	412
2006	1 582	505	85	41	549
2007	1 566	612	149	18	743
2008	1 511	719	222	105	836
2009	1 808	838	157	65	930
2010	1 332	902	160	80	982
2011	1 831	1000	166	41	1 125
2012*	1 946	1 097	169	27	1 240
2013**	1 959	1 193	177	54	1 316

I Totalkalkylen er det registreringer over tegnede leasingkontrakter først fra 1991, men oppgavene tyder på at leasing talte forholdsvis lite tidligere. Før 1990 er det regnet med at kostnadene ved leasing inngår i kapitalslit og rentekostnadene.

Ved beregningen av kostnadene til leasing blir avdragsdelen av kostnadene beregnet tilsvarende som kapitalslitet for kjøpte maskiner, dvs. ved saldoavskrivning over levetiden.

Beregningsprinsippet medfører at leasingavtalene i Totalkalkylen blir behandlet som finansiell leasing (en finansieringsmåte). Skattemessig og i nasjonalregnskapet blir leasing i jordbruket behandlet som operasjonell leasing (ren leie). Føringsmessig er det lagt opp til at kostnadsutviklingen mellom år i Totalkalkylen skal være uavhengig av om maskinutstyr kjøpes (eies) eller leases (leies).

Den sterke økningen for tegninger av leiekontrakter en har hatt, medfører at kostnadene ved leasing er fordoblet flere ganger i de senere årene.

Kostnadene for 2012 er beregnet til 1 240 mill. kr mot 1 125 mill. kr for 2011, dvs. en økning på 10,2 prosent. Det er avskrivingsdelen av leasingskostnaden som øker siden renten er omtrent uendret. Det er regnet med en fortsatt økning for kostnadene ved leasing med 6,1 prosent til 1 316 mill. kr for 2013.

5.4 Investeringer og kapitalslit

5.4.1 Innledning

Under denne posten beregnes bruttoinvesteringer i avskrivbare og ikke avskrivbare driftsmidler og kapitalslit. De varige kostnadene, eller kapitalslitet, omfatter de årlige kostnadene som skal dekke verdiforringelsen av de avskrivbare investeringene og større reparasjoner på jordbrukets driftsbygninger, maskiner og redskaper, biler, grøfter og hydrotekniske anlegg.

5.4.2 Bruttoinvesteringer

Samlede bruttoinvesteringer i jordbruket

Tabell 5.12 Investeringer i jordbruket. Løpende priser. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Driftsbygninger ¹	404	1 592	2 309	1 758	4 429	4 373	4 076	4 442
Maskiner og redskaper	495	1 745	1 993	2 697	2 105	2 854	2 463	2 474
Biler	26	70	156	139	97	99	93	95
Grøfter ²	67	123	83	146	279	289	307	177
Nydyrking ekskl. Grøftkostnad ³	57	151	62	60	128	133	137	142
Senking og kanalisering ³	5	70	37					
Planering ²	..	22	3					
Sum investeringer	1 054	3 773	4 646	4 784	7 038	7 748	7 075	7 329
<i>Herav i avskrivbare driftsmidler</i>	<i>992</i>	<i>3 530</i>	<i>4 543</i>	<i>4 740</i>	<i>6 909</i>	<i>7 615</i>	<i>6 939</i>	<i>7 187</i>

1) Inkl. tekniske installasjoner

2) Inkl. hydrotekniske anlegg fra 1989

3) Det beregnes ikke kapitalslit av disse investeringene

Tabell 5.13 Investeringer i jordbruket i 2011-priser. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Driftsbygninger ¹	6 248	8 339	4 953	2 795	4 591	4 373	3 952	4 141
Maskiner og redskaper	5 199	5 711	3 448	3 638	2 117	2 854	2 409	2 358
Biler	193	202	211	158	97	99	94	94
Grøfter ²	580	468	185	238	289	289	298	165
Nydyrking ekskl. grøftkostnad ³	428	468	121	70	133	133	133	133
Senking og kanalisering ³	37	184	48	–				
Planering ³	..	41	2					
Sum investeringer	12 649	15 188	8 919	6 899	7 227	7 748	6 884	6 891
<i>herav i avskrivbare driftsmidler</i>	12 221	14 721	8 798	6 829	7 094	7 615	6 752	6 758

1) Inkl. tekniske installasjoner

2) Inkl. hydrotekniske anlegg fra 1989

3) Det beregnes ikke kapitalslit av disse investeringene

De samlede bruttoinvesteringer i løpende priser i jordbruket går fram av tabell 5.12. Tabell 5.13 viser investeringene i faste priser og gir dermed uttrykk for den volummessige endringen i investeringene.

Investeringer i driftsbygninger økte sterkt i siste halvdel av 1970-årene, men kulminerte tidlig på 1980-tallet. Senere var det, med noen unntak, nedgang i investeringene til utpå 90-tallet. Deretter var det en utflating. Investeringene har økt igjen utover på 2000-tallet.

Bruttoinvesteringene i maskiner eksklusive leiekontrakter, er anslått å bli omtrent uendret i 2013. Investeringene har vist svingninger de siste årene. De gikk ned ca. 14 prosent i 2012 mens de i 2010 og 2011 økte henh. 21 og 36 prosent. I 2009 var det en nedgang på 37 prosent. Økningen i 2010 skyldes lave investeringer i 2009 pga. sterk prisstigning som følge av en betydelig kursnedgang for kroner. Dessuten viser tegningen av leiekontrakter (leasing) store årlige svingninger som gjør at utviklingen for investeringene ved kjøp og leie kan være mere usikker enn sumtallene.

Investeringsvolumet for maskiner er en del lavere enn de høye nivåene på 1970 og 1980-talletårene. De gikk sterkt ned fra sist i 1980-årene til begynnelsen av 1990-årene. Deretter ble det noe økning igjen over noen år mens det siden har vært en årrekke hvor investeringene ved kjøp har vært omtrent uendret eller gått litt ned. I stedet har det vært en utvikling hvor leasing har fått en økende betydning, mens dette hadde et begrenset omfang før 1990-tallet (jf. kap. 5.3). Nedgang i investeringene til tross for økt omfang av leasing, kan også sees i sammenheng med en sterk nedgang i bedriftstallet. Dessuten har øket bedriftsstørrelse resultert i økte investeringer per bedrift og investeringer i større maskiner.

Tabell 5.14 Prisutviklingen på investeringsgrupper. Prosentvis økning per år

	1969- 1979 ¹	1979- 1989 ¹	1989- 1999 ¹	1999- 2009 ¹	2010	2011	2012*	2013**
Bygninger	11,4	9,3	3,0	4,0	3,1	3,7	2,9	4,0
Maskiner og redskaper	12,4	6,6	2,5	3,1	-1,2	0,6	2,2	2,6
Biler	9,9	7,9	1,8	1,2	0,6	0,7	-0,4	1,4
Grøfting	8,6	5,8	2,8	4,3	3,3	3,6	3,1	4,0
Nydyrking ekskl. grøfting	10,6	2,6						
Senking og kanalisering	11,9	1,7						

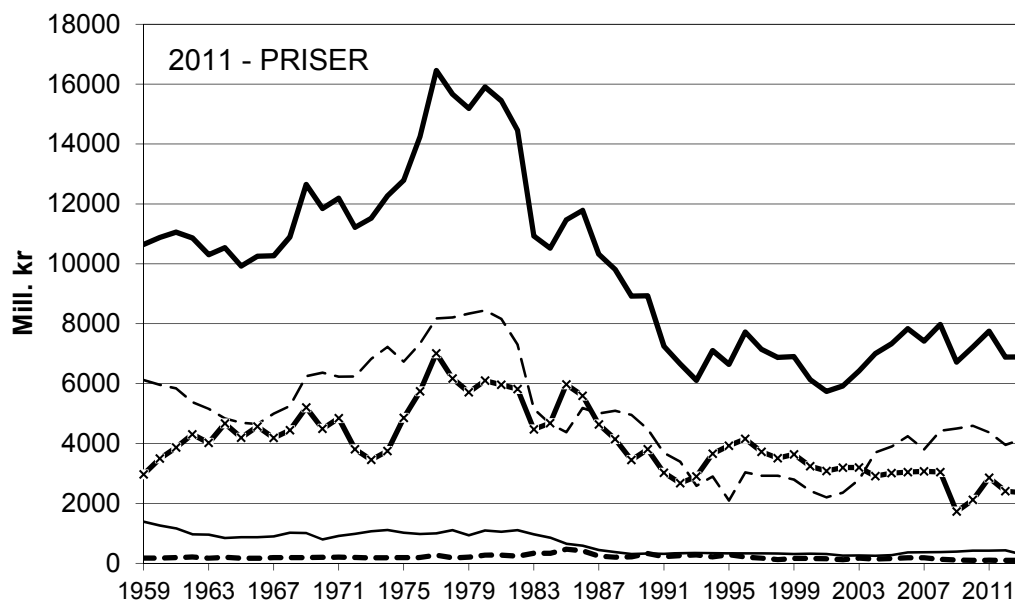
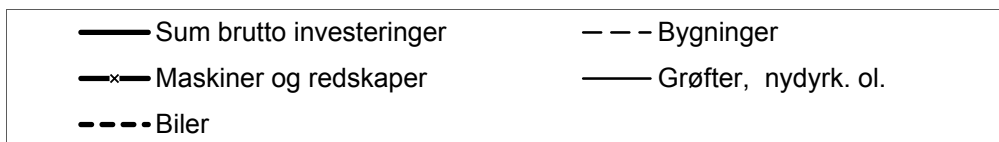
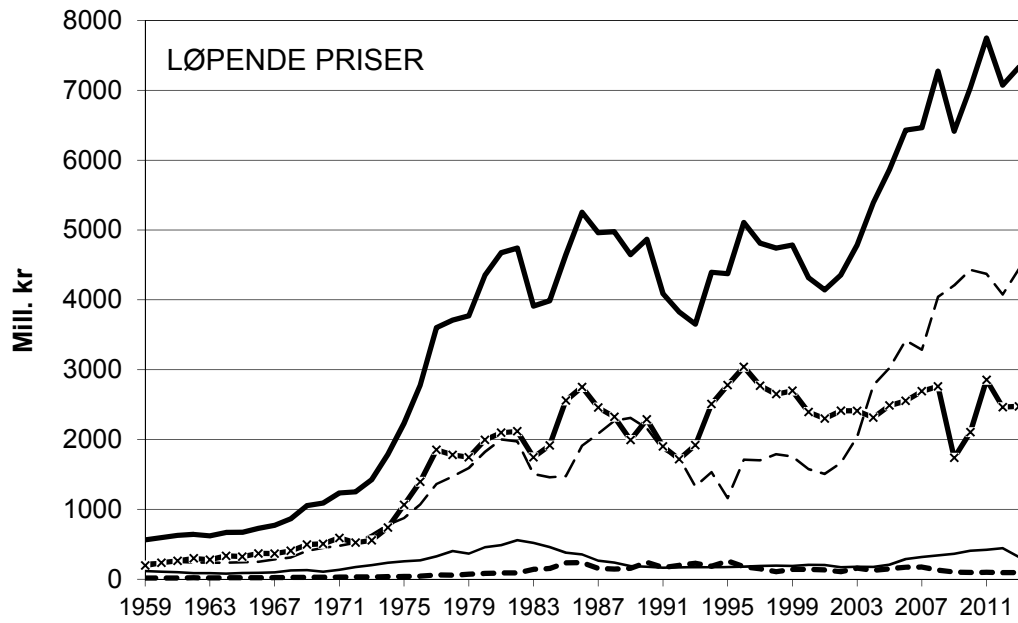
1) Gjennomsnittlig økning per år

Omfanget av nydyrking, planering, senking og kanalisering har etter hvert gått sterkt tilbake og grunnlaget for å lage en representativ prisindeks for dette mangler. Prisindeksen for maskiner og redskaper utarbeides nå av NILF.

Ved prisanslagene for maskiner for budsjettåret har BFJ lagt til grunn de prisendringer som gjaldt fram til beregningstidspunktet for Totalkalkylen. Det er ikke tatt hensyn til senere endringer for eksempel i kronkurs.

Særlig utviklingen i valutakursene er en avgjørende faktor for prisutviklingen for maskiner. De fleste landbruks-maskinene importeres fra Euro-landene, Danmark og Sverige.

Store svingninger i kursene har resultert i tilsvarende svingninger i prisene for maskiner i de senere årene. Etter en sterk prisoppgang i 2009 ga en styrket kronkurs i forhold til valutaene for landene det importeres fra, en prisnedgang for 2010. I 2011 var prisoppgangen liten mens det i 2012 og budsjettåret 2013 er regnet med noe høyere prisvekst.

Figur 5.4 *Bruttoinvesteringer i jordbruket i løpende priser og faste 2011-priser*

Generelt om investeringsberegningene

Investeringsberegningene for bygninger, biler og grøfter bygger på resultater fra Statistisk sentralbyrås landbrukstillinger/-undersøkelser, sist i 2012. For maskiner og redskaper benyttes hovedsakelig importstatistikk, oppgaver fra forhandlere og fabrikanter samt antallet førstegangsregistrerte traktorer. SSBs landbrukstillinger/-undersøkelser benyttes for vurdering av beregningene.

Ved årets beregninger var det en gjennomgang av investerings- og kapitalslitseriene for bygninger og maskiner og redskaper. Seriene ble justert for flere forhold:

1. Investeringene i bygninger er basert på SSBs investeringsundersøkelser. Gjennomgangen viste en viss underrapportering i SSBs undersøkelser i forhold til investeringene i Driftsgranskingene. På bakgrunn av sammenlikninger i tellingsårene 2005, 2008 og 2011, dvs. SSBs Landbruksundersøkelser i 2006, 2008 og 2012, er investeringene justert opp utfra en SSB-andel av totalinvesteringene på 92 prosent.
2. På grunnlag av at tekniske installasjoner i bygninger fra 2009 skattemessig har vært skilt ut som en egen avskrivingsgruppe, er det fra i år gjort tilsvarende i Totalkalkylen. Tekniske installasjoner avskrives dermed som en egen gruppe med avskrivingsrate på 10 prosent. Selve bygningsdelen avskrives fortsatt med rate på 4 prosent.
3. Årets beregninger viste at teknisk utstyr til bruk inne i driftsbygninger som melkeanlegg, gjødseltrekk, fôrutleggere o.l. har vært dobbeltregnet. Dvs. kostnadsført både på driftsbygninger og maskiner og redskaper. SSBs investeringsundersøkelser viser at slike investeringer er ført på bygninger. Regnskapsmessig føres også slike investeringer på bygninger. Slike investeringer er derfor trukket ut av Totalkalkylens serie for maskiner og redskaper.
4. Fra årets beregning er investeringer og kapitalslit i traktorer basert på 1. gangsregistrerte traktorer mot tidligere importstatistikken.

Alle seriene er justert tilbake til 1959.

Investeringer i driftsbygninger

Investeringene for driftsbygninger bygger på SSBs investeringsundersøkelser, sist ved Landbruksundersøkelsen 2012. Mellom tellingsårene har ulike kilder vært lagt til grunn, nå benyttes SSBs tall for arealet av igangsatte bygg.

Som følge av gjennomgangen av investeringsberegningene ved årets beregninger jf. ovenfor, er investeringsserien for bygninger justert noe opp. Samtidig er investeringene skilt i to; selve bygningsdelen og de tekniske installasjonene i bygningene. Bruttoinvesteringene i driftsbygninger, dvs. summen av bygningen og tekniske installasjoner, er beregnet til 4 373 mill. kr for 2011, 4 076 mill. kr i 2012 og til 4 442 mill. kr i budsjettåret 2013.

Som prisindeks for bygningsinvesteringer benyttes fra og med 1999 SSBs byggekostnadsindeks for boliger. Denne steg med 3,1 prosent i 2012, 3,7 prosent i 2011, mens for 2013 har BFJ regnet med en prisstigning på 4,0 prosent.

Investeringer i maskiner og redskaper

Beregningen bygger på SSBs importstatistikk, industristatistikken, antall 1. gang registrerte traktorer, oppgaver fra landbruksmaskinfabrikkene, samt oppgaver fra maskinbransjen forøvrig og Motorvognregisteret. For prisutviklingen på maskiner blir

NILFs maskinkostnadsindeks, lagt til grunn. Beregningene blir kontrollert og vurdert på grunnlag av SSBs investeringstillinger, sist ved Landbruksundersøkelsen 2012.

Tegnede leiekontrakter ved leasing er trukket ut av posten investeringer i maskiner og redskaper og føres som en egen kostnadspost.

Som følge av årets gjennomgang av investeringsberegningene, er investeringsserien for maskiner og redskaper justert noe ned og beregningen for traktorer lagt om. Bruttoinvesteringene i maskiner og redskaper er beregnet til 2 854 mill. kr for 2011, 2 463 mill. kr i 2012 og til 2 474 mill. kr i budsjettåret 2013.

Inkl. tegnede leiekontrakter (leasing) viser investeringsberegningene en økning på 6,3 prosent i 2012 mot en nedgang på 6 prosent året før. For budsjettåret er det ventet så godt som uendret investering.

Når en kun ser på investeringene ved kjøp er det en nedgang fra 2 854 mill. kr for 2011 til 2 463 mill. kr for 2012 dvs. -13,7 prosent, mot en økning på 35,6 prosent året før. Med en prisøkning på 0,6 prosent i 2011 og en økning på 2,2 prosent i 2012, gir økningen av investeringene en volumøkning på 34,8 prosent i 2011, mens en i 2012 får en nedgang på 15,6 prosent.

Nedgangen i 2012 gjaldt både traktorer og øvrige landbruksmaskiner mens skurtreskere økte mye, over 50 prosent. Året før var det en økning for alle gruppene, men størst for øvrige landbruksmaskiner. Salget av nye traktorer gikk ned nær 35 prosent årene 2006–2009, men økte 45 prosent for årene 2009 til 2011. I 2012 var det en nedgang på 4,7 prosent.

For øvrige, importerte maskiner har utviklingen vært variabel. Den sterke økningen 2011 på nær 30 prosent, gjelder en rekke maskiner. For 2012 har en igjen en nedgang på 6 prosent. Statistikken viser at det kan være en sterk økning i verdien selv med små endringer eller nedgang i antallet maskiner. Dette tyder på en betydelig forskyvning mot større og dyrere maskiner. For skurtreskere hvor importen har svinget i de seneste årene, var det oppgang både i 2011 og 2012.

Oppgaver over innenlandsomsetningen av norskproduserte maskiner fra de største fabrikkene viser også svingninger.

Bestandstallene for traktorer og skurtreskere blir fastsatt på grunnlag av SSBs fullstendige jordbruksstillinger og utvalgstillinger. Mellom tellingsårene blir traktorbestanden framregnet foreløpig på grunnlag av importtallene, utviklingen for antall jordbruksbedrifter og bestandstallene for traktorer etter næring per 31.12., ifølge Motorvognregisteret. Bestandstallene for skurtreskere framregnes med basis i endringene mellom tellingsårene og importtallene. De siste tellingene viser en klar nedgang i bestanden av både traktorer og skurtreskere. SSBs siste bestandstelling for traktorer og skurtreskere ble utført for 2005. Utviklingen i antall traktorer og skurtreskere i jordbruket ved utgangen av hvert år, går fram av tabell 5.15.

Tabell 5.15 Antall traktorer og skurtreskere i jordbruket

År	Traktorer		Skurtreskere	
	Import antall ¹	Beregnet totalt antall per 31.12.	Import ² antall	Beregnet totalt antall per 31.12.
1959	5 234	47 250	519	5 116
1969	7 218	88 470	645	10 881
1979	5 697	130 735	977	16 360
1989	2 672	158 000	139	17 100
1999	2 987	134 000	220 (209)	13 800
2000	2 419	131 000	187 (182)	13 500
2001	2 619	128 000	146 (140)	13 200
2002	3 037	125 000	152 (137)	12 900
2003	2 814	122 000	111 (93)	12 600
2004	3 414 (3 675) ³⁾	119 000	152 (142)	12 300
2005	3 210 (3 769) ³⁾	116 000	191 (106)	12 000
2006	3 601	114 000	179 (139)	11 700
2007	3 500	113 000	125 (67)	11 500
2008	2 976	112 000	101 (54)	11 300
2009	2 165	111 000	134 (64)	11 000
2010	2 660	110 000	122 (42)	10 700
2011	3 042	109 000	128 (-3)	10 500
2012*	2 833	108 500	183 (38)	
2013**	2 800	108 000	130 (5)	

1) Beregnet nettoimportert til jordbruket. Basert på 1. gangsreg. traktorer til jordbruket fra 2006

2) Bruttoimport etter 1995. Nettoimport i parentes for disse årene

3) Bruttoimport i parentes

På grunn av høy eksport av eldre utrangerte treskere, i 2011 var det et høyere antall eksporterte enn importerte treskere, blir det misvisende å sammenligne nettoimporten. Dette gjelder for alle årene fra 2005. En har derfor ført opp bruttoimporten med nettoimporten i parentes. Tidligere har det oftest ikke vært særlig eksport av treskere. Tilsvarende forhold som for skurtreskere kan gjelde også for traktorer.

Investeringer i biler

Beregningen av investeringer i biler baseres på SSBs landbruksundersøkelser, sist ved Landbruksundersøkelsen i 2012. Tellingsresultatene framregnes med utviklingen i antallet nyregistrerte nyttekjøretøyer i primærnæringer fra Vegdirektoratet, samt SSBs konsumprisindeks for kjøp av transportmidler.

Investeringer i grøfter og hydrotekniske anlegg

Beregningene bygger på resultater fra Statistisk sentralbyrås undersøkelser, sist ved landbrukstillingen i 2010. På grunnlag av nevnte undersøkelse er grøftet areal for alle tre årene 2009, 2010 og 2011 beregnet til 62 000 dekar.

Fra 2013 er det innført et nytt grøftetilskudd på 100 mill. kr. Pga. uavklart regelverk for tilskudd og dermed stor usikkerhet rundt nyttiggjøringen av tilskuddet i budsjettåret, har nemnda anslått et grøftet areal for 2013 på 30 000 dekar.

Investeringer i hydrotekniske anlegg er slått sammen med investeringer i grøfter. Det regnes med samme levetid og kostnadsutvikling som for grøfter.

Investeringer i jordkapital

Investeringer i jordkapital utenom grøfter og hydrotekniske anlegg beregnes det ikke kapitalslit på. Dette gjelder nydyrking, senking, kanalisering og planering. Investeringene til slike formål er også tatt med i tabell 5.12. Det årlige nydyrkede arealet er for tiden lite, men har en økende tendens for de siste årene. Arealet er satt til 21 000 dekar for 2011, 2012 og 2013.

5.4.3 Kapitalslit

Kapitalslitet beregnes etter saldoprinsippet.

Beregningene er basert på en anslått kapitalmengde i året 1959 og tidsserier for bruttoinvesteringer i årene deretter.

Kapitalmengdene korrigeres for kapital på bruk som går ut av drift.

Saldoen inflasjonsjusteres med konsumprisindeksen. Valget av konsum-prisindeksen i stedet for spesialindekser er i hovedsak begrunnet med to forhold: For det første benyttes Totalkalkylen i stor grad i en inntekts- og levekårssammenligning mellom bønder og andre grupper i samfunnet. En har antatt at en justering med konsumprisindeksen er det beste for å anslå utvikling i den kjøpekraft jordbruket gir grunnlag for. For det andre er grunnlaget for konsumprisindeksen bedre enn grunnlaget for spesialindeksene.

Konsumprisindeksen økte med 1,2 prosent i 2011 og med 0,8 prosent i 2012. For 2013 er det etter oppgaver fra Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene per mars 2013, regnet med en økning på 1,5 prosent.

Kapitalmengden på bruk ut av drift er anslått blant annet på grunnlag av opplysninger om bygninger og maskiner på driftsenheter som har gått ut av drift siden 1979. Det er regnet med at kapitalmengden per jordbruksbedrift som går ut av drift tilsvarer henholdsvis 30 prosent og 25 prosent av gjennomsnittlig kapitalsaldo per jordbruksbedrift for bygninger og maskiner.

Avskrivingssetene i Totalkalkylen går fram av tabell 5.16. Totalkalkylens avskrivingsseter skal gjenspeile den driftsmessige levetiden av et driftsmiddel. Driftsmessige seter vil kunne avvike fra skattemessige seter.

Tabell 5.16 Avskrivingsseter i Totalkalkylen. Prosent

Driftsbygninger	Tekn. inst. i driftsbygninger	Maskiner og redskaper	Grøfter og hydrotekn. anl.	Biler
4,0	10,0	10,0	6,06	13,3

Beregnet kapitalslit for driftsmidler i Totalkalkylen går fram av tabell 5.17.

Tabell 5.17 Kapitalslit i jordbruket. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2011	2012*	2013**
Driftsbygninger ¹	240	771	1 885	1 988	2 751	2 858	2 929	3 037
Maskiner og redsk.	333	1 217	2 711	2 815	2 707	2 739	2 717	2 716
Biler	21	56	178	198	165	158	151	145
Grøfter ¹	47	113	228	212	243	249	254	253
Sum kapitalslit	640	2 158	5 002	5 212	5 867	6 003	6 051	6 152

1) Inkl. tekniske installasjoner

2) Inklusiv hydrotekniske anlegg fra 1989

5.4.4 Bokført kapital

Bokført kapital beregnes etter to prinsipper: «Historisk-kost» og «Prisjustert saldoverdi».

Etter «historisk-kost-prinsippet» er kapitalen i jordbruket beregnet til 102 mrd. kr for 2012. Fratrullet lånekapitalen på 50 mrd. kr gir dette en egenkapital på 52 mrd. kr.

Ved «historisk-kost-prinsippet» har det for de avskrivbare driftsmidlene og jordkapitalen vært nyttet gjennomsnittstall for historiske kostpriser, hentet fra statusverdiene i NILFs driftsgranskinger. Ved denne beregningen har det ikke vært foretatt prisjusteringer. Ved beregningene i driftsgranskningene nyttes lineær avskrivning.

Statusverdiene for jord i driftsgranskningene gjelder bare eid jord, mens verdien av leid jord ikke kommer med. På grunn av et etter hvert stort omfang av leiejord, er det beregnet et tillegg for kapitalen i leiejord.

Husdyrkapitalen har vært fastsatt etter verdien i åpningsstatus i Totalkalkylen og beregnes i nominelle priser. For ikke varige produksjonsmidler blir halvparten verdiberegnet som kapital (nominelle priser).

Ved beregning på grunnlag av de prisjusterte saldoverdiene, basert på saldoverdiene i kapitalslitsberegningen hvor det er tatt hensyn til verdiøkningen av den avskrivbare kapitalen som følge av prisøkningen, blir det en totalkapital på 134 mrd. kr for 2012. Fratrullet lånekapital, gir dette en egenkapital på 84 mrd. kr.

I vedleggstabell 3.13.1 og 3.13.2 er de to beregningsprinsippene av kapitalen i jordbruket lagt til grunn. Disse er med først og fremst med pga. opplysningsverdien av å vise kapitalen i jordbruket sammenstilt.

Avvikene mellom de to beregningene skyldes at det er to forskjellige prinsipper for verdsetting av realkapitalen. Etter det ene prinsippet blir det tatt hensyn til verdiøkningen av de avskrivbare driftsmidlene som følge av prisstigningen (prisjustert saldo), mens dette ikke blir gjort ved den andre beregningen (historisk kost). Dessuten er det ved avskrivningen nyttet to forskjellige avskrivningsprinsipper, lineær avskrivning og saldoavskrivning, foruten at avskrivningstiden avviker noe.

Kapitalberegningene det er gjort rede for foran avviker noe fra Statistisk sentralbyrås beregninger i nasjonalregnskapet. SSB nytter spesifikke indekser ved prisjusteringen for de forskjellige avskrivbare driftsmidlene. Kapitalen for jordbruket i nasjonalregnskapet omfatter dessuten ikke jord- og vareinnsats, foruten at dyre- og plantekapitalen beregnes forskjellig.

5.5 Rentekostnader på lånt kapital

I Totalkalkylen beregnes lånekostnaden som lånekostnad ved realrente. Realrenten framkommer som nominell rentekostnad fratrukket prisstigningen («effekt av finansiering»). Samlet jordbruksgjeld er i 2013 budsjettert til 51,6 mrd. kr. En prosent endring i jordbrukets realrente vil derved endre kostnaden med 516 mill. kr. Bruk av realrente må ses sammen med beregningen av kapitalkostnadene, se avsnittet «effekt av finansiering» under.

Tabell 5.18 viser gjeld, rentekostnad og renteprocenten for samlede utlån i jordbruket, splittet på investeringslån, rentebærende SND-lån og lån fra andre långivere.

Tabell 5.18 Rentekostnader på lånt kapital

	1969	1979	1990	2010	2011	2012*	2013**
IN-lån, mill. Kr			3 725	3 048	3 356	3 656	3 974
Rentesats, prosent			13,10	3,88	3,93	3,86	3,76
Rentekostnad, mill. Kr			488,0	118,3	131,9	141,1	149,4
Investeringslån LUF, mill. Kr			1 456	885	764	655	557
Rentesats, prosent			0	0	0	0	0
Rentekostnad, mill. Kr			0	0	0	0	0
Andre lån, mill. kr			17 197	40 931	42 996	45 267	47 029
Rentesats, prosent			5,76	4,04	4,17	4,25	4,14
Rentekostnad, mill. kr			2 032	1 654	1 793	1 924	1 947
Sum lånt kapital, mill. Kr	2 466	7 861	22 378	44 864	47 116	49 578	51 560
Nominell rente, prosent	4,8	8,14	11,26	3,95	4,09	4,17	4,07
Sum lånekostnad ved nominell rente, mill. Kr	118	639	2 520	1 772	1 925	2 065	2 096
– Effekt av finansiering, mill. kr.	80	379	919	1 106	588	380	773
Sum lånekostnad ved realrente, mill. kr.	39	260	1 602	665	1 340	1 685	1 323
Realrente, prosent	1,58	3,31	7,16	1,48	2,84	3,40	2,57

Beregningen av nominelle rentekostnader

Beregningene av rentekostnadene er basert på data fra skattestatistikken over betalte renter og samlet gjeld hvert år, sist for året 2011. Oppgavene er basert på enkeltpersonforetak i produksjonstilskuddsstatistikken med tillegg for ikke-søkere. Det gjøres også tillegg for ansvarlige selskap, som ANS og DA, og aksjeselskap (AS) i jordbruket. Siden skattestatistikken omfatter alle rentekostnader og lån for husholdningene, dvs. også renter og lån til privat, skogbruk og andre næringer, beregnes gjeld knyttet til jordbruket som næring. Dette gjøres ved å ta utgangspunkt i fordelingen av statusverdier i jordbruk, privat, skogbruk og andre næringer i driftsgranskingene.

Samlet gjeld omfatter også, i den grad det er ført opp, skyldig merverdi- og investeringsavgift og skattegjeld. Slik gjeld trekkes ut av gjeldsmassen. Dette påvirker kun gjeldsnivået, ikke rentekostnadene, siden det ikke er renter på slik gjeld.

En del brukere har et betydelig omfang av næringsvirksomhet utenom det tradisjonelle jordbruket. Siden den del av totalgjelda som skal belastes jordbruket er regnet ut på bakgrunn av statusverdier for jordbruk, privat, skogbruk og annen næringsvirksomhet i driftsgranskingene, må en regne med at slik gjeld er underrepresentert i driftsgranskingene

siden dette materialet omfatter mer yrkesaktivt drevne bruk enn gjennomsnittsbrukene i totaljordbruket som en skal ha med i Totalkalkylen. For å unngå at for mye gjeld og renter knyttet til annen næringsvirksomhet kommer med, korrigeres det derfor for dette ved å redusere de totale gjeld og rentekostnadene med 3,5 prosent.

Skattestatistikken gir oppgaver til og med revidert regnskapsår, det vil si 2011 ved årets beregning. Foreløpig regnskapsår og budsjettåret må dermed beregnes. Gjelda beregnes på grunnlag av investeringsutviklingen ifølge Totalkalkylen. Renta for foreløpig regnskapsår er basert på oppgaver fra Statistisk sentralbyrå og Innovasjon Norge. For budsjettåret er renta beregnet med utgangspunkt i anslag for utlånsrente for rammelån i «Økonomiske analyser nr. 1/13» fra Statistisk sentralbyrå. Denne er vurdert å gå ned med 0,1 prosentpoeng, fra 3,8 prosent i 2012 til 3,7 prosent i 2013.

Effekt av finansiering

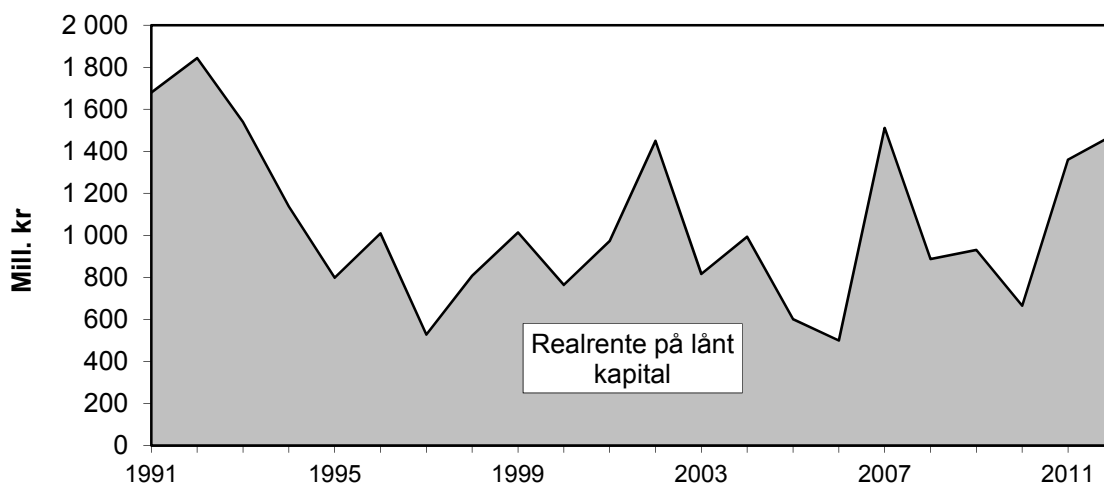
I Totalkalkylen utgiftsføres de nominelle rentekostnadene (betalte renter) mens en inntektsfører en effekt av finansiering. Dette gjøres fordi en i kapitalslitsberegningen prisjusterer hele kapitalsaldoen med konsumprisindeksen. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen. Effekt av finansiering som inntektsføres for å finne realrentekostnaden er regnet slik:

Effekt av finansiering = lånt kapital * prosentvis økning i konsumprisindeksen/100

Realrentekostnader er lik registrerte, nominelle, rentekostnader minus effekt av finansiering.

Effekt av finansiering kan endres mye mellom år ettersom veksten i konsumprisindeksen varierer. I normaliserte regnskaper er effekt av finansiering glattet ved å legge til grunn gjennomsnittet av det enkelte og de to foregående års prisvekst.

Figur 5.5 gir utviklingen i realrentekostnadene.

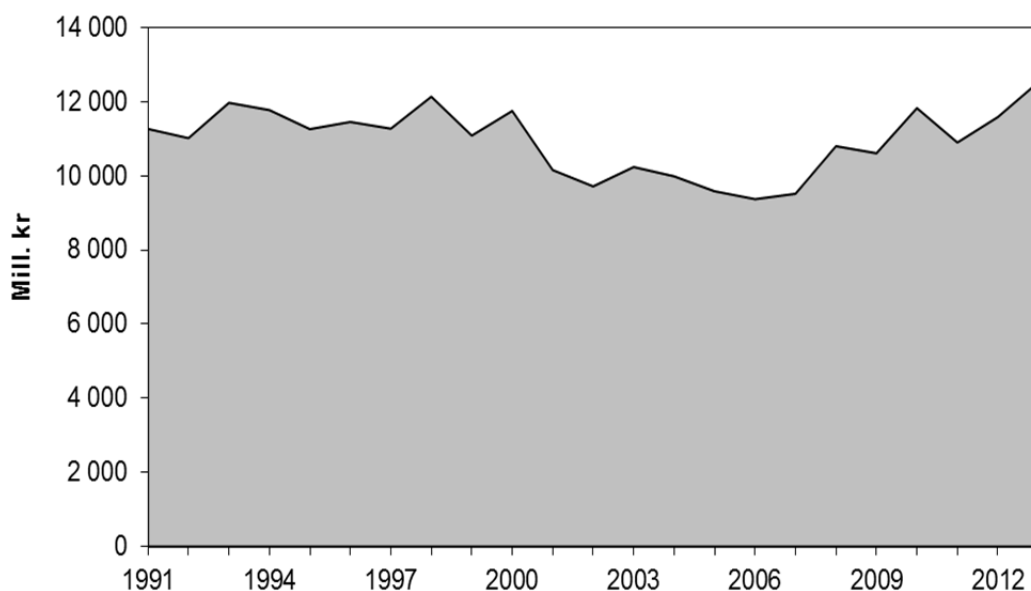
Figur 5.5 Sum realrentekostnader. 1992–2013

6 Det økonomiske resultat

6.1 Innledning

Figur 6.1 Registrerte regnskaper. Vederlag til arbeid og egenkapital. 1991–2013

I tabell 6.3 er det gitt et sammendrag av årets totalkalkyleberegninger. Sum produksjonsinntekter minus sum kostnader pluss direkte tilskudd utgjør det samlede vederlag for det arbeid og den realkapital som er lagt ned i jordbruket i Norge. Vederlaget gjelder da leid arbeid, brukerens og familiens arbeid og all kapital, inklusiv lånefinansiert. Ved å trekke realrenter på lånt kapital, jf. kap. 5.5, fra samlet vederlag til alt arbeid og kapital, får en igjen vederlaget til arbeid og egenkapital.

6.2 Totalkalkylen og skatt

Jordbruksfradraget regnes i år separat for registrert og normalisert regnskap.

Tabell 6.1 Virkningen av jordbruksfradraget i registrerte regnskaper

	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**
Jordbruket samlet:							
Effektivt jordbruksfradrag, mill. kr.	2 975	3 046	2 893	2 975	2 819	3 468	3 614
Spart skatt, mill. kr	833	853	795	833	789	971	1 012
Tilsvarende inntektsverdi før skatt, mill. kr	1 302	1 333	1 242	1 302	1 233	1 592	1 659
Antall årsverk	58 600	56 100	53 700	51 400	49 400	47 400	45 500
Inntektseffekt per årsverk, kr.	22 200	23 800	23 100	25 300	25 000	33 600	36 500
Utnyttelsesgrad	42 %	44 %	42 %	45 %	44 %	47 %	50 %
Per jordbruksbedrift:							
Maksimalt jordbruksfradrag, kr.	142 000	142 000	142 000	142 000	142 000	166 400	166 400
Mulig spart skatt, kr.	39 760	39 760	39 760	39 760	39 760	46 592	46 592
Nødvendig jordbruksinntekt, 1000 kr	348	329	329	329	329	334	334

Tabell 6.2 Virkningen av jordbruksfradraget i normaliserte regnskaper

	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**
Jordbruket samlet:							
Effektivt jordbruksfradrag, mill. kr.	2 999	2 942	2 902	3 019	2 906	3 536	3 594
Spart skatt, mill. kroner	840	824	813	845	814	990	1 006
Tilsvarende inntektsverdi før skatt, mill. kr	1 312	1 287	1 270	1 321	1 271	1 623	1 650
Antall årsverk	58 600	56 100	53 700	51 400	49 400	47 400	45 500
Inntektseffekt per årsverk, kr.	22 400	22 900	23 600	25 700	25 700	34 200	36 300
Utnyttelsesgrad	42 %	44 %	42 %	45 %	44 %	48 %	50 %
Per jordbruksbedrift:							
Maksimalt jordbruksfradrag, kr.	142 000	142 000	142 000	142 000	142 000	166 400	166 400
Mulig spart skatt, kr.	39 760	39 760	39 760	39 760	39 760	46 592	46 592
Nødvendig jordbruksinntekt, 1000 kr	348	329	329	329	329	334	334

Totalkalkylen er et sektorregnskap hvor resultatet er målt før skatt.

Fra og med skatteåret 2000 ble det innført et jordbruksfradrag i alminnelig inntekt for skatteyttere med positiv næringsinntekt fra jordbruket.

I beregningene er det regnet med 37 prosent marginalsatt i gjennomsnitt for skatteytterne med jordbruksfradrag for årene 2000–2005, det er regnet 36 prosent gjennomsnittlig marginalsatt for årene 2006–2011 (satsene for toppskatt ble senket i 2005 og 2006), mens det er regnet 39 prosent marginalsatt fra og med 2012 etter økningen av trygdeavgiften. Marginalskattesatsene er vurdert på nytt og hevet til årets beregninger.

For 2006 økte den øvre grensen i jordbruksfradraget til 71 500 kr. Det var nødvendig med en jordbruksinntekt på 222 842 kr for å få maksimalt fradrag. Fra 2007 økte den øvre grensen i jordbruksfradraget til 142 000 kr. Det er nødvendig med en jordbruksinntekt på 348 125 kr for å få maksimalt fradrag. Fra 2008 økte det generelle jordbruksfradraget fra 45 000 kr til 54 200 kr, mens det maksimale fradraget er uendret. Det var nødvendig med en jordbruksinntekt på 328 575 kr for å få maksimalt fradrag. For 2009 og 2011 gjelder samme grenseverdier som for 2008.

Fra 2012 økte det generelle jordbruksfradraget til 63 500 kroner og den øvre grensen for fradraget økte fra 142 000 kroner til 166 400 kroner. Økningen har sammenheng med økningen i trygdeavgiften fra 7,8 prosent til 11 prosent. Procentsatsen i fradraget økte fra 32 prosent til 38 prosent. Det er nødvendig med en jordbruksinntekt på 334 289 kroner for å få maksimalt fradrag fra og med 2012.

I tabellene ovenfor er det korrigert for at færre jordbruksbedrifter vil nyte godt av jordbruksfradraget i 2012 og 2013 som følge av den årlige nedgangen i antall jordbruksbedrifter. Det er også korrigert for at inntekten per jordbruksbedrift i gjennomsnitt er beregnet å øke fra 2011 til 2012 og fra 2012 til 2013. Ved beregningen er det ikke tatt hensyn til eventuelle tillegg ved jordbruksoppgjøret i 2013. Selvangivelsesdataene for 2011 viste at om lag 19 prosent av jordbruks-bedriftene hadde over 328 575 kroner i jordbruksinntekt, og ikke oppnår økt jordbruksfradrag ved en inntektsøkning (ut over til kr 334 289) til 2012 og 2013. I 2011 hadde 34 prosent av de som ellers kunne oppnådd jordbruksfradrag, ikke fradrag fordi jordbruksdriften gikk med underskudd. Totalt hadde om lag 47 prosent av jordbruksbedriftene en jordbruksinntekt mellom 1 og 328 575 kroner, men de fleste av disse vil oppnå en effekt på 32 prosent.

Virkingen av jordbruksfradraget er ikke innarbeidet i resten av publikasjonen.

6.3 Vederlag til arbeid og kapital

Vederlaget til arbeid og kapital (faktorinntekten) økte med 1 031 mill. kr fra 12 234 mill. kr i 2011 til 13 265 mill. kr i 2012. På plantesida ga økte kornavlinger en økning på 235 mill. kr. Mens hagebruksprodukter økte 269 mill. kr. På husdyrsiden var det melk og kjøtt som bidro mest med en økning på henh. 317 og 440 mill. kr. Direkte tilskudd økte 418 mill. kr. På kostnadssiden økte ikke-varige innsatsfaktorer med 931 mill. kr. Her sto gjødsel- og kraftfôrkostnader for 174 og 499 mill. kr av økningen mens posten «andre kostnader» økte 384 mill. kr. Energi og smøremidler gikk imidlertid ned med 141 mill. kr. Kapitalkostnadene, dvs. kapitalslit og leasing økte med 163 mill. kr.

Fra 2012 til 2013 er det beregnet en økning i vederlag til arbeid og kapital på 577 mill. kr til 13 842 mill. kr når endringene ved jordbruksoppgjøret i 2013 er innregnet. Inntektene øker med 1 101 mill. kr. Så godt som alle inntektspostene øker, men korn, kjøtt og direkte tilskudd og korn øker mest, henholdsvis 325, 326 og 167 mill. kr. Kostnadene øker totalt sett med 525 mill. kr. Kraftfôr øker mest med 371 mill. kr. Kapitalkostnadene øker med 177 mill. kr.

Tabell 6.1 Sammen drag. Totalkalkylen. Mill. kr¹

	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**	
						Før avt.	Etter avt.
Korn, erter og oljefrø	2 690	2 189	2 485	2 193	2 428	2 550	2 753
+ Poteter	593	588	624	617	636	664	715
+ Hagebruksprodukter	3 491	3 555	3 552	3 556	3 825	3 836	3 886
+ Sum andre planteprodukter	243	266	295	284	306	328	328
= Sum planteprodukter	7 017	6 598	6 956	6 649	7 195	7 378	7 683
Ku- og geitmelk	6 670	7 150	7 514	7 733	8 104	7 999	8 172
+ Kjøtt og fjøfleslakt	9 019	9 214	9 459	9 699	10 139	10 400	10 465
+ Egg	706	805	833	863	981	964	964
+ Ull	132	124	117	118	126	127	127
+ Pelsdyr	275	233	278	317	405	408	408
+ Andre husdyrproduksjoner	94	95	90	73	64	81	81
= Sum husdyrprodukter	16 896	17 621	18 292	18 803	19 820	19 979	20 217
Sum plante- og husdyrprod.	23 912	24 219	25 248	25 452	27 015	27 357	27 900
Kjøreinntekter m.v.	486	500	519	521	519	526	526
+ Arbeidsinnt. v/investeringer	257	269	285	284	269	291	291
= Sum andre inntekter	743	769	804	804	788	816	816
+ Endringer i buskapsverdi	-48	24	-72	-114	54	64	64
+ Medlemsbonus	5	140	165	144	136	148	148
= Sum produksjonsinntekter	24 612	25 152	26 145	26 286	27 993	28 386	28 929
+ Sum direkte tilskudd	8 981	9 327	9 710	10 074	10 492	10 694	10 659
= Sum inntekter (A)	33 594	34 479	35 855	36 360	38 486	39 080	39 588
Handelsgjødsel og kalk	1 164	1 669	1 143	1 385	1 559	1 576	1 576
+ Innkjøpt kraftfôr	5 379	5 772	5 889	6 014	6 513	6 839	6 884
+ Annet innkjøpt fôr	293	300	320	384	384	398	398
+ Såfrø og planter	817	807	819	813	815	835	835
+ Sum energi og smøremidler	2 230	2 089	2 484	2 439	2 298	2 285	2 285
+ Andre kostnader	3 888	4 062	4 177	4 347	4 731	4 641	4 641
+ Sum vedlikehold	1 640	1 585	1 690	1 616	1 629	1 659	1 659
= Sum ikke-varige prod.midler	15 410	16 283	16 521	16 999	17 930	18 233	18 278
Sum leasing av maskiner	836	930	982	1 125	1 240	1 316	1 316
+ Kapitalslit	5 665	5 732	5 867	6 003	6 051	6 152	6 152
= Sum kapitalkostnader	6 501	6 662	6 849	7 128	7 291	7 468	7 468
Sum kostnader (B)	21 911	22 945	23 370	24 127	25 221	25 700	25 746
Vederlag, arbeid og kapital (A-B)	11 683	11 535	12 486	12 234	13 265	13 380	13 842
Realrente lånt kapital (C)	888	931	665	1 340	1 685	1 323	1 323
Vederlag, arbeid og egenkap.	10 795	10 604	11 820	10 894	11 580	12 056	12 519
Antall årsverk	56 100	53 700	51 400	49 400	47 400	45 500	45 500
Vederlag til arbeid og egenkap.	192 400	197 500	230 000	220 500	244 300	265 000	275 100
Endringer per årsverk, kr	30 100	5 100	32 500	-9 500	23 800	20 700	30 800

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkning av jordbruksfradraget ved skatteligningen. De tre nederste linjene er ikke i mill. kr

6.4 Vederlag til arbeid og egenkapital

Vederlag til arbeid og egenkapital for 2011 er beregnet til 10 894 mill. kr, for 2012 til 11 580 mill. kr og for budsjettåret 2013 til 12 519 mill. kr. Tallet for 2013 er inkl. endringene ved jordbruksoppgjøret i 2013. Dette tilsvarer en økning på 10,8 prosent fra 2011 til 2012 og en økning på 12,6 prosent fra 2012 til 2013.

Vederlag til arbeid og egenkapital utvikler seg noe annerledes enn vederlaget til kapital. Dette skyldes utviklingen i realrente på lånt kapital.

6.5 Justeringer av tidligere serier

Tabell 6.2 Korrigerings av sammenlignbare regnskaper 2007–2010. Mill. kr

	2007	2008	2009	2010
Inntekter				
Poteter	0	0	0	-1
Hagebruksprodukter	-2	0	-1	1
Andre planteprodukter	36	42	50	57
Ku- og geitmelk	0	0	0	-2
Kjøtt og fjørfeslakt	12	10	9	7
Kjøreinntekter mv.	0	0	1	2
Arbeidsinntekter	0	-1	5	9
Sum korreksjon av inntekter inntekstposter	47	50	64	66
Kostnader				
Energi og smøremidler	3	4	46	96
Andre kostnader	-5	1	38	28
Vedlikehold	0	0	-45	-150
Kapitalslit	123	133	163	121
Sum korreksjon av kostnader kostnadspostene	122	137	202	95
Nettovirkning på vederlag til arbeid og egenkapital	-74	-88	-137	-28

For å få samsvar med de beregningsprinsipper og det datagrunnlag som er nyttet i årets totalkalkyle, er det foretatt enkelte justeringer i de serier som tidligere er publisert. De viktigste korreksjonene som er utført i årets beregning:

Andre planteprodukter: Skyldes økt salg av høy pga. oppjustering av antall hester utenfor jordbruket.

Kjøtt og fjørfeslakt: Skyldes endret verdsetting av høneslakt.

Energi og smøremidler: Årsaken er sumvirkningen av høyere forbruk av diesel og lavere for elektrisitet som følge av nye oppgaver fra SSBs landbruksundersøkelse 2012.

Andre kostnader: Økningen skyldes økt rapportering av antall veterinærbehandlinger pga. bedre rapporteringsverktøy.

Vedlikehold: Skyldes lavere vedlikeholdskostnader på bygninger etter innarbeiding av SSBs landbruksundersøkelse 2012.

Kapitalslit: Skyldes omlegging og justering av investeringer for bygninger og maskiner og redskaper, se kap. 5.4.2.

7 Normaliserte regnskaper

7.1 Innledning

Figur 7.1 Normaliserte regnskaper. Vederlag til arbeid og egenkapital. 1998–2013

Normaliserte regnskaper bygger på totalregnskapet for jordbruket. De normaliserte regnskapene er utarbeidet av to grunner:

- For å gi grunnlag for beregninger av produktivitetsutviklingen i jordbruket
- For å få utjevnet de tilfeldige inntektssvingningene som har årsak i avlingsvariasjoner og enkelte andre forhold som kan variere mellom enkeltår uten at det sier noe om den underliggende inntektsutviklingen.

I prinsippet skal normaliserte regnskap være bygd opp på samme måte som totalregnskapet, men de enkelte tallseriene skal være justert til de forhold som en kan anta vil rå under et normalår. I praksis er dette en såpass omfattende oppgave at normaliseringen er avgrenset til et mindre antall poster. Det gjelder de postene som har størst betydning for inntektsvariasjoner og som påvirker produktivitet-beregningene på en uheldig måte.

For å komme fram til normalisert regnskap er totalregnskapet i hovedsak endret slik:

- Mengder er justert for å tilsvare antatte mengder i et normalår
- Priser er justert for å tilsvare antatte priser i et normalår
- Mengder er justert som en følge av at en har benyttet andre beregningsprinsipper enn i totalkalkylen.

Når en ser bort fra endringer i beregnings- og posteringsprinsipper, skal normalisert budsjett være nær identisk med totalkalkylens budsjett.

Som for de registrerte regnskapstallene vil priser og tilskudd i 2013 være påvirket av jordbruksoppjøret i 2013.

7.2 Prinsippene for normaliseringen

7.2.1 Planteproduksjonspostene

Avling og areal

Avlingstallene for de normaliserte regnskapene er fastsatt med utgangspunkt i beregnede normalårsavlinger basert på årene i perioden 1997–2011. Dette er den vesentligste endringen i forhold til Totalkalkylen. Avlingstallene for de normaliserte regnskapene er fastsatt som en lineær trend på de siste 12 tre års glidende gjennomsnitt av registrerte avlinger. På denne måten er de årlige variasjonene i avlingene jevnet ut.

For korn er avlingstallene regnet om til avlinger med 15 prosent vann.

Registrerte arealer, ifølge Statistisk sentralbyrå, er lagt til grunn som normalt areal for året. Innen den grønne sektor (poteter og hagebruksvekster) er imidlertid tre-års glidende gjennomsnitt nyttet som uttrykk for normalt areal.

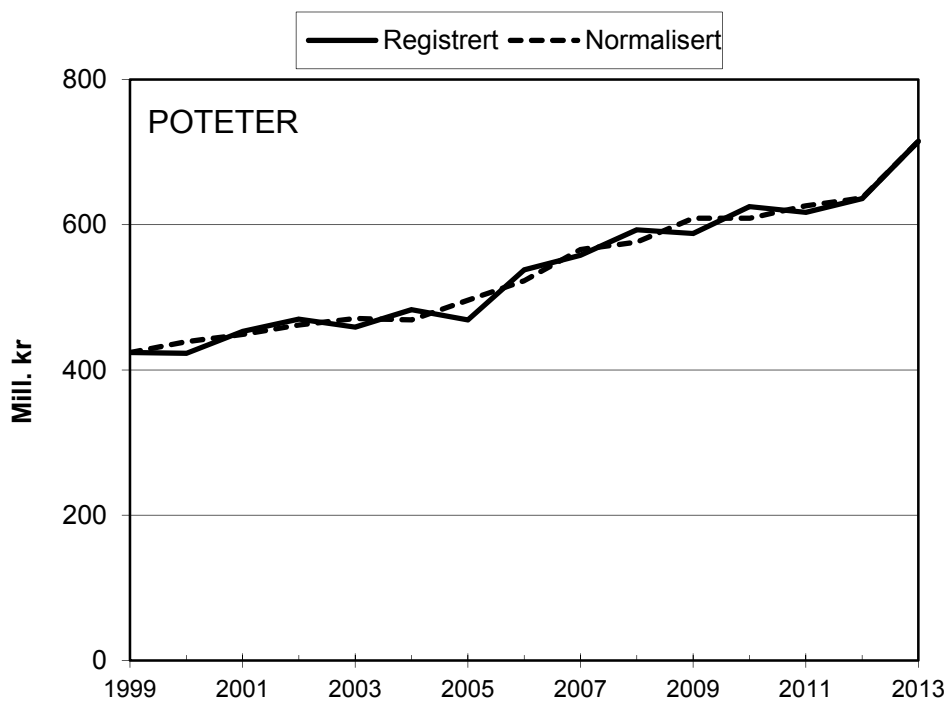
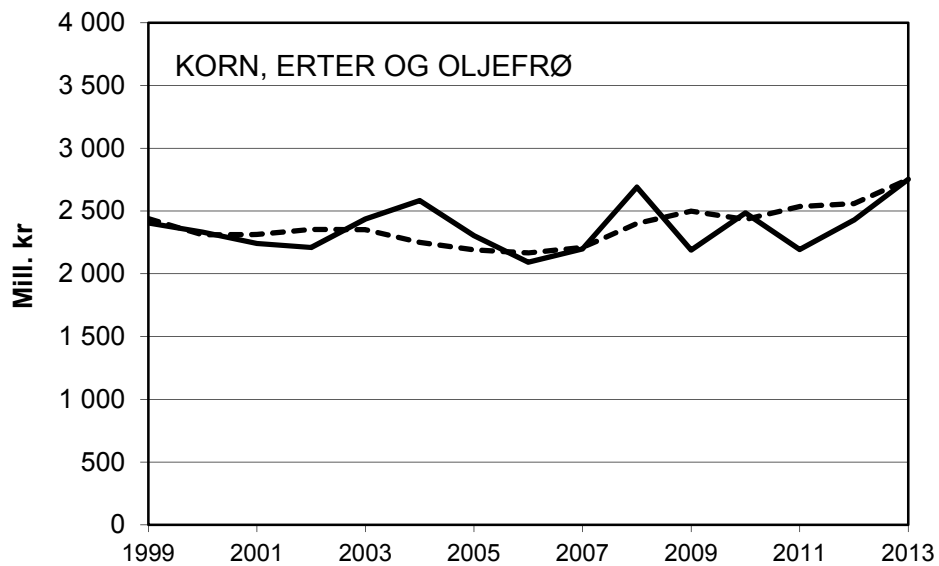
Priser

For planteproduktene er det bare for salg av stråfôr at totalkalkylens priser er nyttet direkte. For vekstene i den grønne sektor der treårs glidende gjennomsnitt er nyttet på arealet, er treårs glidende gjennomsnitt også nyttet på prisene. For 2013 er budsjettprisen 2013 nyttet direkte (samme framgangsmåte er nyttet for arealet). For korn er budsjettprisen før avtale året etter vedkommende år, nyttet. Dette gir den mest korrekte pris vedkommende år under forutsetning av normalårsavlinger. For 2013 er budsjettprisen i 2013 nyttet direkte.

Utslag

I figur 7.2 er resultatene fra normaliseringen av postene med de største årlige variasjoner stilt sammen med de faktisk registrerte tall etter totalregnskapet. Spesielt for korn kan utslaget av normaliseringen være relativt stort, men også potetposten viser utslag. Det vises ellers til tabell 6.2 og tabell 7.1.

Figur 7.2 Registrerte og normaliserte regnskapstall for korn og poteter

7.2.2 Husdyrproduksjonspostene

Totalkalkylens mengdetall er nyttet uendret i normaliserte regnskaper.

På husdyrproduktene er totalkalkylens priser nyttet direkte, med unntak av prisene på pelsdyrskinn som kan variere mye fra år til år. Disse er glattet over en femårsperiode.

7.2.3 Kostnadspostene

Bare enkelte poster under «Energi og smøremidler» og under «Andre kostnader» er normalisert.

Under «Energi og smøremidler» har en justert noen poster som henger sammen med endringer i avlingstallene i forbindelse med normaliseringen. Dette gjelder forbruket av fyringsolje til veksthus og korn tørker som vil variere med temperaturforholdene og vanninnholdet i de enkelte årene.

Under posten «Andre kostnader» normaliseres følgende underposter:

- Kostnaden til frakt av korn.
- Kostnadene til brannforsikring husdyrforsikring, skadeforsikring på maskiner og yrkesskadeforsikring er glattet, fordi disse kostnadene kan variere sterkt fra år til år. Dette er gjort ved glatting over 5 år.
- Omsatt mengde plantevernmidler er glattet for årene 2004 og 2005. På grunn av avgiftsomlegging høsten 2004 og avgiftsøkning fra 1. januar 2005 viser registrerte regnskaper stor hamstring av plantevernmidler i 2004 og stor nedgang i kostnaden i 2005. Glattingen gjelder bare disse to årene.

For alle andre kostnadsposter er totalkalkylens prisserier nyttet.

7.2.4 Direkte tilskudd

I normaliserte regnskaper er tallseriene for direkte tilskudd, med unntak av utbetalinger fra «Katastrofefondet for planteproduksjon», hentet direkte fra totalkalkylens regnskaper og budsjett. Det vil si at det er forutsatt at de direkte tilskuddene ikke påvirkes av unormale avlingsforhold. Utbetalinger fra «Katastrofefondet for planteproduksjon» inngår i normaliserte regnskaper. Det nyttes en glattet serie for utbetalingene, der det enkelte års utbetaling i normaliserte regnskaper er beregnet som gjennomsnittet av de siste 14 års faktiske utbetalinger.

7.2.5 Leasing

Kostnadene til leasing i normalisert regnskap glattes på tilsvarende måte som for renter på lånt kapital. Dvs. at prisstigningsgevinstdelen (effekt av finansiering) av leasingkostnaden glattes over 3 år ved å beregne gjennomsnittet av det enkelte og de to foregående års prisvekst.

7.2.6 Renter på lånt kapital

Selv om den lånte kapital i volum trolig påvirkes noe av avlingsforholdene, er det statistiske grunnlag for usikkert til å foreta justeringer for dette i normaliserte regnskaper. Totalkalkylens volumtall og nominell rentefot på lånt kapital er derfor nyttet uendret fra registrerte regnskaper.

I normaliserte regnskaper gattes prisstigningsgevinsten (effekt av finansiering) på lånt kapital over 3 år ved å beregne gjennomsnittet av det enkelte og de to foregående års prisvekst.

Tabellen nedenfor viser hvordan endret beregning påvirker realrentekostnaden i normaliserte regnskaper.

Tabell 7.1 Nominelle og reelle rentekostnader på lånt kapital. Mill. kr og prosent

	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**
Jordbruksgjeld	40 445	42 513	44 864	47 116	49 578	51 559
Rentekostnader	2 420,5	1 829,8	1 771,4	1 923,1	2 065,2	2 095,7
Renteprosent	5,98	4,30	3,95	4,08	4,17	4,06
KPI-endring i %, registrert	3,79	2,11	2,47	1,24	0,77	1,50
KPI-endring i %, normalisert	2,27	2,22	2,79	1,94	1,49	1,17
Registrert regnskap:						
- Effekt av finansiering	1 534,6	897,9	1 106,4	585,3	380,2	773,4
- Realrente	885,9	931,9	665,0	1 337,8	1 685,0	1 322,3
Normalisert regnskap:						
- Effekt av finansiering	919,2	945,4	1 252,1	914,1	739,6	603,1
- Realrente	1 501,3	884,4	519,4	1 009,0	1 325,6	1 492,6

7.3 Resultater av beregningene

I tabellen nedenfor er det gitt et sammendrag av årets beregninger for normaliserte regnskaper.

Tabell 7.2 Sammendrag. Normaliserte regnskaper. Mill. kr

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Korn, erter og oljefrø	2 310	2 313	2 354	2 351	2 250	2 190	2 166
+ Poteter	439	449	462	471	469	496	523
+ Hagebruksprodukter	2 754	2 894	2 984	3 069	3 034	3 063	3 107
+ Sum andre planteprodukter	159	147	147	148	154	169	196
= Sum planteprodukter	5 662	5 803	5 948	6 038	5 907	5 917	5 992
Ku- og geitmelk	6 565	5 974	5 854	5 968	5 941	6 102	6 096
+ Kjøtt og fjørfeslakt	6 588	6 770	6 994	7 099	7 235	7 260	7 553
+ Egg	497	496	516	571	571	532	567
+ Ull	158	167	175	160	161	157	149
+ Pelsdyr	244	258	248	246	249	209	265
+ Andre husdyrproduksjoner	82	70	115	91	74	83	79
= Sum husdyrprodukter	14 134	13 734	13 903	14 135	14 231	14 343	14 709
Sum plante- og husdyrprod.	19 796	19 538	19 851	20 173	20 138	20 261	20 700
Kjøreinntekter m.v.	409	422	418	425	443	444	452
+ Arbeidsinnt. v/investeringer	195	166	155	168	196	187	217
= Sum andre inntekter	604	588	573	593	640	631	669
Endringer i buskapsverdi	-110	-23	26	30	-6	-22	-62
Medlemsbonus	3	33	49	74	89	109	98
Sum produksjonsinntekter	20 293	20 136	20 499	20 870	20 860	20 979	21 406
Sum direkte tilskudd	9 113	8 584	8 873	8 772	8 700	8 395	8 426
Sum inntekter (A)	29 405	28 720	29 372	29 642	29 561	29 374	29 832
Handelsgjødsel og kalk	956	933	1 038	1 052	1 065	1 124	1 139
+ Innkjøpt kraftfôr	4 197	4 312	4 413	4 490	4 525	4 465	4 551
+ Annet innkjøpt fôr	272	277	285	283	277	268	327
+ Såfrø og planter	640	672	639	669	680	712	699
+ Sum energi og smøremidler	1 370	1 693	1 641	1 747	1 674	1 904	2 116
+ Andre kostnader	2 974	3 028	3 188	3 390	3 569	3 621	3 640
+ Sum vedlikehold	1 056	1 141	1 323	1 398	1 472	1 551	1 528
= Sum ikke-varige prod.midler	11 464	12 056	12 526	13 030	13 262	13 644	14 000
Sum leasing av maskiner	102	142	184	221	300	413	564
+ Kapitalslit	5 255	5 262	5 183	5 190	5 146	5 199	5 331
= Sum kapitalkostnader	5 357	5 404	5 367	5 411	5 446	5 612	5 895
Sum kostnader (B)	16 821	17 460	17 893	18 441	18 708	19 256	19 895
Vederlag, arbeid og kapital (A-B)	12 584	11 260	11 480	11 201	10 853	10 118	9 937
Realrente lånt kapital ©	909	1 030	1 112	873	702	632	792
Vederlag, arbeid og egenkap. (A-B)	11 675	10 230	10 368	10 328	10 150	9 486	9 145
Antall årsverk	78 100	75 700	72 900	69 600	66 500	63 500	61 000
Vederlag til arbeid og egenkap. per årsverk	149 500	135 100	142 200	148 400	152 600	149 400	149 900
Endringer per årsverk, kr		-14 400	7 100	6 200	4 200	-3200	500

Tabell 7.2 forts. Sammendrag. Normaliserte regnskaper. Mill. kr¹

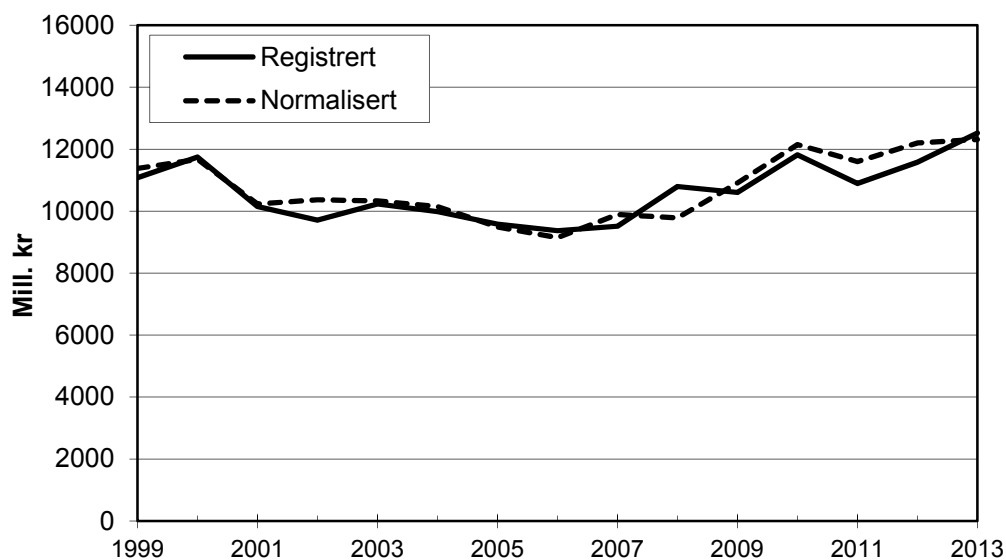
	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013**	
							Før avtale	Etter avtale
Korn, erter og oljefrø	2 210	2 401	2 499	2 433	2 536	2 559	2 550	2 753
+ Poteter	566	578	609	609	626	637	664	715
+ Hagebruksprodukter	3 233	3 536	3 555	3 637	3 635	3 811	3 836	3 886
+ Sum andre planteprodukter	213	238	264	289	296	307	312	312
= Sum planteprodukter	6 223	6 753	6 926	6 969	7 093	7 314	7 362	7 667
Ku- og geitmelk	6 624	6 670	7 150	7 514	7 733	8 104	7 999	8 172
+ Kjøtt og fjørfeslakt	8 026	9 019	9 214	9 459	9 699	10 139	10 400	10 465
+ Egg	657	706	805	833	863	981	964	964
+ Ull	137	132	124	117	118	126	127	127
+ Pelsdyr	235	272	296	448	282	348	415	415
+ Andre husdyrproduksjoner	83	94	95	90	73	64	81	81
= Sum husdyrprodukter	15 763	16 892	17 685	18 461	18 768	19 763	19 986	20 224
Sum plante- og husdyrprod.	21 986	23 645	24 611	25 430	25 862	27 077	27 348	27 891
Kjøreinntekter m.v.	464	486	500	519	521	519	526	526
+ Arbeidsinnt. v/investeringer	213	257	269	285	284	269	291	291
= Sum andre inntekter	677	743	769	804	804	788	816	816
Endringer i buskapsverdi	-35	-48	24	-72	-114	54	64	64
Medlemsbonus	101	5	140	165	144	136	148	148
Sum produksjonsinntekter	22 729	24 345	25 544	26 327	26 696	28 055	28 377	28 920
Sum direkte tilskudd	8 687	9 007	9 315	9 659	10 018	10 514	10 697	10 662
Sum inntekter (A)	31 416	33 352	34 859	35 986	36 713	38 569	39 074	39 583
Handelsgjødsel og kalk	1 192	1 164	1 669	1 143	1 385	1 559	1 576	1 576
+ Innkjøpt kraftfôr	4 733	5 379	5 772	5 889	6 014	6 513	6 839	6 884
+ Annet innkjøpt fôr	255	293	300	320	384	384	398	398
+ Såfrø og planter	763	817	807	819	813	815	835	835
+ Sum energi og smøremidler	1 845	2 248	2 094	2 468	2 446	2 301	2 284	2 284
+ Andre kostnader	3 813	3 985	4 181	4 150	4 340	4 576	4 663	4 663
+ Sum vedlikehold	1 576	1 640	1 585	1 690	1 616	1 629	1 659	1 659
= Sum ikke-varige prod.midler	14 177	15 525	16 407	16 479	16 998	17 779	18 253	18 299
Sum leasing av maskiner	725	878	926	971	1 101	1 215	1 328	1 328
+ Kapitalslit	5 402	5 665	5 732	5 867	6 003	6 051	6 152	6 152
= Sum kapitalkostnader	6 127	6 543	6 659	6 838	7 105	7 266	7 480	7 480
Sum kostnader (B)	20 303	22 068	23 065	23 317	24 103	25 044	25 732	25 778
Vederlag, arbeid og kapital (A-B)	11 113	11 283	11 793	12 669	12 610	13 525	13 342	13 804
Realrente lånt kapital (C)	1 220	1 503	883	520	1 011	1 325	1 493	1 493
Vederlag, arbeid og egenkap.	9 893	9 780	10 910	12 149	11 599	12 200	11 849	12 311
Antall årsverk	58 600	56 100	53 700	51 400	49 400	47 400	45 500	45 500
Vederlag til arbeid og egenkap. per årsverk	168 800	174 300	203 200	236 400	234 800	257 400	260 400	270 600
Endringer per årsverk, kr	18 900	5 500	28 900	33 200	-1 600	22 600	3 000	13 200

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkning av jordbruksfradraget ved skatteligningen. De tre nederste linjene er ikke i mill. kr

I figur 7.3 er utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital etter normaliserte og registrerte regnskapstall stilt sammen. Figuren viser at forskjellen mellom seriene ikke er spesielt stor og at begge serier har klare «knekkpunkter». De normaliserte tallene viser likevel en noe jevnere utvikling enn de registrerte tallene.

Figur 7.3 Utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital ifølge registrerte og normaliserte regnskapstall. Løpende priser

I tabell 7.3 til tabell 7.5 er de ulike resultatmålene for jordbruket totalt og regnet per årsverk, gjengitt.

Tabell 7.3 Det økonomiske resultat i jordbruket totalt iflg. registrerte og normaliserte regnskapstall.¹ Mill. kr

	Vederlag til arbeid og kapital		Vederlag til arbeid og Egenkapital	
	Registrert	Normalisert	Registrert	Normalisert
1999	12 094	12 370	11 080	11 379
2000	12 509	12 584	11 744	11 675
2001	11 124	11 260	10 151	10 230
2002	11 161	11 480	9 711	10 368
2003	11 050	11 201	10 233	10 328
2004	10 976	10 853	9 983	10 150
2005	10 181	10 118	9 580	9 486
2006	9 867	9 937	9 368	9 145
2007	11 024	11 113	9 513	9 893
2008	11 683	11 283	10 795	9 780
2009	11 535	11 793	10 604	10 910
2010	12 486	12 669	11 820	12 149
2011	12 234	12 610	10 894	11 599
2012*	13 265	13 525	11 580	12 200
2013** før avtale	13 380	13 342	12 056	11 849
2013** etter "	13 842	13 804	12 519	12 311

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkning av jordbruksfradraget ved skatteligningen

Tabell 7.4 Vederlag til arbeid og kapital.¹ Kr per årsverk

	Nominelle kroner			2011-kroner		
	Registrert	Endring	Normalisert	Endring	Normalisert	Endring
1999	148 200		151 600		193 200	
2000	160 200	12 000	161 100	9 500	199 200	11 800
2001	147 000	-13 200	148 700	-12 400	178 400	-14 900
2002	153 000	6 100	157 400	8 700	186 400	10 300
2003	158 800	5 700	160 900	3 500	186 000	4 100
2004	165 100	6 300	163 200	2 300	187 800	2 600
2005	160 300	-4 700	159 300	-3 900	180 500	-4 400
2006	161 800	1 400	162 900	3 600	180 500	3 900
2007	188 100	26 400	189 600	26 700	208 500	29 400
2008	208 200	20 100	201 100	11 500	213 000	12 200
2009	214 800	6 600	219 600	18 500	227 900	19 200
2010	242 900	28 100	246 500	26 900	249 500	27 200
2011	247 600	4 700	255 300	8 800	255 300	8 800
2012	279 900	32 200	285 300	30 100	283 200	29 800
2013** før avtale	294 100	14 200	293 200	7 900	286 700	7 700
2013** etter avtale	304 200	24 400	303 400	18 100	296 600	17 600

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkning av jordbruksfradraget ved skatteligningen

Tabell 7.5 Vederlag til arbeid og egenkapital i nominelle og faste kroner. Kr per årsverk¹

	Nominelle kroner			2011-kroner		
	Registrert	Endring	Normalisert	Endring	Normalisert	Endring
1999	135 800		139 400		177 700	
2000	150 400	14 600	149 500	10 000	184 800	12 400
2001	134 100	-16 300	135 100	-14 400	162 100	-17 200
2002	133 200	-900	142 200	7 000	168 400	8 300
2003	147 000	13 900	148 400	6 200	171 600	7 200
2004	150 100	3 100	152 600	4 200	175 700	4 900
2005	150 900	800	149 400	-3 300	169 200	-3 700
2006	153 600	2 700	149 900	500	166 100	600
2007	162 300	8 800	168 800	18 900	185 600	20 800
2008	192 400	30 100	174 300	5 500	184 600	5 800
2009	197 500	5 000	203 200	28 800	210 800	29 900
2010	230 000	32 500	236 400	33 200	239 300	33 600
2011	220 500	-9 400	234 800	-1 600	234 800	-1 600
2012*	244 300	23 800	257 400	22 600	255 400	22 400
2013** før avtale	265 000	20 700	260 400	3 000	254 600	3 000
2013** etter avtale	275 100	30 800	270 600	13 200	264 500	12 900

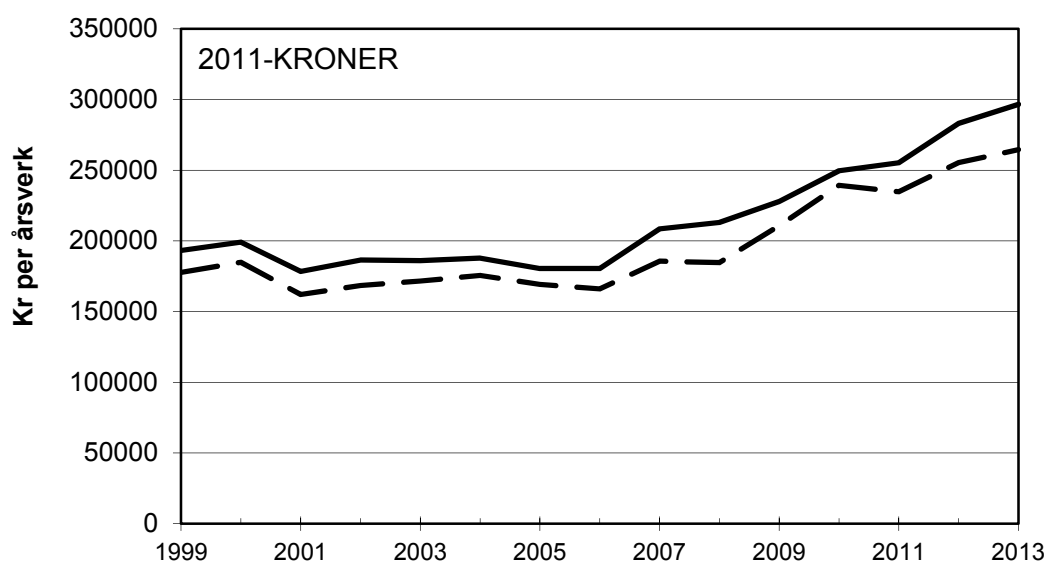
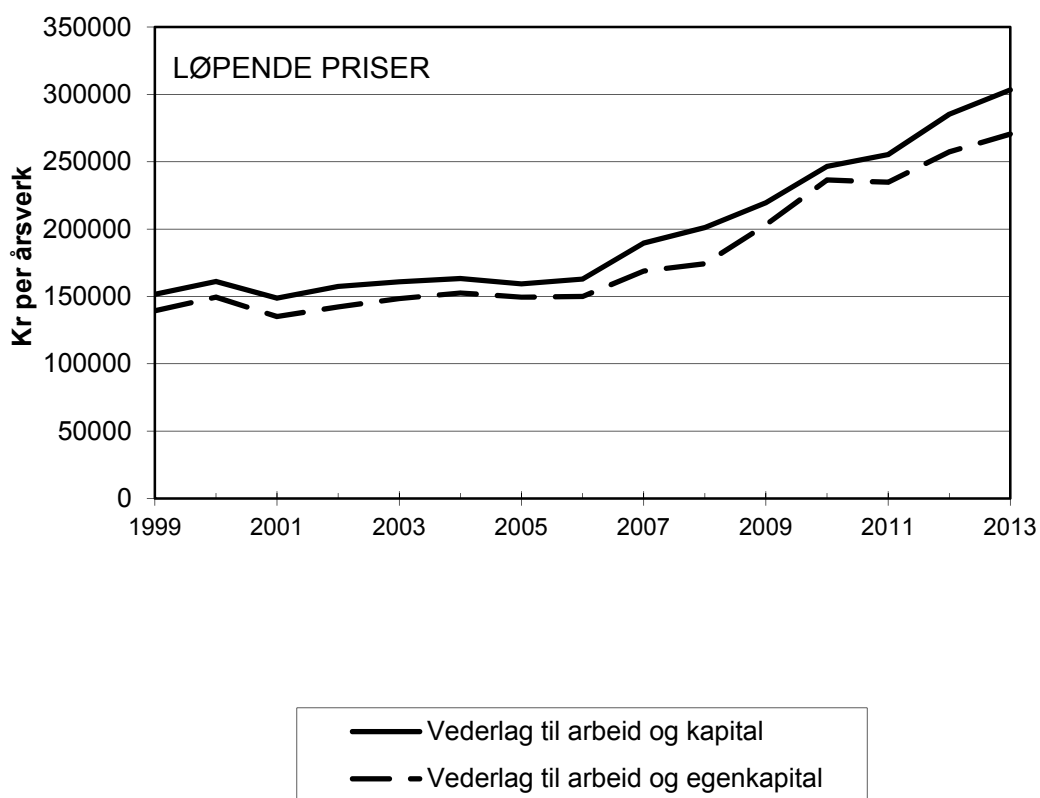
* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkning av jordbruksfradraget ved skatteligningen

De ulike resultatmålene i løpende og fast kroneverdi per årsverk er tegnet inn i figur 7.4.

Figur 7.4 *Inntekt per årsverk etter normaliserte regnskaper i løpende priser og i faste 2011-kr (deflatert med konsumprisindeksen)*

8 Budsjettoverføringer til jordbruket

I tabell 4.2 er det gitt en oversikt over de tilskuddsbeløpene som er inntektsført under hhv. plante- og husdyrproduksjonspostene og de direkte tilskudd i Totalkalkylen. Denne oversikten får imidlertid ikke med de tilskuddene, pristilskudd og kostnadsreducerende tilskudd, som framkommer som høyere produktpriser i Totalkalkylen. Oversikten i tabell 4.2 er heller ikke spesifisert på de enkelte tilskuddspostene. I dette kapitlet er det gitt en fullstendig og spesifisert oversikt over de tilskudd som er vurdert å ha inntektsvirkning i Totalkalkylen, dvs. pristilskudd, direkte- og kostnadsreducerende tilskudd og investeringstilskudd.

I tillegg til tilskudd over statsbudsjettet er jordbruket skjermet mot import gjennom toll på importerte varer. Verdien av skjermingstøtten inngår i OECDs beregninger av jordbruksstøtten i hvert enkelt land som følge av de ulike landbrukspolitiske tiltak og virkemidler via grensevernet og over de offentlige budsjetter. Støtten beregnes i forhold til et sett av verdensmarkedspriser. Formålet med beregningene er å sammenligne utviklingen av landbrukspolitikken i hvert enkelt land over år. OECDs beregninger går fram av en av BFJs andre publikasjoner, «Resultatkontrollen».

I tabell 8.1 er det først satt opp en oversikt over tilskuddene i Totalkalkylen gruppert etter tilskuddsføringen i Totalkalkylen, dvs. tilskudd som kommer fram som høyere produktpriser eller tilskudd som er ført særskilt under hver post. Tilskudd som i Totalkalkylen er ført under posten «direkte tilskudd» går fram av vedleggstabell 2.1. Endringene som følger av jordbruksoppjøret i 2013 er innarbeidet i budsjettallene for 2013.

Tilskudd til «Prisnedskrivning korn» er kalenderårsbeløp slik det framkommer i budsjettproposisjonen, mens tilskuddet i Totalkalkylen er knyttet til avlingsårets kornsalg (01.07.–30.06.). Det kan også være grunn til å påpeke at det ikke er helt entydig å definere hvilke tilskudd som indirekte bidrar til høyere produktpriser eller reduserte kostnader i norsk jordbruk. Det kan være glidende overganger der flere grupper nyter godt av et tilskudd.

I tillegg til budsjettutgiftene til norsk korn gjennom Markedsordningen for korn, innebærer korn- og kraftfôrpolitikken også en inntekt for staten. Dette skyldes at rimeligere importert korn og lignende og norske råvarer fra sektorer utenom jordbruket (fisk) ilegges toll/avgift ved salg til kraftfôrindustrien. Dette innebærer at nettoutlegget for staten av tilskudd til landbruket er lavere enn det som framgår av tilskuddsbeløpene i tabell 8.1 og tabell 8.2. Tollinntektene for importert korn og andre fôrråstoffer, som er den største inntektsposten under markedsordningen for korn, går fram av Finansdepartementets budsjetter. Avgiftsinntekter fra norskproduserte fôrråstoffer fra sektorer utenom jordbruket, hovedsakelig fra fisk, går fram av Landbruks- og matdepartementets budsjett post 4150.85. Inntektene for årene 2011 og 2012 var på henholdsvis 44,7 og 27,7 mill. kr. Det er budsjettet med 59,5 mill. kr for 2013.

Tabell 8.1 Tilskudd i Totalkalkylen. Mill. kr¹

A. Tilskudd i Totalkalkylen som framkommer som høyere produktpris

	2010	2011	2012	2013
Markedsregulering	228,6	186,1	190,9	209,4
Prisnedskrivning korn	365,6	359,3	445,7	445,7
Tilskudd til fruktlager	9,0	10,0	10,0	11,0
Tilskudd til ull	139,1	128,0	140,0	130,0
Tilskudd statskontrollerte settepoteter	6,2	6,7	7,3	7
Frakttilskudd	219,7	289,5	318	342,7
Sum A:	968,2	979,6	1 111,9	1 145,8

B. Tilskudd i Totalkalkylen som føres under de enkelte poster

	2010	2011	2012	2013
Distr.tilsk. poteter N-Norge	3,1	2,5	2,6	3,0
Dist.- og kval.tilsk. frukt bær og grønnsaker	59,5	62,5	56,9	76,0
Distriktstilskudd, melk	482,3	474,5	490,9	514,7
Distriktstilskudd slakt	588,5	564,4	542,3	577,4
Distriktstilskudd egg	8,7	8,9	7,7	7,2
Grunntilskudd på melk	63,7	62,5	62,6	62,0
Grunntilskudd på slakt	96,8	87,7	86,2	86,0
Salg av melkekvoter ²	2,3	-0,7	34,9	-1,1
Tilsk. friføring av sau, mv.	2,3	1,7	0,7	1,2
Sum B:	1 307,2	1 264,0	1 284,8	1 326,4
Sum A + B	2 275,4	2 243,6	2 396,7	2 472,2
Sum tilskudd ført under direkte tilskudd	9 710,0	10 074,0	10 492,4	10 658,9
Sum tilskudd med inntektsvirkning i Totalkalkylen	11 985,4	12 317,6	12 889,1	13 131,1

- 1) Ekskl. produksjonsregulerende tilskudd finansiert av omsetningsavgiftsmidler eller uten offentlig finansiering. Sum tilskudd er høyere i denne tabellen enn i tabell 4.2 pga. at tilskudd som ligger inne i prisene (A) er tatt med i denne tabellen, men ikke i tabell 4.2
- 2) Inntektene i Totalkalkylen inntektsføres det året salget skjer

I tabell 8.2 er den fullstendige oversikt over tilskudd med inntektsvirkning i Totalkalkylen satt opp, gruppert etter statsbudsjettets kapittelsystem. Mange av tallene vil ikke finnes i Prp. 1S om statsbudsjettet. For fond er det utbetalingene som blir ført i Totalkalkylen mens bevilgninger til fondet brukes i statsbudsjettet.

Tabell 8.2 Tilskudd med inntektsvirkning i Totalkalkylen gruppert etter statsbudsjettets kapitelsystem. Mill. kr

Budsj.post	Tilskuddsordning	2010	2011	2012	2013
1143.73	Erst. ved tiltak mot dyre-/pl.sykd.	8,8	31,9	31,4	40,6
1150.50.11	Utbetalinger fra Landbr. utv.fond	432,1	458,3	481,1	519,4
1150.50.12	Utbetalinger fra Landbrukets skadefond	91,1			
1150.70.11	Avsetningstiltak	18,9	18,9	20,9	30,4
1150.70.12	Tilskott råvareprisordning	207,8	167,2	170,0	179,0
1150.70.13	Eksportrestitusjon	1,9			
1150.71	Tilsk. Erstatninger		101,0	20,6	40,7
1150.73.11	Tilskudd til norsk ull	139,1	128,0	140,0	130,0
1150.73.13	Pristilsk. på melk og melkeprod.	546,0	537,0	553,5	576,7
1150.73.15	Pristilskudd kjøtt	685,3	652,1	628,5	663,4
1150.73.16	Distriktstilsk. Egg	8,7	8,9	7,7	7,2
1150.73.17	Distr. og kv.t. frukt, bær, gr.s. og potet	62,6	65,0	59,5	79,0
1150.73.18	Frakttilskudd	222,0	291,2	318,7	343,9
1150.73.19	Prisnedskrivning korn	365,6	359,3	445,7	445,7
1150.74.11	Driftstilskudd melkeproduksjon	1 090,5	1 183,0	1 344,8	1 361,4
1150.74.14	Prod.tilskudd husdyr	2 181,3	2 238,8	2 358,6	2 421,2
1150.74.16	Beitetilskudd	616,1	695,7	728,2	743,0
1150.74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3 095,2	3 122,3	3 265,2	3 246,8
1150.74.19	Regionale miljøprogram	402,8	405,4	428,9	428,5
1150.74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	115,7	122,7	119,1	113,0
1150.74.22	Tilsk. miljøv. spred. Husdyrgjødsel	11,8	12,9	11,9	12,5
1150.77.11	Tilskudd til dyreavl mv.	73,5	73,9	74,8	76,5
1150.77.12	Tilsk. til frøavl mm.	3,3	6,7	8,0	6,0
1150.77.13	Tilsk. til forsøksringer og forsk.	0,6	0,6	0,6	0,6
1150.77.15	Tilsk. til kvalitets og salg frem. Tiltak	6,2	6,7	7,3	7,0
1150.77.17	Tilskudd til fruktlager	9,0	10,0	10,0	11,0
1150.77.18	Oppkjøp av melkekvoter 1)	2,3	-0,7	34,9	-1,1
1150.78.11	Refusjon avløserutg. ferie/fritid	1 107,3	1 135,6	1 147,3	1 162,0
1150.78.12	Refusjon avl.utg. ved sykdom	168,4	173,4	164,1	174,0
1150.78.14	Tilsk. til sykepengeordn. i landbr.	88,0	88,0	88,0	88,0
1150.78.15	Andre velferdstiltak	50,8	54,2	57,8	59,0
1150.78.16	Tidligpensjonsordning	98,0	94,4	91,6	92,2
1427.73	Erstatning rovdyrskader 2)	73,9	74,6	69,1	72,5
1725	Avl.tilsk. rep. og HV-øvelse 3)	0,8	0,8	1,3	1,0
Sum		11 985,4	12 317,8	12 889,1	13 131,1

1) Inntektene i Totalkalkylen inntektsføres det året selget skjer

2) Miljøverndepartementet

3) Forsvarsdepartementet

Budsjettnemnda for jordbruket
Oslo 18.6.2013

Knut Børve

Viil Søyland	Anders Thomas Knutsen (vara)	Per Arne Skjeflo
Guro Dæhlen (vara)	Eli Moen (vara)	Anne-Thorine Lundstein
Olaf Godli	Siril Kvam	Lajla Tunaal White
Steinar Helgen	Ole Rognstad	Per Aas
Anders Huus	Siv Mossleth	

Oddmund Hjukse

Vedlegg I

INNTEKTER

**REVIDERT REGNSKAP
2011**

**FORELØPIG REGNSKAP
2012**

**BUDSJETT
2013**

Vedleggstabell 1.1. Korn, ertter og oljefrø

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Hvete. Salg, matkornkvalitet	40 377	261,80	105 707	160 300	271,36	434 990	156 477	289,53	453 048
Hvete. Salg, førkornkvalitet	228 803	231,76	530 274	74 700	240,02	179 295	89 172	256,19	228 450
Hvete. Salg, såkornkvalitet	11 668	299,40	34 934	12 254	307,40	37 669	10 964	333,90	36 609
Hvete. Salg og hjemmeforbruk	280 848	238,89	670 915	247 254	263,68	651 954	256 613	279,84	718 107
Rug. Salg, matkornkvalitet	4 748	244,41	11 605	3 200	255,20	8 166	10 484	273,36	28 659
Rug. Salg, førkornkvalitet	11 402	205,12	23 388	2 000	217,88	4 358	5 833	234,04	13 652
Rug. Salg, såkornkvalitet							687	317,50	2 181
Rug. Salg og hjemmeforbruk	16 150	216,67	34 993	5 200	240,85	12 524	17 004	261,66	44 492
Bygg. Salg	462 878	219,46	1 015 832	550 000	229,17	1 260 435	555 214	245,34	1 362 162
Bygg. Salg, såkornkvalitet	25 964	261,00	67 766	27 268	267,00	72 806	30 561	291,50	89 085
Bygg. Salg og hjemmeforbruk	488 842	221,67	1 083 598	577 268	230,96	1 333 241	585 775	247,75	1 451 247
Havre. Salg	218 326	196,74	429 535	225 000	205,53	462 443	218 646	221,70	484 738
Havre. Salg, såkornkvalitet	10 503	247,00	25 942	11 031	254,00	28 019	10 386	278,50	28 925
Havre. Salg og hjemmeforbruk	228 829	199,05	455 477	236 031	207,80	490 462	229 032	224,28	513 663
Rughvete, salg	116	213,96	248						
Rughvete, salg/hjemmeforbruk	116	213,79	248						
Erter til modning. Salg	2 264	298,54	6 759	1 800	309,71	5 575	7 000	325,88	22 812
Sum ertter til modning	2 264	298,54	6 759	1 800	309,72	5 575	7 000	325,89	22 812
Sum korn (u/korreksj./tilsk)	1 017 049	221,42	2 251 990	1 067 553	233,60	2 493 756	1 095 424	251,07	2 750 321
Korreksjon for vann/kvalitet			-101 453			-118 167			-50 888
Oljefrø	8 584	479,69	41 177	10 500	490,56	51 509	10 320	513,73	53 017
Sum korn, oljefrø (u/tilsk.)	1 025 633	213,69	2 191 714	1 078 053	225,14	2 427 098	1 105 744	248,92	2 752 450
Lokale tillegg			900			900			900
Korn, ertter og oljefrø			2 192 614			2 427 998			2 753 350

Vedleggstabell 1.2. Poteter

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Salg. Matpoteter	71 802	416,00	298 696	66 915	446,00	298 441	69 358	466,00	323 208
Salg. Poteter til potetmel	39 452	61,00	24 066	32 076	62,00	19 887	32 000	53,00	16 960
Salg. Poteter til sprit	11 120	9,00	1 001	12 810	7,00	897	11 250	7,00	788
Salg. Poteter til mos/flakes	19 057	206,00	39 257	16 635	223,00	37 096	16 595	259,00	42 981
Salg. Poteter til pommes fr.	47 397	206,00	97 638	47 827	223,00	106 654	47 080	259,00	121 937
Salg. Poteter til chips	46 787	206,00	96 381	50 746	223,00	113 164	53 536	259,00	138 658
Salg. Vakuump. pot. mm.	7 417	206,00	15 279	8 020	223,00	17 885	9 962	259,00	25 802
Sum poteter til mos/chips mv	120 658	206,00	248 555	123 228	223,00	274 799	127 173	259,00	329 378
Hjemmeforbruk. Matpoteter	256	399,00	1 021	230	429,00	987	201	447,00	898
Salg settepoteter	8 388	490,00	41 101	7 712	499,00	38 483	7 712	534,00	41 182
Sum poteter (uten tilskudd)	251 676	244,14	614 440	242 971	260,73	633 494	247 694	287,62	712 414
Distr.tilsk. for Nord-Norge			2 501			2 573			3 000
Poteter			616 941			636 067			715 414

Vedleggstabell 1.3. Hagebruksprodukter

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr
Blomkål	7 633	9,33	71 216	7 941	9,66	76 710	7 900	9,79	77 341
Sommerkål	2 396	4,16	9 967	2 685	4,07	10 928	2 642	4,31	11 387
Vinterkål	12 319	4,16	51 247	14 187	4,07	57 741	13 581	4,31	58 534
Sum hodekål	14 715	4,16	61 214	16 872	4,07	68 669	16 223	4,31	69 921
Gulrot	32 787	6,50	213 116	37 000	6,73	249 010	35 846	7,07	253 431
Purre	2 853	13,76	39 257	2 510	13,70	34 387	2 660	13,66	36 336
Løk	14 585	5,52	80 509	15 819	6,29	99 502	15 012	6,30	94 576
Salatagurk (slangeagurk)	13 812	17,03	235 218	15 370	18,12	278 504	14 496	17,96	260 348
Tomater	9 596	19,61	188 178	10 213	20,56	209 979	10 286	20,67	212 612
Sum hovedkulturene.Grønnsak.	95 981	9,26	888 708	105 725	9,62	1 016 761	102 423	9,81	1 004 565
Rosenkål	1 573	16,04	25 231	1 489	18,49	27 532	1 429	19,31	27 594
Kinakål	3 875	7,31	28 326	3 450	9,77	33 707	3 638	8,28	30 123
Rødkål, broccoli mv.	4 186	13,17	55 130	4 188	12,02	50 340	4 240	11,78	49 947
Bønner	421	3,82	1 608	379	3,97	1 505	379	4,05	1 535
Hageerter	4 638	2,83	13 126	5 370	2,89	15 519	5 370	2,95	15 842
Knollselleri	1 750	7,70	13 475	1 000	12,05	12 050	981	12,39	12 155
Stilkselleri	737	9,44	6 957	761	14,77	11 240	775	14,18	10 990
Agurker, friland	1 932	6,31	12 191	1 906	6,33	12 065	1 906	6,45	12 294
Rødbeter	2 270	3,00	6 810	1 744	2,74	4 779	1 776	2,88	5 115
Persillerot	138	32,39	4 470	101	31,90	3 222	117	30,59	3 579
Reddiker	121	47,74	5 777	138	56,24	7 761	129	50,99	6 578
Krupsersille	49	92,50	4 533	42	99,06	4 161	45	101,12	4 550
Kålrot til mat	12 527	7,21	90 320	15 720	6,15	96 678	14 288	6,27	89 586
Sum andre grønns.(u/salat)	34 217	7,83	267 954	36 288	7,73	280 559	35 073	7,70	269 888
Hodesalat/Rapidsalat	2 008	43,22	86 786	2 195	42,93	94 231	2 065	44,82	92 553
Issalat/Isbergsalat	7 861	13,88	109 111	7 564	13,45	101 736	7 776	13,86	107 775
Annen salat friland	1 534	39,82	61 084	1 468	31,62	46 418	1 498	32,40	48 535
Andre veksthusgrønnsaker			109 521			96 180			124 792
Urter i veksthus	2 243	13,00	29 159	2 243	13,00	29 159	2 243	13,26	29 742
Kjøkkenhager/uspes.vekster			86 768			95 733			90 391
Sum andre grønnsaker, m.v.			750 383			744 016			763 676
Sum grønnsaker			1 639 091			1 760 777			1 768 241
Epler	6 868	6,56	45 054	7 635	11,20	85 512	8 124	10,58	85 952
Pærer	305	10,80	3 294	274	11,98	3 283	319	10,94	3 490
Plommer	952	22,98	21 877	846	29,68	25 109	983	27,47	27 003
Surkirsebær	65	24,80	1 612	62	33,55	2 080	114	30,41	3 467
Søtkirsebær (moreller)	379	42,41	16 073	423	57,22	24 204	416	51,94	21 607
Sum frukt	8 569	10,26	87 910	9 240	15,17	140 188	9 956	14,21	141 519
Jordbær	6 100	35,32	215 452	6 737	33,22	223 803	7 596	33,07	251 200
Bringebær	1 581	33,44	52 869	1 717	34,30	58 893	1 871	33,42	62 529
Solbær	604	8,85	5 345	571	9,13	5 213	512	9,33	4 777

A Kvantumsenhet: Ant. potter Prisenhet: Kr/potte

Vedleggstabell 1.3. forts. Hagebruksprodukter

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr
Andre bær	77	25,63	1 974	132	24,96	3 295	139	23,72	3 297
Bær i veksthus	87	26,50	2 306	87	26,50	2 306	87	26,50	2 306
Sum hagebær	8 449	32,90	277 946	9 244	31,75	293 510	10 205	31,76	324 109
Snittblomster	89 609	2,97	266 139	83 863	3,26	273 393	79 334	3,16	250 695
Blomstrende potteplanter	33 834	16,75	566 720	35 575	16,42	584 142	35 570	16,65	592 241
Dekorasjonsplanter	3 410	12,93	44 091	3 549	13,51	47 947	3 698	14,25	52 697
Utplantingsplanter	52 063	7,37	383 704	57 269	7,67	439 253	58 414	7,73	451 540
Sum blomster, store gartneri	178 916	7,05	1 260 654	180 256	7,46	1 344 735	177 016	7,61	1 347 173
Blomsterprod. i små gartneri	1 787	7,05	12 598	1 796	7,46	13 398	1 774	7,61	13 500
Sum blomster i gartnerier			1 273 252			1 358 133			1 360 673
Blomster utenom gartneriene	30 567	7,05	215 497	28 887	7,46	215 497	28 318	7,61	215 500
Sum blomster	211 270	7,05	1 488 749	210 939	7,46	1 573 630	207 108	7,61	1 576 173
Distr./kval.tilsk. fr/bær/gr			62 480			56 929			76 000
Hagebruksprodukter			3 556 176			3 825 034			3 886 042

A Kvantumsenhet: 1000 stykk   Prisenhet: Kr/stykk
B Kvantumsenhet: Kr/1000 stk   Prisenhet: Kr/stykk

Vedleggstabell 1.4. Andre planteprodukter

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Høy. Innenlandsk salg	86 312	279,00	240 810	86 767	287,00	249 021	87 374	287,00	250 763
Rundballer. Salg	43 156	41,50	17 910	43 383	41,50	18 004	43 687	41,50	18 130
Sum innenl. salg av stråfôr	129 468	199,83	258 720	130 150	205,17	267 025	131 061	205,17	268 893
Høy. Eksport	17	145,30	25	94	182,40	171	60	142,50	86
Halm. Eksport	30	43,30	13						
Sum eksport av stråfôr	47	80,85	38	94	181,91	171	60	143,33	86
Stråfôr	129 515		258 758	130 244		267 196	131 121		268 979
Engfrø	1 015	24,42	24 786	1 467	26,49	38 861	2 109	27,97	58 989
Rotvekst- og grønnsaksfrø	1	163,00	163	1	106,00	106	1	191,00	191
Sum andre frø til modning	1 016		24 949	1 468		38 967	2 110		59 180
Sum andre planteprodukter			283 707			306 163			328 159

A Kvantumsenhet: Tonn

Prisenhet: Kr/kg

Vedleggstabell 1.5. Melk

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	1000 liter	Øre/liter	1000 kr	1000 liter	Øre/liter	1000 kr	1000 liter	Øre/liter	1000 kr
Kumelk. Meierileveranse	1 476 033	469,61	6 931 599	1 531 209	473,81	7 255 021	1 537 401	476,89	7 331 712
Kumelk. Hjemmeforbr.helmelk	2 172	469,61	10 200	1 986	473,81	9 410	1 851	476,89	8 827
Kumelk. Lokal foredling	1 256	469,61	5 898	1 300	473,81	6 160	1 300	476,89	6 200
Sum kumelk	1 479 461	469,61	6 947 697	1 534 495	473,81	7 270 591	1 540 552	476,89	7 346 739
Geitmelk. Meierileveranse	19 535	467,62	91 350	19 435	472,09	91 751	19 000	473,74	90 011
Geitmelk. Annet salg	769	467,62	3 596	799	472,09	3 772	800	473,74	3 790
Sum geitmelk	20 304	467,62	94 946	20 234	472,09	95 523	19 800	473,74	93 801
Produsenttjeneste, meierifin			153 644			149 970			155 793
Grunntilskudd melk			62 500			62 567			62 000
Sum ku/geitmelk m. gr.tilsk.			7 258 787			7 578 651			7 658 333
Distriktstilskudd			474 473			490 885			514 700
Salg av melkekvoter			-679			34 872			-1 093
Ku- og geitmelk			7 732 581			8 104 408			8 171 940

Vedleggstabell 1.6 Kjøtt

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr
Storfe. Registrert salg	79 505	41,43	3 293 892	75 640	44,82	3 390 185	78 360	46,29	3 627 284
Storfe. Hjemmeforbruk	237	41,33	9 795	268	44,72	11 985	261	46,19	12 056
Sum storfe	79 742	41,43	3 303 687	75 908	44,82	3 402 170	78 621	46,29	3 639 340
Kalv. Registrert salg	1 827	46,58	85 102	2 071	50,69	104 979	2 011	52,16	104 894
Kalv. Hjemmeforbruk	56	46,48	2 603	54	50,59	2 732	52	52,06	2 707
Sum kalv	1 883	46,58	87 705	2 125	50,69	107 711	2 063	52,16	107 601
Sau/lam. Registrert salg	22 905	38,82	889 172	22 292	41,85	932 920	23 393	44,65	1 044 497
Sau/lam. Hj.forbr./dir. salg	593	38,72	22 961	601	41,75	25 092	598	44,55	26 641
Sum sau/lam	23 498	38,82	912 133	22 893	41,85	958 012	23 991	44,65	1 071 138
Geit/kje. Registrert salg	233	3,59	836	260	2,10	546	260	2,10	546
Sum geit/kje	233	3,59	836	260	2,10	546	260	2,10	546
Hest. Registrert salg	429	5,28	2 265	367	5,37	1 971	367	5,37	1 971
Sum hest	429	5,28	2 265	367	5,37	1 971	367	5,37	1 971
Sum kjøtt (u/gris,fjørfe,tam	105 785	40,71	4 306 626	101 553	44,02	4 470 410	105 302	45,78	4 820 596
Gris. Reg.salg u. hode/labbb	130 507	24,52	3 200 032	131 215	25,03	3 284 311	129 821	23,75	3 083 249
Gris. Hjemmef. u. hode/labbb	290	24,42	7 082	278	24,93	6 931	276	23,65	6 527
Sum gris	130 797	24,52	3 207 114	131 493	25,03	3 291 242	130 097	23,75	3 089 776
Sum kjøtt (u/fjørfe,tamrein)	236 582	31,76	7 513 740	233 046	33,31	7 761 652	235 399	33,60	7 910 372
Hønseslakt. Registrert salg.	1 611	1,71	2 755	1 497	2,89	4 326	1 497	2,89	4 326
Sum hønseslakt.	1 611	1,71	2 755	1 497	2,89	4 326	1 497	2,89	4 326
Kylling (fra 1982). Salg	73 619	17,90	1 317 780	79 593	18,95	1 508 287	86 793	19,00	1 649 067
Sum høns,kylling,broilersl.	75 230	17,55	1 320 535	81 090	18,65	1 512 613	88 290	18,73	1 653 393
Ender.	521	31,56	16 443	249	32,92	8 197	249	33,00	8 217
Kalkuner. Salg	9 006	21,59	194 440	9 851	22,95	226 080	9 894	23,00	227 562
Fjør og dun						100			100
Sum annet fjørfe	9 527	22,14	210 883	10 100	23,21	234 377	10 143	23,26	235 879
Sum fjørfeslakt	84 757	18,07	1 531 418	91 190	19,16	1 746 990	98 433	19,19	1 889 272
Grunntilskudd kjøtt			87 734			86 226			86 000
Sum kjøtt inkl. grunntilsk.	321 339	28,42	9 132 892	324 236	29,59	9 594 868	333 832	29,61	9 885 644
Internoverføring sauehold						1 288			760

Vedleggstabell 1.6 forts. Kjøtt

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
			1000 kr			1000 kr			1000 kr
Distriktstilskudd kjøtt			564 393			542 299			577 370
Tilskudd friføring av sau			1 692			715			1 204
Sum tilskudd			566 085			544 302			579 334
Kjøtt og fjørfeslakt			9 698 977			10 139 170			10 464 978

Vedleggstabell 1.7. Egg

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr
Egg. Registrert salg.	55 075	14,43	794 732	58 095	15,64	908 606	59 104	15,00	886 560
Egg. Direkte salg.	3 663	15,91	58 278	3 663	17,25	63 187	3 663	16,59	60 769
Egg. Sum salg	58 738	14,52	853 010	61 758	15,74	971 793	62 767	15,09	947 329
Egg. Hjemmeforbruk, mat	91	14,33	1 304	87	15,54	1 352	87	14,90	1 296
Egg. Salg og hjemmeforbruk	58 829	14,52	854 314	61 845	15,74	973 145	62 854	15,09	948 625
Distriktstilskudd. Egg			8 891			7 658			7 200
Godtgjør. førtidsslakt, høner									7 800
Egg			863 205			980 803			963 625

Vedleggstabell 1.8. Ull

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr
Ull	4 368	27,05	118 154	4 351	28,99	126 135	4 362	29,19	127 327

Vedleggstabell 1.9. Pelsdyr

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Antall skinn	Kr/skinn	1000 kr	Antall skinn	Kr/skinn	1000 kr	Antall skinn	Kr/skinn	1000 kr
Reveskinn. Eksport	159 820	933,88	149 253	149 682	968,35	144 945	150 000	897,10	134 565
Reveskinn. Innenl. salg m.v.	2 000	933,88	1 868	2 000	968,35	1 937	2 000	897,10	1 794
Sum reveskinn	161 820	933,88	151 121	151 682	968,35	146 882	152 000	897,10	136 359
Minkskinn. Eksport	461 000	352,03	162 286	577 000	439,03	253 320	700 000	382,62	267 834
Minkskinn. Innenl. salg m.v.	10 000	352,03	3 520	10 000	439,03	4 390	10 000	382,62	3 826
Sum minkskinn	471 000	352,03	165 806	587 000	439,03	257 710	710 000	382,62	271 660
Pelsdyr			316 927			404 592			408 019

Vedleggstabell 1.10. Andre husdyrproduksjoner

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr
Innenlandsk salg. Hester	1 100	16 000,00	17 600	1 050	15 000,00	15 750	1 000	15 000,00	15 000
Eksport. Hester	14	35 000,00	490	12	35 000,00	420	12	40 000,00	480
Eksport. Rev og mink	623	1 608,00	1 002	11	1 800,00	20	4 000	600,00	2 400
Eksport. Andre dyr			5 158			2 296			700
Sum eksport. Husdyr			6 650			2 736			3 580
Import. Rev og mink	-2 077	732,00	-1 520	-8 727	703,00	-6 135	-20	2 000,00	-40
Import. Andre dyr			-16 347			-19 102			-20 000
Import. Embryo storfe	-70	8 000,00	-560	-175	8 000,00	-1 400	-200	8 000,00	-1 600
Import. Embryo småfe	-276	2 500,00	-690						
Sum import. Husdyr			-19 117			-26 637			-21 640
Kaninkjøtt	225	75,00	16 875	210	75,00	15 750	210	75,00	15 750
Sum kaniner			16 875			15 750			15 750
Salg til Honningcentralen	492	36,48	17 948	498	40,68	20 259	600	41,68	25 008
Honning. Direkte salg	358	92,00	32 936	352	104,00	36 608	400	109,00	43 600
Sum birøkt			50 884			56 867			68 608
Andre husdyrproduksjoner			72 892			64 466			81 298

A Kvantumsenhet: Antall stykk Prisenhet: Kr/stykk

B Kvantumsenhet: Tonn Prisenhet: Kr/kg

Vedleggstabell 1.11. Kjøreinntekter mv.

	Revidert regnskap 2011	Foreløpig regnskap 2012	Budsjett 2013
	1000 kr	1000 kr	1000 kr
Kjøring v/invest. driftsbygn	40 229	37 498	40 861
Kjøring v/invest. grøfter	23 128	24 360	25 152
Kjøring v/invest. nydyrking	13 270	13 650	14 200
Sum kjøreinnt. v/investering	76 627	75 508	80 213
Kjøring i skogen	28 600	28 400	28 200
Kjøring på bierverv m.v.	303 702	302 759	301 733
Innt. hester i full pensjon	111 651	112 413	115 428
Kjøreinntekter m.v.	520 580	519 080	525 574

Vedleggstabell 1.12. Arbeidsinntekter ved invest.

	Revidert regnskap 2011	Foreløpig regnskap 2012	Budsjett 2013
	1000 kr	1000 kr	1000 kr
Invest.arb. driftsbygninger	241 418	224 999	245 200
Invest.arb. grøfter	28 904	30 409	31 436
Invest.arb. nydyrking	13 242	13 704	14 180
Arbeidsinnt. v/investeringer	283 564	269 112	290 816

Vedleggstabell 1.13 Endringer i buskapsverdien

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr
Hester	400	9 890,00	3 956	-600	9 270,00	-5 562	100	9 270,00	927
Storfe under 1 år	-4 800	3 220,00	-15 456	-3 500	3 500,00	-12 250	1 400	3 600,00	5 040
Okser over 1 år	-400	12 740,00	-5 096	800	13 640,00	10 912	2 500	14 360,00	35 900
Kviger			-59 435			11 063			-20 754
Kyr			-23 111			51 791			14 165
Sum storfe			-103 098			61 516			34 351
Sauer	-4 500	660,00	-2 970	-4 400	680,00	-2 992	7 100	710,00	5 041
Geiter	-700	160,00	-112	-1 100	130,00	-143	-600	130,00	-78
Slaktesvin	-8 300	1 230,00	-10 209	-9 500	1 350,00	-12 825	4 300	1 260,00	5 418
Avlssvin over 6 mnd.	-1 100	2 100,00	-2 310	-100	2 160,00	-216	1 000	2 050,00	2 050
Sum svin	-9 400		-12 519	-9 600		-13 041	5 300		7 468
Kyllinger	17 100	21,30	364	446 200	22,74	10 147	596 700	22,80	13 605
Ender, kalkuner og gjess	-23 700	100,00	-2 370	1 600	100,00	160			
Sum fjørfe	-6 600		-2 006	447 800		10 307	596 700		13 605
Mink	10 000	260,00	2 600	15 000	280,00	4 200	10 000	300,00	3 000
Sum pelsdyr	10 000		2 600	15 000		4 200	10 000		3 000
Endringer i buskapsverdi			-114 149			54 285			64 314

Tabell 1.14 Medlemsbonus

	Revidert regnskap 2011		Foreløpig regnskap 2012		Budsjett 2013	
		1000 kr		1000 kr		1000 kr
Medlemsbonus		144 000		136 000		148 300

Vedlegg II

DIREKTE TILSKUDD TIL JORDBRUKET

REVIDERT REGNSKAP
2011

FORELØPIG REGNSKAP
2012

BUDSJETT
2013

Vedleggstabell 2.1. Direkte tilskudd

	Revidert regnskap 2011	Foreløpig regnskap 2012	Budsjett 2013
	1000 kr	1000 kr	1000 kr
BU-invest. tradisj. jordbruk	291 758	304 626	331 655
BU-invest. Grøfthing			30 000
Tekniske miljøinvest.	19 157	25 568	20 000
Tilsk. til sær. kult.l.tilt.	50 697	48 345	50 000
Utvikl.prog. for geiteholdet	6 113	8 798	13 000
Organisert beitebruk	10 459	9 236	9 500
Beiteskade, gås	3 559		
Setersatsing	1 231	1 114	1 000
Rentestøtte	60 327	66 558	42 200
Tilskudd til verdensarven	5 077	4 986	6 000
Morsa/Vestre Vannsjø	35		
Utvalgte kulturlandskap	9 905	11 844	16 000
Sum utbet. Landbr.utb.fond	458 318	481 075	519 355
Sum fondsutbetalinger	458 318	481 075	519 355
Areal kult.landsk.tillegg	3 122 267	3 265 178	3 246 762
Produksjonstillegg husdyr	2 238 802	2 358 603	2 421 227
Driftstilskudd i melkeprod.	1 182 971	1 344 816	1 361 400
Tilskudd til økolog. jordb.	122 656	119 087	113 000
Beitetilskudd	695 694	728 225	743 000
Regionale miljøprogram	405 367	428 896	428 500
Tilsk. miljøv. spr. h.d.gjd.	12 864	11 948	12 500
Sum dir. tilsk. (underpost)	7 780 621	8 256 753	8 326 389
Fremme av norsk engfrøavl	6 656	7 956	6 020
Inseminering m.v.	73 922	74 781	76 470
Sum utviklingstiltak	80 578	82 737	82 490
Utbet.avløserordn.i jordbr.	1 135 628	1 147 316	1 162 000
Adm.tilskudd til avløserlag	9 634	9 600	9 600
Refusj. utgifter under sykd.	173 442	164 109	174 000
Sjukelønnsordning	88 000	88 000	88 000
Landbruksvikar avløserlag	44 569	48 184	49 400
Tidligpensjonsordning	94 384	91 638	92 200
Sum velferdsordninger	1 545 657	1 548 847	1 575 200
Sum utbet. jordbruksavt.	9 865 174	10 369 412	10 503 434
Erst. tilt. pl./dyresykdom	31 874	31 436	40 610
Driftsplanlag m.v.	603	600	600
Tilsk. avløs. rep./HV-øvelse	800	1 300	1 000
Erstatn. rovdyrsk. på husdyr	74 568	69 100	72 530
Tilskudd til erstatning m.m.	100 970	20 572	40 700
Sum andre ordninger	208 815	123 008	155 440
Sum direkte tilskudd	10 073 989	10 492 420	10 658 874

REVIDERT REGNSKAP
2011

Vedlegg III
KOSTNADER
FORELØPIG REGNSKAP
2012

BUDSJETT
2013

Vedleggstabell 3.1 Handelsgjødsel og kalk

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Kalksalpeter (kalsiumnitrat)	21 107	207,01	43 694	16 680	252,14	42 057	14 000	258,50	36 190
Kalkammonsalpeter. 26-28% N	23 536	231,38	54 458	25 729	250,52	64 456	52 000	270,95	140 894
Urea	447	420,04	1 878	309	300,04	927	150	499,01	749
Kalsiumnitrat med Mg og S	24	146,53	35	24	199,71	48			
Ammoniumnitrat m.m.	25 855	178,54	46 162	33 398	251,09	83 859	8 000	249,00	19 920
Sum nitrogen-gjødsel	70 969	206,04	146 227	76 140	251,31	191 347	74 150	266,69	197 753
Superfosfat P8	148	398,04	589	44	406,53	179	50	436,12	218
OPTI P-20				190	762,55	1 449	150	761,30	1 142
Råfosfat	1	393,87	4				10	402,31	40
Sum fosforgjødsel	149	397,99	593	234	695,73	1 628	210	666,67	1 400
Sum fosforgjødsel			593			1 628			1 400
Kalisuper PK 5-17	331	418,88	1 386	246	655,35	1 612	100	699,39	699
Kaliumsulfat 41%	20	551,56	110	39	512,35	200			
Kaliumgjødning 49%(kaliumkl.)	610	431,49	2 632	173	466,66	807			
Kaliummagnesium 22-25%	48	473,61	227	482	457,32	2 204	100	440,17	440
Sum PK-gjødsel og kaliumgj.	1 009	431,62	4 355	940	513,09	4 823	200	569,50	1 139
NK 19-16 / NK 20-10	1 567	299,88	4 699	3 605	377,50	13 609	4 500	376,70	16 952
NPK-gjødsel 11-5-17/11-5-18	897	592,02	5 310						
NPK-gjødsel 12-4-18	22 333	432,89	96 677	20 866	481,11	100 388	20 000	470,91	94 182
NPK-gjødsel 17-5-13	17	316,58	54						
NPK-gjødsel 21-4-10	11 081	297,98	33 019						
NPK-gjødsel 22-2-12	40 942	333,25	136 439	37 985	390,52	148 339	34 000	388,55	132 107
NPK-gjødsel 22-3-10	106 988	331,53	354 697	115 242	375,75	433 022	120 000	365,06	438 072
NPK-gjødsel 19-4-12	3 958	362,79	14 359	3 732	406,91	15 186	5 500	392,94	21 612
NPK-gjødsel 18-3-15	29 584	369,34	109 266	27 252	418,11	113 943	25 998	410,39	106 693
NPK-gjødsel 27-3-5	21 080	302,32	63 729	28 373	309,07	87 692	40 000	316,28	126 512
NPK-gjødsel 21-3-8	1 987	387,44	7 698	1 763	416,48	7 343	2 000	412,08	8 242
NPK-gjødsel 8-5-19							700	500,00	3 500
Fullgjødning 25-2-6	116 838	283,02	330 675	101 513	351,13	356 443	102 000	345,78	352 696
Fullgjødning 6-5-20	1 829	473,47	8 660	1 078	504,48	5 438			
NP 12-23	857	617,85	5 295	765	670,68	5 131	750	651,65	4 887
Sum NPK-gjødsel	359 958	325,20	1 170 577	342 174	375,99	1 286 534	355 448	367,27	1 305 455
Sum handelsgjødsel	432 085	305,90	1 321 752	419 488	353,84	1 484 332	430 008	350,17	1 505 747
Mikronæringsstoff	151	879,56	1 328	146	1 017,40	1 485	150	1 006,82	1 510
Gjødsel til veksthus	2 248	688,59	15 480	2 600	991,07	25 768	2 600	980,77	25 500
Sum mikronæringsstoff m.v.			16 808			27 253			27 010
Kalk	155 890	610,09	95 107	176 603	577,01	101 902	164 633	594,32	97 845
Sum hand.gj./kalk (u/tilsk.)			1 433 667			1 613 487			1 630 602

A Kvantumsenhet: Tonn   Prisenhet: Kr/tonn

Vedleggstabell 3.1 forts. Handelsgjødsel og kalk

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Andre rabatter	-434 649	11,10	-48 246	-427 946	12,66	-54 178	-434 123	12,66	-54 960
Handelsgjødsel og kalk			1 385 421			1 559 309			1 575 642

Vedleggstabell 3.2 Innkjøpt kraftfôr

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Drøvtyggerfôr	892 537	319,52	2 851 870	961 710	328,40	3 158 256	974 585	339,35	3 307 286
Økologisk drøvtyggerfôr	20 585	447,10	92 036	23 875	454,16	108 430	25 000	466,95	116 736
Sum kraftfôr til drøvtyggere	913 122	322,40	2 943 906	985 585	331,45	3 266 686	999 585	342,54	3 424 022
Svinefôr	489 692	330,36	1 617 770	489 148	338,78	1 657 138	483 140	353,64	1 708 596
Økologisk svinefôr	1 643	460,33	7 563	1 592	460,43	7 330	1 600	478,58	7 657
Sum kraftfôr til svin	491 335	330,80	1 625 333	490 740	339,18	1 664 468	484 740	354,06	1 716 253
Fjørfefôr u. koksidiostatika	381 934	345,88	1 321 025	411 030	351,83	1 446 125	435 854	366,47	1 597 279
Økologisk fjørfefôr	7 037	476,78	33 551	7 324	481,74	35 282	7 500	499,52	37 464
Sum kraftfôr til fjørfe	388 971	348,25	1 354 576	418 354	354,10	1 481 407	443 354	368,72	1 634 743
Hestepellets (hestefôr)	17 250	512,96	88 487	18 872	521,18	98 354	20 000	535,28	107 057
Hel/knust havre	653	415,13	2 711	643	444,63	2 858	640	457,65	2 929
Tørrfôr, pelsdyr	3 570	346,06	12 354	3 589	383,15	13 752	3 600	394,11	14 188
Kaninfôr	1 105	538,57	5 950	1 031	552,04	5 692	1 031	563,05	5 805
Andre fôrblandinger	3 204	346,19	11 090	2 977	366,31	10 905	3 000	377,27	11 318
Sum kraftfôr, andre husdyr	25 782	467,74	120 592	27 112	485,25	131 561	28 271	499,79	141 297
Sum kraftfôrbland. ukorr.	1 819 210	332,25	6 044 407	1 921 791	340,52	6 544 122	1 955 950	353,60	6 916 315
Grøpp av salgskorn	2 621	301,60	7 905	3 072	310,94	9 552	3 000	321,93	9 658
Sum innkjøpt kraftfôr ukorr.	1 821 831	332,21	6 052 312	1 924 863	340,47	6 553 674	1 958 950	353,56	6 925 973
Sum innkjøpt kraftfôr korr.	1 821 831	332,21	6 052 312	1 924 863	340,47	6 553 674	1 958 950	353,56	6 925 973
Rabatter og bonus			-38 623			-40 807			-41 530
Innkjøpt kraftfôr			6 013 689			6 512 867			6 884 443

Vedleggstabell 3.3 Annet innkjøpt fôr

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Tilskuddsfôr	12 571	707,39	88 926	11 626	764,62	88 895	11 500	779,91	89 690
Høy, importert	32 968	237,28	78 226	25 501	239,45	61 062	24 357	239,45	58 323
Melkeerstatninger	3 333	2 458,90	81 955	3 852	2 467,96	95 066	4 195	2 534,00	106 301
Salt	2 000	227,50	4 550	2 000	271,39	5 428	2 000	278,14	5 563
Slakteriavfall	17 480	42,11	7 361	19 000	42,11	8 001	20 900	42,11	8 801
Fisk og fiskeavfall	19 320	95,71	18 491	21 000	95,71	20 099	23 100	95,71	22 109
Fett	460	250,00	1 150	500	250,00	1 250	550	250,00	1 375
Organisk våtfôr	20 097	261,84	52 622	20 452	268,49	54 912	20 548	278,54	57 234
Myse	524 153	9,77	51 210	494 275	10,01	49 477	466 225	10,33	48 161
Annet innkjøpt fôr			384 491			384 190			397 557

A Kvantumsenhet: 1000 FEm   Prisenhet: Kr/100 FEm

B Kvantumsenhet: 1000 liter   Prisenhet: Øre/liter

Vedleggstabell 3.4 Såfrø og planter

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr
Innkjøpt såkorn. Hvete	13 864	5,00	69 320	12 434	5,29	65 776	11 764	5,49	64 584
Innkjøpt såkorn. Rug	687	12,72	8 739	241	12,80	3 085	513	12,91	6 623
Innkjøpt såkorn. Bygg	27 016	4,42	119 411	29 121	4,73	137 742	29 272	4,91	143 726
Innkj. såkorn. Havre/bl.korn	13 380	4,35	58 203	12 628	4,73	59 730	12 007	4,92	59 074
Innkjøpt såkorn. Rughvete	48	4,71	226	13	5,27	69	20	5,40	108
Sum innkjøpt såkorn	54 995	4,65	255 899	54 437	4,89	266 402	53 576	5,12	274 115
Oljefrø til modning	57	27,47	1 566	61	28,43	1 734	66	29,20	1 927
Erter	547	5,58	3 052	275	5,86	1 612	1 070	6,13	6 559
Importert engfrø. Timotei	2	41,00	82	5	38,50	193	6	38,50	231
Importert engfrø. Kløver	58	92,72	5 378	80	102,70	8 216	87	97,78	8 507
Imp. engfrø. Hundegras m.v.	808	36,61	29 581	733	38,99	28 580	748	38,38	28 708
Sum importert engfrø	868	40,37	35 041	818	45,22	36 989	841	44,53	37 446
Norskprodusert engfrø	1 408	60,86	85 691	1 425	54,19	77 221	1 433	53,80	77 095
Sum engfrø	2 276	53,05	120 732	2 243	50,92	114 210	2 274	50,37	114 541
Importert grønnsakfrø	41	1 395,41	57 212	39	1 407,11	54 877	39	1 421,42	55 435
Sum rotvekst- og grønnsakfrø	41		57 212	39		54 877	39		55 435
Annet frø, imp. (prydplanter)			13 990			19 009			16 002
Kjøp settepoteter			41 366			49 321			45 809
Blomsterløk m.v.			127 001			113 995			132 009
Planteartikler			191 975			194 030			188 966
Sum planter			318 976			308 025			320 975
Sum såfrø/planter (u.tilsk)			812 793			815 190			835 363
Såfrø og planter			812 793			815 190			835 363

Vedleggstabell 3.5 Energi og smøremidler

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	1000 liter	Øre/liter	1000 kr	1000 liter	Øre/liter	1000 kr	1000 liter	Øre/liter	1000 kr
Fyringsolje. Veksthus	14 441	727,87	105 112	14 779	744,43	110 019	14 670	736,45	108 037
Gass i veksthus .....A	251 363	386,41	97 129	257 250	329,93	84 874	255 344	345,49	88 219
Fyringsolje. Korntørker	4 961	776,58	38 526	5 142	808,63	41 580	5 230	800,02	41 841
Bensin	3 649	1 116,00	40 723	3 574	1 180,00	42 173	3 502	1 164,00	40 763
Diesel (brenselolje)	130 202	771,95	1 005 094	128 628	773,33	994 719	127 299	754,94	961 031
Smøremidler (olje,fett m.v.)	4 557	3 935,91	179 359	4 502	4 059,88	182 776	4 455	3 902,71	173 866
Elektrisk lys og kraft			973 409			841 790			870 925
Sum energi og smøremidler			2 439 352			2 297 931			2 284 682

A Kvantumsenhet: 1000 kWh   Prisenhet: Kr/1000 kWh

Vedleggstabell 3.6 Andre kostnader

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Rensing av såkorn	11 777	70,80	8 338	11 800	75,80	8 944	11 230	77,70	8 726
Ensileringsmidler	14 151	802,97	113 628	12 717	785,56	99 900	12 776	777,82	99 374
Halmbeh.middel. Ammoniakk	676	12,88	8 707	779	13,10	10 205	780	13,77	10 741
Plantevernmidler			325 709			324 995			300 105
Frakt. Korn og oljefrø	395 368	10,23	40 446	424 764	10,33	43 878	450 345	10,92	49 178
Frakt. Handelsgjødsel	432 085	21,30	92 034	419 488	22,50	94 385	430 008	22,84	98 214
Frakt. Poteter	71 802	16,70	11 991	66 915	17,20	11 509	69 358	18,90	13 109
Frakt. Grønnsaker	143 678	28,60	41 092	146 655	29,20	42 823	142 162	29,60	42 080
Frakt. Bær	1 922	33,00	634	2 106	33,70	710	2 322	34,20	794
Frakt. Blomster	18 406	5,60	10 307	18 445	5,72	10 551	19 007	5,80	11 024
Frakt. Frukt	6 845	33,94	2 323	7 390	34,67	2 562	9 201	35,19	3 238
Sum frakt. Hagebruksprod.			54 356			56 646			57 136
Fiberduk	4 943	,81	4 004	4 970	,76	3 777	4 970	,80	3 976
Fiberduk inkl. inv.avgift	4 943	,81	4 004	4 970	,76	3 777	4 970	,80	3 976
Plastfolie i hagebruket	5 165	1 200,60	6 201	5 280	1 184,72	6 255	5 280	1 190,63	6 287
Plastfolie i jordbruket	59 574	4 292,00	255 692	68 958	4 378,00	301 898	67 642	4 352,00	294 378
Plastfolie inkl. inv.avgift	64 739	4 045,37	261 893	74 238	4 150,88	308 153	72 922	4 123,10	300 665
Emballasje. Grønnsaker	14 061	9,58	134 750	15 535	9,54	148 213	14 541	9,50	138 107
Emballasje. Frukt og bær	14 268	1,61	22 918	15 749	1,63	25 740	16 664	1,61	26 818
Emballasje. Blomster	17 892	1,93	34 603	18 026	2,02	36 374	17 702	2,08	36 796
Sum emballasje. Hagebrukspr.			192 271			210 327			201 721
Torv- og plastpotter	22 029	537,94	11 850	20 358	546,40	11 124	15 885	601,64	9 557
Dyrkingstorv	76	468,38	35 597	76	494,21	37 560	76	500,43	38 033
Sum andre kostn. v/pl.prod.			1 160 824			1 221 403			1 190 535

A Kvantumsenhet: Tonn   Prisenhet: Kr/kg
 B Kvantumsenhet: Kv.indeks   Prisenhet: Pr.ind.frakt
 C Kvantumsenhet: 1000 m2   Prisenhet: Kr/m2
 D Kvantumsenhet: Daa   Prisenhet: Kr/daa
 E Kvantumsenhet: Antall kart.   Prisenhet: Kr/kartong
 F Kvantumsenhet: 1000 m3   Prisenhet: Kr/m3

Vedleggstabell 3.6 forts. Andre kostnader

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Antall besøk	Kr/besøk	1000 kr	Antall besøk	Kr/besøk	1000 kr	Antall besøk	Kr/besøk	1000 kr
Veterinær	616 168	628,72	387 397	627 424	687,07	431 084	629 722	712,50	448 677
Medisin til dyr			291 121			298 734			319 765
Veterinær og medisin til dyr			678 518			729 818			768 442
Kunstig inseminasjon. Storfe	292 827	742,33	217 374	297 614	756,41	225 118	293 814	771,20	226 589
Kunstig inseminasjon. Svin	178 428	319,59	57 024	180 765	313,68	56 702	180 417	331,83	59 868
Husdyrforsikring			265			400			135
Frakt. Kraftfôr	1 821 831	20,83	379 487	1 924 863	21,53	414 423	1 958 950	21,85	428 031
Frakt. Kjøtt	235 427	6,66	15 679	231 845	6,65	15 418	234 212	6,75	15 809
Adm.geb. kjøp melkekvote			1 373			1 093			1 093
Destruksjon av høns			9 312			6 645			6 645
Sum a. kostn. v/husdyrprod.			1 359 032			1 449 617			1 506 612
Skadefors. maskiner netto			76 208			103 590			64 765
Sum netto skadefors. maskin.			76 208			103 590			64 765
Frakt. Fyringsolje	19 407	20,46	3 971	19 921	20,93	4 169	19 900	21,24	4 227
Frakt. Ensileringsmidler	13 593	194,84	2 648	13 953	199,91	2 789	13 953	202,91	2 831
Frakt. Såvarer	69 731	531,47	37 060	69 023	544,49	37 582	68 336	552,66	37 767
Sum diverse frakter			43 679			44 540			44 825
Pelsdyrfôr, produksjon/frakt	46 000	130,00	59 800	50 000	155,00	77 500	55 000	175,00	96 250
Kontormaskiner			44 253			43 288			43 477
Teletjenester			116 789			114 384			112 072
Porto			26 078			26 354			26 494
Sum telefon og porto			142 867			140 738			138 566
Yrkesskadeforsikring	34 756	241,69	8 400	33 104	251,38	8 322	32 438	262,39	8 511
Årsavgift	96 834	504,79	48 881	95 658	505,14	48 321	94 483	509,86	48 173
Produsenttjenesten	8 935	20 425,29	182 500	8 036	22 984,07	184 700	8 424	22 958,21	193 400
Gårdsregnskap, registrert			523 356			536 772			548 104
Gårdsregnskap, ikke-reg.			9 959			9 777			10 090
Sum gårdsregnskap	45 612	11 692,43	533 315	44 673	12 234,44	546 549	43 771	12 752,60	558 194
Skadeforsikring på bygninger			107 626			239 134			134 890
Sum diverse andre kostnader			1 171 321			1 333 092			1 266 286
Sum ekskl.posten forskjellig			3 767 385			4 107 702			4 028 198
Forskjellig			482 225			525 786			515 609
Forskjellig inkl. inv.avgift			482 225			525 786			515 609
Utgifter til sjuk.lønn.ordn.			88 000			88 000			88 000
Adm.tilskudd til avløserlag			9 634			9 600			9 600
A Kvantumsenhet: Ant. insem. Prisenhet: Kr/insem.									
B Kvantumsenhet: Tonn Prisenhet: Kr/100 kg									
C Kvantumsenhet: 1000 liter Prisenhet: Øre/liter									
D Kvantumsenhet: Tonn Prisenhet: Kr/tonn									
E Kvantumsenhet: Ant. enhet. Prisenhet: Kr/enhet									
F Kvantumsenhet: Ant. kj.tøy Prisenhet: Kr/kj.time									
G Kvantumsenhet: Kyr i fj.k. Prisenhet: Kr/10 kyr fk									
H Kvantumsenhet: Ant. regnsk. Prisenhet: Kr/regnskap									

Vedleggstabell 3.6 forts. Andre kostnader

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	1000 kr			1000 kr			1000 kr		
Sum sosiale ordninger			97 634			97 600			97 600
Andre kostnader			4 347 244			4 731 088			4 641 407

Vedleggstabell 3.7 Vedlikehold

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Kv.indeks	Pr.ind. vdl.	1000 kr	Kv.indeks	Pr.ind. vdl.	1000 kr	Kv.indeks	Pr.ind. vdl.	1000 kr
Vedlikehold. Bygninger	58 175	1 885,20	1 096 715	56 977	1 944,30	1 107 804	55 825	2 022,10	1 128 837
Vedlikehold. Mask. og redsk.	88 085	456,20	401 844	89 279	466,40	416 397	89 821	478,50	429 793
Vedlikehold. Biler	16 054	728,80	117 002	14 483	725,60	105 089	13 685	735,40	100 639
Sum vedlikehold			1 615 561			1 629 290			1 659 269

Vedleggstabell 3.8 Leasing av maskiner

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Kvantum	Pr.ind. kts.	1000 kr	Kvantum	Pr.ind. kts.	1000 kr	Kvantum	Pr.ind. kts.	1000 kr
Leasing, kapitalslitdel	27 768	360,20	1 000 203	30 220	363,00	1 096 986	32 378	368,40	1 192 806
Leasing, rentedel .....A	3 317	4,99	165 518	3 444	4,91	169 100	3 618	4,90	177 282
Leasing, effekt finansiering			-41 100			-26 500			-54 300
Sum leasing av maskiner			1 124 621			1 239 586			1 315 788

A Kvantumsenhet: Mill. kr   Prisenhet: Rentepros.

Vedleggstabell 3.9 Kapitalslit

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Kvantum	Pr.ind. kts.	1000 kr	Kvantum	Pr.ind. kts.	1000 kr	Kvantum	Pr.ind. kts.	1000 kr
Kapitalslit. Ma./t.u. dr.b.	21 051	360,20	758 257	21 806	363,00	791 558	22 707	368,40	836 526
Kapitalslit. Driftsbygninger	58 284	360,20	2 099 390	58 893	363,00	2 137 816	59 736	368,40	2 200 674
Kapitalslit. Sum driftsb.	79 335	360,20	2 857 647	80 699	363,00	2 929 374	82 443	368,40	3 037 200
Kapitalslit. Maskiner/redsk.	76 025	360,22	2 738 573	74 847	362,99	2 716 871	73 731	368,43	2 716 471
Kapitalslit. Biler	4 390	360,20	158 128	4 146	363,00	150 500	3 937	368,40	145 039
Kapitalslit. Grøfter	6 484	360,20	233 554	6 540	363,00	237 402	6 364	368,40	234 450
Kapitalslit. Hydrotekn. anl.	430	360,20	15 489	467	363,00	16 952	509	368,40	18 752
Kapitalslit. Delsum	166 664	360,21	6 003 391	166 699	363,00	6 051 099	166 984	368,41	6 151 912
Kapitalslit			6 003 391			6 051 099			6 151 912

Vedleggstabell 3.10 Realrente. Lånt kapital

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Mill. kr	Rentepros.	1000 kr	Mill. kr	Rentepros.	1000 kr	Mill. kr	Rentepros.	1000 kr
Nedbetalingslån statsbanker	3 356	3,93	131 891	3 656	3,86	141 122	3 974	3,76	149 422
Nedb.lån andr. lång. f. 1997	42 996	4,17	1 792 933	45 267	4,25	1 923 848	47 029	4,14	1 947 001
Sum nedbetalingslån	46 352	4,15	1 924 824	48 923	4,22	2 064 970	51 003	4,11	2 096 423
Sum rentebærende utlån	46 352	4,15	1 924 824	48 923	4,22	2 064 970	51 003	4,11	2 096 423
Investeringslån LUF	764			655			557		
Rentekostnader lånt kapital	47 116	4,09	1 924 824	49 578	4,17	2 064 970	51 560	4,07	2 096 423
Effekt av finansiering			-585 300			-380 200			-773 400
Realrente lånt kapital			1 339 524			1 684 770			1 323 023

Vedleggstabell 3.11 Bruttoinvest. Løpende priser

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	1000 kr			1000 kr			1000 kr		
Mask. og tekn. utst. dr.byg.			1 160 978			1 082 164			1 179 246
Driftsbygninger			3 211 739			2 993 706			3 262 276
Sum driftsbygninger			4 372 717			4 075 870			4 441 522
Maskiner og redskaper			2 854 100			2 462 500			2 474 200
Biler			99 000			93 100			94 900
Grøfter	62 500	4 170,00	260 625	62 500	4 299,00	268 688	30 000	4 471,00	134 130
Hydrotekniske anlegg	6 865	4 170,00	28 624	8 863	4 299,00	38 099	9 508	4 471,00	42 511
Sum avskrivb. bruttoinvest.			7 615 066			6 938 257			7 187 263
Fulldyrking u. grøftekostn. ....A	21 000	6 318,00	132 678	21 000	6 501,00	136 521	21 000	6 761,00	141 981
Sum br.invest.uavskr.jordkap. ....A	21 000	6 318,00	132 678	21 000	6 501,00	136 521	21 000	6 761,00	141 981
Sum bruttoinvesteringer			7 747 744			7 074 778			7 329 244

A Kvantumsenhet: Daa

Prisenhet: Kr/daa

Vedleggstabell 3.12 Bruttoinvest. Faste priser

	Revidert regnskap 2011		Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013			
	1000 kr	Indeks	1000 kr	1000 kr	Indeks	1000 kr	1000 kr	Indeks	1000 kr
Teknisk inst. bygninger	1 160 978	1 885,20	1 160 978	1 082 164	1 944,30	1 049 270	1 179 246	2 022,10	1 099 409
Driftsbygninger	3 211 739	1 885,20	3 211 739	2 993 706	1 944,30	2 902 708	3 262 276	2 022,10	3 041 414
Sum driftsbygninger	4 372 717		4 372 717	4 075 870		3 951 978	4 441 522		4 140 823
Maskiner og redskaper	2 854 100	456,20	2 854 100	2 462 500	466,40	2 408 646	2 474 200	478,60	2 358 400
Biler	99 000	728,80	99 000	93 100	725,60	93 511	94 900	735,40	94 048
Grøfter	260 625	409,20	260 625	268 688	421,90	260 600	134 130	438,70	125 111
Hydrotekniske anlegg	28 624	409,20	28 624	38 099	421,90	36 952	42 511	438,70	39 652
Sum avskrivbare bruttoinv.	7 615 066		7 615 066	6 938 257		6 751 687	7 187 263		6 758 034
Fulldyrking	132 678	100,00	132 678	136 521	102,90	132 673	141 981	107,01	132 680
Sum br.inv.i uavskr.jordkap.	132 678		132 678	136 521		132 673	141 981		132 680
Sum bruttoinvesteringer			7 747 744			6 884 360			6 890 714

Vedleggstabell 3.13.1 Bokført kapital etter historisk kost, 1000 kr

	Revidert regnskap 2011	Foreløpig regnskap 2012	Budsjett 2013
	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr
Jord- og driftsbygninger	63 179	67 047	69 915
Maskiner og redskaper	15 267	16 045	16 691
Biler	458	453	454
Husdyr	8 687	9 178	9 479
Varer i arbeid	8 499	8 965	9 139
Sum bokført kapital	96 090	101 688	105 678
Herav lånt kapital	-47 116	-49 578	-51 560
Egenkapital	48 974	52 110	54 118

Vedleggstabell 3.13.2 Bokført kapital etter prisjustert saldo ¹, 1000 kr

	Revidert regnskap 2011	Foreløpig regnskap 2012	Budsjett 2013
	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr
Teknisk inst. bygninger	6 465	6 877	7 231
Driftsbygninger	49 603	50 772	52 077
Sum driftsbygninger	56 068	57 649	59 308
Maskiner og redskaper	24 669	24 837	24 818
Biler	1 087	1 036	993
Grøfter	3 593	3 648	3 735
Hydrotekniske anlegg	227	242	267
Sum avskrivbar kapital	85 644	87 412	89 121
Jord	15 232	16 258	16 940
Tillegg leiejord	11 119	12 112	12 892
Husdyr	8 687	9 179	9 484
Varer i arbeid	8 499	8 965	9 139
Sum ikke-avskrivbar kapital	43 537	46 514	48 455
Sum kapital	129 181	133 926	137 576
Lånt kapital	-47 116	-49 578	-51 560
Egenkapital	82 065	84 348	86 016

Vedleggstabell 3.14.1 Arbeidsforbruk, timeverk

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Ant. j.bedr.	Tim. p. bedr	1000 timer	Ant. j.bedr.	Tim. p. bedr	1000 timer	Ant. j.bedr.	Tim. p. bedr	1000 timer
Timeverk i jordbruket	45 612	1 997,00	91 100	44 673	1 959,00	87 500	43 770	1 917,00	83 900

Vedleggstabell 3.14.2 Arbeidsforbruk, årsverk

	Revidert regnskap 2011		Foreløpig regnskap 2012		Budsjett 2013	
	1000 timer	Årsverk	1000 timer	Årsverk	1000 timer	Årsverk
Årsverk i jordbruket	91 100	49 400	87 500	47 400	83 900	45 500

Vedlegg IV

AREAL, AVLING OG BRUKEN AV AVLINGEN

REVIDERT REGNSKAP
2011

FORELØPIG REGNSKAP
2012

BUDSJETT
2013

Vedleggstabell 4.1. Areal, avling og bruken av avlingen

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Daa	Kg/daa	Tonn	Daa	Kg/daa	Tonn	Daa	Kg/daa	Tonn
Hvete	738 900	385,00	284 477	669 100	375,00	250 913	630 000	413,00	260 190
Rug/rughvete	52 800	308,00	16 262	14 800	361,00	5 343	35 000	486,00	17 010
Bygg	1 479 800	334,00	494 253	1 559 000	374,00	583 066	1 585 000	373,00	591 205
Havre	716 000	323,00	231 268	691 700	345,00	238 637	650 000	356,00	231 400
Sum korn og erter	2 987 500	343,52	1 026 260	2 934 600	367,33	1 077 959	2 900 000	379,24	1 099 805
Oljefrø	52 000	165,00	8 580	55 000	191,00	10 505	60 000	172,00	10 320
Poteter	129 000	2 291,00	295 539	126 600	2 356,00	298 270	125 000	2 474,00	309 250
Andre grovfôrvekster	102 117	1 483,00	151 440	105 125	1 617,00	169 987	105 000	1 504,00	157 920
Sum åker og hage	3 476 059	426,29	1 481 819	3 429 029	453,98	1 556 721	3 398 000	464,18	1 577 295
Eng, slått	4 299 948	587,00	2 524 069	4 282 127	611,00	2 616 380	4 280 000	581,00	2 486 680
Sum eng	6 513 200	387,53	2 524 069	6 487 700	403,28	2 616 380	6 460 000	384,93	2 486 680
Sum åker og eng	9 989 259	401,02	4 005 888	9 916 729	420,81	4 173 101	9 858 000	412,25	4 063 975
Sum avling			4 005 888			4 173 101			4 063 975

Vedleggstabell 4.1. forts. Areal, avling og bruken av avlingen

	Revidert regnskap 2011		Foreløpig regnskap 2012		Budsjett 2013	
	1000 FEm		1000 FEm		1000 FEm	
Hvete	293	453	258	872	268	400
Rug/rughvete	16	456	5	414	17	213
Bygg	486	244	573	423	581	625
Havre	191	971	197	999	192	080
Erter	2	383	1	895	7	368
Sum korn og erter	990	507	1 037	603	1 066	686
Oljefrø	15	053	18	421	18	105
Poteter	75	228	75	923	78	718
Andre grovfôrvekster	17	816	19	998	18	579
Andre åker- og hagevekster	7	190	7	270	7	280
Sum åker og hage	1 105	794	1 159	215	1 189	368
Eng, slått	1 628	028	1 687	510	1 604	310
Eng, beite	480	767	518	193	513	040
Sum eng	2 108	795	2 205	703	2 117	350
Halm	7	703	8	759	8	769
Sum åker og eng	3 222	292	3 373	677	3 315	487
Utmarks- og fjellbeite	275	000	275	000	280	000
Sum avling	3 497	292	3 648	677	3 595	487

Vedleggstabell 4.1. forts. Areal, avling og bruken av avlingen. Balanse ¹

	Revidert regnskap 2011	Foreløpig regnskap 2012	Budsjett 2013
	Tonn	Tonn	Tonn
Hvete	-4 915	-4 536	-4 688
Rug/rughvete	-50	-16	-133
Bygg	-8 674	-8 500	-8 535
Havre	-4 815	-4 433	-4 487
Sum korn og erter	-18 454	-17 485	-17 843
Oljefrø	-4		
Poteter	29 554	29 827	30 925
Andre grovfôrvekster	15 144	16 999	15 792
Sum åker og hage	26 240	29 341	28 874
Eng, slått	148 898	152 621	150 000
Sum eng	148 898	152 621	150 000
Halm	3 004	3 416	3 420
Sum åker og eng	178 142	185 378	182 294
Sum avling	178 142	185 378	182 294

Vedleggstabell 4.1. forts. Areal, avling og bruken av avlingen. Salg

	Revidert regnskap 2011	Foreløpig regnskap 2012	Budsjett 2013
	Tonn	Tonn	Tonn
Hvete	280 848	247 254	256 613
Rug/rughvete	16 266	5 200	17 005
Bygg	488 842	577 268	585 775
Havre	228 829	236 031	229 032
Erter	2 264	1 800	7 000
Sum korn og erter	1 017 049	1 067 553	1 095 425
Oljefrø	8 584	10 500	10 320
Poteter	251 420	242 741	247 493
Sum åker og hage	1 277 053	1 320 794	1 353 238
Eng, slått	129 485	130 244	131 121
Sum eng	129 485	130 244	131 121
Halm	30	80	80
Sum åker og eng	1 406 568	1 451 118	1 484 439
Sum avling	1 406 568	1 451 118	1 484 439

Vedleggstabell 4.1. forts. Areal, avling og bruken av avlingen. Hjemmeforbruk såfrø

	Revidert regnskap 2011	Foreløpig regnskap 2012	Budsjett 2013
	Tonn	Tonn	Tonn
Hvete	4 294	3 986	4 014
Rug/rughvete	46	166	138
Bygg	5 585	5 600	5 465
Havre	3 004	2 683	2 605
Sum korn og erter	12 929	12 435	12 222
Poteter	23 262	23 538	23 538
Sum åker og hage	36 191	35 973	35 760
Sum åker og eng	36 191	35 973	35 760
Sum avling	36 191	35 973	35 760

Vedleggstabell 4.1. forts. Areal, avling og bruken av avlingen. Hjemmeforbruk mat

	Revidert regnskap 2011	Foreløpig regnskap 2012	Budsjett 2013
	Tonn	Tonn	Tonn
Poteter	256	230	201
Sum åker og hage	256	230	201
Sum åker og eng	256	230	201
Sum avling	256	230	201

Vedleggstabell 4.1. forts. Areal, avling og bruken av avlingen. Fôr

	Revidert regnskap 2011	Foreløpig regnskap 2012	Budsjett 2013
	Tonn	Tonn	Tonn
Hvete	4 250	4 250	4 250
Bygg	8 500	8 500	8 500
Havre	4 250	4 250	4 250
Sum korn og erter	17 000	17 000	17 000
Poteter	-8 953	1 934	7 092
Andre grovfôrvekster	136 296	152 988	142 128
Sum åker og hage	144 343	171 922	166 220
Eng, slått	2 245 060	2 332 775	2 205 559
Sum eng	2 245 060	2 332 775	2 205 559
Halm	27 006	30 664	30 700
Sum åker og eng	2 416 409	2 535 361	2 402 479
Sum avling	2 416 409	2 535 361	2 402 479

Vedleggstabell 4.2. Utvikling i jordbruksareal i drift. Fordeling på de enkelte vekster. 1000 dekar¹

År	Åker og hage						Eng på dyrket jord			I alt	Natureng		Sum jordbruksareal i drift
	Korn og erter	Oljefrø	Poteter	Rotvekster ²	Grønnfôr ³	Andre vekster og brakk	I alt	Slått	Beite	Fulldyrket jord i drift	Slått	Beite	
1959	2 182	..	553	152	114	478	3 479	4 303	561	8 343	763	1 001	10 107
1969	2 447	78	346	91	188	518	3 667	4 049	553	8 269	430	1 164	9 863
1970	2 576	36	335	82	203	445	3 707	3 878	554	8 139	385	1 012	9 536
1971	2 678	19	310	74	203	468	3 753	3 767	543	8 063	290	956	9 308
1972	2 725	21	288	66	192	481	3 773	3 657	521	7 951	253	897	9 101
1973	2 799	38	293	65	194	469	3 858	3 546	496	7 900	251	886	9 037
1974	2 910	36	297	67	210	446	3 966	3 436	530	7 932	229	846	9 007
1975	2 997	49	249	67	242	467	4 071	3 387	460	7 918	235	828	8 981
1976	2 981	60	279	69	259	459	4 107	3 408	432	7 947	238	777	8 962
1977	3 024	51	280	62	272	453	4 142	3 458	403	8 003	236	755	8 994
1978	3 063	48	250	59	281	459	4 160	3 533	373	8 006	250	690	9 006
1979	3 202	53	223	41	291	335	4 146	3 821	390	8 358	296	943	9 597
1980	3 175	58	214	40	312	313	4 111		4 275	8 386	301	894	9 581
1981	3 166	66	216	39	312	330	4 130		4 364	8 494	253	838	9 585
1982	3 212	77	220	47	344	292	4 193		4 428	8 621	235	779	9 635
1983	3 256	75	220	51	345	318	4 264		4 478	8 742	218	746	9 706
1984	3 302	101	216	55	345	295	4 314		4 457	8 771		994	9 765
1985	3 402	79	206	50	368	280	4 385		4 416	8 801		1 000	9 801
1986	3 425	69	187	44	365	271	4 362		4 405	8 767		1 001	9 768
1987	3 442	64	188	39	381	263	4 377		4 389	8 766		1 002	9 768
1988	3 445	63	194	33	385	265	4 386		4 428	8 814		1 024	9 838
1989	3 469	61	194	31	372	278	4 402		4 443	8 846		1 096	9 941

1) Ekskl. villahager f.o.m. 1979

2) Inkl. fôrmargkål 1959-1978

3) Inkl. fôrmargkål fra 1979

Vedleggstabell 4.2 forts. Utvikling i jordbruksareal i drift. Fordeling på de enkelte vekster. 1000 dekar¹

År	Åker og hage						Eng på dyrket jord		I alt	Natureng		Sum jordbruksareal i drift	
	Korn og erter	Oljefrø	Poteter	Rotvekster ²	Grønnfôr ³	Andre vekster og brakk	I alt	Slått	Beite	Fulldyrket jord i drift	Slått		Beite
1990	3 567	52	194	27	377	251	4 467	4 364		8 830	1 142		9 972
1991	3 622	42	184	24	360	225	4 457	4 383		8 840	1 169		10 009
1992	3 591	59	196	23	378	203	4 450	4 409		8 859	1 206		10 065
1993	3 527	87	187	20	425	152	4 439	4 477		8 916	1 236		10 152
1994	3 486	99	176	16	390	201	4 368	4 568		8 936	1 280		10 216
1995	3 381	111	184	16	416	216	4 324	4 660		8 984	1 303		10 287
1996	3 341	77	186	14	402	223	4 241	4 774		9 015	1 329		10 344
1997	3 326	76	184	12	357	210	4 165	4 888		9 053	1 366		10 419
1998	3 356	64	167	11	355	202	4 156	4 851		9 007	1 487		10 494
1999	3 282	64	149	9	308	184	3 995	4 876		8 871	1 511		10 383
2000	3 306	57	151	9	282	180	3 985	4 856		8 841	1 581		10 422
2001	3 281	109	152	9	267	179	3 997	4 865		8 862	1 605		10 467
2002	3 268	110	152		206 ⁴	178 ⁵	3 915	4 917		8 832	1 635		10 466
2003	3 267	75	146		196	170	3 854	4 905		8 759	1 644		10 404
2004	3 283	68	142		176	176	3 846	4 892		8 737	1 660		10 397
2005	3 252	67	137		155	193	3 805	4 858		8 663	1 692		10 354
2006	3 182	65	141		149	195	3 731	4 896		8 628	1 717		10 345
2007	3 119	62	145		137	206	3 669	4 906		8 574	1 746		10 320
2008	3 090	48	143		131	197	3 609	4 884		8 494	1 751		10 245
2009	3 061	43	138		120	205	3 566	4 829		8 395	1 748		10 143
2010	3 011	59	132		119	214	3 535	4 766		8 302	1 758		10 060
2011	2 988	52	129		102	206	3 476	4 748		8 224	1 766		9 989
2012*	2 935	55	127		105	208	3 429	4 727		8 156	1 761		9 917
2013**	2 900	60	125		105	208	3 398	4 700		8 098	1 760		9 858

1) Ekskl. villahager f.o.m. 1979

2) Inkl. fôrmargkål 1959–1978

3) Inkl. fôrmargkål fra 1979

4) Inkl. rotvekster til fôr fra 2002

Vedlegg V
HUSDYRSTATUS OG HUSDYRPRODUKSJON

REVIDERT REGNSKAP
2011

FORELØPIG REGNSKAP
2012

BUDSJETT
2013

Vedleggstabell 5.1. Husdyrstatus

	Revidert regnskap 2011			Foreløpig regnskap 2012			Budsjett 2013		
	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr
Hester	31 200	9 890,00	308 568	31 600	9 270,00	292 932	31 600	9 270,00	292 932
Kalver < 1 år	295 000	3 220,00	949 900	290 200	3 500,00	1 015 700	286 700	3 600,00	1 032 120
Okser > 1 år	102 000	12 740,00	1 299 480	101 600	13 640,00	1 385 824	102 400	14 360,00	1 470 464
Kviger	157 100	8 570,00	1 346 347	155 800	8 930,00	1 391 294	155 300	9 320,00	1 447 396
Melkekyr	240 800	10 040,00	2 417 632	237 600	10 850,00	2 577 960	238 600	11 280,00	2 691 408
Ammekyr	64 300	10 040,00	645 572	65 600	10 850,00	711 760	67 300	11 280,00	759 144
Sum storfe	859 200	7 750,15	6 658 931	850 800	8 324,56	7 082 538	850 300	8 703,44	7 400 532
Sauer	1 045 200	660,00	689 832	1 040 700	680,00	707 676	1 036 300	710,00	735 773
Geiter	34 800	160,00	5 568	34 100	130,00	4 433	33 000	130,00	4 290
Slaktesvin	450 700	1 230,00	554 361	442 400	1 350,00	597 240	432 900	1 260,00	545 454
Avlssvin over 6 mnd.	98 800	2 100,00	207 480	97 700	2 160,00	211 032	97 600	2 050,00	200 080
Sum svin	549 500	1 386,43	761 841	540 100	1 496,52	808 272	530 500	1 405,34	745 534
Kyllinger	9 190 100	21,30	195 749	9 207 200	22,74	209 372	9 653 400	22,80	220 098
Ender, kalkuner, gjess	35 600	100,00	3 560	11 900	100,00	1 190	13 500	100,00	1 350
Kaniner	1 600	150,00	240	1 600	150,00	240	1 600	150,00	240
Rev	50 000	600,00	30 000	50 000	700,00	35 000	50 000	770,00	38 500
Mink	125 000	260,00	32 500	135 000	280,00	37 800	150 000	300,00	45 000
Sum pelsdyr	175 000	357,14	62 500	185 000	393,51	72 800	200 000	417,50	83 500
Sum husdyr	11 922 200	728,62	8 686 789	11 903 000	771,19	9 179 453	12 350 200	767,94	9 484 249
Sum husdyrstatus			8 686 789			9 179 453			9 484 249

Tabell 5.2. Utviklingen i husdyrproduksjon til salg og hjemmeforbruk fra 1959, 1000 liter melk og tonn kjøtt og egg.

	Kumelk	Geitemelk	Storfe	Kalv	Sau/lam	Geit/kje	Hest	Fjorfeslakt	Tamrein	Kaniner	Gris ¹	Sum kjøtt	Egg
1959	1 417	19,7	41 070	7 455	14 907	315	2 246	2 937	1 600	245	48 243	119 018	31 179
1960	1 484	20,0	41 698	6 943	14 870	318	2 209	2 541	1 600	250	53 659	124 088	32 610
1961	1 475	19,3	46 557	7 334	14 769	318	2 349	2 697	1 600	250	54 997	130 871	30 842
1962	1 516	19,7	50 370	7 377	15 278	305	2 391	2 818	1 750	250	56 998	137 537	31 636
1963	1 527	23,1	48 397	6 742	15 069	290	2 535	2 598	1 469	250	51 880	129 230	30 866
1964	1 522	23,8	49 727	6 505	15 109	330	2 719	2 700	1 426	250	54 139	132 905	31 149
1965	1 528	25,9	48 443	6 410	16 172	362	2 500	3 102	1 641	250	58 152	137 032	32 145
1966	1 568	27,5	49 842	6 475	16 844	382	2 457	3 429	1 894	250	58 017	139 590	35 811
1967	1 593	28,0	46 219	6 577	17 838	403	2 146	3 891	1 674	250	58 469	137 467	36 522
1968	1 659	27,5	46 743	6 395	17 540	341	1 964	4 653	1 825	250	62 428	142 139	35 887
1969	1 634	26,2	52 110	6 606	17 262	312	1 904	5 176	1 411	220	65 566	150 567	37 260
1970	1 616	24,5	49 214	7 114	16 648	300	1 548	5 921	1 581	220	64 750	147 296	37 036
1971	1 657	23,2	48 480	7 205	15 802	255	1 204	6 622	1 541	230	69 362	150 701	36 720
1972	1 720	22,8	48 393	7 277	15 350	239	1 008	6 987	1 334	240	75 909	156 737	36 724
1973	1 718	20,5	53 751	6 943	15 189	245	725	7 629	1 130	255	75 890	161 757	38 257
1974	1 717	20,4	61 337	5 522	15 611	241	670	8 658	1 118	275	78 230	171 662	38 941
1975	1 730	20,9	63 152	4 600	16 116	234	801	7 823	1 216	127	75 761	169 830	38 248
1976	1 779	21,5	57 988	2 575	16 275	236	778	7 344	1 330	144	74 924	161 594	37 463
1977	1 776	21,9	64 449	1 996	16 955	259	797	8 160	1 481	152	79 070	173 319	39 166
1978	1 754	22,2	66 589	1 846	17 778	256	789	9 154	1 448	160	76 841	174 861	41 987
1979	1 782	23,3	69 617	1 902	19 014	258	750	9 818	1 625	168	78 932	182 084	44 939
1980	1 850	24,9	67 368	1 950	18 459	266	711	10 912	1 580	176	83 109	184 531	44 797
1981	1 858	26,7	73 607	1 770	20 871	297	819	10 677	1 571	176	82 971	192 759	45 669
1982	1 912	28,4	77 353	2 824	22 830	341	679	9 904	1 683	176	82 239	198 029	48 656
1983	1 885	27,5	72 230	2 511	22 534	357	619	10 655	1 780	176	82 040	192 902	55 492
1984	1 885	26,7	67 384	2 218	23 875	340	636	11 159	1 957	180	84 794	192 543	54 582
1985	1 843	26,8	70 779	2 310	24 150	360	668	12 485	2 020	180	84 353	197 305	54 333
1986	1 843	26,3	72 274	2 096	24 734	327	697	13 452	1 976	188	85 651	201 395	53 586

Tabell 5.2 forts. Utviklingen i husdyrproduksjon til salg og hjemmeforbruk fra 1959, 1000 liter melk og tonn kjøtt og egg

	Kumelk	Geitemelk	Storfe	Kalv	Sau/lam	Geit/kje	Hest	Fjorfeslakt	Tamrein	Kaniner	Gris ¹	Sum kjøtt	Egg
1987	1 874	27,9	74 084	2 475	24 768	352	700	14 896	2 324	209	92 817	212 625	53 785
1988	1 813	27,2	73 772	1 803	23 518	334	739	17 972	2 538	209	90 046	210 931	53 789
1989	1 854	26,6	74 022	1 364	23 072	331	798	19 988	2 592	217	84 099	206 483	51 933
1990	1 854	27,3	80 486	1 307	23 377	331	783	19 816	2 343	230	83 446	212 119	49 750
1991	1 809	25,8	78 094	1 255	22 741	320	857	20 104	2 674	230	85 518	211 793	50 177
1992	1 800	25,8	82 350	1 354	23 306	322	909	22 617	2 510	230	91 249	224 847	50 866
1993	1 794	25,8	81 105	1 887	24 471	323	866	22 749	2 414	260	90 320	224 395	51 300
1994	1 750	24,6	84 849	1 783	25 142	329	823	25 647	2 136	250	91 408	232 367	51 537
1995	1 721	24,8	82 916	1 242	25 211	324	718	28 633	2 282	250	96 063	237 639	49 276
1996	1 698	23,8	84 002	1 083	25 846	313	656	32 425	1 833	250	103 349	249 757	49 296
1997	1 692	23,2	87 082	999	24 564	316	589	33 399	1 430	260	105 454	254 093	48 955
1998	1 680	22,6	89 979	841	23 332	298	618	31 409	1 412	260	106 398	254 547	47 382
1999	1 654	21,7	94 051	1 525	22 946	266	606	36 528	1 616	270	109 250	267 058	47 705
2000	1 566	21,1	88 384	2 477	23 499	257	588	43 091	1 270	270	102 913	262 749	47 786
2001	1 523	20,3	83 438	2 315	24 482	241	636	42 321	1 572	260	108 756	264 021	47 760
2002	1 509	21,3	83 220	2 397	25 145	242	636	46 138	1 787	260	104 018	263 843	47 841
2003	1 524	21,2	83 115	2 173	24 534	240	569	49 382	1 715	260	106 039	268 027	50 239
2004	1 524	21,5	84 440	2 101	26 233	222	533	54 617	2 290	260	113 511	284 207	52 414
2005	1 515	22,1	85 303	2 067	26 096	247	465	56 861	2 065	260	112 818	286 182	50 702
2006	1 504	20,9	85 526	2 116	25 278	297	425	62 894	1 990	280	116 356	295 162	50 815
2007	1 545	20,3	82 566	2 089	23 544	285	383	70 282	2 069	250	117 742	299 210	53 187
2008	1 531	20,3	84 499	1 966	24 246	306	363	84 090	2 061	240	122 706	320 477	56 012
2009	1 505	20,8	83 098	1 684	24 048	269	440	81 145	1 986	230	123 642	316 542	58 916
2010	1 509	20,7	81 873	1 632	24 554	285	414	83 084	2 094	240	128 771	322 947	59 556
2011	1 479	20,3	79 742	1 883	23 498	233	429	84 757	1 851	225	130 797	323 415	58 826
2012*	1 535	20,2	75 908	2 125	22 893	260	367	91 190	1 712	210	131 493	326 158	61 845
2013**	1 541	19,8	78 621	2 063	23 991	260	367	98 433	1 790	210	130 097	335 832	62 854

*Foreløpig regnskap

**Budsjett

1) Fom. 2002 avregnes gris uten hode og labb

Vedlegg VI
FÔRTILGANG OG FÔRBEHOV

REVIDERT REGNSKAP
2011

FORELØPIG REGNSKAP
2012

BUDSJETT
2013

Vedleggstabell 6.1. Fôrtilgang i alt

	Revidert regnskap 2011		Foreløpig regnskap 2012		Budsjett 2013	
	Tonn	1000 FEm	Tonn	1000 FEm	Tonn	1000 FEm
Kli/gris no. matk. hvete/rug	4 250	4 384	4 250	4 384	4 250	4 384
Kli/gris no. matk. bygg	8 500	8 362	8 500	8 362	8 500	8 362
Kli/gris no. matk. havre	4 250	3 528	4 250	3 528	4 250	3 528
Sum leiemalt korn og helkorn	17 000	,96	16 274	,96	17 000	,96
Poteter	-377	-96	-1 695	-432	-1 695	1 368
Andre grovfôrvekster	136 296	16 035	152 988	17 999	142 128	16 721
Silo og rundballer		1 396 017		1 479 574		1 464 180
Gras		8 525		8 626		8 551
Sum saftig fôr		1 420 481		1 505 767		1 490 820
Eng beregnet som høy	2 258 645	1 405 538	2 178 584	1 476 721	2 288 918	1 463 979
Herav silo, rundbal. og gras		-1 404 542		-1 488 199		-1 472 731
Halm	29 683	15 623	28 835	15 176	30 682	16 148
Sum tørt stråfôr		16 619		3 698		7 396
Beite på innmark		480 767		518 193		513 040
Utmark og fjellbeite		275 000		275 000		280 000
Fôr fra frukt- og grønnsakp.		5 000		5 000		5 000
Sum hjemmeprod. planteprod.		2 214 141		2 323 932		2 312 530
Hjelpefôr og kjøkkenavfall		26 097		26 452		26 548
Melk og myse		55 460		47 381		47 381
Sum hjemmeproduisert fôr		2 295 698		2 397 765		2 386 459
Importert høy	32 968	16 484	25 501	12 751	24 357	12 179
Innkjøpt kraftfôr	1 821 831	1 790 229	1 924 863	1 889 350	1 958 950	1 922 665
Sum fôrtilgang		4 102 411		4 299 866		4 321 303

Vedleggstabell 6.2. Fôrtilgang - kraftfôrforbruk

	Revidert regnskap 2011		Foreløpig regnskap 2012		Budsjett 2013	
	Tonn	1000 FEm	Tonn	1000 FEm	Tonn	1000 FEm
Fôrblandinger til drøvtyggere	913 122	860 689	985 585	928 991	999 585	942 187
Fôrblandinger til svin	491 335	509 225	490 740	508 608	484 740	502 390
Fôrblandinger til fjørfe	388 971	394 594	418 354	424 402	443 354	449 763
Andre fôrblandinger	25 782	23 225	27 112	24 424	28 271	25 468
Sum fôrblandinger inkl. leiemalt korn i blandinger	1 819 210	1 787 733	1 921 791	1 886 424	1 955 950	1 919 808
Leiemalt korn i blandinger						
Sum innkjøpt kraftfôr i blandinger	1 819 210	1 787 733	1 921 791	1 886 424	1 955 950	1 919 808
Innkjøpt grøpp av salgskorn	2 621	2 496	3 072	2 926	3 000	2 857
Sum innkjøpt kraftfôr	1 821 831	1 790 229	1 924 863	1 889 350	1 958 950	1 922 665
Sum leiemalt korn og helkorn	17 000	16 274	17 000	16 274	17 000	16 274
Totalt kraftfôrforbruk	1 838 831	1 806 503	1 941 863	1 905 624	1 975 950	1 938 939

Vedleggstabell 6.3. Fôrbehov

	Revidert regnskap 2011		Foreløpig regnskap 2012		Budsjett 2013	
	1000 stykk	Mill. FEm	1000 stykk	Mill. FEm	1000 stykk	Mill. FEm
Melkekyr	232	1 308	231	1 343	231	1 359
Ammekyr	44	192	44	195	44	201
Kviger	156	302	156	300	153	297
Okser > 1 år	98	349	101	333	101	340
Kalver < 1 år	301	320	299	317	300	319
Sum storfe	831	2,97	831	2,99	829	3,03
Hester	36	76	36	76	36	76
Sauer > 1 år	891	303	877	298	883	300
Sauer < 1 år	1 409	240	1 347	229	1 396	237
Sum sauer	2 300	,24	2 224	,24	2 279	,24
Geiter > 1 år	42	21	41	20	40	20
Geiter < 1 år	25	3	24	3	24	3
Sum geiter	67	,36	65	,35	64	,36
Svin	864	612	868	615	859	609
Høns. Voksne	3 890	157	4 048	163	4 175	168
Høns. Livkyllinger		21		22		23
Sum høns	3 890	,05	4 048	,05	4 175	,05
Ender, gjess og kylling, mv.		242		259		278
Pelsdyr (fôr i fôrtilg.)		10		11		11
Sum fôrbehov		4 156		4 184		4 241

